



**T.C.
OSMANIYE KORKUT ATA
ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA
BİLİM DALI**

**OSMANIYE/ BAHÇE HALK KÜLTÜRÜ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Uğur BİLGİCİ

OSMANIYE / 2018

T.C.
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

OSMANİYE/BAHÇE HALK KÜLTÜRÜ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANSTEZİ

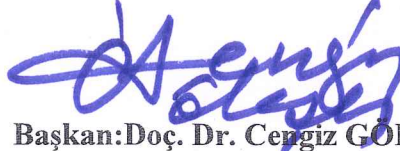
Uğur BİLGİCİ

Danışman:Doç. Dr. Cengiz GÖKŞEN
Jüri Üyesi:Doç. Dr. Ayhan KARAKAŞ
Jüri Üyesi:Dr. Öğr. Üyesi Ali DOĞANER

OSMANİYE /2018

**Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Müdürlüğüne;**

Bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında
YÜKSEK LİSANSTEZİ olarak kabul edilmiştir.



Başkan: Doç. Dr. Cengiz GOKŞEN
(Danışman)



Üye: Doç. Dr. Ayhan KARAKAŞ



Üye: Dr. Öğretim Üyesi Ali DOĞANER

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını
onaylarım.

.../.../2018

Doç. Dr. Müjdat AVCI
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge,
şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat
Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

.... / / 2018



Uğur BİLGİCİ

ÖZET**OSMANİYE / BAHÇE HALK KÜLTÜRÜ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA****Uğur BİLGİCİ****Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı****Danışman: Doç. Dr. Cengiz GÖKŞEN****Temmuz 2018, 422 sayfa**

Bu çalışmada Osmaniye ili Bahçe ilçesi geçiş dönemleri olan doğum, evlenme ve ölüm âdetleri ve bunlara bağlı inanışlar, bayram tören ve kutlamalar, halk inanışları, halk mutfağı, halk zanaatları, sözlü tarih ve çocuk oyunları, anonim halk edebiyatı ve âşık edebiyatı üzerinde durulmuştur.

Birinci bölümde halk kültürü ile ilgili ele alınan konularda yazılı kaynaklardan yararlanılmış ve sonrasında ise yörede yapılmış olan derlemelerle elde edilen bilgiler doğrultusunda yöre kültürünün eski Türk gelenek ve âdetleri ile ilgili ilişkileri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise manzum, manzum-mensur ve mensur anonim halk edebiyatı ürünlerine yer verilmiştir. Her bölüm sonunda da verilen ürünle ilgili biçim ve içerik değerlendirmesi yapılmıştır.

Üçüncü bölüm ise âşık edebiyatından oluşmaktadır. Bu bölümde günümüzde yörede yaşayan âşıkların kısaca hayatı anlatılmış ve işledikleri konulara göre şiirlerinden örnekler verilmiştir. Aynı zamanda verilen şiirlerin biçim ve içerik değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmanın son kısmında ise yerel kelimeler sözlüğü oluşturulmuştur.

Bu çalışmanın sonucunda Bahçe halk kültüründe, hem eski Türk inançlarının hem de Anadolu'daki inanç ve kültür yapısının varlığı ve canlılığı tespit edilmiştir. İslam dininin tesiriyle Bahçe halk kültürü bugünkü şeklini almıştır.

Anahtar Sözcükler: Bahçe, Halk Kültürü, Geçiş Dönemleri, İnanışlar, Anonim Halk Edebiyatı, Âşık Edebiyatı.

ABSTRACT**THE STUDY ON OSMANIYE/BAHÇE FOLK CULTURE****Uğur BİLGİCİ****Master Thesis, Turkish Language and Literature Department****Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Cengiz GÖKŞEN****July 2018, 422 page.**

In this work, marriage, death traditions and associated beliefs which are Osmaniye province Bahçe district's transition periods, fasts and ceremonies, folk beliefs, folk cuisine, folk profession, verbal history and children games, anonymous folk literature and minstrel literature have been mentioned.

In the first part of the work, written sources are used and then the relations between local culture and old Turkish traditions and customs are tried to be found in the light of information taken from the compilation picked up in the local areas.

In the second part of the work, products of verse, verse-prose folk literature are mentioned. At the end of each part, form and content of the products are evaluated.

Third part consists of minstrel literature. In this part, the lives of minstrels living in local areas are shortly told and examples from their poetry are given according to the topics which they are handling. At the same time, evaluation of their poetry in terms of content and form is done. At the last part of the work, a local vocabulary dictionary is created.

As a result of this work, existence of both old Turkish beliefs and structure of culture in Anatolia are identified. Bahçe folk culture has taken today's shape with the effect of Islam religion.

Key Words: Bahçe, Folk Culture, Transition Periods, Beliefs, Anonymous Folk Literature, Minstrel Literature.

ÖN SÖZ

Bir mozaik gibi zengin bir renk ve doku çeşitliliğinden oluşan kültür öğeleri, bir araya gelerek kültürü; kültür de toplumu biçimlendirir. Bir toplumun millet olma yolunda en önemli ayırt edici ögesi kültürdür. Kültür, bir halkın özbenliğidir; seçeresindeki köklerdir.

Toplumun kültür varlığı bölgelere, yörelere göre farklılık gösterse bile temelde bir bütünlüğe hizmet eder. Bu bütünlüğe dışarıdan bakıldığında mozaikteki bir resim görülebilirken, detaylı bakıldığında mozaiklerin renkliliği ve çeşitliliği fark edilir. Bu renklilik de yörelere göre farklılıklar gösterebilen halk kültürünü oluşturur. Halk kültürü bir toplumun en renkli, en canlı kültür besleyicisidir.

Gelişen teknoloji beraberinde olumlu sonuçlar doğururken halk kültüründe bazı olumsuzluklara da sebep olur. Bu olumsuzluklar, halk kültüründeki kimi uygulamaların yok olmasına ve kaynak kişilerle beraber toprağın altına gömülerek unutulmasına neden olur. Bu neticenin önüne geçmek için ise farklı yörelerde yapılan çalışmalar önemli bir görev ve misyonüstlenir. Bunun için yapılan çalışmalarla sözlü kaynaklardan derlenen halk kültürü unsurları kayıt altına alınmalı ve bu çalışmalar da bir bütün hâline getirilerek eser olarak gün yüzüne çıkarılmalıdır.

Yaptığımız çalışmada, karınca kararınca, Osmaniye ili Bahçe ilçesinin halk kültürünü gün ışığına çıkarmaya çalıştık. Adana, Gaziantep, Maraş ve Hatay illerine çok da uzak olmayan bir yerde bulunan bu şirin ilçe, Doğu Akdeniz Bölgesi'nin bir kapısı gibidir. Bu coğrafi konumuyla ilçe, ister istemez zengin bir halk kültürünü barındırmaktadır.

Bahçe merkez ilçe ve köylerinde yapmış olduğumuz çalışmanın amacı, yörenin kültür zenginliğini kayıt altına alarak yok olmasını engellemek ve Bahçe ilçesine Türk halk kültüründe küçük de olsa bir yer edindirerek mozaiği daha da renkli hâle getirmektir. Biz de bu doğrultuda yöredeki sözlü kaynakların verdiği bilgi ve birikimleri kayıt altına aldık ve yöre ile ilgili yazılı kaynakları da gözden geçirdik.

Tez çalışmasının giriş kısmında çalışma ile ilgili genel bilgiler verildi. Konu, amaç, kapsam-sınırlar ve yöntem belirlendikten sonra yörenin tarihî, coğrafi, nüfus, ekonomik ve sosyo-kültürel yapısına yazılı kaynaklardan yararlanılarak yer verildi.

Çalışmanın birinci bölümünde “Bahçe Halk Hayatı” başlığı ile geçiş dönemleri, bayram tören ve kutlamalar, halk inanışları, halk mutfağı, halk hekimliği, halk

zanaatları, sözlü tarih ve çocuk oyunları ile ilgili bilgiler verildi ve yörede derlenen ürünler çalışmamızda yer aldı. Ayrıca Türk halk kültürü ile Bahçe halk kültürünün benzer ve farklı noktaları ortaya koyulmaya çalışıldı.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise “Bahçe Anonim Edebiyatı” başlığı ile manzum, manzum-mensur ve mensur ürünler hakkında bilgi verildikten sonra yöreden derlenen ürünler yer aldı.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise “Bahçe Âşık Edebiyatı” başlığı ile ilk olarak âşıklık geleneği hakkında bilgi verildi. Sonrasında ise yörede yaşayan âşıkların kısaca yaşamları tanıtıldıktan sonra eserlerinden örnekler verildi.

Çalışmamızla ilgili sonuç kısmı yazıldıktan sonra kaynak kişiler, kaynakça, yerel sözlük ve ekler tezin son kısmını oluşturmaktadır.

Çalışma sürecinde deneyim ve bilgilerinden yararlandığım çok kıymetli kaynak kişilere ve beni evlerine davet edip misafirperverliğin en güzel örneklerini sunan Bahçe halkına teşekkür ediyorum. Çalışmam nedeniyle oyun vakitlerinde onlarla beraber olamadığım kızlarım İdil ve Nakşidil’den bir özür dileyerek bu çalışmamda daima yanımda olan eşime teşekkürü bir borç biliyorum. Beni cesaretlendirip bu çalışmada yolumu aydınlatan, bu zorlu süreçte bir an olsun desteklerini esirgemeyip daima yanımda olan engin bilgi ve deneyim sahibi çok kıymetli hocam Doç. Dr. Cengiz GÖKŞEN’e sonsuz teşekkür ediyorum.

Uğur BİLGİCİ

10/07/2018

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖN SÖZ.....	III
KISALTMALAR.....	X
0. GİRİŞ.....	1
0.1. Çalışma İle İlgili Genel Bilgiler.....	1
0. 1. 1. Konu.....	1
0. 1. 2. Amaç.....	1
0. 1. 3. Kapsam ve Sınırlar.....	1
0. 1. 4. Yöntem.....	2
0.2. Araştırma Alanı (Bahçe) ile İlgili Genel Bilgiler.....	2
0.2.1. Araştırma Alanının (Bahçe) Tarihi.....	2
0.2.2. Araştırma Alanının (Bahçe) Coğrafi Özellikleri.....	4
0.2.3. Araştırma Alanının Nüfusu ve Ekonomik Yapısı	5
0.2.4. Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel Yapısı.....	5

BİRİNCİ BÖLÜM

BAHÇE HALK HAYATI

1. 1. Geçiş Dönemleri.....	6
1. 1. 1. Doğum.....	6
1. 1. 1. 1. Doğum Öncesi.....	7
1. 1. 1. 1. 1. Kısırlığı Giderme.....	8
1. 1. 1. 1. 2. Gebelikten Korunma.....	10
1. 1. 1. 1. 3. Çocuğun Sağlıklı Doğması ve Yaşaması.....	12
1. 1. 1. 1. 4. Aşerme.....	13
1. 1. 1. 1. 5. Doğacak Çocuğun Cinsiyetini Belirleme.....	14
1. 1. 1. 1. 6. Gebe Kadının Kaçınmaları/ Uygulamaları.....	16
1. 1. 1. 2. Doğum Sırası.....	17
1. 1. 1. 2. 1. Doğum Hazırlığı/ Doğum.....	17
1. 1. 1. 2. 2. Göbek Kesme/ Tuzlama/ Yıkama.....	20
1. 1. 1. 2. 3. Çocuğun Eşi/ Göbeği.....	22

1. 1. 1. 3. Doğum Sonrası.....	23
1. 1. 1. 3. 1. Lohusa Bakımı/Lohusa Ziyareti/Lohusa Şerbeti.....	23
1. 1. 1. 3. 2. Lohusa Sütü/ İlk Meme/ İlk Giydirme.....	25
1. 1. 1. 3. 3. Al Basması.....	27
1. 1. 1. 3. 4. Kırk Basması.....	29
1. 1. 1. 3. 5. Kırklama ve Kırk Gün İçinde Yapılan İşlemler.....	30
1. 1. 1. 3. 6. Ad Koyma.....	32
1. 1. 1. 3. 7. İlk Gezme.....	35
1. 1. 1. 3. 8. Aydaş Çocuk.....	35
1. 1. 1. 3. 9. Yürümeyen Çocuk/ Konuşmayan Çocuk.....	36
1. 1. 1. 3. 10. Huy Kesme.....	38
1. 1. 1. 3. 11. Sütten Kesme.....	38
1. 1. 1. 3. 12. İlk Diş/ Saç Kesme/ Tırnak Kesme.....	39
1. 1. 1. 3. 13. Kız Çocuklarında Kulak Delme.....	41
1. 1. 2. Evlenme.....	41
1. 1. 2. 1. Evlendirme Biçimleri.....	42
1. 1. 2. 2. Evlilik Çağı/ Yaşı/ Evlenme İsteğini Belli Etme.....	43
1. 1. 2. 3. Evlilik Öncesi.....	45
1. 1. 2. 3. 1. Gelin/ Güvey Seçimi.....	45
1. 1. 2. 3. 2. Kısmet Açma.....	47
1. 1. 2. 3. 3. Görücülük.....	48
1. 1. 2. 3. 4. Kız İsteme.....	50
1. 1. 2. 3. 5. Söz Kesme/ Tatlı Yeme/ Başlık.....	51
1. 1. 2. 3. 6. Nişan.....	53
1. 1. 2. 3. 7. Davet/ Okuntu.....	56
1. 1. 2. 3. 8. Bayrak Dikme.....	57
1. 1. 2. 3. 9. Sağdıç.....	59
1. 1. 2. 4. Düğün.....	60
1. 1. 2. 4. 1. Çeyiz.....	62
1. 1. 2. 4. 2. Kına.....	64
1. 1. 2. 4. 3. Gelin Alma.....	66
1. 1. 2. 4. 4. Gelin İndirme.....	68
1. 1. 2. 4. 5. Özne Övme.....	71
1. 1. 2. 4. 6. Nikâh/ Gerdek.....	72

1. 1. 2. 5. Düğün Sonrası.....	72
1. 1. 2. 5. 1. Duvak.....	72
1. 1. 3. Ölüm.....	74
1. 1. 3. 1. Ölüm Öncesi.....	74
1. 1. 3. 1. 1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler.....	75
1. 1. 3. 2. Ölüm Sırası.....	76
1. 1. 3. 2. 1. Ölüm Sırasında Yapılan İşlemler.....	76
1. 1. 3. 2. 2. Ölümünden Sonra Yapılan İşlemler.....	77
1. 1. 3. 2. 3. Ölünün Bekletilmesi.....	79
1. 1. 3. 2. 4. Yıkama ve Kefenleme.....	81
1. 1. 3. 2. 5. Cenazenin Taşınması.....	84
1. 1. 3. 2. 5. 1. Cenaze Namazı.....	85
1. 1. 3. 2. 6. Defin ve Mezarlıkta Yapılan İşlemler.....	86
1. 1. 3. 3. Ölüm Sonrası.....	88
1. 1. 3. 3. 1. Cenaze Evi.....	88
1. 1. 3. 3. 2. Ölü Yemeği.....	90
1. 1. 3. 3. 3. Ölünün Eşyaları.....	91
1. 1. 3. 3. 4. Devir/ Iskat.....	92
1. 1. 3. 3. 5. Yas Tutma/ Ağıt Söyleme.....	93
1. 1. 3. 3. 6. Mezar Ziyaretleri.....	94
1. 2. Bayram, Tören ve Kutlamalar.....	96
1. 2. 1. Sünnet Töreni.....	96
1. 2. 2. Askerlik ile İlgili Âdet ve İnanmalar.....	99
1. 2. 3. Dinî Bayramlar.....	101
1. 2. 4. Millî Bayramlar.....	105
1. 2. 5. Kandiller.....	105
1. 3. Halk İnanışları.....	106
1. 3. 1. Kurban/ Adak.....	107
1. 3. 2. Ocaklar.....	108
1. 3. 3. Nazar/ Nazarlık.....	110
1. 3. 4. Büyü.....	113
1. 3. 5. Uğur/ Bereket.....	115
1. 3. 6. Tabiat Olaylarıyla İlgili İnanışlar.....	117
1. 3. 7. Hayvanlar ile İlgili İnanışlar.....	120

1. 3. 8. Günlerle İlgili İnanışlar.....	122
1. 3. 9. Rüya ile İlgili İnanışlar.....	124
1. 3. 10. Diğer İnanışlar.....	126
1. 4. Halk Mutfağı.....	128
1. 4. 1. Yiyecek, İçecek Türleri ve Yapılışları.....	129
1. 4. 2. Yiyecek ve İçeceklerin Korunması.....	148
1. 4. 3. Kışlık Olarak Hazırlanan Yiyecekler.....	149
1. 4. 4. Mutfak Araç ve Gereçleri, Kullanışları.....	150
1. 4. 5. Sofra Gelenek ve Görenekleri.....	151
1. 5. Halk Hekimliği.....	152
1. 6. Halk Zanaatları/Sanatları.....	158
1. 7. Sözlü Tarih.....	163
1. 8. Çocuk Oyunları.....	167
1. 9. Halk Mimarisi.....	170

İKİNCİ BÖLÜM

BAHÇE ANONİM HALK EDEBİYATI

2. 1. Anonim Halk EdebiyatıManzum Ürünleri.....	171
2. 1. 1. Türkü.....	171
2. 1. 2. Mani.....	176
2. 1. 3. Ninni.....	182
2. 1. 4. Ağıt.....	186
2. 1. 5. Tekerleme.....	227
2. 2. Anonim Halk EdebiyatıManzum-Mensur Ürünleri.....	237
2. 2. 1. Bilmece.....	237
2. 2. 2. Atasözü.....	246
2. 2. 3. Deyim.....	251
2. 2. 4. Alkış/ Kargış.....	255
2. 3. Anonim Halk EdebiyatıMensur Ürünleri.....	262
2. 3. 1. Fıkra.....	263
2. 3. 2. Masal.....	276
2.3.3. Efsane.....	285

2. 3. 4. Halk Hikâyesi.....	294
2. 3. 5. Lakaplar.....	297

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAHÇEÂŞİK EDEBİYATI

3. 1. Âşık Edebiyatı.....	305
3. 2. Bahçe Yöresinde Âşıklık Geleneği.....	306
3. 2. 1. Bahçe’de Yaşayan Âşıklar ve Şiirleri.....	306
SONUÇ	363
KAYNAKÇA	369
KAYNAK KİŞİLER	380
BAHÇE YEREL KELİMELER SÖZLÜĞÜ	387
EKLER	398
ÖZGEÇMİŞ	408

KISALTMALAR

AB	:AnaBritannica
ANS	:Ansiklopedi
BL	:BüyükLarousse
C	:Cilt
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DL	:DictionaryLarousse
DTCF	:Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
Gr	:Gram
İÜ	:İstanbul Üniversitesi
K	:Kaynak Kişi
KB	:Kültür Bakanlığı
HAGEM	:Halkbilim Araştırma Geliştirme Merkezi
KKTC	:Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
Km	:Kilometre
Km²	:Kilometre Kare
Kg	:Kilogram
ML	:MeydanLarousse
MÖ	:Milattan Önce
MS	:Milattan Sonra
s	:Sayfa
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDEA	:Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
TDK	:Türk Dil Kurumu
TDV	:Türk Diyanet Vakfı
TFA	:Türk Folklor Araştırmaları
TS	:Türkçe Sözlük
TTK	:Türk Tarih Kurumu
vb	:Ve Benzeri
vd	:Ve Diğerleri
YÖK	:Yükseköğretim Kurulu

0. GİRİŞ

0. 1. Çalışma İle İlgili Genel Bilgiler

0. 1. 1. Konu

Halk kültürü, bir insanın doğum ile başlayıp ölüm ile son bulan dünya üzerindeki yaşamının kültür boyutunda geçirdiği evreleri, değişimleri anlatan önemli bir olgudur. Bu olgu, doğum, evlenme ve ölüm olarak adlandırılan geçiş dönemlerini, inanışları, törenleri, anonim halk edebiyatı ürünlerini, âşık edebiyatı ürünlerini vd. gelenekleri ve uygulamaları içerisinde barındırır.

Bahçe ilçesinde ve köylerinde yaşayan halkın kültürünün, inanışlarının, anonim halk edebiyatı ve âşık edebiyatı ürünlerinin derlenip incelenmesi tezimizin konusunu oluşturmaktadır. Yapılan çalışmada aynı zamanda Bahçe ilçesi halk kültürünün Anadolu Türk halk kültüründeki benzerlik ve farklılıkları da tespit edilmeye çalışılmıştır.

0. 1. 2. Amaç

Bahçe ilçesi gerek bulunduğu konum gerekse halkının yaşam şekli sebebiyle zengin bir kültüre sahiptir. Amacımız, zengin bir kültüre sahip bu ilçenin ve köylerinin âdet, tören ve halk kültürü öğelerinin derlenmesi, yazıya geçirilmesi ve incelenmesi yoluyla Bahçe ilçesinin ilk olarak bulunduğu bölgede sonra da Anadolu ve Türk halk kültüründeki yerinin belirlenmesine katkı sağlamaktır. Yapmış olduğumuz bu çalışma ile gelecek kuşakların kendi kültürlerini yazılı da olsa öğrenmesini sağlamak ve aynı zamanda bir kültür hazinesi olan bazı kaynak kişilerin bilgi ve birikimlerinin unutulmasını önlemek de hedeflenmiştir.

0. 1. 3. Kapsam ve Sınırlar

Tezimizin inceleme alanı Bahçe ilçesi merkezi, köy ve mahalleleriyle sınırlıdır. İlçe merkezi ve onun Arıcaklı, Arıklıtaş, Aşağıkardere, Aşağı Arıcaklı, Bekdemir, Burgaçlı, Gökmustafalı, İnderesi, Kaman, Kızlaç, Nohutköy, Örencik, Savranlı, Yaylalık, Yukarı Kardere köyleri tezimizin kapsam ve sınırları içerisinde yer alan yerleşim birimleridir. Çalışmamız Bahçe halk hayatı, Bahçe anonim halk edebiyatı ve Bahçe âşık edebiyatı ana başlıklarıyla belirlenmiş ve bu konular kapsamında teziz oluşturulmuştur.

0. 1. 4. Yöntem

Tez çalışmamızda halk kültürü ürünleri ile ilgili kullanılan alan araştırması, örnek olay, yazılı ve sözlü kaynaklardan yararlanma yöntemlerini kullandık. Araştırma sahasındaki kaynak kişilere; gözlem, görüşme, anket, kılavuz kişilerden yararlanarak ulaşmaya çalıştık. Belirlenen kaynak kişilere sorulacak soruları görüşme öncesinde hazırladık ve soruları sohbet havası içerisinde sorarak kayıt altına aldık.

Kaynak kişilerin tespiti ve onlara ulaşma konusunda, yöre ve yöre insanını iyi tanıyan kılavuz kişilerden ve görev yaptığımız Bahçe Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinden yararlandık. Sahaya çıkmadan önce yöre ile ilgili yazılı kaynakları taradık ve saha ile ilgili bilgi edindik. Kimi zamanda katılımlı gözlem yoluyla araştırılan topluluğun içerisinde yaşayarak sağlıklı ve ayrıntılı bilgiler edinmeye çalıştık.

Derlememiz sırasında ses kayıt cihazı, fotoğraf makinesi, kamera gibi teknik malzemeler bulundurarak, konuşma ve görüntüleri sağlıklı şekilde kaydetmeye çalıştık.

Yazılı kaynaklardan yararlanma yönteminde konu ile ilgili süreli ve süresiz yayınlardan, Yüksek Öğretim Kurumu Dokümantasyon Merkezi'nden, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan kaynaklardan yararlandık.

0. 2. Araştırma Alanı(Bahçe)ile İlgili Genel Bilgiler

Bu bölümde verilen bilgiler Bahçe Kaymakamlığının 2003 yılında **Cumhuriyetin 80. Yılına Armağan** adlı yazılı kaynaktan, Bahçe Kaymakamlığı (www.bahce.gov.tr),Bahçe Belediyesi(www.bahce.bel.tr), Bahçe MillîEğitim Müdürlüğü(www.bahce.meb.gov.tr), Bahçe MYO (www.bahcemyo.osmaniye.edu.tr), Osmaniye İl Kültür ve Turizm (www.osmaniyekulturturizm.gov.tr) sitelerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

0. 2. 1. Araştırma Alanının (Bahçe) Tarihi

Bahçe ilçesi önemli bir kavşak noktasında olduğu için antik çağların bu yana yörede yerleşim yerleri bulunmaktadır. Hititler, Romalılar gibi kadim medeniyetler yörede yer almıştır. Roma İmparatorluğu'nun parçalanmasından sonra MS. 640 yılına kadar Bizans idaresinde kalmıştır. Bu tarihte Halife Hz. Ömer'in kumandanlarından Halit bin Velit burayı Heraklis'ten alarak tahrip etmiştir.

İlçe ve çevresi sonraları ünlü Halife Harun Reşit zamanında İslâm idaresine geçmiştir. Abbasilerin idaresinde bulunan ilçe Selçuklu idaresine geçmiş sonra bu bölgeye Dulkadiroğullar, Bahçe'ye de Fethah sülalesi yerleştirilmiştir. Bir ara Mısır idaresine

geçmiş ise de (1335) de yine Türkmen Aşiretinin hakimiyeti ile tekrar Türk idaresine kavuşmuştur.

Bahçe ilçesinin 3 km kadar doğusunda Aslanlı Deresi vadisinde bulunan Ayran mevki, Dulkadiroğulları ve Ramazanoğulları arasında doğal bir sınır kabul edilmiş ve buraya “Ayıran” denilmiştir. Günümüzde ise yöre halkı buraya “Ayran” demektedir.

Yavuz Sultan Selim’in Mısır seferi sırasında Osmanlı yönetimine bağlanan ilçe daha sonra Mısır önetimine bağlansa da tekrar Osmanlı’ya geçmiştir.

İlçe, 1850 yılında Maraş sancağına bağlı Kızılyer, diğer adıyla Bulanık Bahçe olarak mütesellimlikle idare edilmiştir. 1878’de Adana vilayetinin Cebelibereket Sancağı’na bağlanmış ve ilçeye bugünkü ismi verilmiştir.

Kurtuluş Savaşı’ndaki Fransız işgali sırasında Ermeniler yöre halkına işkenceler yapmış ve yöre halkı ilçeyi boşaltmıştır. Millî kuvvetlerin, Kilikya Kuva-yı Millîye kumandanı Yzb. Osman Tufan Bey’in gayretleri ve yöre halkının cesaretiyle Fransızlar ve Ermeniler Bahçe ilçesinden çıkartılmıştır.

1933’te Belediye teşkilatı kurulan ilçe önce Adana’ya bağlı konuma getirilmiştir. Osmaniye’nin 1996’da il olması üzerine de Adana’dan ayrılarak Osmaniye’ye bağlanmış ve kendisine bağlı olan Hasanbeyli de ilçe olmuştur.

0. 2. 2. Araştırma Alanının (Bahçe) Coğrafi Özellikleri

Bahçe, kuzeyde Kahramanmaraş, doğusunda Gaziantep, güneyde Osmaniye merkez, batısında da Düziçi ilçesi ile çevrilidir. Osmaniye’ye 34 km uzaklıkta bulunan ilçenin önemi, Çukurova’yı doğuya bağlayan Gâvurdağı geçidi üzerinde bulunmasıdır. Arazi yapısı genel olarak engebeli olup rakım 630 m, yüzölçümü 92 km² dir.

İlçeyi Huma Çayı sulamaktadır. Kar Deresi ve Bilalîk Deresi birleştikten sonra Aslanlı Deresi ile birleşir. TEM otoyolu, D- 400 kara yolu ve Mersin-İslahiye demiryolu hattının ilçe merkezinden geçmesi, ilçede ulaşımı kolaylaştırmaktadır.

Bahçe ilçesi Çukurova’yı doğudan kuşatan Amanoslar’ın yamaçları üzerinde bulunması dolayısıyla topoğrafik yönden olduğu gibi iklim yönünden de Çukurova’dan farklı bir karakter gösterir. Yöre Çukurova’ya göre daha fazla yağış alır.

İlçede maki bitki örtüsü ve kızılçam ormanları doğal bitki örtüsünü oluşturur. İlçe merkezinde ve kırsal kesimlerinde kıraç arazi, ormanlık, makilik alanlar bulunur.

İlçedeki ve köylerindeki bahçelerde zeytin, vişne, kiraz, erik, elma, armut, kayısı, incir, dut ve kavak ağaçlarından oluşan kültür bitki örtüsü bulunmaktadır.

0. 2. 3. Araştırma Alanının Nüfusu ve Ekonomik Yapısı

1990 yılında Bahçe ilçesinin nüfusu 27.983 iken, 2000 yılı nüfus sayımına göre 26.398 olmuştur. 2000 yılında 26.398 olan ilçe nüfusunun 18.411'i ilçe merkezinde, geriye kalan 7.987'si ise köyde yaşamaktadır. 2015 yılında adrese dayalı kayıt sisteminde ise ilçenin toplam nüfusu 21.115'tir. bu toplamın nüfusun 10.625'ini erkekler, 10. 490'nını ise kadınlar oluşturmaktadır. 2015 adresedayalı kayıt sistemine göre ilçe merkezinin nüfusu 13.993 iken köylerde bulunan nüfus ise 7.122'dir.

Bahçe'de, 2000 yılı itibariyle, km² ye ortalama 145 kişi düşmektedir. 2000 yılı sayım sonuçlarına göre ilçede okur-yazarlık oranı % 92 iken günümüzde bu oranın daha da arttığı gözlenebilir. İlçe geçmişte olduğu gibi günümüzde de sürekli dışarıya göç göndermektedir. En çok göç gönderilen yerler; Adana, Mersin, Gaziantep,Osmaniye ve İskenderun'dur.

İlçede ekonomik faaliyet olarak tarım yer alır. İlçe arazisinin tamamına yakını Amanos Dağları'nın engebeli yamaçları üzerinde bulunmasından dolayı tarım arazisi kısıtlıdır. İlçede son zamanlarda iklimin uygun olduğu kesimlerde zeytin yetiştiriciliği yapılmaktadır. İlçede tahıl ürünleri, domates, biber, taze fasulye,salatalık, patlıcan, taze soğan, patates, armut, ayva, elma, kiraz, vişne, erik, kayısı, incir, nar, ceviz gibi sebze ve meyve ürünleri yetiştirilmektedir. İlçenin kırsal bölgelerinde küçükbaş ve büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yanında kanatlı hayvan ve arı yetiştiriciliği de yapılmaktadır.

Aynı zamanda ilçede deterjan fabrikası, su fabrikaları, küçük sanayi işletmeleri, Gökçedağ rüzgar elektrik santrali gibi kuruluşlar ilçe halkına iş imkanı sunmaktadır.

0. 2. 4. Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel Yapısı

Bahçe ilçesi halk kültürünün oluşmasında özellikle ilçenin bulunduğu konum ve çevre illerden geçmiş dönemlerde köylere ve ilçe merkezine olan göç etkili olmuştur. Derleme çalışmamız sırasında köylerdeki nüfusun bir kısmının yüz yıl kadar önce Malatya, Kahramanmaraş, Gaziantep çevresinden göç ederek buraya geldiklerini tespit ettik..

Bahçe ilçesinde anokulu ilkokul, ortaokul ve lise olmak üzere 22 kurum vardır. Bu kurumlardaki toplam derslik sayısı 277'dir. İlçedeki toplam öğrenci sayısı 5.416

iken öğretmen sayısı ise 416'dır. Bahçe ilçesinde 5 lise, 7 ortaokul, 8 ilkokul ve 1 müstakil bir anaokulu (Bahçe Anaokulu) bulunmaktadır. Ayrıca Osmaniye Korkut Ata Üniversitesine bağlı bir meslek yüksek okulu (Bahçe Meslek Yüksek Okulu) yer alır ve meslek yüksek okulunda yedi bölümde ön lisans düzeyinde öğrenim yapılmaktadır.

İlçede soyo- kültürel faaliyet çok yaygın değildir. İlçenin kurtuluş gününde ulusal ses sanatçıları ilçeye gelmekte ve konserler vermektedir. Kimi zamanda okulların düzenledikleri programlar, tiyatro faaliyetleri yapılmaktadır. Arıcaklı köyünde de dar kapsamlı olsa da "Tırşik Festivali" düzenlenir.

Yaylacılık ilçede nüfus hareketliliği sağlayan önemli bir unsurdur. Bahçe ve temiz ve serin havası, bol su kaynaklarıyla Çukurova'nın doğu kesimlerinde oturan birçok aile için iyi bir yayla turizmi alanı oluşturmaktadır. Ayrıca ilçe merkezinde bulunan "Şifa Pınarı" ziyaretçi çeken önemli bir mesire alanıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BAHÇE HALK HAYATI

Halkbilimi, edebi ve kültürel manada bir toplum tarafından geçmişten günümüze üretilen bütün değerleri ve olguları inceleyen bilimdir. Osmaniye'nin Bahçe ilçesinin halkbilimi açısından incelenmesinden oluşan çalışmamızda, halkın hayatından kaynaklanan geçiş dönemleri, inançlar, mutfak kültürü, çocuk oyunları, halk takvimi, halk hekimliği, el sanatları, mahalli çalgılar ve oyunlar, askerlik, yaylak ve kışlak hayatı, sünnet ve askerlik gibi kültürel değer ve ürünler "Halk Hayatı" başlığı altında değerlendirildi.

1. 1. Geçiş Dönemleri

İnsan yaşamının başlıca üç önemli geçiş dönemi vardır. Bunlar; doğum, evlenme ve ölümdür. Her birinin kendi bünyesi içerisinde birtakım alt bölümlere ve basamaklara ayrıldığı bu üç önemli aşamanın çevresinde birçok inanç, âdet, töre, tören, âyin, dinsel ve büyüsel özlü işlem kümelenerek söz konusu geçişleri bağlı buldukları kültürün beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde yönetmektedirler. Bunların hepsinin amacı da kişinin bu geçiş dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutlamak, kutsamak, aynı zamanda da kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktır. Çünkü yaygın olan inanca göre, insan bu tür dönemler sırasında güçsüzdür ve zararlı etkilere karşı açıktır (Örnek, 2000, s. 131).

Geçiş dönemi âdetlerini başlıca üç aşamada ele almaktayız. Bu aşamalar doğum, evlenme ve ölümdür. Bu üç dönem de insan yaşamının ve çevresindeki yaşamların en önemli kesitini oluşturur.

1. 1. 1. Doğum

Geçiş dönemlerinin ilk aşaması bilindiği gibi doğumdur. Her toplumda olduğu gibi, bizim toplumumuzda da çocuğa büyük değer verilir. Salt çoluk çocuğa karışmak için evlendiğini söyleyenler, azımsanmayacak kadar çoktur. Evlenip çoluk çocuğa karışmak; erkek, özellikle de kadın için çok önemlidir. Dünyaya getirilen her çocuk aile kurumunu güçlendirir. Akrabalık ilişkilerini ve bu ilişkilerden doğan dayanışmayı pekiştirir (Altun, 2004, s. 87).

Arslan (2011), Göksun ilçesi halk kültürü adlı çalışmasında Santur'dan aktardığına göre:

Doğum, hemen her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Doğum, toplumda ana ve babaya duyulan saygıyı arttırır. Dünyaya gelen her çocuk sadece anababasının değil, aynı zamanda akrabaları, komşuları, soyu soppu da sevindirmiştir. Çünkü her doğum ailenin, akrabaların sayısını arttırmaktadır. Özellikle küçük topluluklarda aileler nüfuslarının çokluğuyla kendilerini güçlü ve dayanıklı hissetmektedirler. “Çocuk ocağıttürür” sözü de toplumun bu konudaki değer yargısını bize açıkça göstermektedir (Santur, 2000, s. 1).

Geçiş dönemi âdetlerinin ilki olan doğuma, toplumda büyük önem verilir. Doğum vesilesiyle bir yerde, kişinin ait olduğu soyun, toplumun, kavmin, kültürün vd. devamı sağlanır. Her ne kadar evlilik kurumuyla aile teşekkül etmiş olsa da özellikle çocuğun doğumu ile birlikte aile kurumu ortaya çıkar. Aile kurumu her zaman toplumun en önemli yapı taşıdır. Bir toplumda aile sağlam değerler üzerine kurulmuş ve ailevi bağlar sıkı ve korunmuş ise o toplum hem kültürel hem de sosyal yönden güçlüdür.

Türk halk kültüründe geçmişten günümüze aile kurumu ve doğumla ilgili çok önemli olgular kabul edilmiştir. Yazılı ve sözlü Türk kültürü ürünlerinde, atasözlerinde, Dede Korkut Hikâyeleri'nde, Orhun Abideleri'nde, destanlarda, masallarda, halk hikâyelerinde, efsanelerde, fıkralarda bunların çok sayıda örneklerini görmek mümkündür.

Bahçe ve çevresinde doğum ile ilgili ortaya çıkan ve uygulanan âdet ve pratikler, doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olmak üzere üç ana başlık altında ele alınmıştır.

1. 1. 1. 1. Doğum Öncesi

Her toplumda evliliğin doğal bir sonucu olarak çocuk istenir. Annelik vekadınlık bu temel üzerine kazanılır. Her evli kadından bu rolü yerine getirmesi beklenir. Kadınlar arzu ettikleri konuma bu yolla ulaşırlar. Uyum sürecinin bir sonucu olarak gelişen aile ve akrabalık yapısı çocuk doğurmayı özendiren veya sınırlandıran önemli bir etkidir. Sosyal bir varlık olarak ailenin devamı, mirasın devri, ekonomik faaliyetlerde insan gücüne olan ihtiyaç, akraba grubunun kişi sayısına göre artan gücü, bu gücün sağladığı birtakım olanaklar

(sosyal, maddi ve manevi sahalarda grup içi ve dışı yardımlar vb.) kırsal bölgelerde çocuğa duyulan ihtiyacı arttırmaktadır (Elmacı, 2002, s. 334).

Anadolu’da evlenme merasiminden sonra evli çiftlerden yakınları tarafından en kısa sürede çocuk beklenir. Bu dönem, çiftlerin çocuk sahibi olmak istemelerinden itibaren başlar ve doğum olayına kadar sürer.

1. 1. 1. 1. Kısırlığı Giderme

İnsanların evlenmelerinin en önemli sebeplerinden biri soyun devamının sağlanmasıdır. Bu yüzden toplum evli çiftlerin çocuk sahibi olmalarını bekler. Ayrıca evlenen gençler çocuk sahibi olduktan sonra anne ve babalık statüsü kazanırlar ve toplumda ayrı bir yere sahip olurlar. Evliliği, toplumun en küçük birimi veya yapı taşı olan aile kurumunun teşekkülü için ön şart olarak düşünürsek çocuk sahibi olmak ailenin tam manasıyla teşekkül edebilmesi için vazgeçilmez unsurlardandır. Başta evlenen bireyler olmak üzere toplumun genelinin beklentisi evlenen çiftlerin çocuk sahibi olmalarıdır. Bu bağlamda çocuk sahibi olmamak veya olamamak ciddi bir eksiklik olarak değerlendirilir. Bu durum geçmişte böyle olduğu gibi günümüzde de aşağı yukarı böyledir.

Türk kültüründe çocuk sahibi olmanın veya olmamanın yansımaları destan devrinden bu güne sözlü ve yazılı edebi eserlerimizde bol miktarda görülür. Örneğin eskiden beri Türklerde gebelik ve kısırlıkla ilgili çeşitli uygulamalar Manas Destanı’nda ve Dede Korkut Hikayeleri’nde görülür:

Tülüce (2009), bir çalışmasında İnan’dan aktardığına göre:

Yakup Han, hatununun kısırlığından şikâyet ederek “Bu hatun mezarlı yerleri ziyaret etmiyor, elmalı yerlerde yuvarlanmıyor, kutlu pınarlar yanında gecelemiyor” diyerek eski Türklerde kısırlığı gidermek ve gebe kalmak için yapılan birkaç uygulamayı belirtir. Kırgız-Kazaklarda kısır kadınlar sahrada tek başına biten bir ağaç ya da bir pınar başında koyun kesip geceyi orada geçirerek; Yakutlarda ise çocuk isteyen kadın kutsal bir ağacın yanında ağlayıp sızlayarak dua eder (İnan, 1986, s. 168).

Dede Korkut Hikayeleri’nde ise çocuğu olmayan Dirse Han, Bayındır Han’ın talimatıyla karaotağa oturtulmak istenince bu durum Dirse Han’ın çok zoruna gider ve bunun üzerine Dirse Han eve gelerek eşine çocuk sahibi olamamalarının sebebinin kendinden mi yoksa eşinden mi olduğunu sorar? Çocuk sahibi olmak için ziyafet

verirler ve gelenlerin çocuk sahibi olmaları için dua etmelerini isterler. Bunun neticesinde de çocuk sahibi olurlar (Ergin, 2004, s. 4).

Avcı (2015), Gaziantep ili Barakları anonim halk edebiyatı ve halk kültürü adlı çalışmasında Acıpayamlı'dan şu şekilde aktarır: Özellikle kırsal kesimlerde kadının önemli bir statüye sahip olması çocuk doğurmasıyla doğrudan ilgilidir. Çocuk doğurmayan kadın, kısır olarak adlandırılmakta, hor görülmektedir. Kadının gebe kalamamasındaki kusur sadece kadından kaynaklı bir sorunmuş gibi kabul edilir. Bu sorundan kurtulmak isteyen kadın gebe kalmak ister (Acıpayamlı, 1974, s. 13).

Bahçe yöresinde kısırlığı gidermek için yapılan uygulamalar şunlardır:

- Doğum yaptıran ebelere gidilir, onlar da bitkilerden şifalı karışım yapar ve kısır olan kadına bu karışım içirilir (K1, K2, K3, K4).
- Ebeye bel çektirilir (K1, K2, K3, K4).
- Cere vurmasını bilen biri, kısır kadının karnına cere vurur. Cere topraktan yapılan mavi renkli küplerdir. Cerenin içine ispirto veya gaz koyulur. Cerenin içindeki gaz veya ispirtonun içine pamuk koyulur ve cere bu şekilde kadına tutturulur (K1, K2, K3, K4).
- Çocuğu olmayan kadına muska yazdırılır (K1, K2, K3, K4, K5, K6).
- Kısır olan kadın, hocaya götürülür; hoca ise ona su verir ve kadın şifa niyetine suyu içer (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K22, K30).
- Doktora veya ebeye gidilir (K1, K2, K61, K63, K64, K67, K76).
- Doktora gidilip tüp bebek tedavisi yaptırılır (K66, K67, K61, K1, K3).
- Kısır gelin soğuklamış diye ebeler ona ilaç yaparlar (K76).
- Hasta olan kadın "Ökkeşiyeye, Bilal Baba, Hilmi Baba" gibi ziyaret yerlerine götürülür (K1, K3, K13, K41).
- Kısır kadın ebeye götürülür. Ebe; nane, maydonoz gibi bitkileri kaynatır; bunun buharına kısır kadını oturtur (K76).
- Gaziantep ilinde olan *Bilal Baba* tekkesine gidilir (K1, K3).
- Bu tür hastalığın giderilmesi için ayı böğürtleni yedirilir (K76).
- Çocuğun olması için oruç tutmak, adak adamak gibi sözler verilir (K1, K3, K13, K46, K66, K67).
- Çocuğu olmayan erkek ve kadın hamamlara gitmelidir (K7, K8).
- Kısır olan kadın ebeye gider, ebe kadının karnını sabunlar (K76, K63, K64).

- Çocuğu olmayan kadının hamile kalabilmesi için ebe kadını ayağından dama asar, sallar (K7, K8, K76).
- Çocuğu olmayan kadın hocaya gider, muska yazdırır (K34, K61, K86).
- *Ağca Dağ* ve *Gökçe Dağ*'dan toplanan her bir bitki don kazanında kaynatılır, kısır kadın da kaynamış bitkinin buğusuna oturulur (K75).
- Sıcak suyun buğusuna oturulur (K76, K1, K3)
- Doğumu yeni olmuş bir kadının bebeği kucağa alınır (K116, K107).
- Köy ebeleri hamile kalmak isteyen kadını süt buğusunda durdurur (K63).
- Maydonoz kaynatılır, hasta kadın maydonoz buğusuna oturtulur (K76, K75, K7).
- Çocuk sahibi olmak isteyen kadın ebeye gider, ebe de kadının belini çeker. (K1, K3, K7, K8, K76).
- Çocuğu olmayan kadını saman buğusuna oturturlar (K61).
- Çocuk sahibi olmak isteyen Kur'an-ı Kerim'den dua okur (K61).
- Bahçe'nin Gökmustafalı köyünde çocuğu olmasını isteyenler dilek ağacına çaput bağlar ve dilekte bulunurlardı (K9).
- Çocuk sahibi olmak isteyen kadına bardak vurulur (K9).
- Kısır olan kadına, gölgesiz ağacın dibine oturulmaz, derler (K115).
- Çocuk sahibi olmak isteyenler, Meryem suresini okurlar (K3, K61).

Bahçe halk kültüründe kısırlığı gidermek, geleneksel yöntemler, dinsel- büyüsel uygulamalar ve modern tıp uygulamaları etrafında şekillenmektedir. Günümüzden geçmişe doğru gidildiğinde özellikle ebelerin kısırlığı gidermede önemli rol oynadığı saptanmıştır. Yöre halkı tarafından bölgedeki kutsal sayılan mekânlar da çocuk sahibi olmak için ziyaret edilen yerlerdir. Son zamanlarda ise bölge halkının kısırlığı önlemek, bir başka deyişle çocuk sahibi olmak için daha çok tıbbi yöntemleri kullandıkları ve doktora gittikleri tespit edilmiştir. Bu durum, halkın ekonomik, eğitim, ulaşım ve iletişim imkânlarının geçmişe göre daha iyi olmasından kaynaklanmaktadır.

1. 1. 1. 1. 2. Gebelikten Korunma

Ailenin sosyal, ekonomik kimi zaman da psikolojik durumu kadının doğumu ertelemesine ya da doğurganlıktan uzaklaşmasına neden olur. Bu durumda eşler gebelikten korunmak için birtakım eylemlerde bulunur. Hamile kalmakta olduğu gibi hamile kalmamak için yapılan uygulamalarda en çok etkilenen kadın olmaktadır.

Özellikle kadının gebelikten korunmak için yaptığı birtakım uygulama ve pratikler vardır.

Avcı'nın (2015), aktardığına göre Biçer (1991) şöyle der:

Anadolu'nun farklı yörelerinde gebelikten korunmak amacıyla birtakım uygulamalar yapılır. Eskişehir ilinde hamile kalmak istemeyen kadın rahmine sabun ya da ebegümece otuyla zeytinyağının karışımından oluşan bir tür macun koyar ve böylece gebelikten korunmaya çalışır.

Adana'da ise hamile kalmak istemeyen kadının rahim haznesine tavuk tüyü soktuğu veya mahalle ebelerine kasık çektirdiği görülen uygulamalardır (Başçetinçelik, 2009, s. 50).

Bahçe ve çevresinde hamile kalmak istemeyen kadınların geleneksel yöntemler yanında modern teknikleri de kullandıkları görülmektedir.

Bahçe yöresinde gebelikten korunmak için yapılan uygulamalar şunlardır:

- Çocuğunun olmasını istemeyen aile doktora gider ve kadın rahmine spiral taktırır (K1, K3, K9, K63, K86).
- Çocuk olmasını istemeyen eşler, çocuk olmaması için korunurlar (K7, K8, K9, K61, K63, K64, K113, K117).
- Kadın çocuğunu düşürmek için ağır yük taşır, uzun yol yürür (K1, K3, K6, K9, K30, K67, K61, K63, K64, K76, K79, K96, K107, K115).
- İstenmeyen gebeliği sonlandırmak için gripin içilir, iğne yaptırılır (K1, K9, K13, K63, K64, K76).
- Kadın sırtına yük alarak çocuğu düşürmeye çalışır (K9, K76).
- Gebe kadın bir yerlerden atlayarak bebeği düşürmeye çalışır (K1, K3, K48, K61, K63 K64, K111, K112).
- Eşler kadının âdet gününe göre ilişkiye girerler ve gebelikten korunmaya çalışırlar (K66).
- Kadın gebe kalmamak için doğum kontrol hapı kullanır (K63, K64, K66, K67, K79, K86, K91, K93, K99).
- Gebe kalmak istemeyen emzikli kadın, bebeğini emzirdiği süre boyunca bebeğe süt vermenin onu gebelikten koruduğuna inanır (K1, K3, K61, K63, K64, K66, K67, K76, K95).

Çocuk sahibi olmak Türk kültüründe önemli bir olaydır. Ancak aileler kimi zaman bu önemli hadisenin gerçekleşmemesi için bazı uygulamalara yönelmektedir. Bahçe halk kültüründe kadının gebe kalmaması için yapılan uygulamaların kadın merkezli olduğu görülmektedir. Eğer ki gebe kalırsa hamile kadın çocuğu düşürmek için ağır yük taşır, hap içer, bir yerden atlayarak bebeği düşürmeye çalışır. Bunun yanında emziren kadının hamile kalmayacağına inanılır. Tespitlerimiz sonucunda son zamanlarda kadınların hamile kalmamak için tıbbi uygulamalara yönelmektedir.

1. 1. 1. 3. Çocuğun Sağlıklı Doğması ve Yaşaması

Avcı'nın (2015), aktardığına göre eski Türklerden günümüze değin çocuğun sağlıklı doğması ve yaşaması için birtakım uygulamalar yapılmıştır. Yakutlar, ölüm ruhunun aileye musallat olduğu inanırlar ve doğmuş olan çocuğu komşularından birine satarlar. Böylece kendilerinin ölüm ruhunu bu şekilde aldattıklarına inanırlar. Urenhalar'da ise çocuğun doğar doğmaz kazan altına saklandığı görülür. Farklı bir uygulama da Müslüman Başkurtlar'da görülür. Çocuk doğduktan sonra ebe çocuğu alır ve birkaç eve götürür, gezdirir ve son olarak babasının evine getirir. Ebe kadın, "Yabancı ülkeden bir çocuk getirdim, satın alan var mı?" der. Pazarlık yaparak çocuğu ağırlığınca demir karşılığında ailesi satın alır. Yaşanan bu durumdan sonra da çocuğa "Demir veya Salıpdı, Satılmış" gibi adların koyulduğu görülür (İnan, 1995, s. 174).

Çocuğun düşmesini önlemek, onun anne karnından sağlıklı bir şekilde doğmasını sağlamak için bazı önlemler alınır. Bu önlemlerden bazıları, ağır şey kaldırmaktan ve yüksek yerden atlamaktan uzak durmak gibi basit fiziksel uygulamalardır. Ayrıca çocuğun düşmesine neden olabilecek olağanüstü kötü varlıkların etkisini anne ve çocuk üzerinden uzaklaştırmak da önemli bir sakınma şeklidir (Artun, 2005, s. 139).

Bahçe yöresinde çocuğun sağlıklı doğması ve yaşaması için yapılan uygulamalar ve yöre halkında bulunan inanışlar şunlardır:

- Sürekli düşük yapan kadının düşüğünü durdurmak için hocaya gidilir ve muska yazdırılır. Özellikle Maraş'taki Seydi Ali Hoca'ya gidilir. Seydi Ali Hoca'ya gidildikten sonra şifa bulunmuşsa doğan çocuğa Seydi adı koyulur (K1, K2, K3).
- Çocuk düşmesin diye kimi aileler, çocuk doğmadan herhangi bir hazırlık yapmaz; böylece düşme olayının gerçekleşmeyeceğine inanırlar (K1, K3, K61, K63, K64).

- Çocuğu yaşamayan aileler, Maraş'a Tevfik Hoca'ya, Seydi Ali Hoca'ya, giderler. Muska yazdırırlar. Eğer erkek çocukları olursa adını Tevfik, Seydi koyarlar (K1, K3, K48, K52, K76).
- Ziyaret yerlerine (Ökkeşiye-Bilal Baba-Hilmi Baba) giderler ve adak adarlar (K5, K6, K7, K8, K13, K41, K42, K55, K58).
- Bahçe ilçesinde düşük yapmış kadına “Tıbıkası var.” derler ve “tıbıkanın” hamileye sıçramasından korkarlar. Düşük yapmış bir kadının yanına hamile bir kadını yaklaştırmazlar. Düşük yapmış kadının düşüğünün, hamile olan kadına sıçrayacağına inanırlar (K1, K3, K61, K64, K76, K80, K83, K89, K94, K116).
- Bir kadının yedi çocuğu olur. Hepsi ölür. Bir gün, bir kadın yedi çocuğu ölen adama, “Senin avradıym karnında kız var. Doğacak olan çocuğun adını Hacer koyacaksın, yedi yaşına kadar bu çocuğa kıyafet almayacaksın; bu çocuk başkalarının kıyafetini giyecek.” der. Adamın kızı olur. Adını Hacer koyar. Çocuk yedi yaşına gelene kadar babası her yıl bir cebiş kurban eder. Cebışı de kurban etmeden önce Hacer'i cebişe bindirir ve evin etrafında yedi kez gezdirir. Aynı zamanda Hacer'e yedi yaşına kadar başkalarının kıyafetlerini giydirir. Ondan sonra adamın bütün çocukları yaşar (K46).
- Bir kadın sürekli düşük doğum yapıyorsa doktora gider, tıbbın olanaklarından yararlanır (K1, K3, K6, K13, K46, K52, K61, K63, K64, K66, K67, K79, K80, K84, K86, K90, K93, K95, K97, K113).

Bahçe'de sürekli düşük yapan kadının bu rahatsızlığını gidermek için yakın çevrede bulunan hocalara gidilir ve muska yazdırılır. Aynı zamanda dinî bir inanç olarak adak adama, türbe ziyaret etme gibi uygulamalar vardır. Sürekli düşük yapan kadının yanına hamile bir kadın gitmez. Bunun sebebi ise düşük yapan kadının rahatsızlığının hamile kadına geçeceği inancıdır. Bahçe ilçesi ve köylerindeki tespitimize göre özellikle şifa için gidilen hocaların isimleri çocuklara ad olarak verilmektedir. Son zamanlarda ise düşük yapan kadınlar daha çok modern tıptan yararlanma yolunu seçmiştir.

1. 1. 1. 1. 4. Aşerme

Tülüce'nin (2009), aktardığına göre aşerme olarak bilinen sözcüğün zamanla anlam değişikliğine uğradığı görülmektedir. Aşermenin asıl anlamı “aş verme” biçimindedir ve hamile kadının gebelik döneminde bazı yiyeeklerden tiksinişi, onların kokusundan rahatsızlık duymasıdır. Fakat zamanla “aş verme”, “aşverme” biçimine

dönmüş ve hamile kadının canının bazı yiyecekleri çekmesi, onları tatmaktan kendini alamaması gibi yeni bir anlam kazanmıştır. Aşerme hamileliğin belli döneminde olur. Bu dönemde hamile kadına canının istediği şeylerden yedirilmelidir (Boratav, 1984, s. 146).

Aşerme inancı Kumuklar'da, Derbent'te, Terekeme ve Azerilerde de yer alır. Kumluklar'da gebe kadına "Aylı kadın" denilir ve aşeren kadının istediği şeyler bulunmaz ve onun yemesi sağlanmazsa gebe kadının vücudunda aşerilen yiyeceğin leke şeklinde olacağı inancı vardır (Kalafat, 1998, s. 66);

Aşerme gebelikte ortaya çıkan ve hamile kadının canının aşırı derecede birtakım yiyecekler istemesiyle oluşan bir dönemdir. Aşeren kadın bazı yiyecekleri aşırı biçimde yemek ister. İsteddiği yiyecekler zamanlı zamansız bulunmalı, aşeren kadına yedirilmelidir. Eğer aşeren kadının istediği yiyecek bulunup kadına yedirilmezse doğacak çocuğun bu durumdan zarar görebileceğine inanılır.

Bahçe yöresinde aş erme ile ilgili inanma ve uygulamalar şunlardır:

- Aşerme Bahçe ilçesinde "aş verme" olarak adlandırılır (K1, K3, K61, K63, K64, K66, K67, K106, K107, K116).
- Aşeren kadının canı asma koruğu isterse kız, limon isterse erkek çocuğu olacağına inanılır (K1, K3,)
- Aşermede erik, şeftali, yeşilbiber, et tarzı yiyecekler istenir (K6, K7, K8, K61).
- Aşerme zamanı geldiğinde gebe kadının midesi çok bulanır (K66, K67).
- Aşeren kadının canının istediği yiyecekler bulunmalı mutlaka ona yedirilmelidir (K1, K79, K90, K116).
- Kadın aşerdiğinde canı ayva isterse doğan çocuk gamzeli olur (K63).
- Aşeren kadın canının istediğini mutlaka yemelidir. Yiyemezse rüyasında yemek istediği yiyeceği görür (K64, K107).

Bahçe ilçesinde yapılan derlemelerde aşermenin, "aş verme" olarak adlandırıldığı görülmüştür. Aşeren kadına yakın çevresi tarafından büyük önem verildiği tespit edilmiştir. Aşeren kadının canının istediği yiyecek, mutlaka bulunmaya çalışılır. Aynı zamanda aşeren kadının canının çektiği yiyeceğe göre doğacak çocuğun cinsiyeti ile ilgili yorumlar yapılır.

1. 1. 1. 1. 5. Doğacak Çocuğun Cinsiyetini Belirleme

Doğacak çocuğun cinsiyeti, aile ve yakın çevresi tarafından en önemli merak konusudur. Bu nedenle insanlar doğacak çocuğun cinsiyetini belirleme noktasında birtakım tahminler yürütürler. Hamile kadının davranışları, fiziki görüntüsü, istekleri, gördüğü rüyalar, yapılan birtakım pratikler doğacak çocuğun cinsiyetini belirlemede kullanılan bazı yöntemlerdir.

Kurt'un (2012), aktardığına göre Çukurova bölgesi Girit göçmenlerinde ise doğacak çocuğun cinsiyetini belirlemek için kurban kesildiği görülür. Kurbanın safra kesesi köze atılır. Eğer ki közden "paf" sesi çıkarsa bebeğin erkek, "puf" sesi çıkarsa kız olacağına inanılır (Şenesen, 2011, s. 73).

Çoban'ın (2011), çalışmasında Türk halk kültürünün en önemli kaynaklarından biri olan Dede Korkut Hikâyeleri'nde erkek çocuk sahibi olmak isteyen kadının "...kuru çaylara sücüdöktüğünü, kara giyimli dervişlere nezirler verdiğini" öğreniyoruz (İnan, 1995, s. 168).

Çoban'ın (2011), Öztelli'den (1951), aktardığına göre Zile'de erkek elini hamile eşinin karnına koyarak üç kez özel duasını okursa doğacak çocuğun oğlan olacağına inanılır.

Bahçe yöresinde doğacak çocuğun cinsiyetini belirleme noktasında uygulanan uygulamalar ve yer alan inanışlar şunlardır:

- Gebe kadın çok sinirli olursa veya çok konuşursa kızı olur derler (K8).
- Hamile kadın aş verdiğinde canı asma koruğu isterse kız, limon isterse oğlu olur derler (K1, K3).
- Gebe kadının karnı sivri ise erkek, düz ise kızı olur (K1, K3, K7, K52, K55, K58, K61, K66, K116).
- Hamile kadının karnı sivriyse erkek, kalçası geniş ise kız; yüzü güzelleşir ise kız, yükü yukarıda olursa erkek çocuğu olur (K63, K64, K67, K76, K84, K85, K96).
- Çocuğun güzel olması istenirse, gebe kadına bol bol aynaya bakması tavsiye edilir (K76, K106).
- Çocuk doğmadan önce cinsiyetini öğrenmek için doktora gidilir (K1, K3, K6, K9, K36, K61, K63, K66, K67, K79, K80, K86, K90, K91, K93, K115, K116, K117).
- Yüklü kadın çok kilo almışsa erkek, az kilo almışsa kız olur (K1, K116).
- Aş verirken et ve şekerli şeyler istersen doğacak çocuk oğlan olur (K61, K63, K64, K76, K95, K116).

- Aş verirken canın ekşi isterse kız olur. “Canı ağır, kız yükü tuz yükü.” derler; doğacak çocuk kız çocuğu ise hamile kadının “Canı ağır yüzü ekşi olur.” Oğlan çocuğu olacaksa kadının yüzü güzelleşir ve hareketleri yeğni olur (K61).
- Hamile kadının doğumlarında doğan bütün çocuklar, kız ise Döne, Yeter, Döndü gibi isimler son çocuğa ad verilir ve doğacak çocuğun cinsiyetinin erkek olacağına inanılır (K1, K2, K3, K7, K8, K11, K20, K22, K40, K46, K48, K54, K61, K63, K64, K76, K95).
- Koyun veya keçi kellesi ütöldükten sonra kelle çene kısmından ikiye ayrılır. Ayrılan yerde saç gibi tüyler olursa doğacak çocuğun kız, olmazsa da doğacak çocuğun erkek olacağına inanılır (K63, K109, K83).
- Bir alyans yüzük ve bekâr bir kızın saç teli alınır. Saç teli alyansa geçirilir. Alyans kızın avucunda döndürülür. Eğer ki alyans çember çizerse kız; çember çizmezse erkek olacağına inanılır (K91, K99, K104, K107).
- Kurban Bayramı’nda kellenin içi açılır. Açılan kemikte et varsa kız; yoksa erkek olacağına inanılır (K1, K3, K8, K61, K76, K116).
- Kurban Bayramı’nda hamile kadın kelleyi üterken eli vücudun herhangi bir yerine değerse doğacak çocuğun kadının elinin değdiği yerlerinde kıl olacağına inanılır (K76).
- Evlenen gelinin kucağına kız veya erkek çocuğu verilir. Evlenen gelinin doğacak çocuğunun kucağına verilen çocuğa benzeyeceğine inanılır (K6, K46, K58, K66, K86, K90).

Doğacak çocuğun cinsiyetini belirleme konusunda yörede daha çok hamile kadının fiziksel görünümüyle ilgili yorumlar yapılmaktadır. Hamile kadının kilo alıp almadığına, yüzünün güzelleşip güzelleşmediğine, karnının sivri olup olmadığına bakılıp erkek ve kız çocuğu ile ilgili öngörülerde bulunmaktadır. Son zamanlarda ise gelişen teknolojiyle beraber doktora gidilmekte ve hamileliğin belli bir döneminden sonra çocuğun cinsiyeti öğrenilmektedir.

1. 1. 1. 1. 6. Gebe Kadının Kaçınmaları/ Uygulamaları

Gebe kadınların hamilelik sürecinde en büyük beklentileri sağlıklı, güzel ve iyi bir evlat dünyaya getirmektir. Dolayısıyla bu durumun gerçekleşmesi için birtakım şeylerden kaçınmaları, uzak durmaları gerekir. Türk halk kültüründeki genel yargı gebe kadının iyi olanla ilgilenmesidir. İyi, güzel olan şeylerle ilgilenen kadının çocuğunun güzel olacağına inanılır. Yine gebe kadının kötü, çirkin olan varlık ve durumlardan

sakınması gerekir. Gebe kadının kötü, çirkin varlık ve durumlardan uzak durmaması doğacak çocuğun çirkin olacağı inancına işarettir.

Çoban'ın (2011), aktardığına göre örneğin Samsun'da hamile kadına elden iğne verilirse doğacak çocuğun zayıf olacağına inanılır. Hamile kadının kaçınması gereken başka bir davranış ise cenazeye bakmamasıdır. Eğer ki kadın bir cenazeye bakarsa doğacak çocuğun benzinin sarı olacağına inanılır(Şişman, 2001, s. 446).

Bahçe yöresinde hamile kadının uyması veya kaçınması gereken uygulama ve pratikler şunlardır:

- Doğacak çocuğun güzel olması istenirse hamile kadına sıklıkla aynaya bakması tavsiye edilir (K1, K6, K43, K61, K63, K67, K76, K79, K83, K89, K106).
- Gebe kadın ağır yük kaldırmaktan kaçınır (K1, K3, K9, K63, K76, K109, K111, K116).
- Hamile kadın, ayva ve elma yerse doğacak çocuğun güzel olacağı söylenir (K61).
- Hamile kadın çirkin insan ve hayvanlara baktırılmaz (K1, K3, K7, K8, K13, K46, K61, K66, K76, K89, K104, K106, K112).
- Yüklü kadın düşük yapmış kadından uzak tutulur (K1, K3, K61, K76).
- Hamile kadın ağır iş yapmaz ve yatar, dinlenir (K6, K105, K108, K116).
- Çocuğun güzel olması için elma yenir, suya bakılır (K63).
- Güzel bir çocuk doğurmak için süt fazla içilir (K66).
- Hamile kadın ciğer yedikten sonra vücudunun hangi bölgesine dokunursa doğan bebeğin orasında doğum lekeleri olur (K76, K83, K116).

Bahçe ve çevresinde hamile kadınlar çocuklarının sağlıklı ve güzel olması için ağır taşımazlar, güzel şeylere bakarlar; kötü ve çirkin şeylerden kaçınırlar.

1. 1. 1. 2. Doğum Sırası

Doğum, beklenen varlığın gününü tamamlayarak dünyaya gelme vaktinin artık gerçekleşeceği, toplum için önemli bir olaydır. Dolayısıyla aileler ve toplumun diğer fertleri doğumun sağlıklı ve güzel bir şekilde gerçekleşmesini ister. Bu bağlamda da doğum için hazırlıklar yapılır.

Savur'un (2010), Elmacı'dan (2002), aktardığına göre doğumla ilgili yapılacak eylemler bir bütün hâlinde kümelenmiştir. Henüz doğum gerçekleşmeden doğumu hangi ebenin yaptıracağı, doğumda kullanılacak malzemeler, doğuma yardımcı olacak kişilerin rolleri kültür kalıpları tarafından belirlenmiştir.

1. 1. 1. 2. 1. Doğum Hazırlığı/ Doğum

Eskiden doğumlar, özellikle kırsal kesimlerde, genellikle “ebe” adı verilen bu işte deneyim sahibi kimselerce yaptırılmaktaydı. Şimdilerde ise ulaşım kolaylığı, birtakım imkânlar ve tıbbın güvenilirliği sayesinde doğum olayı daha çok hastanelerde gerçekleşmektedir. Ebelerin yaptırdığı doğumlarda, doğumun kolay ve iyi geçmesi için birtakım pratik ve uygulamalar yer almaktadır. Yapılan bu uygulamalar ebenin doğum yaptırma işini öğrendiği bir nevi ustasına, yöresel farklılıklara ve inançlara göre değişiklik gösterebilir.

Pertev Nail Boratav (1984) , “Meryem ana bitkisinin konduğu sudan içmenin, içerisinde su olan kapları boşaltmanın, kapalı yerleri ve kilitli şeyleri açmanın, bir kadının saç örgülerini çözmenin” (s. 149), Anadolu’da doğumu kolaylaştırdığına inanılan birtakım uygulamalar olduğunu belirtir.

Suadiye / Çepni’de isedoğumu kolaylaştırmak için suya dua okunduğu görülür. Başka bir inanış ise düğümlü şeylerin düğümlerini açmanın doğumu kolaylaştıracağıdır. Bundan dolayı doğum sırasında evde olanlar mutlaka düğmelerini çözmeli odada düğümlü ne varsa mutlaka düğümleri çözülmelidir (Altun, 2008, s.116).

Silifke’de ise farklı bir uygulamanın olduğu görülür. Doğum yapacak odanın tavanından bir ip sarkıtılır. Sancı başladığında doğum yapan kadının kuvvetli bir biçimde ipi kendine çekmesiyle doğum kolay gerçekleşir (Ağcalar, 2009, s. 32).

Bahçe ve çevresinde doğum sırasında bebek için bazı hazırlıklar yapılırken doğumun rahat ve çocuğun sağlıklı olması için bazı uygulamalar yapılmaktadır.

Bahçe yöresinde doğum sırasında yer alan uygulamalar şunlardır:

- Çocuk doğmadan önce çocuğa elbise dikmek için beyaz bez, çocuğun altını kundaklamak için ise toprak hazırlanır (K1, K3, K6, K9, K36, K46, K61, K63, K64, K76, K83, K89, K116).
- Kimi aileler çocuk doğmadan önce herhangi bir hazırlık yapmaz (K2).
- Bahçe’de çocuk doğmadan önce kimi yaşlı kadınlar gebe kadına “sabun taşı” verir. Çocuk doğduktan sonra doğum yapan kadın “sabun taşı” nı bıçakla kazır, çocuğun poposu pişmesin diye taşın tozunu çocuğun poposuna sürer (K1, K3, K63, K89, K116).

- Bahçe’de doğumun yapıldığı odaya sadece ebe alınır, başka kimse alınmaz. Doğum odası kalabalık olursa odaya meleğin girmeyeceğine inanılır. Odadaki kişi sayısı artarsa doğum süresi de o kadar artar, odada sadece ebe bulunursa melekler de yardım eder ve çocuk çok çabuk doğar (K1, K3, K76).
- Doğum yapmış kadının müjdesini müjdecisi verir. Karşılığında müjdeciyeye elbiselik alınır; sabun, tarak verilir. Çocuğu olmuş evin damı taşlanır, aile şeker ikram eder (K4, K7, K8, K9).
- Doğumdan sonra babanın oğlu olursa, oğlun olmuş diye babanın kulağını çekerler (K6, K7, K8, K9).
- Doğum yapacak kadının doğum anı yaklaştığında doğum yapacak kadına mal yağı (tereyağı) eritilip sonra ılıtılır ve içirilir (K76).
- Doğum yapacak kadının karnı sabunlanır (K76).
- Ebe doğum yapacak kadını sırtına alıp silkeler (K7, K76, K116).
- Doğumu ebeler yaptırır, genelde ebenin yanında yardım amaçlı biri olur(K13, K63, K64, K76, K83).
- Çocuk doğduğunda çocuğu olan ailenin damı taşlanır. Oğlan çocuğu doğmuşsa evin damı daha fazla taşlanır. Damı taşılayanlar ev sahibinden “kifayet” (rızık) isterler. Karşılığında ev sahibi üzüm, ceviz, pekmez verir (K6, K7, K8, K13, K76, K108).
- Arabistan çöllerinde “Fadıma anamın eli” adında bir ot yetişir. O ot, hacca veya umreye gitmiş kişilerce getirilir ve sonrasında kurutulur. Yeşil otun rengi kurutulunca sarıya döner. Sonrasında ot ıslatılır, sancısı gelmiş hamile kadına otun ıslatıldığı sudan içirilir; kadının eli, yüzü yıkanır. Böylece doğum yapacak kadın, fazlasancı çekmeden doğumunu yapar (K3).
- Gebe kadına zezem suyu ve dualı su içirilir (K7, K61, K76).
- Doğum hastanede olur ve doktor yaptırır (K1, K2, K3, K7, K46, K52, K58, K61, K63, K64, K66, K67, K76, K84, K86, K116, K117).
- Doğacak çocuğa hazırlık olarak bezden elbise, tellik, zivziri dikilir. Tellik çocuğa kuşak şeklinde bağlanır. Zivziri ise çocuğun kafası yamuk olmasın diye çocuğun başına takılan bir başlıktır (K13).
- Doğum yapacak kadına pekmez ılıtıp içirirsen kadının sancısı artar ve doğum biraz daha kolaylaşır (K63, K76).
- Doğum yapacak kadın doğumun kolay olması için dua okur (K66, K67, K76).

- Bir leğene su koyup leğeni sallarsan ve leğenden şırıl şırıl su sesi gelirse doğum daha kolay olur(K61).
- Doğum yaptırılan odaya doğum yapan kadının annesi girmez. Annesi girerse odaya meleklerin girmeyeceğine inanılır (K61).
- Doğum sırasında havlu, ip, ılık su, leğen, ibrik, makas gibi gereçler bulundurulur (K1, K3, K13, K61, K63, K64, K76, 83, K94, K116).

Bahçe ve köylerinde, yaklaşık yirmi beş otuz yıl öncesine kadar doğumları ebeler yaptırmaktaydı. İnsanların doktor ve hastaneye ulaşma zorluğu, ilçedeki ebeleri doğum doktorları konumuna getirmiştir. Doğum yaptıran ebeler de birtakım uygulamalarla doğum yaptırmışlardır. Ebe ile doğum yapmış kişilerin ebelere olan güvenin tam olduğu tespit edilmiştir. Son zamanlarda ise ilçedeki doğumlar hastanelerde olmaktadır. Doğum zamanı yaklaşan hamile kadının doğum kontrolleri için daha çok Osmaniye merkeze gittiği tespit edilmiştir.

1. 1. 1. 2. 2. Göbek Kesme/ Tuzlama/ Yıkama

Doğum olayının son bulması göbek bağının kesilmesiyle gerçekleşir. Çocuğun dokuz ay boyunca hayati fonksiyonlarının devam etmesini sağlayan göbek bağı artık kesilmiştir. Çocuğun kendine gelmesiyle beraber göbeği bir bıçak ya da başka bir gereçle kesilir ve sıkıca bağlanır.

Anadolu da kesilen göbeğe büyük önem verilir. Göbeğin kesildikten sonra saklandığı yer çok önemsenir. Çünkü göbeğin saklandığı yerin çocuğun gelecekte seçeceği meslek ya da yaşayacağı dini hayat üzerinde etkili olacağına inanılır. Dolayısıyla çocuğunun dini bütün olmasını isteyen aileler göbeği camiye; çocuğunun okumasını isteyen aileler göbeği okula gömerler.

Kadının hamileliği boyunca yaptığı davranışların, yediği içtiği şeylerin daha anne karnındayken çocuğu iyi ya da kötü şekilde etkileyeceğine inanan Anadolu insanı göbekte ilgili uygulamaların da çocuğun geleceğini ekileyeceğine inanır (Çıblak, 2005, s. 170-171).

Osmaniye’de tuzlama çocuk doğar doğmaz yapılır.Çocuğun doğmasından sonra ilk olarak göbek bağlanır ve kanın akmasının durması beklenir.Kanın durmasından sonra çocuk temiz bir beze yatırılır. Tuzu nemlendirmek için tuza bir miktar su dökülür.Çocuğu tuzlamayı bilen biri çocuğun tüm vücudunu tuzlar. Yine yörede

çocuğun tuzlandığı kabın içine bir tutam şeker ya da bir kaşık bal konulduğu görülür. Bunun temel sebebi ise çocuğun tatlı dilli olmasının ve ileriki hayatında mutlu bir yaşam sümesinin istenmesi inancıdır (Teke, 2005, s. 77).

Bahçe yöresinde göbek kesme, yıkama ve tuzlama ile ilgili şu uygulamalar yapılır:

- Çocuk doğduğunda banyo yaptırılır, sonra suya tuz atılır ve tekrar su çocuğun başından dökülür (K1, K3, K6, K52, K61, K63, K64, K66, K76, K80, K89, K107, K115, K116).
- Bebeğin başına bal sürerler (K7).
- Çocuk doğunca üçer parmak pay bırakılır ve göbeği kesilir. Çocuğun göbeği beyaz iplikle sıkıca bağlanır, eğer sıkı bağlanmazsa kanar (K1, K3, K63, K64, K76).
- Göbeği bağlanan çocuk çimdirilir, çimdirilecek suya bir parça da tuz atılır. Sonra çocuk tuza vurulur. Çocuğun her tarafı tuzla silinir. Ağız kokmasını diye ağzının içi de tuzla silinir (K1, K3, K76, K116).
- Çocuğa güzel koksun, tatlı olsun diye pekmez çalınır (K76).
- Doğum kordonu makasla kesilir (K1, K13, K61, K63, K64, K76, K89, K116).
- Göbeği düşen çocuğun göbeği dini bütün olsun diye camiye; okusun diye de okula atılır (K1, K3, K7, K13, K61, K63, K64, K66, K67, K76, K79, K83, K86, K91, K93, K95, K116).
- Göbek kordonu parmakla ölçülerek üç parmak ölçülür ve makasla kesilir (K76).
- Kısırğaçla göbek bağlanır (K64, K76).
- Göbek beş gün ile bir ay arasında düşebilir (K63, K66, K76).
- Göbeğe düşen çocuğun kaşına sürme sürülür, gözünün güzel olması için gözüne limon damlatılır (K86).
- Düşen göbek bir evin bahçesine gömülür (K7, K8, K9).
- Yeni doğan çocuk tatlı olsun, sevelsin diye tuz ile şeker karıştırılarak tuzlanır (K13, K112, K117).
- Tuzlanan çocuğun teri güzel kokar (K1, K3, K76).
- Doğan çocuğun aile neyle daha çok ilgilenmesini isterse göbek oraya saklanır (K66).
- Göbeği kesilen çocuğun ağzına güzel konuşması için hurma ya da bal sürülür (K3, K61, K116).

- Çocuğun teri güzel koksun, pişiği olmasın diye çocuk tuzlanır ve sonrasında çocuğa banyo yaptırılır (K5, K6, K79, K80).

Bahçe ve köylerinde göbek kesme, tuzlama ve yıkama ile ilgili birtakım uygulamalar yapılmaktadır. Yeni doğan çocuğun göbeği kesildikten sonra aile çocuğun nasıl olmasını istiyorsa göbeği o yere gömer. Böylece çocuğun göbeğinin gömüldüğü yerin, çocuğun geleceğinde ve yaşamının ileriki dönemlerinde onu etkileyeceğine inanılır. Bu sebeple de göbek daha çok cami, okul gibi kutsal ve önemli sayılan yerlerin yanına gömülür.

Yörede çocuk doğduktan sonra hemen yıkanır. Sonrasında ise tuzlama, karabiber sürme, ağza hurma sürme gibi bazı uygulamalar yapılır. Bu pratiklerin yapılma amacı çocuğun ağzının kokmaması, dilinin tatlı olması, güzel konuşması vs. içindir.

1. 1. 1. 2. 3. Çocuğun Eşi/ Göbeği

Göbekte olduğu gibi çocuğun eşi de önemsendir. Dolayısıyla eş pis yerlere atılmaz, ayak altına gömülmez. Eş, ya saklanır, gömülür, suya atılır ya da yakılır (Boratav, 1984, s. 182).

Uğurlu'nun (2010), Akbulut'tan (2002), aktardığına göre Safranbolu'da eşle ilgili farklı uygulama ve inanışlar bulunur. Eş gömülmeden önce onu gömecek kimse abdest almalı ve eşi yedi kat beze sararak derince kazılmış bir çukura gömmelidir. Eşin derin bir yere gömülmesinin sebebi ise eşin kedi köpek tarafından yenilmesini engellemektir. Eğer ki eşikedi köpek yerse çocuğun köpek gibi hırlayacağına inanılır. Ayrıca eş ne kadar derine gömülürse çocuğun o kadar uslu olacağına inanılır.

Bahçe yöresinde çocuğun eşi ve göbeği ile ilgili uygulamalar şunlardır:

- Çocuk doğduktan sonra bir sancı daha gelir ve eş çıkar. Eşin kolay gelmesi için kadının karnına hafifçe bastırılır (K1, K61, K63, K76).
- Doğum yapan kadının eşi kolay düşsü diye kadına pekmez içirilir. Şireli bir şey içildiği zaman tokluk olur ve eşi daha kolay düşer (K61, K76).
- Eş temiz bir yere götürülür ve gömülür (K1, K3, K13, K63, K64, K76, K89, K116).
- Eş kokmasın ve günah olmasın diye gömülür (K1, K7, K8, K80, K95).
- Çocuğun göbeği kokmasın diye tuzlanır ve öyle gömülür (K86).
- Çocuğun göbeğinin koptuktan sonra daha çabuk iyileşmesi için zeytinyağı, kantaron yağı sürülür (K1, K13, K61, K76, K79).

Doğumdan sonra kalan bir parça olan eş, yörede kokmasın ve günah olmasın diye herhangi bir yere atılmaz. Eşin temiz bir yere gömülmesine dikkat edilir. Eşin temiz olan ve ayak değmeyen yere gömülmesi Bahçe ve köylerinde eşe verilen önemi gösterir. Ayrıca eşin kolay düşmesi için birtakım fiziksel ve bitkisel uygulamalar yapılmaktadır.

1. 1. 1. 3. Doğum Sonrası

Doğum yapmış olan kadın ve yeni doğmuş bebeğe bu dönemde çok büyük değer verilir. Özellikle kırk günlük dönem onlar için hayati önem taşımaktadır. Bu dönemde anne ve bebek istirahat ettirilir, sıcak tutulur, sağlıklı ve güçlendirici yiyeceklerle beslenir. Al basması, kırk basması gibi birtakım kötü durumlardan anne ve bebek korunarak kırk gün sağlıklı bir şekilde atlatılmaya çalışılır.

1. 1. 1. 3. 1. Lohusa Bakımı/ Lohusa Ziyareti/ Lohusa Şerbeti

Savur'un (2010), Taş'tan (1994) aktardığına göre lohusanın ve çocuğun çamaşırı kuruması için kırk gün süreyle sabah güneş doğarken serilir ve akşam olmadan içeriye alınır. Çamaşırlar akşam ezanından sonra unutulmuşsa içeriye alınmaz ve o gece dışarıda bekletilir. Ancak çamaşırlar ertesi gün akşam namazı vakti gelmeden toplanır. Akşam namazından sonra çamaşırlar toplanırsa çocuğun fenalık geçireceğine inanılır.

Anadolu kültüründe, "Lohusanın kırk gün mezarı açık olur." sözü lohusa kadına niçin çok titiz bakılması gerektiğinin işaretidir. Ayrıca lohusa ziyareti de çok yakın akrabalarının dışında kırk gün olmadan gerçekleşmez. Genellikle lohusa kadın ve bebeğin ziyareti için kırklarının çıkması beklenir.

Bahçe yöresinde lohusa bakımı, lohusa ziyareti ve lohusa şerbeti ile ilgili uygulamalar şunlardır:

- Lohusa kadına pekmez bulamacı, nişe bulamacı yedirilir ve lohusa şerbeti içirilir (K1, K2, K4, K76, K79).
- Lohusa kadının sütü olmazsa ona buğday nişesi yedirilir (K1, K3, K6, K76).
- Doğumda çıkmış lohusa kadına tavuk kesilir, tavuğun eti haşlanır, bulgur pilavı yedirilir. Bulgur pilavı çok süt yapar (K63).
- Lohusa kadın sıcak tutulup üşütülmemeye çalışılır. Lohusa kadına soğuk su verilmez (K1, K13, K76).

- Lohusa şerbeti gelen misafirlere ikram edilmez. Lohusa şerbetinden sadece lohusa kadın içer (K79).
- Lohusa kadın sağlık durumuna göre yirmi güne kadar yatar, bebeğe bakılır (K1, K3, K13, K80).
- Lohusa kadın sütü çok olsun diye soğan yer (K61, K63, K64, K76, K80, K116).
- Ağrısı olan lohusa kadın ağrı kesici kullanır (K66).
- Dağlarda yetişen kızılılık kirazı, şerbet yapıp anneye içirilir. Kızılılık şerbeti annenin sarılık olmasını engellerken anneden bebeğe geçen sağlıklı süt ile de bebek sarılık hastalığına yakalanamaz (K61).
- Lohusa kadında doğum sonrası olan sancı çocuk sayısına bağlı olarak sürer. Birinci çocukta bir gün, ikinci çocukta iki gün şeklinde olur (K61, K76).
- Isırgan otu lohusa kadına süt yapar, bu nedenle onun çayı, gözlemesi lohusaya verilir (K1, K61, K80).
- Sütü çok olsun diye lohusa kadına bolca sıvı gıdalar verilir (K76).
- Lohusa ziyaretine doğumdan bir hafta geçtikten sonra gidilir (K1, K13, K46).
- Lohusa kadına şireli şeyler yedirilir, şireli gıdalar sütü çoğaltır (K1, K76).
- Lohusayı ilk ziyarete en yakınları sonra komşuları gelir. Ziyarete gelirken bebeğe, anneye kıyafet getirirler. Anneye yiyecek getirilir. Eğer doğmuş bebek kız ise çeyizine koyulacak çeyizlik getirirler (K80, K116).
- Lohusa kadını ziyarete en yakınları üç beş gün içerisinde diğer kimseler ise kırkıktan sonra gelir (K86).
- Lohusa kadına acı, ekşi şeyler yedirilmez. Tatlı; süt yapan yiyecekler ya da dalak, et tarzı kan yapan yiyecekler yedirilir (K104, K115, K116).
- Lohusa kadına, sütü kesilmesin diye ayran içirilmez (K13, K76).
- Lohusa kadının kırk gün mezarının açık olduğuna inanılır (K1, K5, K61, K76, K80).

Doğum, toplumun en önemli hadiselerinden biridir. Bu nedenle doğum yapmış olan lohusa kadına ve onun bebeğine büyük önem verilir. Bahçe ilçesinde, lohusa kadın üzerinde titizlikle durulmakta, onun en kısa zamanda kendisini toparlaması için aile fertleri ellerinden geleni yapmaktadır. Lohusa kadının yediği içtiği şeylere dikkat edilir. Yörede özellikle lohusa kadına, hem enerjisinin hem de sütünün çok olması için tatlı yiyecekler verilir.

Ayrıca lohusa ziyaretleri de yakınlık derecesine göre değişir. Birince derece akrabalar, lohusayı ve bebeği doğumdan bir hafta sonra ziyarete gelirken, diğer kişiler, genellikle lohusa ziyaretine kırkıçıktıktan sonra gelir.

1. 1. 1. 3. 2. Lohusa Sütü/ İlk Meme/ İlk Giydirme

Zorlu bir süreç olan doğumdan çıkan anne, kendine gelir gelmez bebeğine süt verir. İlk sütün bebek açısından çok şifalı olduğuna inanılır. Eğer annenin sütü gelmezse süt yapan yiyecekler anneye yedirilir ve en kısa sürede anneden sütün gelmesi beklenir. Ayrıca lohusa sütünün çok olması için bazı yörelerde birtakım uygulamalar yapılır.

Tülüce'nin (2009), aktardığına göre “Annenin sütünün gelmesi için yağ, şeker veya bal ile pekmez karışımı bir bulamaç olan yakı yapılmaktadır” (Artun, 2000, s. 70).

Kurt'un (2012), Taş'tan (1996) aktardığına göre Erzurum'da ise sütü olmayan ya da az olan loğusa kadına dut hoşafınıniçirildiği, hedik yedirildiği görülür. Aynı zamanda siyah horoz etinin anne sütünü attırdığına inanılır ve bu sebeplekesilen siyah horozun etinden anneye yedirilir. Yine loğusa kadının sütü bol ise süt bir kaba sağılır ve ayak değmeyen bir yere dökülür.

Aladağ'da lohusa kadına ayrı bir önem verilir. Loğusaya canının istediği şeyler yedirilir, içirilir. Burnuna yiyecek kokusu gelmişse loğusaya bu yiyecekten verilir. Eğer ki yedirilmezse loğusanın sütünün kesileceğine inanılır. Ayrıca Aladağ yöresinde loğusa kadının ilk sütüne “ağız” denir. “Ağız” sütü çocuk için çok önemlidir ve bu sütün şifasının çok fazla olduğuna inanılır (Yılmaz, 2005, s. 6).

Bahçe yöresinde loğusa sütü, ilk giydirme ve ilk meme ile ilgili uygulamalar şunlardır:

- Bebeğin ağzına anne sütü vermeden önce hurma, bal, şeker türü tatlı şeyler sürülür (K1, K3, K63).
- Bebek ile loğusa kadın kırkı çıkana kadar bir yere gitmez. Ancak tarla işi veya başka bir iş olursa, mecbur kalırsa kırkı çıkmadan da evden çıkar (K1, K3, K7, K9, K22, K46, K64, K76, K94).
- Lohusa kadının sütü olmazsa çocuk için buğday nişesi yapılır veya çocuğa arı mama verilir (K1).
- Lohusa kadın kırkı çıkana kadar sokağa çıkmaz (K61, K66, K67, K79, K90, K91).

- Çocuk doğduğunda yakınları çeyrek altın takarlar. Komşular, ziyarete gelenler takım elbise getirir, para bırakır (K1, K8, K61, K104, K106, K111, K115).
- Çocuğun ilk elbisesi bezden anne veya kaynana tarafından dikilir (K1, K6, K13, K76, K89, K116).
- Anne, sütü bebeğe hemen verir (K1, K3, K7, K13, K61, K63, K64, K66, K67, K76, K79, K80, K83, K86, K93, K96, K98, K99, K105, K116).
- Çocuk toprak kundağa sarılır. Bahçe'nin Karderesi köyünde "Toprağın Kaşı" denilen bir yer vardır. Köylüler oraya gider çocuk kundaklaması için toprak kazarlar. Bu toprak beyaz renklidir. Orada ateş yakılarak toprak kurutulur, taş ile ezilir, elenip getirilir (K5, K6).
- Çocuk ağaç beşikte yatırılır. Genellikle bu ağacın cinsi de çam olur (K1, K2, K5, K13, K61, K76).
- Eski insanların yaptığı kiremit ateşte kızdırılır, çocuk için getirilen toprağın içine konulur. Toprak ısınca da çocuğun altında ıslanmış toprakla ısıtılmış toprak değiştirilir (K1, K5, K6, K76).
- Bebek sarılık olmasın diye bebeğin beşiğine veya yattığı yere sarı yazma ya da sarı renkli bir şeyler örtülür. Sarı rengin sarılık hastalığından çocuğu koruduğuna inanılır (K1, K6, K13, K48, K55).
- Bebek eğer anne sütüyle beslenmezse daha zayıf olur (K7, K9).
- Bebekte gaz birikmesin diye bebek emzirildikten sonra sırtı tıptışlanır. Anne de gaz yapan yiyeceklerden uzak durur. Kimyonu, anasonu ve ısırgan otunu karıştırıp çay yapar. Bu çay hem gaz sancısına iyi gelir hem de sütü arttır (K61).
- Doğan çocuğu toprağa beler, kundaklarlar (K1, K3, K5, K6, K61, K63, K76, K116).
- Kız çocuğun da oğlan çocuğunun da kundaklanması aynıdır (K1, K3, K5, K6, K76).
- Çocuk doğduğunda herhangi bir tören yapılmaz, çocuğun başucuna Kur'an konur (K2, K6, K76, K119, K123).
- Çocuk çubuk gibi olsun, güzel olsun diye elbisesini giydikten sonra elleri ayakları düzgün bir şekilde uzatılır ve çocuk kırk çıkana kadar kundaklanır (K63).
- Çocuk doğduktan sonra anne ve çocuk banyosunu yapar ve anne çocuğu emzirmeye başlar (K1, K3, K13, K61, K63, K64, K80).
- Çocuğa anne sütünden önce bir şey verilmez (K76, K79, K80).
- Bebek doğar doğmaz giydirilir (K64).

- Anne doğumdan sonra kendisini iyi hissetmeye başladıktan sonra çocuğa ilk süt verilir (K65, K66, K86, K95).
- Kız ve erkek çocuğun emzirme süreleri aynıdır (K1, K3, K7, K13, K61, K63, K64, K79, K116).
- Bebeğin isilik olamaması için terletilmemesi gerekir (K13, K66).
- Yeni doğmuş bebeğin kafası yamuk olmasın diye başına “zivziri” denilen başlık giydirilir. “Zivziri” çocuğun başını yumuşaklık gidene kadar toplu tutar (K13).
- Eğer annenin sütü yoksa bebeğe şeker şerbeti içirilir (K1, K64, K116).
- Doğumdan sonra annenin eşi düşer ve anne temiz bir yatağa yatırılır. Anneye sütü olması için bir şeyler yedirildikten sonra ilk meme verilir (K61).
- Eski kadınlar yeni doğmuş çocukların emmesi için “Fare deliğine girip çıkana kadar, çocuk acıdır.” derler. Yeni doğmuş bebeğin çenesi çok çabuk yorulduğu için bebek sık sık emzirilir (K61).
- Loğusanın sütünün gelmesi için, loğusa kadın bol bol banyo yapar ve şire yer (K1, K63, K80, K116).
- Yeni doğan çocuğa karabiber sürerler. Bu uygulama çocuğun etinin sert olmaması içindir (K86).

Bahçe halk kültüründe, bebek doğduktan sonra anne sütü verilmeden önce bebeğin ağzına hurma, bal, şeker gibi tatlı gıdalar sürülür. Loğusa kadının ilk sütünün gelmesi için loğusa kadına süt yapan yiyecekler yedirilir. Anneden gelen ilk süt bebek için çok önemlidir. Bu süte “ağız” denir ve bebeği hastalıklardan bu sütün şifasıyla koruyacağına inanılır. Nazar değmemesi için de annenin sütünün çok olduğu gelen misafirlere söylenmez.

Bebeğin kafa yapısı yumuşak olduğu için bebeğin yatış pozisyonlarından dolayı kafası yamuk olmasın diye “zivziri” denilen bir başlık bebeğin başına takılır. Bebeğin ilk giyeceği kıyafetin temiz olmasına dikkat edilir. Tespitlerimizde geçmiş zamanlardaki yokluktan dolayı bebeğin kıyafetlerini genellikle kaynana dikermiş. Yine bebek mutlaka kırkı çıkana kadar kundaklanır. Kundaklanan bebeğin daha düzgün yapılı olduğuna inanılmaktadır.

1. 1. 1. 3. 3. Al Basması

Savur’un (2010), aktardığına göre halk dilinde “al, alanası, alkızı, alkarı, ablasıve albıs” gibi çeşitli adlar verilen al basması kötü ruhlar olarak kabul edilmekte ve

cin, peri, dev veya şeytan olarak hayal edilmektedir. Özellikle lohusa kadın ve çocuğa al basmasının zarar vereceğinden çok korkulur. Bu nedenle birtakım tedbirler alınır. Lohusa kadın ve çocuk ahır ve samanlıklarda, yıkık, köhne yerlerde, pınar, nehir ve kaynak başlarında bulundurulmamaya çalışılır. Böyle yerlerde alkarısının bulunduğu ve lohusa ile çocuğuna musallat olacağına inanılır (Küçük, 1989, s. 469).

Kurt'un (2012), Tacemen'den (1995) aktardığına göre "Giresun, Kırşehir, Bulgaristan/Varna Sancağıköylerinde, loğusa ve çocuğun yattığı yerde, erkek eşyası bulundurulursa, alın korkacağı ve artık gelmeyeceği düşünülür" (s. 251).

Lohusa kadına ve bebeğe birtakım kötü varlıkların musallat olması sonucunda al basması olur. Al basması olmaması için bazı pratik ve uygulamalar vardır. Loğusa kadın ve bebek yalnız bırakılmaz. Bebeğin beşiğine, uyuduğu yere kırmızı bir örtü örtülür. Loğusa kadın ve çocuğun yastığının başucuna tarak, ayna, bıçak, makas gibi gereçler koyulur.

Bahçe yöresinde albasması ile ilgili uygulama ve inanışlar şunlardır:

- Bahçe'de al basması inancı vardır. Al basması olmasın diye anne ve çocuğun başucuna tarak ve ayna koyulur (K1, K3, K13, K61, K63, K64, K66, K67, K76, K79, K116).
- Çocuk ve lohusa kadını al basmasın diye çocuk ve lohusa kadının yanında mutlaka birileri bulunur. Onların buldukları odaya bıçak, makas, ayet, hameyli(küçük Kur'an) konur (K1, K2, K3, K7, K8, K13, K66, K80).
- Al basması sadece loğusa kadında olmaz. Loğusa olmayan insanda da al basması olabilir. Gafletli yatıldığında şeytan gelir ve al basması olur (K61).
- Al basması olmasın diye odaya Kur'an konur (K5, K6).
- Al basması olursa lohusa kadın hocaya götürülür, hoca da dua okur ve ona muska yazar (K1, K13, K63, K64, K76).
- Lohusa kadın al basması olmasın diye yalnız bırakılmaz ve ona muska yazdırılır (K7, K8, K116, K117).
- Lohusa kadın uykusunda çocuğunun alındığını görür; korkutulur ve bunun üzerine ağlar, bağırır ve hasta olur al basması bu şekilde olur (K63).
- Al basması olmasın diye annenin baş yastığının altına makas, ayna, cevşen konur. Bebeği al basmasın diye ise yüzüne kırmızı renkli örtü örtülür (K1, K3, K5, K6, K8, K13, K46, K55, K56, K58, K83, K84, K89).

- Lohusa kadın ve bebek kırkı çıkana kadar al basması olabilir (K64, K76, K116).
- Lohusa kadın uyursa ve yanında kimse olmazsa onu ve bebeği al basabilir (K6, K48).
- Lohusa kadını al basarsa kadın çeşitli varlıklar görür ve korkar(K1, K13, K46, K61, K76, K116).
- Lohusa kadın abdestli olmadığı için dua ve ayet okuyamaz ve ona cinler musallat olur (K61).
- Al basmasında insanın üzerine bir şey çöker ve sesini soluğunu çıkaramazsın, buna al basması derler (K76).
- Lohusa kadın ve bebek kırk güne kadar yalnız bırakılmaz (K1, K3, K7, K46, K76, K90, K91, K95, K97, K98, K104, 105, K109, K115, K117).
- Ekmek ufağının üzerine yattığında, âdetli ve lohusa kadında al basması ihtimali çoktur (K61, K63,106).
- Bebeği al basmasın diye yastığının altına hameyli konur (K2).
- Lohusa kadına yedi Kulfü bir Elham oku derler (K46).

Bahçe halk kültüründe al basması inancı yaygın biçimde görülmektedir. Al basması olmaması için lohusa kadın ve bebek kırkları çıkana kadar yalnız bırakılmaz. Ayrıca al basmasın diye birtakım uygulamalar yapılır. Lohusa kadın ve bebeğin başucuna makas, ayna, cevşen konur. Yine al renkli bir örtü bebeğin beşiğine örtülür. Yine bir tespitimizde al basması sadece lohusa kadın ve bebekte değil; gafletli uykuya dalan, akşam ekmek kırıntısı üzerinde uyuyan kişilerde de görülmektedir.

1. 1. 1. 3. 4. Kırk Basması

Avcı'nın (2015), aktardığına göre,

Lohusa kadınla çocuğun kırk gün içinde hastalanmasına kırk basması adı verilir. Bunlardan kaçınmak için veya şifa için bazı inanma ve pratikler uygulanır. Bu kırk gün içerisinde anne ve çocuğu hastalıklardan, nazardan, kötü etkilerden korumak için çeşitli önlemler alınır. Bunun için, kırk gün anne de çocuk da ziyarete gelenlerden korunur. Bu süre içerisinde anne ve çocuğun dışarı çıkmasına izin verilmez. Kendileri gibi kırklı kadınlarla ve kırklı çocuklarla karşılaşmaları önlenir (Başçetinçelik, 1998, s. 73-74).

“Osmaniye’de kırk basması denilince, çocuğun doğumundan sonraki kırk günde sebepsiz hastalanması veya ölmesi anlaşılmaktadır. Bu etkiden korunmak için nazar

boncuğu takılmakta, kırkı çıkana kadar dışarı çıkarılmamakta ve güvenilmeyen insanlarla görüştürülmemektedir (Tülüce, 2009, s. 40).

Bahçe yöresinde kırkbasması ile ilgili uygulama ve inanışlar şunlardır:

- Kırk basması inancı vardır. Kırkı çıkmayan lohusa kadın ve bebek, doğum yapmış ve henüz kırkı çıkmamış başka bir kadın ve bebeğin yanına gitmez. Giderlerse kırk basması olacağına inanılır. Eğer karşılaşırlarsa karşılıklı iğne değiştirmeleri gerekir. İğne değiştirmenin kırk basmasını engelleyeceği düşünülür (K1, K3, K61, K63, K64, K76, K80, K116).
- Kırk basması olmasın diye kırkı çıkmayan lohusa kadınlar birbirine gönderilmez. Kırk basması olursa çocuk kötü kalır ve büyümmez (K1, K7, K9, K13, K36, K46, K55, K56, K63, K80, K83, K89, K115).
- Kırk basmasında lohusa kadınlar çatal iğne değiştirir. Kırk basması olmasın diye beşiğin etrafı dolanılmaz, gittiğin yoldan tekrar gelinmez; farklı yollardan gelinir (K13).
- Lohusa kadın ve bebek kırkı çıkana kadar sokağa çıkmaz (K2, K5, K6, K22, K64).
- Âdet olan kadınlar lohusa ziyaretine gitmez (K76).
- Kırklı bir kadının yanına başka bir kırklı kadın gelirse kırk bastı derler (K5, K7, K8, K26, K55, K61, K76, K116).
- Anne ve bebekte kırk basması olursa anne ve bebek hocaya ve doktora götürülür (K64, K76, K117).
- Kırk basmasının diye lohusa kadınlar birbiriyle eşarbını değiştirir (K46).

Yörede kırk basması inancı vardır. Bu nedenle kırkı çıkmamış kadın ve bebek kırkı çıkana kadar evden dışarıya çıkmamaya çalışır. Kırklı kadın ve bebekler karşılaşmamalı, birbirlerini ziyaret etmemelidir. Eğer ki karşılaşırlarsa iğne, eşarp değiştirirler. Yine kırklı kadın beşiğin etrafını dolaşmamalı, bir yere gidiyorsa gittiği yoldan geri gelmemelidir. Yörede kırk basması olursa anne ve çocuğun hastalanacağına inanılır. Kırk basması olan kişiler iyileşmeleri için hocaya ve doktora götürülür.

1. 1. 1. 3. 5. Kırklama ve Kırk Gün İçinde Yapılan İşlemler

Tülüce'nin (2009), Erk'ten (1976) aktardığına göre kırklama doğumdan kırk gün sonra anne ve çocuğun sosyal hayata katılımını sağlamak, onları birtakım uğursuzluk ve kötü varlıklardan korumak için yapılan bir törendir. Kırklama töreni anne ve çocuğu hem maddi hem de manevi olarak arındırır. Türk kültüründe önemli bir yere sahip bu

törene Erzurum'da "kırk dökme", Denizli ve Malatya'da "Kırk çıkarma" gibi adlar verilir.

Urfa'da kırk çıkarmak "kırk dökülmek" olarak adlandırılır. Kırk dökülme töreninin yapıldığı yer ise hamamdır. Kırkı dökülecek anne ve çocuk kırkıncı gün hamama götürülür ve temizlenir. Törenin son kısmında ise bir tasa su koyulur ve yaşlı bir kadın başparmağını kırk kez suya batırır ve çıkarır. Bu uygulamanın yapıldığı su loğusanın başından dökülür. Aynı uygulama çocuk için de yapılır ve böylece anne ve çocuğun kırkı çıkarılmış olur (Nahya, 1984, s. 78).

Kırgızlarda kırklama işlemi sırasında bebeğe doğumda giydirilen giysiler çıkarılır, çocuğun ense saçık esilir. Törende kullanılmak üzere kırk kaşık su ile tuz hazırlanır, bu su bebeğin sağlığı içindir. Kırklama işlemine gelen davetliler dilek tutar, mutlu ve zengin olması için dilek dilerler. Törenin sonunda kırk adet tokoç (bir çeşit kek) yapılır ve mahalledeki çocuklara dağıtılır (Jumabaev, 2006, s. 31).

Bahçe yöresinde kırklama inancı ve kırk gün içinde yapılan uygulamalar şunlardır:

- Kırk tane taş, annenin kulağındaki küpe ve kırk tane buğday iç içe konur ve bunlar bir tencerede kaynatılır. Eleğin üstünden su dökülerek, anne ve bebeğe banyo yaptırılır. Banyo yaptırılırken kullanılan su insan ayağının değmeyeceği temiz bir yere dökülür (K1, K2, K3, K6, K55, K61, K63, K76, K79, K80, K83, K90, K97).
- Susuz kırklama yapılmaz (K1, K2, K3, K63, K64, K76, K115).
- Kırklama yapılırken su ısıtılır. Isıtılmış olan bu su bir tül bentten geçirilir, anne ve bebek bu suyla banyo yaptırılır (K7, K13, K46, K107).
- Kırklama töreniyle anne loğusalıktan, bebek de kırkıktan kurtulur (K1, K2, K3, K6, K13, K46, K61, K63, K64, K66, K67, K116).
- Kırkında çocuğu yıkarken boyu uzun olsun diye çocuğu baş aşağı sallandırır (K61).
- Bebeğin kırk günü doldu mu kırk yaprak veya kırk küçük taş, bebeğin banyo yapacağı suya atılır ve bebek banyo yaptırılır. Bir diğer şekilde ise delik sayısı kırktan fazla olan süzektan su dökülerek banyo yaptırılır. Çocuğun ilk olarak yedi kırkı çıkarılır. Yedi kırk çocuk bir haftalık olunca yapılır. Sonra da kırkı dolunca aynı uygulama yapılır (K1, K13, K61, K63, K79, K80).

- Çocuğun kırklama banyosu yapılırken banyo yaptıran kişi “kırk, kırk, kırk...” diyerek banyo bitene kadar sürekli tekrar eder (K86, K90, K93, K94).
- Anne kırk günün sonunda gusül abdesti alır ve loğusalıktan çıkar (K61).
- Kırk gün içinde ve kırklama sırasında çocuğa banyo yaptırılmış su banyo veya ayakaltına dökülmez. Bu su; ağaç dibi, çiçek altı gibi yerlere dökülür (K1, K3, K46, K104, K107).
- Kırklamadan sonra anne ve bebek yeni elbiseler giyer (K1, K3, K7, K61, K63, K64, K66, K67, K79, K80, K116).
- Kırk gün dolunca banyo yapılacak su süzektan veya tülbentten geçirilir sonrasında o suya altın yüzük veya küpe atılır ve anne ile bebek bu suyla banyo yaptırılır. Anne loğusalıktan bebek ise kırkıktan çıkar (63).
- Önce bebek kırklanır sonra anne kırklanır ve ardından kıyafetleri yıkanır (K1, K63, K64).
- Kırklamanın biri yedinci günde diğeri de kırkını bitirdiğinde yapılır (K76, K80, K109).
- Kırk bir gün olduğu zaman kırklama yapılır. Kırklama yapılacak suya kırk taş, yüzük atılır ve bu su elekten süzülür. Bu suyla anne de bebek de banyo yapar. Aynı zamanda temiz su bebeğin kırklamadan sonra giyeceği yeni kıyafetine, beşiğine, odasına serpilir (K64).
- Kırk ayrı ot toplanır ve kaynatılır. Kaynatılan suyla kırklama banyosu yaptırılır (K67)

Bahçe yöresinde kırklama töreni geçmişten günümüze devam eden geleneklerdendir. Ülkemizin her yerinde olduğu gibi, Bahçe’de de lohusa kadın ile bebek kırkinci günlerinde kırklanırlar. Doğumdan sonra kırkinci günde ve genellikle kırk küçük taşın suya atılmasıyla yapıldığı için bu ad verilmiştir. Kırklama töreninden sonra anne ve bebek bir nevi temizlenmiş olur ve dışarıya çıkabilmek için hazır duruma gelir.

1. 1. 1. 3. 6. Ad Koyma

Türk halk kültüründe çocuğa ad koyma önemli bir uygulamadır. Aynı zamanda çocuğa koyulan ad onun cinsiyetini belirtir. Kimi zamanda ailenin hayata bakışı, inanç dünyası, siyasi düşüncesi, dilek ve temennileri gibi çeşitli faktörler ad koyma üzerinde etkilidir. Değişen toplumsal yapı ve inanç sistemi ile beraber Türk halk kültüründe de ad koyma uygulamasında değişiklikler olmuştur.

Dirse Han oğlu Boğaç Han destanında ad verme geleneğinden bahsedilir. Dirse Han'ın oğlunun boğayı öldürmesinden sonra Dede Korkut gelir ve Dirse Han'a "Bayındır Han'ın meydanında bu oğlan cenk etmiş, bir boğa öldürmüştür. Senin oğluun adı Buğaç olsun, adını ben yaşını Allah versin." der. Böylece Dirse Han'ın oğlu göstermiş olduğu kahramanlık neticesinde ad almıştır (Ergin, 2004, s. 83).

Çocuğa koyulan adın onun üzerinde etkili olacağına inanılır. Eski Tükçede yırtıcı kuşlarve güçlü hayvanların ad olarak verildiğine rastlanır. Bu sebeplerden biri de adı alınan varlığa benzeme, onun gibi güçlü olma isteğidir. Selçukluların ilk dönemlerinde "bozkuş, buğra, çağrı, doğan, karaca, porsuk, sungur, tuğrul" çocuklara verilen adlardır (Kibar, 2005, s. 21).

İslami gelenekte ise ad koyma dini çerçevede yapılır. Ad koyacak şahıs sabah namazını eda ettikten sonra gelir ve sabah namazı abdestiyle çocuğu kibleye doğru çevirir ve kucağına alır. Önce sağ kulağına ezan okur sonra da sol kulağına kâmet getirir. Sonrasında ise çocuğun sağ kulağına adını üç kez söyler. Ardından dua ile ad verme işi biter. Kimi aileler ise çocuğa verilen adı, çocuğun doğum günü ve saatini Kur'an-ı Kerim'in iç kapaklarına not düşerler (Kibar, 2005, s. 24).

Türk kültüründe çocukları yaşamayan ailelerin çocuklarına "Durdu, Dursun, Yaşar, Satılmış" gibi adlar verdiği görülür. Buradaki amaç adın tesiriyle doğacak çocukların yaşamasını istemektir. Erkek çocuğu olmayan aileler ise "Döndü, Yeter, Döne" gibi adlar vererek doğacak çocuklarının erkek olmasını isterler (Kibar, 2005, s. 22).

Arslan'ın (2011), aktardığına göre:

Zile'de ad koyma günü, cumadır. Salâ ile cuma namazıarası, davet edilen hoca, çocuğun kulağına adını söyler. Ezan okunmadan adı konan çocuğun, kabirde sorulansorulara cevap veremeyeceğine inanılır. Adı konmadan giden çocuğun, kâfir gideceğine inanıldığı için, ebe, göbeği keserken, kutsal adlardan birini çocuğa verir (Öztelli, 1953, s. 663-664).

Bahçe ve çevresinde ad koymayla ilgili olarak İslamî ve İslamiyet öncesi inançlara bağlı çeşitli uygulamaları bir arada görüyoruz.

- Hoca çağrılır ve hoca çocuğu kible yönüne çevirerek kulağına ezan okur ve üç kere adını çocuğun kulağına söyler (K2, K5, K6, K7, K8, K9, K18, K21, K23, K24, K32,

K33,K35, K41, K42, K43, K61, K63, K64, K81, K82, K88, K101, K102, K110,K118).

- Çocuğa dedesinin adı ya da ailede vefat etmiş birinin adı konur (K1, K2, K5, K7, K9, K15, K16, K17, K19, K23, K61, K64, K76, K80, K113).
- Çocuğa dinî isimler veya Kur'an'da yer alan adlardan biri konur (K73, K92, K100, K102, K112).
- Çocuğun doğduğu gün kutsal bir zamana denk gelirse, ona o günün veya ayın adı verilir. Kadir, Mevlüt, Ramazan, Bayram gibi (K1, K3, K5, K8, K61, K63, K80).
- Çocuk olması için yatıra adak adanmış ise veya çocuk olmuyorsa gidilen bir hocanın yazdığı muska, içirdiği su vesilesiyle çocuk doğarsa çocuğa yatırın veyahut hocanın ismi verilir. Özellikle bölgede Hz. Ukkâşe'nin adı, Maraş'taki Seydi ve Tevfik Hoca'nın adları verilir (K7, K8, K13, K23, K26, K29, K31, K41, K42, K45).
- Bebeğin adını anne ve babası koyar (K4, K66, K67, K86, K91, K96).
- Çocuğa kaynana ya da kayınbabanın adı koyulur (K5, K7, K9, K19, K32, K40, K119, K120).
- Birinin sürekli çocuğu ölüyorsa son doğan çocuk erkekse "Yaşar" adı verilir. Bu çocuğa yedi yıl boyunca yeni bir kıyafet alınmaz ve başkalarından alınan kıyafetler giydirilir (K61).
- Daha önceden çocukları ölmüş aileler, doğan çocuğun ölmemesi için "Durdu, Yaşar, Dursun" gibi adlar koyarlar (K7, K8, K9, K17, K24, K31, K34, K39, K47, K57, K70).
- Sürekli kız çocuk doğuyorsa bundan sonraki doğumların erkek çocuğa dönmesi için "Döne, Döndü, Yeter" gibi adlar konur (K61, K63, K64, K76, K119, K120).
- Kimi çocuklara ad koyulduktan sonra çocuk da hastalık bitmez ise "Bu çocuk adını taşıyamıyor." denilir ve çocuğun adı değiştirilir (K9, K61, K63).

Bahçe çevresinde çocuğa ad koyma uygulaması İslamîusûllere göre yapılmaktadır. Ad koyulacak çocuk kible yönüne çevrilerek kulağına üç kez ezan okunur ve adı üç kez söylenir. Yörede; büyükler ya da ailede vefat etmiş kişiler, din büyükleri, bölgede önemli sayılan hocalar veya sahabeler, kutsal sayılan günler ad olarak koyulur. Anadolu kültüründe de olan doğan çocuğun ölmemesi için "Yaşar, Dursun" gibi adların yörede de ad olarak koyulduğu tespit edilmiştir.

1. 1. 1. 3. 7. İlk Gezme

Kırklama töreninden sonra arınmış olan anne ve çocuk sosyal yaşama karışmak için ilk gezmeye gider.

Arslan'ın (2011), Artan'dan (1973) aktardığına göre Tire'de kırklanmış olan çocuk ve annenin bir kez evlenmiş zengin bir kadının evine götürüldüğü görülür. Buraya giden çocuğun "Eli şeker tabağına batırılır. Ev sahibi yumurta ve pamuğun yanında tuz ve soğan da verir."

Arslan'ın (2011), Abdülkadiroğlu'ndan (1987) aktardığına göre Bartın'da "kırk uçurmada"ise çocuğun ailenin yaşlısına götürüldüğü görülür. Ziyaret evine varan çocuğun koynuna yumurta koyulur. Bunun nedeni ise koynuna yumurta koyulmayan çocuğun uyumayacağı inancıdır. Ayrıca çocuk nazardan korunsun diye ufacık bir altın ipe bağlanır ve mumla çocuğun alınına tutturulur.

İlk gezme ile ilgili Adana'da ise çocuk uzak bir yere götürülür. Uzak yere götürülen çocuğun ömrünü uzun olacağına inanılır. İlk gezmeye giden çocuk gittiği evden ayrılırken ise çocuğun koynuna birkim nesnelere koyulur. Bunlar: "pamuk, şeker, yumurta, kahve, defter, kitap" gibi şeylerdir. "Böylece topluma ilk kez karışan çocuğun uzun ömürlü, tatlıdilli, üretken, okumuş olması, verilen yeni giysilerle ömür boyu hep yeni giymesi, sağlıklı olması benzer nesnelere sağlanmaya çalışılmaktadır." (Başçetinçelik, 2009, s. 124)

Bahçe yöresinde ilk gezmede uygulanan pratikler şunlardır:

- İlk gezme akrabalara olur (K1, K13, K61, K116).
- Anne ve bebek kırkı çıktıktan sonra gezmeye çıkar (K63, K64).
- Bebek ilk gezmeye anneanne ve babaanneye gider (K3, K6, K7, K76).
- Anne ve bebeğin gittiği ilk ev anne ve bebeğe hediye verir (K63).

Kırkı çıkan anne ve çocuk ilk gezmeye gider. Yöredeki tespitlerimize göre ilk gezme yakın akrabalara olur. Gidilen ilk ev anne ve bebeğe hediye verir.

1. 1. 1. 3. 8. Aydaş Çocuk

Sürekli hastalanan, normal gelişimini yaşıtlarına göre daha geç tamamlayan çocuğa "aydaş çocuk" denir. Aydaş çocuğun çelimsizliğini giderip daha iyi gelişmesini sağlamak için birtakım uygulamalar yapılır.

Arslan'ın (2011), Elmacı'dan (2002) aktardığına göre "Diyarbakır'da zayıf, gelişmeyen çocuklar birbirini takip eden üç çarşamba günützekle tartılır ve her yedi günde bir gelişmesi kontrol altına alınır." (s.340).

"Adana ve çevresinde, aydaşçocuk için, "aydaşası" pişirilir. Bu aş, sembolik biraştır. Çocuğun yeterince pişmediği düşüncesinden hareketle yapılan, taklit büyülerinin uygulamasıdır." (Boratav, 1984, s. 119).

Bahçe yöresinde yaşlılarına göre gelişimi daha az olan aydaş çocukla ilgili inanış ve uygulamalar şunlardır:

- Dört yol ortasına bir ocak çatılır. Ocağın da üzerine kazan konulur. Boş kazanın içine aydaş çocuğu koyarlar. Aydaş çocuk büyüsün, gelişsin diye kazanın içinde iken gelen geçen kazanın altına odun çöp sokar. Soranlara aydaş aş pişiriyorum denir. Böylece aydaş çocuğun gelişeceğine inanılır (K5, K6).
- Aydaş çocuk hocaya götürülür ve muska yazdırılır (K61, K63, K64).
- Aydaş çocuğa anne ve baba daha iyi bakmalıdır (K79, K116, K120).

Yaşlılarına göre daha cılız ve çelimsiz olan gelişimi yavaş ilerleyen çocuklara halk kültüründe "aydaş çocuk" denir.

Bahçe yöresinde Adana'da olduğu gibi aydaş aş pişirme uygulaması mevcuttur. Aydaş aş aslında sembolik bir aştır ve bu sembolik aş ile çelimsiz çocuğun gelişeceğine inanılır. Aynı zamanda Bahçe'de muska yazdırılarak çocuğun gelişim göstereceğine inanılır.

1. 1. 1. 3. 9. Yürümeyen Çocuk/ Konuşmayan Çocuk

Çocuk doğduktan sonra hızla büyümeye başlar. Büyüme sırasında da sırasına uygun olarak gelişim özellikleri gösterir. Bu gelişim özelliklerinden biri yürüme diğeri ise konuşmadır. Her aile çocuğunun bu gelişim evrelerini sabırsızlıkla bekler ve vakti geldiğinde çocuklarında bunları görmek ister. Ayrıca yürümek ve konuşmak topluma katılacak, yaşlılarıyla oynayacak çocuk için en önemli kıstaslardan biridir. Dolayısıyla vakti geldiği hâlde yürüyemeyen ve konuşamayan çocuklar için aileler bazı uygulamalarda bulunur.

Üzelgök'ün (2008), Özder'den (1967) aktardığına göre Yusufeli'nde vakti geldiği hâlde yürüyemeyen çocukların topuklarına yürümeleri için yumurta akı sürüldüğü görülür. Aynı zamanda, "Sıcak tandır ekmeği bir bakır kaptan terletilir, buğusu çocuğun vücuduna sürülür." (s. 4112).

Kurt'un (2012), Güzelbey'den (1982) aktardığına göre ise Gaziantep'te yürüyemeyen çocuklar ilk olarak yürümesi için aile tarafından cesaretlendirilmeye çalışılır. "Buna rağmen bir türlü yürüyemezse dizlerine kurbağa yumurtası sürülür. Şeyh Cami bitişiğindeki eski tekke bölümüne götürülerek kutsal sütunun yanında kollarından tutulup birkaç kez sallanır." (s. 31).

Bahçe yöresinde vakti geldiği hâlde yürüyemeyen veya konuşamayan çocuk için şu uygulama ve inanışlar yer alır:

- Çocuğun konuşması gecikmişse, imam sabah ezanından hemen önce caminin kapısını açmadan caminin anahtarını, konuşması gecikmiş çocuğun ağzında çevirirse çocuğun konuşacağına inanılır (K7).
- Yürümesi geciken çocuğa, yürümesine yardımcı olmak için "kağni" denilen oyuncak yapılır. "Kağni" önde iki, arkada iki olmak üzere dört tekerden oluşur. "Kağni" nin bir tutamacı vardır ve yürüyemeyen çocuk bu tutamaçtan tutturularak yürütülmeye çalışır (K9, K13, K63).
- Yürümesi geciken çocuk doktora götürülür (K1, K2, K9, K46, K66, K79, K86, K113).
- Konuşması geciken çocuğa, kurbanda yedi tane kurban dili toplanır. Toplanan bu kurban dilleri pişirilir ve çocuğa yedirilir. Böylece çocuk dillenmeye başlar (K61, K63, K64).
- Yürümesi geciken çocuğun yürümesi için anne ve baba yürüme pratikleri yapar (K6, K61, K63, K64, K76, K116).
- Çocuğun konuşması için anne ve babanın çocukla ilgilenmesi onunla oyunlar oynaması gerekir (K66, K67, K79, K84, K86, K90, K91, K98, K103, K104, K112).
- Konuşması geciken çocuk doktora götürülür (K1, K2, K8, K9, K13, K25, K52, K61, K66, K67, K119, K120).

Bahçe halk kültüründe konuşamayan çocuk için yapılan geleneksel pratiklerden biri; imam, sabah ezanından hemen önce caminin kapısını açmadan, çocuk sabah ezanından önceye camiye götürülür. İmam caminin kapısını açmadan, caminin anahtarını çocuğun ağzında çevirir. Böylece çocuğun dilinin bağının çözüleceğine ve çocuğun konuşacağına inanılır. Konuşamayan çocuklarla ilgili bir başka uygulama çocuğa yedi kurban dili yedirmektir. Kimi aileler ise çocuk ile anne ve babanın zaman geçirip onunla ilgilenmelerinin çocuğun konuşmasını ilerleteceği düşüncesindedir.

Yürümesi geciken çocuğa büyükleri yürüme pratiği yaptırmalı, “kağrı” adı verilen yürüteç ile yürüme kolaylığı sağlanmalıdır. Çocuk yürüyemiyorsa müracaat edilen yer hastanedir.

1. 1. 1. 3. 10. Huy Kesme

Uzun süre ağlayan, yaşlılarına göre daha fazla ve uzun süre huysuzluk eden çocukların, ev eşrâfi tarafından huyunun geçirilmek, bitirilmek, değiştirilmek istenmesine “huy kesme” denir. Türk halk kültüründe çocuğun huyunun kesilmesi için bazı dinsel ve büyüsel uygulamalar yapılır.

Osmaniye’de çok ağlayan çocuğun ağzının çocuğa akraba olmayan biri tarafından üç cuma pabuçlandığı görülür. Yalnız çocuğun ağzına vurulacak gercin de bir şartı vardır. Bu gercin babanın eski bir terliği veya ayakkabısı olması gerekir. Bu uygulamanın üç cuma yapılmasıyla çocuğun huysuzluğunun geçeceğine inanılır (Teke, 2005, s. 121).

Tekirdağ yöresinde de Osmaniye’de olduğu gibi huy kesmenin uygulandığı gün cumadır. “Uyumayan çocuklar için, çocuk cuma günü okutulur, ev üstündenayakkabatılır. O ayakkabıya üç defa tükürülüp ayakkabı toprağa gömülürse çocuğunuykusuzluğunun düzeleceğine inanılır.” (Artun, 2008, s. 254).

Bahçe yöresinde huy kesme ile ilgili yer alan inanışlar ve uygulamalar şu şekildedir:

- Kötü huyu olan bir çocuğun huyunun geçmesi için çocuğa muska yazdırılır (K1, K7, K13, K64).
- Çocuğun huyu kesilmek istenirse o çocuk ocağa götürülür (K65, K119).
- Çocuğun istenmeyen bir huyu geçmiyorsa o çocuğa kirpi eti yedirilir (K109).

1. 1. 1. 3. 11. Sütten Kesme

Çocuğun doğduğunda ilk tanıştığı gıda anne sütüdür. Çocuklar yaklaşık altı ay boyunca sadece anne sütüyle beslenir. Fakat belli bir yaş döneminden sonra sütün kesilip çocuğun yemeklere, farklı yiyeceklere alışması gerekir. Onun için öncelikle çocuğun süt alışkanlığının kesilmesi gerekir.

Bahçe yöresinde çocuğu sütten kesmek için şu uygulamalar yapılır:

- Çocuklar bir buçuk iki yaşına kadar emerler ve sonra memeden ayrılır (K1, K6, K13, K63, K76, K116).

- Çocuk bir buçuk, iki yaşına gelince annesi çocuğa yemeklerden yedirmeye başlar ve süttten çocuğu yavaş yavaş uzaklaştırır (K64).
- Çocuk anneyi emebildiği kadar emer. Yedi yaşına kadar bile emen çocuklar vardır (K61).
- Annenin göğsünün çevresine acısalça sürülür (K1, K3, K107).
- Anne ve çocuk birkaç gün kimi zaman da bir hafta birbirlerini görmezler ve böylece çocuğun memeyi unutması sağlanır (K79, K80, K97).

Yörede süttten kesmek için annenin göğüs bölgesine acı yiyecekler sürdüğü tespit edilmiştir. Yine anne ile çocuk uzaklaştırılıp çocuğun bu alışkanlığını unutması sağlanmak istenmiştir. Kimi aileler ise çocuğu süttten kesmenin doğru olmadığına ve kendisinin istediği zaman süttü bırakması gerektiğinin doğru olduğuna inanırlar.

1. 1. 1. 3. 12. İlk Diş/ Saç Kesme/ Tırnak Kesme

Diş çıkarma bebek için önemli, aile için ise mutluluk verici bir durumdur. Bebeğin önemli fiziksel gelişim dönemlerinden biri olan diş çıkarma Türk halk kültüründe tören havasında kutlanır. İlk dişin çıktığı görülürse diş hediği, diş buğdayı kaynatılır. Eve komşular çağrılır ve hedik yenir.

Türkmenlerde çocuğun diş çıkarma zamanında hedik kaynatıldığı görülür ve kaynatılmış olan bu hedik komşulara gönderilir. Komşularda çocuğun cinsiyetine göre hediye verir. Bu hediye ise çocuk kız ise boncuk, erkek ise paradır (Yalman, 1993, s. 65).

Savur'un (2010), Güzelbey'den (1981) aktardığına göre çocuğun ilk kesilen saçı ile ömrü arasında bir ilişki olduğuna inanılır. Dolayısıyla ilk kesilen saçın bir yaştan önce kesilmemesi gerekir. Eğer ki kesilirse çocuğun ömrünün kısa olacağına inanılır. Diğer bir inanışa göre ise "Erkek çocuğu adaklıysa saçıbelli bir yaşa kadar uzatılır ve kesilen saçlar tartılarak ağırlığıbir para ile kendine armağan edilir.

Bahçe yöresinde ilk diş çıkması, ilk saç kesme ve tırnak kesme ile ilgili inanış ve uygulamalar şunlardır:

- Çocuğun ilk tırnağı kırkı çıkmadan kesilmez. Kırkı çıkmadan çocuğun tırnağının kesilmesinin günah olduğuna inanılır (K1, K3, K61,K64).
- Çocuğun saç kesimiyle ilgili bir inanma yoktur (K89).

- İlk diş çıktığında buğday, nohut, darı suyla kaynatılır. Buna “hedik” denir. Çocuğun ilk dişini görene de hediye verilir (K1, K9, K13, K46, K56).
- Çocuğun ilk dişinin çıktığı görülürse hedik kaynatılır (K5, K6).
- Çocuğun saçını çocuk yaşına geldiğinde kesilir (K76).
- Bebeğin dişi çıktığında buğday, darı ve nohuttan diş hediği kaynatılır. Kimse bir hediye verir mi, diye diş hediği dağıtılır (K79, K116).
- Erkek çocuğun saçını, uzamışsa annesi tarafından genellikle birinden ödünç alınan makasla kesilir (K7).
- Bebeğin tırnağını bir yaşına kadar kesmezler (K63, K83, K84, K89).
- İlk dişte hedik kaynatılır. Diş hediği yapıldığı zaman komşulara haber verilir. Gelen komşulara hedik ikram edilir (K117, K120).
- Çocuğun tırnağı, çocuk üç ya da dört aylık olduktan sonra kesilir (K66).
- Bir yaşından sonra saçını kesilen erkek çocuğuna bir hediye verilir (K107, K115).
- Çocuğun ilk kesilen saçlarını kimi saklar kimi de atar (K1, K3, K13, K76).
- Çocuğun ilk dişi çıktığında hedik vurulur. Hedik komşulara dağıtılır. Hediği alan komşular hediye getirir (K109, K112).
- Çocuğun tırnağı ilk olarak kırkı çıktıktan sonra kesilir (K120).
- Kız çocuğun saçını ilk olarak yaşına geldiğinde kesilir. Saçını çocuğun benzini aldığı düşünülür ve saç kesilir (K63).
- Kesilen ilk saç saklanır (K67, K86, K90).
- İlk çıkan dişi ilk gören kişi hediye alır (K7).
- Diş çıkarma zamanı geldiği halde çocuk diş çıkarmazsa çocuk doktora götürülür (K66, K67, K98).
- Çocuğun kırkında önce tırnağı kesilirse çocuğun hırsız olacağına inanılır. Bu nedenle tırnak çocuğun kırkıdan önce kesilmez (K99, 117).
- Kız ve erkek çocuğun saçını genellikle bir yaşında kesilir. Bu kesilen saçlar saklanır (K111, K113).
- İlk diş çıktığında hedik vurulur, vurulan hedik tabaklarla komşulara dağıtılır. Komşularda tabakları getirirken tabağa hediye koyar (K97).
- Çocuğun saçını ilk kesildiğinde saçın ağırlığına para veya altın verilir (K2, K5, K9).
- Çocuğun ilk dişi çıktığında hedik kaynatılır, çocuğun dişi tez çıksın diye hedik komşulara dağıtılır (K46).

Bahçe yöresinde çocuğun dişinin ilk çıkması hedik kaynatılarak tören şeklinde kutlanır. Hedik kaynatmanın yanında gelen komşuların da hediye getirme geleneğini sürdürdüğü görülmüştür. Kesilen ilk saç ise kimileri tarafından saklanır kimileri tarafından atılır. İlk tırnak kesiminde ise çocuğun kırkının çıkması beklenir, eğer ki kırkıdan önce tırnak kesilirse çocuğun hırsız olacağına inanılır.

1. 1. 1. 3. 13. Kız Çocuklarında Kulak Delme

Kadınlar için önemli takılardan biri de küpedir. Küpe gerek görüntü gerekse kötü gözlerden esirgeme gibi birtakım özelliklere sahiptir. Bu takının takılabilmesi için kulakta delik açılması gerekir. Kulağı delmek genellikle bebeklik ve çocukluk döneminde yapılan bir uygulamadır.

Bahçe yöresinde kız çocuklarının kulakları delinirken şu pratikler uygulanır:

- Kulağı delinen çocuğun kulağına küpe takılmazsa ip takılır (K1, K5, K7, K13, K46, K61, K63, K64, K66, K67, K79, K86).
- Kulak delinmesi ısıtılmış bir iğne ile yapılır (K76, K116).
- Deneyimli bir kadın tarafından çocuğun kulağı delinir (K1, K3, K13, K63).
- İlk önce bir diş sarımsak soyulur ve ortadan ikiye kesilir. Sonra çocuğun kulağının delik açılacak yerlerine sarımsak güzelce sürülür. Bunun nedeni çocuğun kulaklarının iltihaplanmamasıdır. Sonra yorgan iğnesi bir ateşte kızdırılır ve kulağa bastırılır. Böylece kulak delinmiş olur. Delinmiş kısım kapanmasın diye oraya ip bağlanır (K76, K80).
- Kulak delme işlemi kuyumcularda yapılır (K7, K8).

Kulak delme uygulamasının özellikle küçük yaşlarda yapıldığı tespit edilmiştir. Bu uygulamayı iş bilen ehil insanlar kızdırılmış yorgan iğnesi ile yaparlar ya da kuyumcu da bu uygulama yaptırılır.

1. 1. 2. Evlenme

İnsan hayatındaki en önemli üç geçiş döneminden biri olan evlenme kadın ve erkeğin dini ve resmi olarak nikahlanarak birlikte yaşama konusunda akidleşmesidir. Toplumun çekirdeğini oluşturan aile kurumu bu geçiş dönemi ile birlikte oluşur. Evlenen gençler toplumda yeni bir statü kazanır.

Evlenme; öncesi ve sonrasıyla uzun bir süreçtir, çoğu zaman da bu süreç insan hayatının sonuna kadar devam eder. Uzun bir süreç olan evlenmenin öncesi, anı ve

sonrasında yapılan bazı âdet ve inanmaların yanında büyüsel dinsel pratikler de uygulanır.

Evlilik kurumu kadın ve erkeğin birlikte yaşamasını meşrulaştırır. Bunun yanında doğacak çocukların ve gelecek nesillerin ve toplumların fiziksel ve sosyal yönden sağlıklı olmasını sağlar.

1. 1. 2. 1. Evlendirme Biçimleri

Türk halk kültüründe önemli bir geçiş dönemi de evlenmedir. Evlenmenin yapılaş biçimleri yöreden yöreye kültürden kültüre göre değişiklik gösterir. Ekonomik, kültürel, sosyal, dini, psikolojik sebepler evlendirme biçimleri üzerinde başrol oynar.

Evlenme soyun devamı, aile kurumunun temellerinin atılması ve sağlıklı bir toplum yapısının oluşması bakımından önemli bir yere sahiptir. Bu kutsal törenin gerçekleşmesi de farklı biçimlerde yapılır. Yakın dönemde daha çok doğrudan tanışıp evlenme hakim iken geleneğin etkili olduğu yörelerde “görücü usulü” evlilikler göze çarpar. Farklı bir evlenme biçimi ise *oturak almadır*. Bu evlenme biçimi de kaçma yoluyla gerçekleşir. Kız bohçasını alır ve oğlan evine kaçar (Artun, 2005, s. 148).

Dede Korkut Hikayeleri’nden Kam Büre oğlu Bamsı Beyrek’te de geçen diğer bir evlendirme biçimi ise *beşik kertmesidir*. “Büyük Oğuz Beyleri el kaldırdılar dua ettiler, Allah Teala sana da bir kız versin dediler. Pay Biçen Bey söyledi: Beyler Allah Teala bana bir kız çocuk verecek olursa siz şahit olun benim kızım Pay Büre Bey’in oğluna *beşik kertme* yavuklu olsun.” dedi. (Ergin, 2004, s. 117).

“Berdel” ise hem kızını hem oğlu olan iki ailenin karşılıklı olarak çocuklarını evlendirmesidir

“Başka bir evlenme biçimi de *taygeldievlilik*dir. Dul kadının, eski kocasından olan çocukları da alarak dul bir erkekle ya da dul bir erkeğin eski karısından olan çocukları da alarak dul bir kadınla evlenme biçimine denir (Artun, 2005, s. 149).

Levirat adı verilen bir evlenme biçiminde ise dul kadın ölen kocasının kardeşiyle yani kayınbiraderiyle evlenir. Bu evlenme biçiminde mirasın yabancıya gitmesini engellemek, amcanın meşru babalığı iyi bir şekilde yapabileceği düşüncesi yatar (Artun, 2005, s. 149).

Arslan’ın (2011), Köse’den (1971) aktardığına göre ise *sorarat* erkeğin karısı ölünce ölen karısının eşiyle yani baldızıyla evlenmesiyle gerçekleşen evlenme biçimidir.

Bahçe yöresinde görülen evlilikler şunlardır:

- Daha çok *görücü usulü* evlilik görülür (K2, K4, K7, K8, K9, K15, K17, K18, K19, K21, K24, K28, K32, K61, K64, K72, K74, K80, K119).
- Şimdilerde oğlan ile kız daha önceden görüşüyor. Böylece oğlan ile kız anlaşarak evleniyor (K1, K5, K37, K41, K42, K86, K106, K116, K120).
- Bahçe'de *kız kaçırma* âdeti vardır. Oğlan ile kız birbirini ister de kızın ailesi vermezse oğlan ile kız anlaşır ve kaçarlar (K2, K7, K9, K18, K44, K57, K67, K74, K81, K84, K94, K117, K123).
- Akrabalar arası evlilikler görülür (K1, K4, K7, K8, K9, K13, K46, K61, K63, K64, K65, K66, K79, K90, K98, K119).
- Sütkardeşi olan oğlan ile kız evlenemezler. Onlar kardeş sayılır (K63, K103, K104).
- Geçmişte kız ile oğlana birbirlerini isteyip istemedikleri sorulamazdı. Hatta kız ile oğlan birbirlerini uzaktan bir kere görürdü. Baba ve anneler onay verdi mi kız ile oğlan evlenirdi (K17, K20, K23, K25, K30, K34, K40, K49, K59, K63, K89, K101).
- Az da olsa Bahçe'de *beşik kertmesi* vardır (K7, K46, K76).
- Kocasını ölmüş kadınlar az da olsa kayınıyla evlendirilir (K76).
- Kız kaçarsa annesi kızın çeyizini vermez (K1, K2, K9, K13, K116).
- Evlenirken ilk olarak imam nikâhı yapılır. Evlenmiş kişilerin işleri resmi dairelere düşerse veya çocuklarına kimlik gerekirse o zaman resmi nikâh yapılır (K5, K6).
- Kız eskiden on sekiz yaşını geçerse evde kalmış denirdi (K7, K8, K9).
- Kız erkeğe göre daha erken yaşta evlenir (K13, K26, K37, K41, K61, K64, K76, K116).

Bahçe'de evlilikler;kaçırarak, görücü usulüyle ve gençlerin kendi arasında anlaşmasıyla ve aynı zamanda levirat biçiminde gerçekleşir. Geçmiş dönemlerde, en yaygın evlilik şekli görücü usulü iken değişen toplum yapısı ile birlikte Bahçe'de evlilikler daha çok gençlerin kendi aralarında anlaşmasıyla olmaktadır.

1. 1. 2. 2. Evlilik Çağı/ Yaşı/ Evlenme İsteğini Belli Etme

Evlenme olayının gerçekleşmesi için erkek ve kızın zihinsel, fiziksel, psikolojik ve maddi açıdan belli bir düzeye gelmesi gerekir. İki tarafın da evlilik kararını vermesinde evliliğin yükünü taşıyabilecek durumda olması da çok önemlidir. Bu yükümlülüklerle sahip olan kız ve erkek artık evlenme yaşına ve çağına ulaşmış olur. Geriye sadece isteği anne ve babaya belli etmek kalır.

Geçmiş dönemde gençler evlenme isteğini rahatlıkla aileye söyleyememekteydiler. Dönemin gelenekleri, saygı anlayışı bu davranışta temel faktördü. Dolayısıyla gençler “pilava kaşık saplama, ayakkabı çivileme” gibi davranışlar sergileyerek evlenme arzularını farklı biçimlerde yansıtıyorlardı. Günümüzün yaşam koşullarında ise gençler eskiye nazaran bu isteklerini daha kolay biçimde ve doğrudan aileye söylebiliyorlar (Şimşek, 2003, s. 12).

Bahçe çevresinde evlilik yaşı ve evlenme isteğini belli etme ile ilgili uygulamalar şunlardır:

- Evlenmek isteyen kişi, bulgur pilavına ters kaşık batırır (K5, K7, K9, K61).
- Evlenmek isteyen gençlerin davranışlarında değişiklik olur. Daha olgun, evliliğe hazır olduklarını gösteren bir hale bürünürler (K1, K2, K8, K9, K24, K30, K46, K52, K63, K67, K96, K121).
- Eskiden askerlik öncesi evlenilirdi. Şimdi ise askerden sonra evleniyorlar (K3, K5, K6, K15, K24, K97, K100, K102, K119).
- Kızların evlilik yaşları okuma durumlarına bağlıdır. Okuyan kızlar daha geç evlenir (K1, K5, K9, K61).
- Oğlanın babasının zenginliğine bağlı evlenilir. Babanın hâli vakti yerindeyse oğlan erken evlendirilir (K61).
- Eskiden bir kız yirmi yaşına geldi mi evde kalmış derler idi. Şimdi ise otuz yaşında olana evde kalmış deniyor (K7, K8, K24, K29, K40, K79, K80, K116).
- Evlenmede sıra bekleme vardır. Önce büyükler evlenir (K66, K71, K73, K74).
- Bahçe’de damat adayı askere gitmeden nişanlanır, askerden geldikten sonra evlendirilir. Şimdilerde ise erkekler eğitim ve iş durumuna bağlı olarak yirmi beş yaşından sonra evleniyor (K63, K76).
- Evde kalmış kıza “kız kurusu” denir (K80, K116).
- Bahçe’de kız vermeden önce askerlik şartı vardır. Evlenecek erkeğin askerliğini yapmış olması istenir (K67, K103, K106, K111).

Bahçe yöresinde evlenme yaşında değişiklikler olmuştur. Bunun temel sebeplerinden biri eğitimidir. Geçmiş dönemlerde evlilikler daha erken yaşta yapılırken günümüzde evlenme yaşı eğitim ve sosyal yaşamda değişikliğe bağlı olarak artmıştır.

Askerlik, ilçe ve köylerde evlenmek için önemli bir kriter olarak görülmektedir. Evlenme olayının gerçekleşmesi için çoğu aile damat adayının askerliğini yapmış olmasını ister.

1. 1. 2. 3. Evlilik Öncesi

1. 1. 2. 3. 1. Gelin/ Güvey Seçimi

Evlenecek olan çiftler birbirlerinde bazı özellikler arar. Kimi fiziki görüntüye, kimi mesleğe, kimi ekonomik duruma, kimi din yönüne, kimi huyuna bakar. Aynı beklentiler çiftlerin dışında anne ve babalarda da vardır. Anne ve babalar, erkek ve kızın beklentisi dışında özellikle karşı tarafın soyuna, aile yapısına büyük önem verir.

Tülüce'nin (2009), Dede'den (1996) aktardığına göre gelin seçiminde evlenilecek kızda birtakım özellikler aranır. Düztabanlı kızın uğursuzluğa sebep olacağı inancından dolayı evlenilecek kızın düztabanlı olmamasına dikkat edilir. “Çatık kaşlıkların bahtlarının açık, ömürlerinin uzun olacağı düşünülür. Artvin’de gelin ve güvey adaylarının soyunun araştırılmasına ‘saraflama’ denir.” (s. 118).

Kutadgu Bilig 62. Bâb’da ise evlenilecek kız seçimi ile ilgili şunlar anlatılır: Alacak kimsenin soyu-sopu ve ailesi iyi olsun; kendisinin de hayâ ve takvâ sahibi olmasına dikkat et. Yine Yusuf Has Hacib, evleneceksen kendinden aşağı derecede biri ile evlen, ömrünü huzur içinde geçirirsin demektedir. Ayrıca ey takvâ sahibi insan yüz güzelliği arama, güzel huy ara; huyu güzel olursa, o mükemmel demektir diyerek evlenilecek kızda ahlakın çok önemli bir kriter olduğunu dile getirmektedir (Arat, 1998, s. 324)

Bahçe yöresinde gelin ve güvey seçiminde görülen uygulamalar şunlardır:

- Bahçe’de eskiden gelin seçilirken gelinin tarlada desteyi iyi yapmasına, odun getirmesine ve çalışkanlığına bakılırdı (K2, K5, K7, K8, K17, K20, K31, K34).
- Güvey seçiminde ise güveyin ekin biçimine bakılırdı (K9, K15, K40, K41).
- Eş seçimini ana ve baba yapar (K1, K2, K3, K5, K7, K8, K13, K61, K63, K64, K70, K72, K74, K78, K81, K82, K83, K94, K100, K102, K108, K120).
- Güveyin gözünün karalığına bakılır. Gözü kara olan güveyin, her işi başaracağına inanılır (K7).
- Kızın abdestli, namazlı ve namuslu olması istenir (K61, K63, K66, K67).
- Kız ve erkeğin ailelerinin asaletine bakılır (K17, K20, K32, K34, K41, K50).
- Erkeğin sigara, kumar, içki gibi kötü alışkanlıklarının olmaması istenir (K1, K66, K67, K79, K86, K90, K97).

- Gelinin ev işinden, tarla işinden anlaması istenir. Evde tertipli olması, güzel yemek yapması iyi olur (K7, K8, K9, K46, K61, K119).
- Güveyin işi önemsenir. Çalıştığı iş, kazandığı parayla evini geçindirip geçindiremeyeceğine bakılır (K1, K13, K66, K67).
- Erkeğin askerliğini yapıp gelmiş olması istenir (K2, K3, K7, K9, K27, K42, K58, K61, K63, K66, K67, K87, K91, K97, K100, K108, K116, K120).
- Gelin ve güveyin huylarının güzelliği yanında dış güzelliklerinin de olması istenir (K7).
- “Anasına bak kızını al, kızı kardeşli yerden al, tarlayı da taşlı yerden al.” şeklinde bir gelenek vardır (K63).
- Damat adayının ağır başlı, ailesinin iyi bir sülale olması istenir (K2, K5, K15, K18, K20, K21, K23, K24, K32, K34, K41, K43, K44, K55, K76, K116).
- Alınacak gelinin boyu posuna bakılır. İş yapıp yapmadığı önemsenir (K64).
- Güvey seçiminde eskiden oğlanın önce din inancına bakılırdı. Şimdiler de ise önce iş durumuna bakılıyor (K66, K67).
- Eş seçiminde eskiden kız ve erkeğin fikri sorulmazdı ama şimdi soruluyor (K1, K7, K8, K17, K19, K22, K34, K41, K44, K50, K70, K89, K108).
- Başka bir yerde kız görmeye gidilecekse araçılar vasıtasıyla kız görmeye gidilir (K7, K86).
- Gelin ve güvey seçiminde soyu ve ahlâkı iyi olan seçilir (K61).
- Güvey eskiden iyi avlanan biri seçilirmiş. Güveyin sorumluluk sahibi olup olmadığına bakılıp öyle tercih edilirmiş (K41, K42).
- Kız, çeşme başına helkelerle su doldurmaya gider; oğlanın bacısı veya annesi de kızı oğlana uzaktan gösterir (K61).
- Bahçe ilçesinin Kaman köyünün “Böğrüoluk” diye bir çeşmesi vardır. Evlerde çeşme olmadığı için bütün genç kızlar su doldurmaya “Böğrüoluk” çeşmesine gidermiş. Ama köyün erkekleri kızların su doldurmasına fırsat vermez, ellerine toprak alır toprağı suya atarlar, suyu kirletirlermiş. Genç kızlar da su kirli diye çeşmeye birkaç kez gidip gelirler, erkekler de böylece kızları görürler; onların arasından kız beğenirler, beğendikleri kızı böylece istetirlermiş (K123).

Bahçe halk kültüründe gelin ve güvey seçiminde önemli görülen hususlar, zamana göre değişiklik göstermiştir. Eskiden gelinin tarlada iyi deste yapması, odun getirmesi gelin seçiminde önemli bir kriter iken günümüzde bu ölçüt değişen yaşam

koşulları nedeniyle ortadan kalkmıştır. Erkeğin daha çok mesleğine, kazancına, huyuna ve kötü alışkanlığı olup olmadığına bakılırken; kızın daha çok terbiyesine, saygısına ev işlerindeki maharetine bakılmaktadır.

1. 1. 2. 3. 2. Kısmet Açma

Toplumumuzda, özellikle kız aileleri, belirli bir süre geçtiği halde, kızlarını evlendiremedilerse, kızlarının kısmetinin kapalı olduğuna inanırlar ve kısmetlerini açmak için çeşitli çarelere başvururlar. Erkekler için “elini salla ellisi” sözünün toplumdaki yaygınlığı ile böyle bir endişe fazla söz konusu değildir (Başçetinçelik, 2009, s. 168).

Toplumda belli bir yaş ve olgunluğa ulaşan her genç, evlenip yuva kurmak ister. Ailesi ve yakın çevresi tarafından da gençlerin evlenmeleri beklenir. Ancak kimi zaman bu olay gerçekleşmez. Gençlerin yaşının ilerleyip evlenme döneminin geçeceğinden korkan aile ve bireyler kısmetlerinin bağlı ya da kapalı olduğu telaşına kapılırlar. Bu olumsuz durumdan kurtulmak için birtakım çarelere başvurulur.

Kısmet açmak için Kadirli ve Sumbas'ta daha çok dini ritüeller çevresinde uygulamalar yapılır. Yörede, bilinen hocalara gitmek türbe ziyareti bu uygulamaların başlıcalarındandır (Şimşek, 2003, s. 137).

Tülüce'nin (2009), aktardığına göre ise “Artvin, Posof, Ardahan, Oltu, Narman, Tortum ve İspir'de kısmetleri açılсын diye gençlerden tuzlu ekmek veya tuzlu peynir yeme, rüyaya yatma, niyet namazı kılma gibi davranışlarda bulunması istenir.” (Dede, 1996, 124).

Bahçe yöresinde evlenemeyen gençlerin kısmetini açmak için yapılan uygulamalar şöyledir:

- Kısmetinin açılmasını isteyen genç kız, birinin nişanı olurken nişanda kesilen kurdelenin az bir kısmın yutar ya da cebine koyar, saklar. Böylece kısmetinin açılacağına inanır (K66, K67, K86, K91, K99, K109).
- Düğünde gelinin attığı çiçeği kapanın kısmetinin açılacağına inanılır (K104, K112, K113).
- Düğünde gelin, oğlan evine geldiğinde yufka ekmeğın veya bazlamanın arasına tereyağı konur ve gelin bu ekmeği atar. Atılan bu ekmeği yakalayanın kısmetinin açılacağına inanılır (K66, K90, K98).

- Gelin olan kızın düğünde giydiği ayakkabısının altına, evlenmek isteyen bekâr kızların adı yazılır. Böylece gelinin ayakkabısının altına adı yazılan bekâr kızlardan, ayakkabının altından adı ilk silinen genç kızın kısmetinin açılacağına inanılır (K67, K86, K97).
- Kısmetinin kapalı olduğuna inanılan genç kız veya oğlan hocaya götürülür. Hoca kısmetinin açılması için muska yazar (K1, K3, K7, K46, K61, K76, K79, K84, K107, K115, K116).
- Nişanda kesilen kurdelenin az bir kısmı, içinde su olan bir tasa konur ve kısmetinin açılmasını isteyen genç kız bunu yutar (K95, K106).
- Nişanda kesilen kurdele bekâr kızlara, kısa zamanda evlenmesi için kısa kesilip verilir (K46, K66, K67).
- Bekâr kızların kısmetinin açılması için nişanda verilen tatlının ortasından bekâr kızlar yer (K7, K9, K40, K61).
- Kızın kısmeti açılsın diye okunmuş su içirilir (K63, K64).
- Kısmetinin açılması istenen bekâr kız veya erkek; birileri tarafından görülmesi için düğünler, nişanlar gibi törenlere götürülür (K1, K3, K7, K8, K9, K46, K61, K76, K79, K84, K116, K120).

Dinsel uygulama olarak hocaya gidilir, muska yazdırılır. Yine nişanlarda kesilen kurdelenin kısmet açacağı inancı vardır. O nedenle kesilen kurdele saklanır ya da kurdelenin küçük bir kısmı yutulur. Bahçe yöresinde kısmetinin kapalı olduğuna inanılan kişiler toplum içine çıkarılır ve böylece bu kişilerin birileri tarafından beğenilmesi amaçlanır.

1. 1. 2. 3. 3. Görücülük

Görücülük gidildiği zaman gelin adayı gelenlerin elini öper. Bu anda görüme gelen kadınlar kızın ağzını koklar, onunla sarılma sırasında belli etmeden kızı incelerler. Ayrıca kızın yürümesi, davranışları, konuşması dikkatli bir şekilde gözlenir.

Yalman (1977) Cenup'ta Türkmen Oymakları adlı eserinde kız aramaya giden kişilere Elbeyli Türkmenlerinin *vasıta* dediklerini belirtir ve vasıtanın işi pişirmek gibi önemli bir görevinin olduğunu ifade eder.

Görücülük, daha çok şehir ve kasaba ortamlarının bir göreneği olarak belirir. Köy çevresinde, görücülük ile kız isteme töreleri birbirine karışmıştır. Aynı köyde veya mahallelerde yaşayan gençler ve aileleri zaten birbirlerini gördükleri

ve tanıdıkları için, bu çevrelerde görücülüğe gitmek yerine, doğrudan dünürçülüğe gidilmektedir. Geleneğin devam ettiği yerlerde kız görmeye kadınlar gider. Bunlar oğlanın anası, yakın akraba ve yaşlı kadınlardır. Kadınlar, önce kızın güzelliği, törelere uygun davranışları üzerinde durur, yargıya varır. Daha sonraki aşama kızın ve ailesinin soruşturulmasıdır. Bu arada kı”z tarafına da düşünme süresi tanınmış olur. İki taraf karşılıklı olumlu değerlendirmeye varınca, görücülerin işi sona erer (Boratav, 1984, 173).

Bahçe yöresinde görücülük ile ilgili çeşitli uygulamalar şunlardır:

- Bahçe’de kız görmeye haberli gidilir (K5, K7, K8, K9, K10, K15, K19, K21, K23, K24, K31, K32, K38, K39, K44, K52, K55, K58, K61, K63, K64, K67, K74, K78, K105, K115, K117, K123).
- Kız görmeye kaynana, görüm ve damat adayının yakınları gider (K9, K20, K21, K34).
- Kız görmeye gidilirken erkek tarafı yanında tatlı olarak “yanıbaba” denilen bir tatlı götürür. “Yanıbaba” tatlısı şöyle yapılır: Buğday, akşamdan el taşında iri iri yarma şeklinde çekilir ve çekildikten sonra ıslanır. Sabahleyin de yoğrulduktan sonra tereyağı ile pişirilir (K41, K42).
- Eskiden kız görmeye araba olmadığı için at ile giderlerdi. Bir de akşamüzeri gidilirdi ki lafi sözü olmasın (K5, K6, K9, K44, K116).
- Haberli bir şekilde kız görmeye gidilir. Oğlanın anası, babası yakınları ve köyün ileri gelen biri kız istemede bulunur (K61, K63, K64, K123).
- Kız görmeye gitme günü olarak perşembe günü hayırlı bir gün olduğu için daha çok tercih edilir (K5, K7, K8, K15, K20, K21).
- Oğlanın annesi veya oğlan kızı bir yerde görüp beğenmişse, kızın annesine tanıdık biriyle haber salınır. Kızın annesi durumu babaya ve kıza açar ve isteğe göre düğün gidilir (K25, K27, K29, K120).
- Kız görmeye daha çok pazar günü gidilir (K64, K66, K67).
- Eskiden buğday el taşında undan daha kalın vaziyette çekilir. Çekilen kalın un kabartılır. Pişirildikten sonra üzerine pekmezli şerbet dökülür. “Döndürme” sahan taslarına konur. Eşeğin heybesine konulduktan sonra eşeğin üzerine de kaynana, görüm biner kız görmeye gidilirdi. Kaynana, görümün dışında birkaç hayvan bulunur onlarda ise erkekler olurdu (K9).

- Görücülük sırasında kız evi gönüllü ise düğürcü gelenlere iyi davranır, hürmet gösterir; ikramda bulunur. Eğer kız vermeye gönülleri yoksa çok da ilgilenmezler (K40, K41, K42, K43, K44).
- Kimi zaman oğlanın annesi veyahut babası kızın evine gider oyundan kıza, “Kızım celfin arıyorum, celfinimizin biri kaybolmuşburaya geldi mi?” diye sorarlar kız ile konuşurlarmış. Kızın konuşmasından onlara uygun gelin adayı olup olmadığını anlarlar, ona göre de kızını istemeye giderlermiş (K43).

1. 1. 2. 3. 4. Kız İsteme

Evlenme olayının kilit kısmını kız isteme oluşturur. Erkek tarafının ailesi kız tarafına giderek “Allah’ın emri ve peygamberin kavliyle kızınızı oğlumıza istiyoruz.” der ve evlenme sürecinde önemli bir adımı atmış olur.

- Kız istenirken “Allah’ın emri, peygamberin kavli ile kızınıza yakınlık ummaya geldik.” denir (K7, K9, K13, K61, K63, K80).
- Kız istemeye belediye başkanı, muhtar gibi yörenin önde gelen kimseleri de götürülür (K86).
- Kız isteme sırasında kız damat adayına tuzlu kahve verir. Eğer ki oğlan tuzlu kahveden içerse kızın dediklerini yapacak, sözünde duracak gibi anlam çıkar (K82, K83).
- Kız istemede eskiden elbiselik götürülürdü (K9).
- Kız evinde hâl hatır sorulduktan sonra, kahveler ikram edilir ve “Allah’ın emri, peygamberin kavli ile kızınızı oğlumıza istiyoruz.” denir. Oğlan evi eskiden yanında tatlı olarak lokum ve bisküvi götürür idi. Şimdi ise çiçek ve çikolata götürülür (K61, K68, K80).
- Kız istemeye gidilirken hediye götürülmez ama gidenler yanlarında altın götürür. Kızını verirlerse altın takarlar (K43, K44).
- Kız evi kızını vermek ya da kız varmak istemiyorsa oğlan evine kız gösterilmez (K7, K8, K20, K29).
- Kız istemeye ilk gidildiğinde kızını hemen vermeyebilirler. O nedenle birkaç kere isteme olayı olur (K61).
- Kız istemeye gitmeye “düğür gitme” adı verilir (K63, K79, K80, K119).
- Kız istemeyi baba, dede ya da ileri gelen bir kişi yapar (K5, K7, K8, K15, K21, K23, K24).

- Kız istenir ve kız evi kızını vermeyi uygun görürse adı konsun diye söz yüzüğü takılır (K91, K93, K95, K100).
- Eskiden kız istemeye güvey götürülmezdi. Kimi zaman güvey, gelini düğün kurulduğunda görürdü (K17, K19, K24, K32, K34).
- Kız istemeye çocuklar götürülmez (K66, K67).

Bahçe ilçesi ve köylerinde kız istemeye “dügürcü gitme” denir. Haberli bir şekilde kız istemeye gidilir. Genellikle kız istemeye oğlanın yakınları ve tanınmış biri gider. Eskiden kız istemeye giderken tatlı olarak “yanıbaba” veya “döndürme” götürülürmüş. Zamanla bu “bisküvi lokuma”ve son olarak da “baklavaya” dönmüş. Eskiden düğürcü giderken damat götürülmez iken şimdi damat da kız istemede bulunmaktadır.

1. 1. 2. 3. 5. Söz Kesme/ Tatlı Yeme/ Başlık

Kız evinin düğürcü gelen oğlan evine kızını vermesiyle “söz kesme” gerçekleşir. Söz kesme ile beraber evliliğin başlangıcı şifahî olarak insanlara duyurulur. Söz kesiminde kız tarafından da oğlan tarafından da gelen kalabalık bir topluluk olur. Söz kesimiyle beraber söz yüzükleri takılır ve oğlanla kız artık sözlü olurlar. Orada bulunan büyüklerin ellerini öperler, yaşlıları ve küçüklerle de sarılırlar.

Söz kesimi, Türkler’de çok değer verilen, büyük bir antlaşmadır. Evlilik söz kesme ile başlar dense yeri vardır. Söz kesimi kız isteme aşamasından sonra gelmektedir. Dünürcülük yoluyla anlaşılan ailelerin, bu anlaşmalarını tanıdıklarını çağırarak sözle iyice pekiştirmelerine “söz kesimi ya da söz kesme” denmektedir. Söz kesiminde başlık ve hediyeler de konuşulur, söze bağlanır (Şenesen, 2011, s. 94).

Arslan’ın (2011), aktardığına göre “Genellikle “başlık” denilen ödemeye, kimi yerde “ağırlık” veya “kalın”, kimiyerde “süt hakkı” veya “ana yolluğu” denilmektedir.” (Erdentuğ, 1976, s. 93).

Bahçe yöresinde söz kesme, tatlı yeme ve başlık ile ilgili birtakım uygulamalar yer alır:

- “Ben verdim sen de aldın.” şeklinde söz kesilir. Söz yüzüğü takılır, tatlılar yenir (K7, K63, K120).

- Söz kesiminde yüzük, küpe, durumu el verirse bilezik gibi ziynet eşyaları gelin adayına takılır (K3, K5, K9, K29).
- Söz kesmede tatlı olarak lokum, bisküvi, kömbe ve baklava yenir (K41, K42, K119).
- Söz kesmeye tatlı olarak *döndürme* denilen pekmez ile tereyağından yapılan bir tatlı götürülürdü (K7).
- Söz kesiminde yenilen tatlıya “ağız tatlılığı” denir (K3, K5, K7, K9, K13, K29, K41, K42, K61, K63, K64, K79, K116).
- Bahçe’de başlık parasına “*kalın*” denir (K5, K7, K8, K13, K17, K19, K24, K28, K32, K34, K41, K43, K63, K76, K93, K122).
- Başlık parası bir kerede verilir (K7, K9).
- Başlık parasını alan kız tarafı başlık parasının bir kısmına kızının eşyalarını alır (K1, K2, K7, K61).
- Kalın olarak sadece para verilmez, karşılığında tarla da verilirdi (K103, K107, K110, K122).
- Başlık verme şimdilerde Bahçe’de kalmadı (K3, K5, K7, K9, K13, K41, K61, K80).
- Söz kesiminde eskiden damat bulunmazdı ama şimdi damat söz kesiminde bulunur (K64).
- Bahçe’de tatlı yeme iki şekilde yapılır. İlk olarak iki ailenin birinci derece akrabaları arasında yenir. Buna “*küçük tatlı*” denir. İkinci olarak da tüm akrabalar, komşular, tanıdıklar çağrılır ve buna da “*büyük tatlı*” denir. Büyük tatlıya katılanlar gelin ve güveye takı takarlar (K4, K7, K8, K61, K81).
- Söz kesiminde o günün gündüzünde hazırlıklar yapılır. Düğüncü gelenler, uzaktan geliyorsa yemek verilir. Söz kesildikten sonra oğlan ve kız orada bulunan büyüklerin ellerini öper. Oğlana ve kıza söz yüzükleri takılır ve bir büyük tarafından kurdele makasla kesilir (K8, K9, K20, K35, K42, K48, K55, K61, K67).
- Söz kesimi bitikten sonra kız ve oğlana “*sözlü*” denir (K61).
- Söz kesimi sırasında her iki tarafın yakınları bulunur (K9, K13, K42, K61, K67, K87).
- Söz kesmeden sonra kızın sözü alınmışsa oğlan için de kız içinde tatlısı yendi denir (K5, K9, K21, K31, K43, K79, K86).
- Söz kesildikten sonra kız evi oğlan evine liste verir. Bu listede oğlan evinden istenen istekler yer alır (K17, K18).

- Söz kesmede kurdeleyi evliliği mutlu olan biri, eli uğurlu olan biri ya da yaşça büyük biri keser (K66, K109).
- Kurdeleyi kesen kişi, “*Makas kesmiyor.*” der ve oğlan evinden para ister.
- Kesilen söz kurdelesinden uzun tarafı kime giderse evde onun sözünün geçeceğine inanılır (K91, K99).
- Bahçe ilçesinde tatlı yeme âdeti “*küçük tatlı*”ve “*büyük tatlı*”olmak üzere iki kez uygulanır. Küçük tatlı ailelerin kendi arasında yediği tatlıdır. Büyük tatlının katılımı ise daha fazla kişiyle olur. Büyük tatlıya akrabalar da çağrılır. Büyük tatlı atkılı olur ve atkılı olacağı gelecek davetlilere önceden söylenir. Büyük tatlıda davete gelemeyen komşulara tatlı ayrılır ve mutlaka gönderilir (K92, K120).

Bahçe ve köylerinde, söz kesimi ile ilgili uygulamalar şu şekildedir: Oğlan evi kız evine gider ve kız evinin kızı, oğlan evine vermesiyle söz kesilir. Söz kesimiyle beraber söz yüzükleri takılır ve tatlı yenir. Bu şekilde evliliğe doğru ilk adım atılır ve evlenecek olan gençler için “*tatlısı yenmiş*” denir.

Yörede araştırmamız sonucunda başlık parasına “*kalın*”denir. Eskiden mutlaka kalın alınırken şu anda yok denecek kadar azdır.

1. 1. 2. 3. 6. Nişan

Söz kesimi gerçekleşikten sonra sıra nişana gelir.Nişan düğün öncesi genellikle kız evinde yapılır. Nişanların yapılış şekli ise ailelere bağlıdır. Kimileri mevlitli kimileri de çalgılı nişan yaparlar. Ayrıca nişan ile düğün arası süreyi aileler özel durumlarına, yöredeki nişan geleneğine vb. faktörlere göre belirler. Evlenecek olan erkek ve kıza nişan yüzüğü bu törende takılır.

Boratav (1994)*100 Soruda Türk Folkloru* adlı çalışmasında Maraş yöresinde yapılan nişanı, “İki tarafın yakınları için kız evinde düzenlenen ikinci törendir.” diye belirtir ve nişanda takıların takıldığını, genç erkeklerin bir tarafta genç kızların ise başka bir tarafta eğlendiğini söyler. Yörede eğer ki nişan töreni ramazan ayına rastlarsa oğlan, kız evine “maya” gönderir ve kız bununla ekmek yapar.

Savur’un (2010) aktardığına göre “Nişanlılık çiftlerin birbiriyle anlaşma ve düğüne hazırlık yapma dönemidir. Kimi özel durumlarda nişanlılık süresi uzatılabilir ya da kısaltılabilir. Sürenin uzatılmasında ya da kısaltılmasında her iki tarafın hazırlanmasıve kimi ekonomik etmenler rol oynamaktadır.”(Eroğlu, Kökten, Gönültaş, 2003, s. 99).

Yörüklerde ise nişan günü hummalı bir çalışma vardır. Davar kesilir, pilav dökülür ve ardından bu yemekler kızın obasına eğlenceli, çalgılı bir şekilde gönderilir. Gönderilen bu yiyeceklerde kız evinde eğlenceli bir şekilde yenir. Yine yörüklerde mecburi olmasa da yüzük, boncuk, altın vs. şeyler hediye olarak kız evine gönderilebilir. Yörüklerde nişan çok kuvvetli bir bağ olarak kabul edilir. Şöyle ki nişandan sonra nikah töreni bir gelenek değildir (Yalman, 1977, s. 258).

Bahçe yöresinde nişan ile ilgili yapılan uygulamalar şunlardır:

- Bahçe’de nişanın diğer adı “şirinceliktir” (K9).
- Nişan için genellikle perşembe, cumartesi ve pazar günleri belirlenir (K1, K3, K5, K9, K120).
- Nişana davet edilecekler için eskiden her köye gidilir, okuntu verilirdi. Eğer nişana çağırılacak davetliler köyde oturuyorsa binek bir hayvan bulunur ve okuntucuya verilirdi. Eğer ki davet edilen kişiler Adana’da ise Adana’ya trenle gidilirdi (K9, K41, K44).
- Nişanda da düğündeki gibi yemek verilirdi. Daha sonra helva, bisküvi lokum gibi tatlılar vermeye başlandı (K5, K6, K7, K18, K25, K63, K95).
- Nişan ile düğün arasında bayram olursa uğurlu sayılmaz (K7, K9, K41, K61, K64, K79, K80, K119).
- Nişandan iki üç gün önce açma ekmek yapılır. Üç dört teneke de helva alınır ve nişanda dağıtılır. Helva, açma ekmeğin arasına konur, nişanda yenir (K5).
- Nişanda yemek olarak “toga çorbası, türlü, pilav nohut veya fasulye” gibi yemekler misafirlere ikram edilir (K5, K9, K63).
- Eskiden düğün öncesi nişan mutlaka olurdu, şimdilerde azaldı (K41, K80, K116).
- Nişanlara davul zurna çalınarak Türk bayrağı önde, oğlan evine gidilir (K13, K21, K24, K43, K68).
- Nişanda oğlan evi kız evine giderken kız evi tarafından taşlanır. Böyle birâdet vardır (K9).
- Nişan töreni yapmak aileye göre değişir. Kimi aileler nişan yapılmasını isterken kimi aileler nişan yerine kızına takı takılmasını ister (K67, K83, K94).
- Nişana çağrı yakın zamanlarda davetiye ve telefon ile yapılıyor (K3, K7, K8, K13, K61, K63, K80, K86).
- Nişan kız tarafının evinde yapılır ve nişan masraflarını erkek tarafı karşılar (K98, K103, K111).

- Nişan ile düğün arasında bayram olursa nişanlı kıza takı takılır, kıyafet alınır (K13, K21, K40, K41, K43, K76).
- Nişanlanmış olan kız ve erkek anlaşamazsa veya aileler arasında birtakım sorunlar ortaya çıkarsa nişan bozulur. Nişanı kız tarafı bozarsa takılar geri verilir ancak nişanı erkek tarafı bozarsa takılar verilmez (K3, K8, K17, K26, K43, K52, K57, K61, K74, K97, K117, K123).
- Nişanı bozulan gençlerin tekrar başkasıyla nişanlanması daha zor olur. Bunun nedeni ise nişanı bozulan iki tarafta genellikle birbirlerini suçlar ve dedikodular olur (K3, K8, K13, K41, K76, K80, K119).
- Nişana çağrı yapmak için özel olarak birisi görevlendirilir ve bu kişinin çağrı işi bittikten sonra ona hediye verilir (K64).
- Söz alındıktan sonra nişan için gün belirlemek için oğlan evi, ayrı bir vakitte kız evine gider ve nişan tarihi belirlenir. Nişanlar genellikle davullu zurnalı yapılırdı. Kimi nişanlar ise mevlitli yapılırdı (K5, K78, K83).
- Nişan töreninde erkeğe takılacak yüzüğü kız tarafı, kıza takılacak yüzüğü oğlan tarafı alır. Kıza nişan için nişanlı kıyafet oğlan evi alırken; oğlanın giyeceği kıyafeti de kız tarafı alır (K3, K5, K7, K8, K9, K16, K21, K43, K61, K73, K95).
- Nişan töreninde, nişana gelen kişiler tarafından kıza ve erkeğe takı takılır. Bu uygulamaya “*atki merasimi*” denir. “*Atki merasimi*” genellikle saygın ve konuşması düzgün biri tarafından yapılır. “*Atki merasimi*” nde biriken takıların kimi kız evine verilir. İhtiyaçların giderilmesi için kıza takılanlar kız tarafında erkeğe takılanlar da erkek tarafında kalır (K9, K63).
- Nişan bozulursa aileler birbirlerine “*bohçalarını/çıkınlarını*” gönderirler. Hatta nişan bozulunca “*çıkınını göndermiş*” derler. Çıkınını göndermeyen tarafa da, “*Çıkın mıkın göndermemiş, altını yemiş.*” derler (K7, K116).
- Nişanda, kimi elbiselik, boncuk, şeş(örtü) getirir takı niyetine verirdi. Nişana çağırılan kişiye okuntu olarak kibrit verirdi (K61).
- Nişandan sonra nişanlıların görüşmesine nişanlı dahi olsalar izin verilmezdi. Ancak şimdi böyle bir yasaklama yok (K17, K19, K22, K34, K44, K64, K80, K89, K122).
- Bayramda hediyelerle gelin görmeye gidilir. Nişanlı kıza ve onun annesi babasına hediye alınır. Hediye olarak maddi durumu iyi ise bohça yapılırdı (K79, K86, K99).

- Erkek evi kıza nişan valizi hazırlar. Bu valizde, terlik, yazma, patik, havlu, iç çamaşırı, çorap, ayna gibi şeyler bulunur. Yine aynı şekilde kız evi de oğlan evine nişan valizi hazırlar (K51, K67, K79).
- Nişan valizi nişandan sonra düğüne yakın hazırlanır (K122).
- Nişandan sonra gelini görmeye gelen erkek tarafına gelin yazma verir (K91, K96).
- Nişanlıyken nişanlısından ayrılan kişiye, ‘*nişandan dönmüş, yüzüğü atmış, nişanlıdan ayrılmış*’ gibi söylemlerde bulunurlar (K3, K5, K7, K8, K9, K13, K21, K41, K61, K63, K79, K115).

Bahçe ilçesi ve köylerinde nişana “*şirincelik*” denilmektedir. Nişan törenleri geçmişe nazaran az da olsa yapılmaktadır. Daha çok perşembe, cumartesi ve pazar günleri nişan günü olarak belirlenir. Mevritli nişanlara oranla daha çok çalgılı nişanlar yapılmaktadır. Nişan için okuntu verilir ve nişan çağrısı yapılır. Eskiden nişana gelenlere açma ekmek arası helva ikram edilirdi. Şimdilerde ise kimi nişanlar yemekli kimileri ise yemeksiz olmaktadır. Nişan töreninde nişana katılan davetliler nişanlılarda takı takarlar.

1. 1. 2. 3. 7. Davet/ Okuntu

Düğün veya nişan öncesinde; yakın akrabalara, köy halkına, tanıdıklara düğün tarihini belirtmek, mutlu günde onları da yanlarında görmek için okuntu dağıtılır. Geçmişte okuntu olarak kibrit, mendil, atlet, sabun, fistanlık, eteklik, gömleklik gibi şeyler verilirdi; günümüzde ise daha çok matbaalarda bastırılan davetiyeler gönderilmekte, uzakta olan kişilere ise çağrı telefonla yapılmaktadır. Türk halk kültüründe okuntu olarak farklı uygulamalar yer alır.

Avcı'nın (2015) aktardığına göre “Gaziantep’in Islahiye ilçesinde düğüne davet, büyük nimet ve baştacıolduğu için, özel olarak pişirilen ekmeklerle yapılmaktadır. Ekmeğin her diliminin üzerine, birsüs yapılmakta ve her dilim, bir eve gönderilmektedir.”(Ekici, 1996, s. 69).

Bahçe yöresinde davet/okuntu ile ilgili yapılan uygulamalar şunlardır:

- Eskiden düğüne çağrıya “*okuntu*” denilirdi. Okuntu olarak kibrit, mendil, atlet, çorap, havlu, sabun, fistanlık, eteklik, gömleklik gibi şeyler verilirdi. Yakın akrabalıktan uzaklığa göre verilen okuntuların değeri azalırdı (K41, K42).
- Okuntuyu genellikle akraba olan biri dağıtır ya da okuntu dağıtılacak yeri bilen kişi dağıtır (K7, K9, K61).

- Okuntuluğun en değerlisi fistanlık en değersiz ise kibritti (K9, K63, K80, K120).
- Şimdilerde düğüne davet edilecek kişilere okuntu olarak davetiye gönderiliyor (K5, K7, K13, K20, K40, K43, K61, K66, K79, K86, K119, K122).
- Okuntu masrafını erkek tarafı karşılar. Davetiye basılacak olursa erkek tarafının da kız tarafının da davetiyesini oğlan evi karşılar (K9).
- Düğüne davet edilecek kişiler, çok uzaktaysa telefon aracılığı ile davet edilirler (K64, K79, K107, K108).
- Zarf içine, gelinin neyi eksikse o ev aletinin adı yazılır ve davetiye o şekilde yakın akrabalara verilir (K66, K86, K91, K97).
- Eskiden okuntu gönderilirken gelinin eksik eşyaları bir kağıda/davetiyeye yazılır birinci derece akrabalara gönderilirdi. Onlar da mutlaka yazılan eksik eşyaları almak zorundaydılar. Aldıkları eşyaları düğün günü getirirler (K1, K6).

Bahçe halk kültüründe okuntu geleneği geçmişten günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Geçmişte, yakınlıktan uzaklığa göre gönderilen okuntunun maddi değeri düşerdi. Eskiden okuntu olarak kibrit, sabun, havlu, fistanlık gibi şeyler gönderilirken günümüzde matbaada bastırılan davetiye veya telefon aracılığıyla okuntu gönderilmektedir.

1. 1. 2. 3. 8. Bayrak Dikme

Düğün öncesinde, düğün evine dikilen bayrak; düğün evinin yerini belli etmesi, düğün olan ev sahibini göstermesi dışında; o toplumun temellerini sağlamlaştırması, fertlerin ve ailenin gücünü arttırması bakımından da büyük öneme sahiptir. Anadolu'nun neresine gidilirse gidilsin, düğün olan yerde mutlaka bir bayrak vardır. Bayrak dikme uygulaması da yöreden yöreye farklılık gösterse de aynı amaca hizmet eder.

Sivas Türkmenlerinde ucuna üç çeşit tüleğin takıldığı bayrak hazırlanır ve hoca dua eder sonrasında da bayrağı bir gence verir. Bir gelenek olarak bayrağı alan genç diğer gençlerle beraber mezarlığa gider. Orada ilk olarak mezarlığı üç kez dolaşırlar ve geçmişlere dua ederler. Dua ettikten sonra gençler silah atarak gelin ineceği kapıya bayrağı dikerler. Aynı zamanda bir başka bayrağın da sağdıcın kapısına dikildiği görülür (Bozyiğit, 1995, s. 263).

İçel'in Mut ilçesinde ve Tokat-Niksar'da düğün bayrağıadıverilen bir direğintepesine meyveler saplanır. Buna, "pota" denir. Gelin, oğlan evine

indikten sonra delikanlılar potaya nişan atarlar, potayıvuran kişi, gelinden işlemeli çerçeve alır. Karatepeli’de bayrak, kırmızı, beyaz ve yeşil olmak üzere üç renkten ve ipekliçemberlerden yapılır. Bayrak, kuşteleği ve tozak bağı ile süslenir. Direğe bağlanan butozakta renkli tavuk tüyleri, ayna, nar, soğan, demir parçası, mavi bir çember olmak üzere yedi parça bulunur. Düğün, bayrağın, oğlan evinin yakınına dikilmesiyle birlikte başlar (Başçetinçelik, 2009, s. 215).

Bahçe yöresinde düğün öncesi bayrak dikiminde şunlar yapılır:

- Ağaçtan bir uzun sopa dikerler, sopaya artı şeklinde çubuk çakarlar. Çubuğun bir tarafına beyaz, diğer tarafına ise kırmızı çaput bağlarlar. Sopanın tepesine de soğan nar, elma, çiçek gibi şeyler takılır. Artık hangisi takılmışsa, onu düşürene hediye verilir. Eğer düşüremezlerse oğlan evini, kız evine sokmazlar (K5, K7).
- Düğünde bayraktar herhangi bir kişi olabilir (K41, K43, K78, K87).
- Perşembe günü sabah toplanılır. Öncelikle çay, kahve içilir eğer çerez varsa yenir. Bayrak dikimi için hazırlık yapılır. Bayrağın dikileceği ağaç genellikle çam veya kavaktan olur. Bu ağacın bazı yerleri çiçeklerle süslenir, ağacın bazı yerlerine çiçek bağlanır. Silah sıkılır ve bayrak dikilir. Düğün için kurban kesilecek, kan akıtılacak ise ağacın dibine kesilir. Kesilen bu kurban düğün zamanı yemeklere konur (K9).
- Düğün bayrağı evin önünde ağaç varsa ağaca ya da evin çatısına dikilir (K17, K21, K44).
- Perşembe günü bayrak dikmeye, “*bayrak kaldırma*” denir. Bayrak kaldırmayı genellikle köyün gençleri yapar (K2, K9, K53).
- Bayrak dikme sırasında sıkılan kurşun sayısının fazla olmasına dikkat edilir. Kurşun ne kadar uzun sıkılırsa evliliğin o kadar uzun olacağına inanılır. Silahtaki bütün kurşun bitirilir (K86, K87).
- Bahçe ilçesinin İbişli köyünde bayrak dikimi sırasında her zaman beş kurşun sıkılır (K82, K83).
- Bayrak dikim öncesinde üç kutu mermi alınır. Bayrak dikim sırasında bir kutu mermiyi oğlanın babası, bir kutu mermiyi evlenecek oğlan ve bir kutu mermiyi de oğlanın yakın akrabaları sıkırlar (K92).
- Dikilen bayrak düğün bittikten sonra bayrağı toplayan kişi damadın yanına gider, bayrağı göstererek damattan bahşişini alır (K7, K9).

Bahçe ve köylerinde düğün öncesinde “*bayrak kaldırma*” töreni yapılır. Eskiden ağaçtan bir uzun sopa dikerler, sopaya artı şeklinde çubuk çakarlar. Çubuğun bir tarafına beyaz, diğer tarafına ise kırmızı çaput bağlanmıştır. Soplanın tepesine de soğan nar, elma gibi şeyler takılmış. Günümüzde ise uzun bir sopaya Türk bayrağı dikilmektedir. Bu tören genellikle perşembe günü yapılmaktadır.

1. 1. 2. 3. 9. Sağdıç

Sağdıç düğünde vazife olarak büyük bir öneme sahiptir. Düğünün başlamasından gerdek gecesine kadar damadın yanında bulunan sağdıç, birnevi damada yapması gerekenleri anlatır, onu yönlendirir. Aynı zamanda gelinin nedimesi de düğün süresi boyunca sürekli gelinin yanında bulunur ve ona yardımcı olur.

Yörüklerde atlı düğün alayının idaresinden, düzeninden sağdıç sorumludur. Düğün alayı gelin evden çıktıktan sonra obanın mezarlığına gider sonrasında ise iyi pınarların, güzel havanın olduğu bir yere varılır. Burada yaklaşık bir saat eğlenilir. Ardından alay obanın yanındaki bir meydana varır ve buarada cirit oynanır ve sonrasında sağdıçın bir emriyle alayın güveyin çadırına doğru yürüdüğü görülür. Burada sağdıçın lider bir durumda olduğu görülür. Alayın ilerleyişinden duruşuna kadar sağdıç önemli bir görev üstlenir (Yalman, 1977, s. 262-263).

Bahçe yöresinde sağdıçlık ile ilgili uygulamalar şunlardır:

- Sağdıç olarak damadın yakın arkadaşı olur (K7, K8, K13, K28, K40, K41,K43, K66, K67, K89, K108, K114, K119, K121).
- Gelinin sağdıcı (nedimesi) düğün öncesi perşembeden pazara kadar sürekli gelinin yanında bulunur (K61, K66, K67).
- Gelinin sağdıçına “*nedime*” denir. Nedimenin bütün masraflarını; kıyafet, kuaför gibi oğlan tarafı karşılar (K66, K99, K109).
- Gelin ve damadın sağdıçlarına belirginlik anlamında kurdele takılır(K5, K7, K9, K13, K46, K55, K61, K63, K66).

Bahçe ve köylerinde sağdıç olan kişiye, kırmızı bir kurdele takılır ve sağdıç düğün önu perşembeden düğün sonu pazara kadar sürekli sağdıcı olduğu kişinin yanında bulunur. Türk halk kültüründe olduğu gibi Bahçe halk kültüründe de sağdıç ödüğün süresi boyunca önemli bir misyon üstlenir.

1. 1. 2. 4. Düğün

Toplumsal bir tören olan düğün, söz kesme ve nişana oranla daha kalabalık bir merasimdir. Bu törene iki ailenin de yakın ve uzak akrabaları, tanıdıkları, komşuları katılmaya çalışırlar. Düğüne katılanlar, ailelerin ve evlenecek olan kişilerin mutluluğuna ortak olurlar. Düğün töreniyle beraber gelin ve damadın aile kurumunun temelini attığı, görsel ve işitsel olarak duyurulmuş olur.

Türk halk kültüründe düğünler ortak öğeler taşıdıkları gibi bölgeden bölgeye yöreden yöreye farklılıklar da gösterirler.

Bursa / Şehitler Köyü'nde düğün gününde oğlan evinin gelen misafirlere yemek verdiği görülür. Yemekte çeşitli yiyecekler vardır ve mevlit okunur (Taş, 2008, s. 59).

Avcı'nın (2015), aktardığına göre:

Yörük düğünleri ise Çarşamba günü başlar. Düğüne davetli olanların kısır keçi getirmeleri âdettir; fakat düğünde hediye getirmeleri şart değildir. Düğün eğlenceleri devam ederken aynı günün akşamında gelinin kınası yakılır. Kına gecesinde de pek çok eğlence düzenlenir. Kadınlar ve erkekler birlikte eğlenebilir. Türküler söylenir. Perşembe günü öğlene doğru kız kınalı ve duvaklı olarak çadırdan çıkar ve ata biner. Kendisine güvey tarafından seçilmiş iki yenge eşlik eder. Gelin evden ayrılırken yanık, içli türküler söylenir (Baykurt, 1993, s. 473-476) .

Tülüce'nin (2009) aktardığına göre ise Mut köylerinde, oğlan evinden kız evine “*kılıf yengesi*” adıyla evli ve geçimli bir kadın tarafından yemek götürülür (Soylu, 1973, s. 6663).

Bahçe yöresinde düğün merasiminde yapılan uygulamalar şunlardır:

- Kadınlar eskiden düğünlerde oynamazdı. Ancak genç kızların babaları görmeden, gizlice içeri abdal sokarlarsa oynayabilirlerdi (K5, K7, K32, K35, K45).
- Varlıkları yerinde olanlar eskiden düğünlerine *Kırıkhan'dan Cumali, Kömürler'den ise Zurnacı Memik* gibi sanatçıları çağırırdı (K7, K18).
- Düğünde kurban kesilir. Kesilen bu kurbanın ciğerini davul, zurna çalan abdallar yer, kurbanın derisini de onlar alır (K5, K15, K19, K102, K116).
- Evlenen damada akraba olup, davarı çok olan kişi hediye olarak düğüne teke getirir (K9).

- Bahçe’de düğünler genellikle tütün hasatından sonra dokuzuncu ayda yapılır (K17, K18).
- Düğünler cuma günü öğleden sonra ikide başlar, pazar günü üç dört gibi biter (K2, K5, K7, K8, K9, K16, K28, K31, K32, K43, K46, K52, K61, K63, K64, K66, K67, K72, K74, K80, K86, K89, K103, K109, K117).
- Düğün yemeği olarak, kuru fasulye, nohut, etli ve salçalı dövme pilavı, cacık, sarma, dolma, hamur ekşilisi, toğga çorbası gibi yemekler gelen misafirlere ikram edilir (K5, K6, K61, K79, K122).
- Eğer ki evlenen kız başka bir köye gelin gidiyorsa mutlaka oğlan tarafından kız evinin gençleri bir davar parası ister. Oğlan tarafı bu parayı mutlaka gençlere vermek zorundadır (K7).
- Pazar günü oğlan tarafı kız evine gelini almaya gittiğinde zurnalar çalar, silahlar atılır. Kızın oğlan kardeşi varsa “*kardeş yolu*” ister. Kızın yakını, akrabası çeyiz sandığının üzerine oturur, “*sandık parası*” ister. Yine gelinin başka bir yakını da kapıyı tutar ve açmaz karşılığında “*kapı parası*” ister (K2, K5, K7, K8, K9, K43, K63, K78, K83, K98).
- Düğün çalgılı veya mevlitli olur. Çalgılı düğünlerde genellikle davul ve zurna olur. Son zamanlarda org, saz da yer almaya başladı (K5, K7, K9, K73, K95, K96, K116, K120).
- Düğünlerde eğlence olarak kız evi ile oğlan evi arasında güreş tutulur. Bu güreşe “*sinsin*” denir. Güreşte herkesi yenen başgüreşçi olur ve ona bir hediye verilir (K41, K42, K43, K44).
- Düğünler yemekli olur. Kız evi oğlan evine yemek malzemesi listesi verir ve kız evinin yemek masrafını da oğlan evi karşılar (K5, K61).
- Düğünler salı günü başlar, perşembe günü biter ya da cuma başlar pazar günü biter (K16, K17).
- Bahçe’de ilkbahar mevsiminin ilk ayından, güz mevsiminin son ayına kadar yapılır (K9, K20, K31, K38, K41, K43, K78, K80, K93, K120).
- Buğdaylar biçilip ambara kondu mu düğünler çoğalır (K16, K72, K74).
- Bahçe yöresinde sadece davullu düğünlerde “*şabalama*” yapılır. Şabalamada abdal ağası vardır. Abdal ağası, kurulan masaya oturan misafirlere ilk olarak kahve ikram ettirir. Kahve içildikten sonra abdal ağası kahve içen misafirlere tek tek selam verir. Sonra da abdal ağası davulcuları misafirlere yönlendirir ve şabalama başlar. Asıl

şabalama burada yapılır. Şabaya katılan davulcu sayısı düğün sahibinin zenginliğine göre değişir. Şabalamayı bir davulcu yapar. İlk önce bütün davulcular şabalanan olan misafirlerin karşısında durur, sonra davulla ritim tutulmaya başlanır ve şabacı olan davulcu öne çıkar, tokmağıyla davuluna iki defa sert bir şekilde vurur ve taklalar atarak şabalanan kişinin önüne gelir ve bir dizi yerde olacak şekilde şabalanan kişinin önüne eğilir ve şabayı yapan davulcu tokmağı kulağının arkasından misafirin oturduğu masaya tokmağını vurur ve kimisi mani söyleyerek kimisi de beş ekmek parası diyerek bahşişini ister. Davulcu ilk şabayı kendi bahşışı için yapar sonra şaba yaptığı misafirden bahşışı alır ve davulunun ipine sıkıştırır. Tekrar ikinci şabayı bahşışı aldığı kişiye yapar. Bu şaba da düğüne atılacak para için yapılır. Şaba yapılan misafir parayı masanın üzerine koyar ve şabayı yapan davulcu parayı alır ve eliyle havaya kaldırır gezdirir, parayı gelen misafirlere gösterir. Son olarak da abdal ağasına verir, abdal ağası da verilmiş olan paranın kimin tarafından verildiğini ve miktarını deftere yazar. Bu uygulama tekrarlanarak şabalanan misafirlere devam eder (K9).

- Şaba akrabaya, damadın yakınlarına yapılacaksa şaba yapılan davulcuyu zorlar ve davulcuya daha fazla para verirler (K2, K4, K7, K9).
- Şabalamaya Bahçe'nin Arıcaklı köyünde “*çaba yapma*” denir (K82).
- Şaba kız evinde yapılmaz, erkek evinde yapılır (K4, K7, K9).

Yörede düğünler, genellikle ilkbahar ile güz mevsimleri arasında yapılır. Eskiden özellikle hasat döneminden sonra insanların sattıkları ürünlerden dolayı ellerine para geçtiği ve düğünlerin yapılış tarihlerinin bu aralıklar da sıklaştığı tespit edilmiştir. Genellikle düğünler çalgılı yapılmaktadır. Yemekli olan düğünlerin yemek masrafının da erkek tarafının karşıladığı görülmektedir. Düğünlerde eskiden köy seyirlik oyunu olarak sinsin oynanır ve başgüreşçi seçilirdi. Düğünlerde şabalama yapılır. Bu uygulama erkek evinde olur ve davullu olan düğünlerin tümünde görülür.

1. 1. 2. 4. 1. Çeyiz

Türk halk kültüründe kız çocuklarına daha beşikteyken çeyiz yapılmaya başlanır. Bu durumun en önemli göstergesi ise “*Kız beşikte, çeyiz sandıkta...*” atasözüdür. Kız çocuğu olan aile için çeyiz büyük öneme sahiptir; bir nevi çeyiz, ailenin düğün öncesinde yüz akıdır. Dolayısıyla titizlikle hazırlanan çeyizler, aynı titizlikle bir evin en özel eşyası olan sandıkta saklanır. Günümüzde değişen sosyal ve ekonomik şartlar bakımından çeyiz eşyaları bazı değişimler geçirmiştir. Eskiden yastık kılıfı, yorgan

yüzü, danteller, oyalar, yazmalar hazırlanırken şimdilerde bu gruba çamaşır makinesi, buzdolabı, yatak odası gibi evin temel ihtiyacı olan eşyalar da dâhil edilmiştir.

Düğün öncesinde çeyiz serme uygulaması yapılır. Buna kimi yörelerde *çeyiz serme*, kimi yörelerde *çeyiz asma* gibi adlar verilir.

Çeyiz asma uygulaması bir yerde Trabzon'da düğünün yapılacağını çevreye duyurmak maksadı da güder. Kızın ve annenin maarifetleri de çeyizle gözler önüne serilir. Ayrıca yörede çeyiz asma gelininevinin bahçesinde olur (Güçlü, 2004, s. 134).

Yörüklerde mutfak eşyası dışındaki evin ihtiyacı olan bütün eşyalar kız evi tarafından getirilir. Aynı zamanda çeyizi çok olan yörük kızının ünü yıllarca çadır çadır dillerden dillere dolaşır. Gelin kendi obasından ayrılmadan önce yanında oğlan evine götüreceklerini ortaya serer ve obadaki kadın erkek herkes çeyizi görür (Yaman, 1977, s. 262)

Aladağyöresinde çeyiz götürme bayrağın dikildiği günden bir gün sonra, yani perşembe günü olur. Çeyizin götürüldüğü bugün kız ve erkeğin yaşayacağı ev düzenlenireşyalar yerleştirilir. Çeyizi kız evinden gelenler sererler. Çeyiz serildikten sonra akrabalar ve komşular çeyizi görürler. Buna “çeyiz gösterme” denir (Yılmaz, 2005, s. 105).

Bahçe yöresinde çeyiz ile ilgili olarak şu uygulamalar yapılır:

- Gelin çeyizinde kanaviçeler, yemeni, takımlar, danteller bulunur (K1, K61, K63, K79, K86, K116).
- Çeyiz hazırlığına düğünden on, on beş gün önce başlanır. Çeyiz yıkanır, ütülenir ve sergiye hazır duruma gelir (K3, K13, K46, K52, K67).
- Kız çeyizini kızın annesi, varsa ablası veya teyzesi hazırlar (K1, K7, K9, K61, K67, K96, K97).
- Düğünden yaklaşık bir hafta önce oğlanın annesi, yakınları çeyizi almaya gelir (K3, K7, K80, K94).
- Çeyiz almaya gelenlere, kız evi yemek verir; çay, kahve ikram eder (K46, K93).
- Kız evinde kızın yakınlarından biri çeyiz sandığının üzerine oturur ve sandığın üzerinden, oğlan evinden para almadan kalkmaz (K1, K3, K6, K7, K8, K13, K30, K42, K61, K66, K67).
- Çeyiz boğçası kısmet bağlanmasın diye bağlanmadan katlanarak verilir (K46, K83).
- Çeyiz sandığında dantel, lif, gelinin kıyafeti bazı değerli eşyalar bulunur (K116).

- Çeyiz sandığı evden çıkarken gelinin erkek kardeşlerinden biri kapıyı kapatır ve oğlan evinden kapı parası ister (K1, K7, K8, K46, K109).
- Çeyiz sandığına çerez türü yiyecekler konur (K80, K116).
- Çeyiz sandığına kız evi, kızım sıkıntı çekmesin diye gelin ile damadın bir haftalık yiyeceğini koyar (K123).
- Komşular kız evine gelir, gelin olacak kıza, “Çeyizini ser de görelim.” derler. Eğer kızın eksikleri varsa yardımcı olurlar. Çeyiz serme düğünden yaklaşık bir ay önce ve kız evinde yapılır (K1, K6, K7, K55, K56, K64, K91).
- Çeyiz sermede kaynana, yengeler gelir ve kızın eksikleri varsa yardımcı olurlar (K83, K84, K98).
- Çeyiz kız evinden çıkarken ve gelinin yaşayacağı eve girerken dua edilir (K66, K67).
- Eskiden el işlemesi çeyizi yoktu. Tarlada, işte çalışmaktan çeyiz yapacak zaman mı vardı. Çeyiz olarak yatak yorgan olurdu (K1, K76).

Anadolu'nun diğer yörelerinde olduğu gibi Bahçe halk kültüründe de çeyizin büyük bir önemi vardır. Düğün öncesi çeyiz serme geleneğinde, kız evi yaptığı işleri ortaya koyar ve komşular, akrabalar çeyizleri görür. Tespitimiz sonucunda eskiden kırsal kesimde yaşayan kimi aileler çeyiz olarak sadece yorgan ve döşek yaparlar, el işi yapmazlarmış. Bunun nedenini ise tarlada çalışmak zorunda olmalarıyla açıklamaktalar. Günümüzde ise genç kızların çeyizine el işlemeleri de dâhil olmuştur.

1. 1. 2. 4. 2. Kına

Gerek'in (2012), Albayrak'tan (2004) aktardığına göre kına Türk toplumunda önemli bir yere sahiptir. Öyle ki Dede Korkut'ta, kadınların süs aracı olarak kınanın kullanıldığından bahseder. Aynı eserde mutlu günlerde, sevinçli zamanlarda kadınların ellerine kına yaktıkları yer alır. Anadolu kültüründe düğünlerde mutlaka kına yakma töreni yapılır.

Kına gecesi, hüznün ve mutluluğun bir arada olduğu önemli bir gecedir. Bu gecede gelin, yıllarını geçirdiği baba yurduna veda edecektir. Fakat aynı zamanda yeni bir yurt olarak kendi yuvasını kuracaktır. O nedenle gelin kına gecesinde ilk olarak hüznü yaşar. Kına yakılan geline ağıtlar, türküler söylenir. Gelin bu tören esnasında ağlatılmaya çalışılır. Anadolu'nun farklı yörelerinde kına gecesi uygulanan bazı pratikler vardır.

Kına davarı; oğlan evinin kına gecesinden bir gün önce kız evinin yemek ihtiyaçlarında kullanılmak üzere gönderilen keçi, koyun gibi küçükbaş hayvanlardır. Kına davarının boynuzuna kırmızı kurdela bağlanarak süslenir. Erkek evinden bir kişi tarafından kız evine götürülür ve kesilerek teslim edilir. Misafirlere ikram edilecek yemekte kullanılır. Kına davarına Osmaniyenin bazı bölgelerinde “daş davarı” da denilmektedir. Kına çerezi; kına yakıldıktan sonra misafirlere dağıtılmak üzere oğlan evi tarafından bir torba veya heybe gibi bir eşya içerisine yer fıstığı, leblebi, ayçiçeği çekirdeği, kabak çekirdeği, kuru üzüm gibi yiyecekler karıştırılarak doldurulur. Bu karışık çerezle birlikte kibrit, mum, ve tepsi kınacılarla birlikte kız evine gönderilir. Çerezi teslim alan kadın kına yakılincaya kadar çerezi kendisi muhafaza eder ya da kız evinden birine teslim etmesi tembihlendiyse ona teslim eder (Erkoçak, 2003, s. 248).

Bahçe yöresinde kına ile ilgili yapılan uygulamalar şunlardır:

- Kına oğlan evi tarafından alınır. Kına gecesi kız evinde de oğlan evinde de kına yakılır. Kız evindeki kınaya oğlan evinden gidenler olur ve kına gecesinde çerez dağıtılır (K1, K3, K7, K13, K30, K36, K40, K46, K52, K56, K58, K61, K63, K67, K79, K83, K121).
- Kına yakılırken oğlanın da kızın da eline kına yakılır (K1, K41, K79, K116).
- Kına oğlağı vardır. Cuma akşamından veya cumartesi gündüzünden oğlan evi kız evine kına oğlağı gönderir (K7, K8, K61, K64, K84, K89, K98).
- Kına gecesi, oğlan evinden kız evine kına yakmak için gelenlere, “Biz ikram olarak sizi uçağa bindireceğiz.” derler. Oğlan evinden gelenlerden biri seçilir. Ekmek tahtasının üzerine oklavalar koyarlar ve seçilen kişiyi oklavanın üzerine uzatıp yatırır. Sonra da ekmek tahtasından tutarak kaldırır ve adamı havada fırlatır (K7, K8).
- Kına gecesi düğünden bir gün önce yapılır (K1, K46, K61, K63, K64, K66, K67, K122).
- Oğlan evinden kız evine kına yakmaya gelenler, davulla zurnayla kız evine kına akşamı gelir. Gelirken yanlarında kınaya katılacaklara dağıtılmak için çerez, şeker ve kına getirirler. Kınayı kız evinden birileri yoğurur. Kınayı yoğurana oğlan evi hediye verir (K122).
- Kına yakılırken gelin “avucunu” açmaz ve “gelin avucunu açmıyor” derler ve gelinin avucuna altın koyarlar (K1, K6, K13, K30, K61, K63, K67, K80).

- Damadın serçe parmağına kına yakılır (K86, K104, K105).
- Kınayı geline kız tarafından biri yakar (K1, K3, K13, K66, K79).
- Kına gecesi cumartesi günü yapılır. Kınayı geline arkadaşı yakar (K86).
- Gelinden başka kına, isteyenlere yakılır (K1, K9, K30, K63, K83).
- Oğlan evi uzaktan geliyorsa kına yakmak için biraz erken gelip dinlenirler fakat yakından gelirlerse kına gecesi gelirler (K66).
- Kına gecesi, kınanın bir kısmı kına törenine katılmış olan misafirlere küçük paketlerle dağıtılır (K1, K3, K6, K7, K8, K9, K13, K30, K36, K46, K52, K56, K58, K61, K63, K79, K80, K116, K122).
- Kınası yakılacak gelin kına kıyafeti giyer. Başına da kırmızı örtü örtülür. Gelin, kınanın yapıldığı yerin ortasına getirilir ve önceden konmuş sandalyeye oturur. Gelinin etrafında genç kızlar, yakınları kadınlar olur ve kına türküsü söyleyerek eğlenirler. Kına türküsünü bilen birisi söyler ve geline kına yakılır (K1, K61, K86).
- Kına daha çok cumartesi akşam yapılır. Hem oğlan evinde hem de kız evinde kına yakılır. Kız evinde yapılan kına törenine damat ve yakınları da katılır (K7, K79, K122).
- Kız kınası yakıldıktan sonra oğlan evine dönen oğlan tarafı damada, kız kıyafetigiydire, başına yazma takarlar, damadın yüzü hiç görünmez. Damadın yanındakiler damada iğne batırır, yumurta atarlar su dökerler (K93, K95, K97, K117).
- Toprağın üzerine su dökerler damadı da çamur olan bu suya yatırır (K86, K119).
- Kınanın üzerine genellikle “*ırahan (reyhan) çiçeği*” dikerler (K79, K122).
- Kınada gelin ağlarsa merhametli olduğu düşünülür. Eğer ki gelin ağlamazsa keyfinden gitmek istediği anlaşılır (K1, K61, K66, K80).
- Kınada gelin annesi pek ortalıkta dolanmaz, bir kenarda durur; ağlar (K116, K122).

Türk halk kültüründe birçok yörede olduğu gibi Bahçe ilçesi ve köylerinde kına gecesi geleneği bulunmaktadır. Kına gecesi âdeti olarak geline kına yakılır, türküler ve ağıtlar söylenir ve gelin ağlatılmaya çalışılır. Ağlayan gelinin merhametli olduğuna inanılır. Kına oğlağı âdeti de vardır. Oğlan evi cuma gününden kız evine bir oğlak gönderir ve buna kına oğlağı denir.

1. 1. 2. 4. 3. Gelin Alma

Kına gecesinin ertesi günü gelin alma olur. Gelin alma, oğlan evinde bu adla alınırken kız evinde “*gelin/kız çıkarma*” olarak adlandırılır. Oğlan evi, elinde Türk

bayrağı davullar ve zurnalar eşliğinde kız evine gider. Kız evinde ise gelin çıkarmanın bir hüznü vardır.

Gelin almaya giderken kullanılan vasıtalar da değişiklik olmuştur. Geçmişte atlar gelin almada önemli bir vasıtaydı. Gelin atı, düğün alayındaki atların en süslüsü olur ve en güzelidir. Günümüzde ise vasıta olarak motorlu taşıtlar atların yerini alsa da en süslü, en dikkat çekici araç yine gelin arabasıdır.

Gelin almaya giden davetliler gelinci olarak gider. Gelinci giden gruba *samen* (sağmen) denir. Güveyin anası ve babası dışındaki diğer kişiler, gelinci olarak gidebilir (Şimşek, 2003, s.26).

Samenin köye kız istemeye geleceği köyün delikanlıları tarafından önceden duyulmuş olur. Haberi alan köyün gençleri *samen* için bir hazırlık yaparlar. Bir direğin üstüne soğan, bir yumurta kabı elma gibi şeyler takılır. *Samen* için bu durum zor olsa da bir zarûret arz eder. Şayetsamen nişanı vuramazsa köyün gençlerine bir hediye verip o köyden ayrılmak zorundadır (Yalman, 1977, s. 208)

Bahçe yöresinde gelin alma esnasında yapılan uygulamalar şunlardır:

- Gelin almaya eskiden kaynana gitmez, kayınbaba giderdi. Gelin atla alınır getirilirdi (K7, K8, K41, K43, K44, K78).
- Gelin alma genellikle kınanın ertesi günü olan pazar günü olur. Pazar öğleden sonra gelin alma gerçekleşir (K1, K2, K10, K16, K26, K36, K48, K53, K61, K63, K66, K74, K81).
- Gelinin evden çıkacağı zaman kapı, gelinin bir yakını tarafından kilitlenir ve oğlan evinden alınan bahşiş karşılığında kapı açılır. Buna “*kapı parası*” denir (K7, K9, K46, K61).
- Gelini erkek kardeşi veya abisi çıkarır eğer abisi yahut kardeşi yoksa emmisi, dayısı çıkarır (K78, K89, K93, K116).
- Gelin alındıktan sonra ata biner ve davul zurna eşliğinde köye dönülür. Gelinin atının arkasında görümlerin atları olur (K7, K8, K45).
- Gelin almaya gidildiğinde, gelin getirilirken gidilen yoldan tekrar gelinmez. Farklı bir yoldan gelinir (K7, K46).
- Gelin alma sırasında kız evi “*hoza*” diker. “*Hoza*” meşenin üstüne dikilen tüy demektir. Oğlan evi silahla ateş eder eğer tüyü düşürürse kız evine “*hoza parası*” vermez, düşüremezse verir (K7, K8).

- Gelin alma pazar ya da perşembe günü yapılır (K17, K18, K43, K63).
- Gelinin beline erkek kardeşi veya varsa abisi bel kuşağı bağlar. Gelinin ne kadar abisi veya kardeşi var ise o kadar bel kuşağı bağlanır (K79, K84, K96).
- Gelin kapıdan çıkarken kız evinden birileri “*kapı parası*” ister. “*Kapı parası*” oğlan evi tarafından verilmek zorundadır (K1, K7, K80).
- Gelin atı çok süslü olur. Bir kişi atı çeker, iki kişi atın üzengilerinden ve biri de atın kuyruğundan tutar oğlan evine yol alınır (K7, K8, K18, K31, K32, K45).
- Damat eskiden gelin almaya gitmezdi (K32, K45).
- Gelin eskiden at konvoyuyla davul zurna eşliğinde götürülürdü, şimdi ise araba konvoyuyla götürülüyor (K63).
- Gelin alındıktan sonra oğlanın yakın bir akrabası öncesinde ölmüş ise mezarlık dolaştırılır (K13, K25, K61, K67).
- Gelin almaya giden kişilere “*gelinçi*” denir (K9, K122).
- Gelinin kuşağı bağlanır, yüzü örtülür ve kardeşi koluna girerek gelini kapıdan çıkarır (K13, K46, K67, K86).
- Gelinin yanında oğlan evine kadar ya bacısı ya yengesi gider (K61).
- Geline erkek kardeşleri kuşak bağlarlar. Önce kuşağı üç kez belinde dolandırır ve dua ederler. Üçüncüsünde kuşağı bağlayıp çözerler. Sonunda kuşak bağlanır. Genellikle kuşak kırmızı olur. Erkek kardeş sayısı ne kadar ise gelinin beline bağlanan kuşak sayısı o kadardır (K79, K80, K122).
- Kırmızı renk kuşak ilk evlenen, siyah kuşak ise iki kere evlenen kişiler anlamına gelir (K86, K91, K99).
- Eskiden gelin almada oğlan evi kız evine at ile gidermiş. Yalnız damat gelin evine gitmezmiş (K61, K66, K67).
- Gelin almaya “*gelinçi gitme*” denir. Pazar günü öğlen yemeği oğlan evinde yenildikten sonra konvoy halinde gelin almaya gidilir (K1, K3, K7, K8).
- Gelin alınıp oğlan evine dönülürken genellikle gençler tarafından yol kapatılır ve damadın babasından para alınır (K7, K8, K9, K100).
- Gelin evden indirilirken kurdeleyi bağlayanlar, gelini indirir (K1, K6, K61, K66, K67).

Bahçe halk kültüründe gelin alma günümüzde daha çok pazar günü yapılır. Eskiden perşembe günü de gelin alma uygulaması yapılmış. Yine yörede gelin alma sırasında kız evinin uyguladığı bazı gelenekler vardır. Oğlan evi mutlaka bu geleneklere

uymalı ve bunları uygulamalıdır. Başka bir inanma ise uğursuzluk olmaması için yörede gelin almaya gidilen yoldan, tekrar gelin getirilmez.

1. 1. 2. 4. 4. Gelin İndirme

Türkmenlerde ise gelini attan indirenler yengelerdir. Güveyin yakın akrabalarından birisi ise attan inen gelinin başından, şeker, para, buğday, üzüm gibi şeyler atar. Bu uygulamanın yapılmasında gelinin tatlı geçinmesi, bereketli bir yaşam sürmesi inancı baskındır (Yalman, 1977, s. 209).

Adana'nın Feke yöresinde ise gelin indirme sırasında şu uygulamalar yapılır:

Feke'de kaynana gelin arabasının üstüne arpa ve şeker serper. Arabadan inen damat ve gelin anne ve babalarının elini öperler. Gelin içeri girerken kapının kasasına yağ ve bal sürülür ve geline bardak kırdırılır, ayrıca kapıya oklava ve ibrik konulur. Gelin bunları alıp içeri girerse iyi sayılır, almazsa uğursuz sayılır (Karakaş, 2005, s. 56).

Üzelgök'ün (2008), aktardığına göre ise:

Trakya'da, eve varıldığında gelin arabadan iner, kaynatasının elini öper. Sonragüveye gider ve onun da elini öper. Gelinin bir koluna damat, diğer koluna da bir yenge girer. Damat ceplerinden avuç dolusu şeker çıkarır ve orada bulunanların üzerine atar(Işık, 1976, s. 7629).

Bahçe yöresinde gelin indirme sırasında yapılan uygulamalar şunlardır:

- Gelin damat evine gelince attan inmez, üzengilik ister. O sırada kayınbaba ve kaynana gelinin yanına gelir. Varlık durumlarına göre geline tarla, inek, para gibi şeyler vaat ederler ve gelin attan iner (K2, K5, K7, K8, K9, K13, K15, K17, K18, K23, K31, K43, K44, K57, K63, K70, K78, K94).
- Gelin attan veya araçtan damat evine indiği zaman kurban kesilir (K5, K9, K61, K67, K119).
- Gelin geldiğinde, evin bir yerine nazar değmesin diye karaçalı takılır (K46, K61, K63, K79, K121, K123).
- Gelin indikten sonra davul zurna eşliğinde eğlenilir. "Atkı" yapılıp takı takılır ve yemekler yenir, düğün sona erer (K3, K5, K66, K67).
- Gelin, oğlan evine indiğinde geline bardak kırdırılır (K86, K91, K96, K112).

- Gelin oğlan evine geldiğinde gelinin başına çerez atarlar, eline de kırması için bardak verirler. Kayınbabası ve kaynanası eline bir Kur'an alır ve karşılıklı Kur'an'ı tutarlar ve gelin Kur'an'ın altından geçer. Hayırlı olsun denir (K7, K13, K46, K61, K80, K106).
- Bolluk olsun diye gelinin başından bozuk para, tatlılık olsun diye de şeker atılır (K7, K9, K46).
- Gelin pazar günü öğlen ya da öğleden sonra indirilir (K1, K2, K3, K5, K7, K8, K9, K13, K30, K32, K42, K52, K61, K66, K79, K97, K122).
- Gelin arabadan inerken kaynana; gelinin üzerinden şeker, buğday, bozuk para atar. Şeker atılmasının nedeni tatlı geçinsinler, para ve buğday da bereketli yaşamaları içindir (K13, K46, K80, K122).
- Gelin eve girerken yumuşak huylu olsun diye koyun postunun üzerinden geçirilir (K86, K98, K105, K116).
- Damat ile gelin, gelin odasına girdiğinde kahve, şerbet gibi içecek içerler. İçtikten sonra dışarı çıkıp fotoğraf çektirirler. Gelinin kucağına küçük bir bebek verilir. Bu uygulama gelinin de böyle güzel bir bebeği olsun dyledir. Gelin de bebeğe çantasında bulunan bir mendili hediye eder (K86).
- Yedi gün boyunca geline iş yaptırmazlar. İşleri kaynana yapar (K1, K8, K80, K104).
- Eskiden gelin indikten sonra, yere bir döşek atılır ve geline döşeğin üzerinde bulaşık yıkatılırdı. Eğer ki gelin bulaşığı yıkarken bulaşık suyunu döşeğe dökmez ise o gelinin maharetli olduğu, döker ise de maharetsiz olduğu anlaşılırdı (K98).
- Gelin indikten birkaç gün geçtikten sonra kaynanası, komşular gelinin evine gider ve gelin köftesi yer (K79, K86, K95, K105).
- Eskiden Yukarı Arıcaklı köyü İbişli Mahallesiinde gelin attan inerken damat eğilir, gelin de onun sırtına basıp inermiş (K82, K83).
- Gelin arabadan indikten sonra davullar çalar, ardın da takı takılır (K1, K7, K20, K30, K41, K46, K61, K66, K67, K80, K122).
- Oğlan evi düğüne gelen misafirleri için keçi, koyun gibi küçükbaş hayvan keser. Kesilen hayvanın ayaklarına ve başına hiç dokunulmaz. Gelin attan indikten sonra kafa ve ayakları temizlemeye başlar. Eğer ki gelin kafa ve bacakları çabuk ve temiz temizlerse o geline becerikli derlermiş. Yavaş temizler ve temiz ütemediyse o geline beceriksiz derlermiş (K7, K8).

- Gelinin önüne oklava koyarlar. Eğer ki gelin bu oklavayı yerden alır ve yerine koyarsa bu gelin iyi gelin derler (K13, K61, K80).
- Gelin kaynanasının evine ziyarete gittiğinde gelin kaynanasının evinin duvarına çivi çakar (K116).
- Eskiden gelinin ağzına bal sürerlerdi, ağzının tadı bozulmaması için (K116).
- Geline taşlı pirinç verirler ayıklarsa iyi gelin olacak derler (K98, K116, K122).
- Gelin indiğinde yufka ekmeğinin arasına tereyağı koyarlardı ve gelin onu havaya doğru atardı. Onu kim tutarsa o kişinin kısmetinin açılacağına inanılırdı (K7, K8).

Bahçe halk kültüründe gelin indirmede, gelin üzerinde veya içinde bulunduğu vasıttan inmeden önce “üzengilik” ister. Kayınbaba veya kayınvalide de “üzengilik” olarak tarla, inek, para gibi şeyler verir. Gelin inerken gelinin üzerinden şeker, buğday, bozuk para atılır. Şeker atılmasının nedeni tatlı geçinsinler, para ve buğday da bereketli yaşamaları içindir. Eskiden gelin attan indikten sonra düğüne kesilen hayvanın kafa ve ayaklarını temizlemeye başlar. Eğer ki gelin kafa ve ayakları çabuk ve temiz temizlerse o geline becerikli derlermiş. Yavaş temizler ve temiz ütemediyse o geline beceriksiz derlermiş.

1. 1. 2. 4. 5. Özne Övme

Güvey gedeğe girmeden önce arkadaşları onun heyecanını üzerinden atmaya, eğlendirmeye çalışırlar. Eğlencelerle, şakalarla güveyi gerdeğe gireceğe eve getirirler.

Tülüce'nin (2009) Kılıçkırın'dan (1976) aktardığına göre Kilis yöresinde güveye gerdek öncesi şunlar yapılır:

Kilis'te güveye “cille” gezmesi yaptırılır. Güvey, arkadaşlarıyla gezerken, her köşe başında eğlenceler yapılır. Güveyinönündeki mendilin ucundan tutmakta olan hocalar ilahiler, kasideler, övmeler okurlar. Hocaların ardından, sağdıçlarla güvey yürür. Türküler söylenir, oyunlar oynanır. Güvey, evine kestirme yoldan getirilmez, gezme en az iki saat sürer (s. 7638-7639).

- Düğün bittikten sonra damat gerdeğe girmeden önce arkadaşları ve damat eğlenirler. Yatsı vakti gelince damat ve arkadaşları namaz kırlar ve camiden çıktıktan sonra arkadaşları damadın sırtına vurarak damadı gerdeğe gönderirler (K7, K9, K87).

Bahçe yöresinde gelin indikten sonra gerdek öncesinde arkadaşları damadı eğlendirmek amacıyla özne övme yaparlar. Son olarak yatsı namazından sonra damadın sırtına vurulur ve damat gerdeğe gönderilir. Böylece özne övme sona ermiş olur.

1. 1. 2. 4. 6. Nikâh/ Gerdek

Medenî ya da dinsel nikâhtan sonra gelinle güveyin bir araya gelmelerine “gerdek” denir. Böylece gelinin ve güveyin evliliği yasa, din ve bağlı bulunduğu üyelerinin onayıyla geçerli sayılmış olur. Yasalarımız, ancak devletin bu işle görevlendirdiği yetkili memurun huzurunda ve usulüne uygun olarak kıyılan nikâh evlilik için geçerli saymaktadır. Yasa gözünde geçersiz olmasına karşın, imam nikâhı denilen “dini nikâh” da halen yaygınlığını sürdürmektedir. Kimi ailelerse medenî nikâhın yanısıra, sonradan bir de dinî nikâh yaptırarak, evlilik birliğini kutsamış olurlar. Hatta kimi durumlarda sadece dinî nikâh yaptırılmakla yetinilmektedir. Nikâhtan sonra bir araya gelecek çiftin kalacağı yere “gerdek evi”, “gerdek damı”, “gerdek odası” gibi adlar verilmektedir. Sağdıç ve arkadaşları tarafından şamatayla ve yumruklanarak getirilen güvey, gerdek odasına sokulur. Gelinle güveyin karı-koca oldukları geceye “gerdek gecesi” ya da “zifaf gecesi” denmektedir (Örnek, 2000, s. 197-198).

Bahçe yöresinde nikâh ve gerdek ile ilgili uygulamalar şunlardır:

- Sağdıç, gerdek öncesi damatla konuşur ve damada gerdek ile ilgili bilgi verir (K7, K8, K9, K41, K43).
- Eskiden genellikle imam nikâhı yapılır. Resmi bir iş olana kadar devlet nikâhı yapılmazdı (K7, K41).
- Gelin oğlan evine geldiğinde bir din görevlisi veya ehil birisi tarafından imam nikâhı yapılır (K7, K8, K9, K43).
- Gelin ile damat gerdek öncesi iki rekât namaz kılarlar ve dua ederler (K7, K9, K41, K78).
- Gelin ve damadın gerdeğe girdiği evin dışında sağdıç bekler. Eğer gelin kız çıkmazsa damat bunu sağdıca bildirir ve sağdıç da şahitlik eder. Gelin de kız değilse ertesi gün baba evine teslim edilir (K7, K9).

Bahçe ilçesi ve köylerinde günümüzde resmî ve dinî nikâh yapılmaktadır. Eskiden ise dinî nikâh yapılır, ailenin devlet dairesine yolu düşene kadar çiftler dinî nikâhla yaşarmış. Yörede yapılan tespit sonucunda gerdek öncesi çiftler İslami kurallar çerçevesinde iki rekât namaz kılar ve dua ederler.

1. 1. 2. 5. Düğün Sonrası

Düğün öncesi ve sırasında olduğu gibi düğün sonrasında da birtakım uygulamalar vardır.

1. 1. 2. 5. 1. Duvak

Düğün sonrası uygulamalardan biri de duvaktır. Duvak genellikle gerdeğin ertesi günü olur ve bu törene kadınlar katılırlar, eğlenirler. Gelin, büyüklerin elini öper ve onlar da gelini daha yakından tanıma fırsatı bulurlar. Aynı zamanda kimi yörelerde “baş bağlama” da denilen bu tören gelinin alnın akıyla, namusuyla gerdekten çıktığının da işaretidir.

Duvak törenine Anadolu'nun farklı yörelerinde “paça” denilir. Bu adlandırılmanın verilme sebebi ise bu törene gelen konuklara paça ikram edilmesidir. Paça dışında “çarşaf, suphe, gelin-ertesi, gerdek-ertesi, samet veya samat, kâkül-günü, güveybeşi” gibi adlar da Anadolu coğrafyasında duvağa verilen adlardır. Evlenme geçiş döneminin düğün bölümü duvak töreniyle son bulur. Tekirdağ'da düğünün ertesi gün düzenlenen törene “gelin paçası” adı verilir (Boratav, 1994, s. 188).

Üzelgök'ün (2009), aktardığına göre Ordu yöresinde duvağın yapılması ile beraber düğün biter. Duvak akşama kadar sürer ve gelinin yengeleri onu yaşlı kadınların yanına getirir ve gelin yaşlıların elini öper, hep beraber eğlenirler (Köksal, 1970, s. 29).

Bahçe yöresinde duvak ile ilgili yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Bahçe'de gerdekten sonraki gün “başbağlama” yapılır. Genellikle de pazar gününden sonraki gün olan pazartesi olur. “Başbağlama” sabahı gelin kelle üter. Ütülen kelleden de paça yapılır ve gelen kadınlara ikram edilir. Misafirler yanında hediyeler getirirler ve geline verirler. O gün eğlenirler ve “başbağlama” biter (K7, K8, K9, K61, K63).
- Eskiden oğlan ile kızın karı koca olduğu beyaz çarşaf, pazartesi günü bir halburun içine konur ve gelen misafirlere gösterilirdi. Buna “baş bağlanıyor” denirdi (K9).
- Gelinin evinde mevlit okutulur. Mevlitte tuza ve şekerde okunur. Ardından misafirler tuza ve şekerde parmaklarını batırarak yalarlar. Okunmuş şekerden kalanları gelin daha sonra kendi şekerine katar (K1, K86, K98, K116).

Bahçe yöresinde gerdekten sonraki gün “baş bağlama” yapılır. Aynı zamanda gelin kelle üter. Ütülen kelleden paça çorbası pişirilir ve gelen misafirlere ikram edilir. Bu törene sadece kadınlar katılır ve eğlenirler. Dinsel içerikli başka bir uygulama olarak ise yine gerdekten sonraki gün mevlit okutulur. Mevlide sadece kadınlar katılır.

Mevlitte tuza ve şekere de okunur. Ardından misafirler tuza ve şekere parmaklarını batırarak yalarlar. Bir şeyler yenilir, içilir ve mevlit sona erer.

1. 1. 3. Ölüm

Ruhun bedenden ayrılmasıyla ölüm olayı gerçekleşir. Ölüm olayı ile birlikte ise dünya üzerindeki yaşam sona erer. Fakat Türk halk kültüründe ölüm hiçbir zaman bir bitiş olarak görülmemiş, aksine yeni bir başlangıç olarak bilinmiştir. Son ile başlangıç arasında önemli bir kesit olan ölüm olayından sonra, uygulanan birtakım pratik ve inançlar vardır. Bu pratik ve inançların temel yapısını ise dini inanç, kültürel faktörler ve coğrafya gibi temel etmenler belirler.

Canlı hayatının kaçınılmaz bir sonu ve insan hayatındaki geçiş dönemlerinin en sonuncusu olan ölüm, bugüne kadar insanların üzerinde en çok düşündükleri ve insanları en fazla etkileyen olayların başında gelmektedir. İnsanların duygu, düşünce ve psiko-sosyal hayatındaki bu etkinin büyüklüğünden dolayı dünyanın her yerinde ölü ve ölümlle ilgili çeşitli ritüellerle karşılarız (Gökşen, 2011, s. 135).

Kutadgu Bilig'in 82. Bâb'ında, Kumaru Ögdülmiş'e Odgurmuş'un öldüğünü şu şekilde söyler: "Şimdi sen ağlayıp inleme, sabret, kendine hâkim ol; hayatta bulunanlar için ölümden başka çıkar yol yoktur. Her doğan ölür, sevgili can gider; dünyada ne bey, ne kul, ne de peygamber kalır. Bu ölüm bizim için de hazırlanmıştır; ölüme karşı bir çâre veya müessir bir silah yoktur." Metinde ölmün bir hak olduğunu dile getirilerek her canlının ölüm çembereninden geçeceği şiiresel bir biçimde anlatılmıştır, (Arat, 1998, s. 450)

Dede Korkut Kitabı'nın *Duha Koca oğlu Delü Dumrul* destanında, Deli Dumrul'un köprüsünün yanına konmuş olan bir obada genç bir yiğit ölmüştür. Obadan yükselen feryatları duyan Deli Dumrul obaya gelir ve yiğidi kimin öldürdüğünü obadakilere sorar. Obadakilerden "*Azrail canını aldı.*" cevabını duyan Deli Dumrul Allah'a yalvarır ve Azrail'i onun karşısına çıkarmasını ister. Deli Dumrul'un tek emeli Azrail'i öldürüp iyi gençleri kurtarmaktır. Ancak Azrail kanlı canlı öldürülebilecek bir varlık değildir. Destanda Deli Dumrul bilgisizliğinden ölüm olayını sonlandırmak istese de bunu başaramaz (Ergin, 2004, s. 11).

1. 1. 3. 1. Ölüm Öncesi

Ölüm olayından korkan insanoğlu,ölümü düşünüp durmuş ve ölümü hatırlatan ya da çağrıştıran bazı tespitlerde bulunarak bunu ölümün ön belirtileri olarak belirlemiştir. Onun için ölümü çağrıştıran ya da onun habercisi olduğuna inandığı bazı davranışlardan kaçınmıştır. Kimi zaman ise doğada veya insanlar arasında oluşan bazı durum ve olayları ölüm habercisi olarak inanç dünyasına katmıştır.

1. 1. 3. 1. 1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler

Doğada; insan hareketlerinde, görüntüsünde oluşan bazı değişiklikler toplum tarafından ölümün ön belirtisi olarak görülmüştür. Özellikle tabiattaki canlıların sergilediği birtakım davranışlar, “karga gaklaması, baykuş ötmesi, köpek uluması, ahırdaki hayvanların huysuzlaşması” vd. davranışlar ölümü düşündüren belirtilerin en başında gelir. Türk halk kültüründe bu doğrultuda görülen bazı uygulamalar ile dinsel ve büyüsel inançlar vardır.

Kars’ın tamamında köpeğin uluması, evin üstünde baykuş ötmesi, evin üstünde karga ötmesi, akşamdan horoz ötmesi uğursuzluğa yorumlanır ve bunun kendilerine bir kötülük getireceğine, özellikle de bir ölüm olacağına inanılır. Bu yüzden, köpekler susturulur, baykuş ve karga kovalanır veya horoz kesilir (Gökşen, 2011, s. 135).

Savur’un (2010), Kalafat’tan (1998) aktardığına göre Artvin yöresinde ahırda bulunan hayvanların acı acı bağırmaları, atın kişnemesi vb. durumlar ölümün ön belirtisi olarak kabul edilir. Yine yörede ceviz ağacı diken kişinin ağaç büyüyüp kendi kalınlığına ulaşınca o şahsın öleceğine inanılır.

Bahçe yöresinde ölümün ön belirtisi olarak görülen bazı inanç ve uygulamalar vardır:

- Ezan okunurken köpeğin uluması uğursuzluk sayılır. Köpeğin uluduğu evden ölü çıkacağına inanılır (K8, K9, K17, K19, K29, K34, K35, K39, K41, K43, K50, K60, K70, K71, K73, K74, K84, K89, K124, K126).
- Baykuşun konduğu ev, iyi sayılmaz. O evden bir ölü çıkacağına inanılır (K7, K8, K9, K17, K19, K25, K28, K 41, K42, K44, K49, K50, K54, K60, K71, K73, K74, K123, K125).
- Karga uğursuz bir hayvan olarak görülür. Karganın öttüğü haneden ölü çıkacağına inanılır (K7, K8, K9, K20, K41, K50, K60, K70, K71, K72, K73, K74, K84, K89, K100, K119, K123).

- Rüyada dışının düştüğünü görmek, bir yakının öleceğine işarettir (K7, K9, K56, K58, K72, K95).
- Bir kişi daha fazla ve iştahla yemek yemeye başlarsa, “*Dünyadaki rızkını topluyor.*” denir. Bunun ölüm belirtisi olduğuna inanılır (K16, K86, K97).
- Rüyada kalabalık görülürse, bu birinin öleceğine işarettir (K5, K6, K9).
- Rüyada göçmüş bir ev veya yer görüldüğünde oradan cenaze çıkacağına inanılır (K1, K7, K81).
- Söğüt ağacı dikenin ömrünün az olacağına inanılır ve söğüt ağacı dikmek hayra yorulmaz (K40, K119, K120).
- Ölüm çıkacak evin hayvanları varsa hayvanlar huysuzlaşır, bağırır, tepinir (K64).
- Bebek çok şiddetli ağlar, huysuzlaşır ölüm olabileceğine inanılır (K6, K13, K29, K98).
- Ölecek kişi ölüm öncesi huysuzlaşır, davranışları değişir (K8, K9, K61, K63, K74).
- Bahçe’ye yazları gelen abdalların çadırında ölüm olayı gerçeklerirse abdallar, Azrail çadırdan çıkıp gitsin diye ölüm olayının olduğu çadırı taşlarlar (K88).
- Evin çevresinde kara yılan görmek, o evden ölü çıkacağına işarettir (K1, K6, K61).

Bahçe halk kültüründe ölümü düşündüren ön belirtilerin en başında, bazı hayvanların sergiledikleri hareketler ve çıkardıkları sesler gelmektedir. Özellikle köpeğin uluması, baykuş ve karganın bir eve konması uğursuzluk kabul edilmiş ve ölümün ön belirtisi olarak görülmüştür. Yine insan davranışındaki bazı değişiklikler, görülen rüyalar ve ev hayvanlarının huysuzlaşması da diğer ön belirtiler olarak yer almaktadır.

1. 1. 3. 2. Ölüm Sırası

1. 1. 3. 2. 1. Ölüm Sırasında Yapılan İşlemler

Elden ayaktan düşen hastanın öleceği anlaşıldığı zaman bazı uygulama ve pratikler yapılır. Hasta olan kişiye şehadet getirilir, hastanın başında Kur’an okunur. Eğer ki ölüm döşeğinde olan kişi konuşabilecek durumdaysa vasiyeti alınır ve helâlleşilir. Din görevlisi çağrılır, hastanın ağzı sürekli bir mendille ıslatılır.

Özbekler, hasta olan kişinin son anlarında evdeki ayna ve resimleri kaldırırlar. Kişinin öleceğini hissettikleri zaman evdeki yemek ve yiyecekler, kap kaçak dışarı çıkarılır veya üzerleri iyice örtülür. Canın çıkması esnasında kan sıçrayıp bunları kirletebilir düşüncesi hâkimdir. Bu uygulama, ölüm meleği

Azrail'in, can aldığı sırada insan kestiğine dair halk tasavvuruna dayanmaktadır. Can çekişmekte olan insanın bulunduğu odadaki hamile ve çocuklar, bu şekilde canının daha kolay çıkacağı düşüncesiyle odadan çıkarılır (Baydemir, 2009, s. 667).

Mersin yöresinde ise ölüm döşeginde olan hastaya gurbette bulunan sevdiklerinin resimleri gösterilir. Bu uygulamanın yapılma nedeni ise çok sevdiği birini beklediği düşüncesidir. Hasta, sevdiği kişinin fotoğrafını görürse bu ızdıraptan kurtulacağına inanılır (Yardımcı, 1993, s. 311).

Bahçe yöresinde ölüm sırasında yapılan uygulamalar şunlardır:

- Ölüm durumundaki hastanın durumu uygunsa vasiyeti sorulur. Vasiyeti, sonrasında yerine getirilmeye çalışılır. Bu hastanın başında Kur'an okunur. Hastanın ağzı ıslatılmış mendille silinir. Dudakları ıslatılır (K7, K43, K71, K73, K74, K101, K102).
- Öleceği belli olan hastanın başında sabaha kadar beklenir (K8, K19, K21, K29, K34, K41, K50, K57, K60, K71, K73, K74, K100, K116, K123).
- Eve din görevlisi çağrılır. Din görevlisi hastanın başında Kur'an okur. Hastaya kelime-i şehadet getirtilmeye çalışılır (K71, K73, K74).
- Din görevlisi hasta sahiplerine sabırlı olmaları gerektiğini söyler. Bunun takdir-i İlahi olduğunu onlara anlatır (K7, K17, K20, K41, K43, K70, K74, K116).
- Hasta helalleşecek durumdaysa, onunla helalleşilir (K8, K19, K21, K35, K39, K42, K44, K50, K70, K73, K74).
- Şeytanın hastayı imanlı ölmemesi için sürekli suyla kandırdığına inanılır. O nedenle sürekli hastanın ağız bölgesi zemzem suyu ile silinir (K60, K73, K74, K102).
- Ölecek hastanın yönü kible tarafına çevrilir (K7, K41, K43, K70, K73, K74).
- Ölüm durumunda olan kişinin yanında ölümden hiç bahsedilmez (K70, K73, K74).

Bahçe ilçesi ve köylerinde ölüm döşeginde olan kişi için daha çok dinsel uygulamalar yapılır. Din görevlisi çağrılır, hastanın başında Kur'an okunur. Hastanın imanlı ölmesi için hastaya kelime-i şehadet getirtilir. Başka bir inanca göre ise şeytanın hastayı imanlı ölmemesi için sürekli suyla kandırdığına inanılır. O nedenle sürekli hastanın ağız bölgesi zemzem suyu ile silinir. Bir adap kuralı olarak da hastanın yanında ölümden bahsedilmez.

1. 1. 3. 2. 2. Ölüm Olayından Sonra Yapılan İşlemler

Ölüm olayının gerçekleşmesiyle beraber yapılan ilk işlem, ölüm haberinin yakın ve uzakta bulunan kişilere duyurulmasıdır. Din görevlisi ölen kişinin salasını verir, belediye hoparlörüyle ölen kişi halka duyurulur; defin vakti bildirilir. Uzakta bulunan yakınlarla ve tanıdıklarla cep telefonu ile haber verilir. Geçmişte, elektriğin olmadığı dönemlerde, yüksek bir taşın üzerine biri çıkar ve ölüm olduğunu, ölen kişiyi köy halkına ve yakın köylere bildirirdi.

Hasta ölünce, ilk olarak başı sağa çevrilir. Gözleri kapatılır. Başı ile çenesi çatılır, ipe bağlanır. Ayakları da başparmaklarından çatılır. Bu uygulamaların yapılma nedeni ölü soğuduğunda aynen olduğu gibi düzgün bir şekilde kalmasının istenmesidir.

Sivas yöresinde ölü sahibinin ağlamasıyla komşular ölüm haberini duyarlar. Budurumda ilk gelen komşulardır. Onlar ölü sahibini avutmaya, dertlerine ortak olmaya ve gereken hazırlıkları yapmaya yardımcı olurlar. Onun için; “Komşu gelir, çeneni bağlar, akraba gelir ölüne ağlar.” denilmiştir. Ölümü haber verme ölü sahibi ve komşular tarafından yapılır. Mahalle camisinden salâ verilir (Üçer, 2002, s. 508).

Gerek'in (2012), Ersoy'dan (2002) aktardığına göre:

Ölünün gözleri kapatılır. Bu eylemin yapılma gerekçeleri bölgelere göre farklılıklar arz etmektedir. Bunlardan birkaç gerekçe sayacak olursak; bu dünyada gözü kalmasın diye, mezara gözü açık girmesin diye, ardından birini götürmesin diye vb. yorumlar vardır. Ruhu yarılmasın diye içine şeytan girmesin diye, ağzı toprak dolmasın diye ölünün çenesi bağlanır. Bütün bunların yanında, doğal olarak en yakında bulunan hoca veya imam gelerek ölü üzerine Kur'an'dan sureler (özellikle Yasin Suresini) okur. Cenaze yakınları ise, ölüm olayını camilerde sala okutarak ya da gazetelere ilanlar vererek ya da diğer iletişim araçlarını kullanarak duyururlar ve defin için gerekli hazırlıkları yaparlar (s. 93).

Türk halk kültüründe ölüm olayının gerçekleşmesinden sonra ölünün bedenine çeşitli gereçler koyulur. Bu uygulama ile ölünün bedeninin şişmesi engellenmeye çalışılır. Konulan gereçler de genellikle bıçak, makas gibi demir gereçlerdir. “Akyaka merkez ve Esenyayla köyünde bu gelenek yerine, ölen kişi halı, kilim veya toprağın üzerine konuyor. Akyaka'da ölen kişi son defa misafir edilmek için bir gece daha evinde bekletilmiş.” (Gökşen, 2011, s. 137).

Bahçe yöresinde ölüm olayı sonrası yapılan işlemler şunlardır:

- Hasta ölünce çenesi çatılır, gözleri kapatılır ve ayakları bağlanır (K7, K24, K41, K42, K43, K50, K60, K71, K73, K74, 118).
- Eskiden elektrik yokken ölüm olduğunda, köy meydanında bulunan yüksek bir taşın üzerine biri çıkar; bağırırdı. Böylece ses diğer köylere ulaşır ve ölüm haberi yayılırdı. Şimdi ise ölüm haberi sala ile duyuruluyor (K41, K42).
- Hasta ölünce başı sağa çevrilir. Sağ elin işaret parmağıyla gözü açıksa kapatılır. Başı ile çenesi çatılır, iple bağlanır. Ayakları da başparmaklarından çatılır. Bu uygulamaların yapılma nedeni ölü soğuduğunda aynen olduğu gibi düzgün bir şekilde kalmasının istenmesidir. Amaç ölünün bedeninin düzgün olmasını sağlamaktır (K71, K73, K74).
- Ölen birinin kıyafetleri tersten çıkartılır (K41, K61).
- Ölenin giysileri hemen çıkartılır, üzerine örtü örtülür. Karnı şişmesin diye karnına bıçak veya makas konur (K9, K15, K19).
- Ölümün çoğu şimdi hastanede oluyor. Hastaneden yıkanıp kefenli bir şekilde geliyor (K7, K8, K9, K15, K43, K71, K74).
- Ölen kişinin uzaktaki yakınlarına telefon ile haber verilir (K2, K20, K31, K32, K41, K42, K43, K71, K73, K74).
- Camide ölünün salası verilir. Mezar kazmaya üç dört kişi gider ve ölünün defnedileceği yeri kazarlar. Ölünün kefenlenmesi ve yıkanması için hazırlıklar yapılır (K9, K42, K73).
- Ölen kişinin makat kısmına pamuk tikanır (K70).

Bahçe yöresinde ölüm olayı gerçekleştiğinde yapılan ilk uygulama, ölen kişinin yakın ve uzakta bulunan eş, dost ve tanıdıklarına haber verilmesidir. Teknolojinin olmadığı dönemlerde bu uygulama köy meydanında sesi gür birinin ölüm olayını bildirmesiyle yapılmıyordu. Ses kirliliği olmamasından dolayı geçmiş zamanlarda ses daha uzak mesafelere ulaşmıyordu. Günümüzde ise bu durum sala, belediye hoparlörü, cep telefonu ve diğer iletişim araçlarıyla yapılmaktadır.

Anadolu'da yapılan ölüm sonrası uygulamaların Bahçe ilçesinde benzerlik gösterdiğini tespit edilmiştir.

1. 1. 3. 2. 3. Ölünün Bekletilmesi

Ölünün bekletilme süresi birtakım faktörlere bağlı olarak değişiklik gösterir. Bunlardan ilki, birinci derece yakının ölünün defnedileceği yere olan mesafesidir. Diğer faktör ise ölen kişinin gün içindeki ölüm vaktidir. Kimi zaman da mevsimler ölünün bekletilip bekletilmemesinde etkilidir. Özellikle sıcak yaz mevsimlerinde bekletilen ölünün kokma ihtimali vardır.

Savur'un (2010), Turan'dan (1982) aktardığına göre ölüyü vakit kaybetmeden gömmeli, ölünün borcu en tez zamanda ödenmelidir. Ancak çok zaruri bir durum yoksa ölü akşam öldüyse ertesi gün gömülmelidir.

Bahçe'de ölünün bekletilmesi ile ilgili yapılan uygulamalar şunlardır:

- Ölünün bulunduğu oda da başında da kimse beklemez (K7, K8, K9, K41, K73).
- Ölünün bekletilme süresi yakınlarının bulunduğu yere göre değişir. Özellikle çocuklarının cenaze merasimine katılmaları için ölü bekletilir (K9, K43, K71, K74, K119).
- Ölünün bekletildiği yerden ölü kaldırıldıktan sonra, bekletildiği yere bir sahan bulgur konur ve daha sonra bu bulgur fakir birine verilir (K5, K6).
- Ölüm, akşamdan sonra veya gece olursa cenaze bekletilir (K7, K9, K20, K32, K41, K42, K71, K73, K74).
- Ölünün bekletilmesi iyi karşılanmaz. Ölünün “*Beni biran önce toprağıma kavuşturun.*” diye dua ettiğine inanılır (K7, K8).
- Ölüm öğleden önce ise cenaze öğle namazından hemen sonra defnedilir. Ölüm öğleden sonra ise gün batımından önce defnedilmeye çalışılır. Akşam ve gece defnedilmez (K7, K9, K43, K71, K72, K73).
- Ölüm yaz zamanında olmuşsa, cenaze kokmasın diye soğuk bir odaya konur (K9, K42, K71, K72, K73).
- Ölen kişinin odasına kedi girmeye çalışır. Kedinin odaya girmesi engellenmelidir. Çünkü kedinin ölünün el ve ayak başparmağını yiyeceğine inanılır (K9).
- Yaz günü ise ölü fazla bekletilmemeye çalışılır. Ölünün kokmaması için bir an önce defnedilmesi gerekir (K9, K43, K73).

Yörede yaptığımız araştırmalarda, ölüm olayı gerçekleşikten sonra ölünün bekletilmemesi gerektiğine ve ölünün biran önce defnedilmesinin daha hayırlı bir durum olduğu sonucuna ulaştık. Türk halk kültüründe olduğu gibi Bahçe ilçesi ve köylerinde, ölü akşamdan sonra defnedilmemektedir. Mutlaka sabah vakti beklenir.

Ölünün bekletilmesinde, birinci derece yakınlarının ölünün defnedileceğe yere olan ulaşım süreleri ve ölüm vakti en önemli kriterler olarak tespit edilmiştir.

1. 1. 3. 2. 4. Yıkama ve Kefenleme

Ölüm olayının gerçekleşmesinden sonra cenaze mümkün olduğu kadar bekletilmez ve ölüm sonrası uygulamalar yapılır. Bu uygulamaların başında yıkama sonra kefenleme ve ardından da cenaze namazı gelir. Özellikle bu işlemlerde dinsel anane ve yöresel gelenekler yer alır. Bu doğrultuda, “Kişi sabahleyin ya da gece ölmüşse, öğle namazına, öğleyin gömülmüşse ikindi namazına yetiştirilir. İkindiden sonra ölenler, o gece bekletilerek sabahleyin gömülürler.” (Örnek, 2000, s. 214-215).

Ölüm olayının gerçekleşmesinden, cenazenin defnedilmesine kadar geçen sürede uygulanan bazı pratikler vardır. Bunun ilki de İslami kurallar çerçevesinde ölünün yıkanmasıdır.

Yıkama işlemi büyük bir titizlikle yapılır. Kefenlenip, cenaze namazı kılınacak kişinin temiz olması istenir. Bu uygulama yapılırken değişen şartlar ve koşullar, yıkama yerlerinde veya yıkamada kullanılan bazı malzemelerde değişikliğe sebep olmuştur. Eskiden cenazeler; dere kenarındaki yunaklarda, evin önüne konulan teneşir masasında yıkanırken günümüzde daha çok; ölüm eğer hastanede gerçekleşmişse hastanede, yıkama için yapılmış römork tipi cenaze yıkama araçlarında ya da camilerin gasilhanelerinde yapılmaktadır.

Bahçe yöresinde sabun yokluğundan dolayı ölümler sabun yerine incir küllü ile yıkanmış. Günümüzde ise bu durum sabuna evrilmiştir. Güzel kokması için kefene hardal ağacı sürülürken günümüzde daha çok gülsuyu sürülmektedir.

Kars yöresinde ise Anadolu'nun diğer yörelerinde olduğu gibi erkek cenazesini erkeklerin, kadın cenazesini ise kadınlar yıkadığı görülür. Ayrıca “Erkek cenazesini genellikle imamlar ya da yakınlarından biri; yakınlarından yıkayabilecek biri olmazsa komşulardan biri de yıkayabilir. Cenazeyi yıkayan çevreden birisi ise özel bir para verilmez. Ancak Akyaka'da başka yerden özel olarak getirilmiş birisi ise para verilmektedir.” (Gökşen, 2011, s. 138).

Yıkama işlemi bittikten sonra kefenleme işine geçilir. Bunun için önce beyazpatiska bezden kefenlik hazırlanır. Kefenlik bez, ölen kişiyi saracak biçimde ve “ecelgömleği” adı verilen, erkeklerde üç, kadınlarda beşparçadır. Kadınlardaki, erkeklere göre fazla olan iki parça, kafaya ve göğüslere

sarılmaktadır. Ölünün kefenlemesirisında uyulmaya dikkat edilen bir gelenek de, yabancıkişilerin ölüyedokunmamalarınısağlamaya yöneliktir. Cenazenin üzerine taşıyanlarırahatsızetmemesi amacıyla, kolonya serpilir. Daha sonra cenaze yakınlarıtarafından ayak vebaşkısından elle, belinden de bir kuşak yardımıyla kaldırılarak düz bir şekildesalacağa veya tabuta konur. Bununda üzerine cenaze erkekse, ceket, kadınsa başörtüsü örtülür. Ölünün genç olmasıdurumunda, arkadaşlarından birisi siyah bayrak taşır(Santur, Sevindik, 1995, s. 143)

Bahçe yöresinde cenazenin yıkanması ve kefenlenmesi sırasında şu işlemler uygulanır:

- Cenaze eskiden evin önüne konan bir masanın üzerinde yıkanır. Şimdi ise hastanede ölüm olunca oradan yıkanıp geliyor veya ölüm evde gerçekleşmişse mezarlıktaki yunakevinde yıkanıyor (K16, K17, K18, K23).
- Ölü yıkayıcı bazı kimseler olur, ölüyü onlar para karşılığında yıkar (K7, K9, K50, K76).
- Ölüm olayından önce kişi, “*Benim cenazemi şu kişi yıkasın.*” diye vasiyet eder. Vasiyet edilen kişi de cenazeyi yıkar (K9).
- Ölü kadınsa cenazeyi kadınlar, erkek ise erkekler yıkar (K5, K6, K7, K8, K9, K17, K19, K21, K24, K34, K40, K41, K42, K43, K44, K60, K71, K72, K73, K78).
- Ölü yıkanırken cenazenin akrabaları gelir ve ölüye birer kepçe su dökerler (K7, K9, K17, K71, K76, K110, K120).
- Ölünün yıkandığı suya el sokulmaz, uzun saplı bakır tas ile ölü suyu dökülür (K5, K7, K8, K20, K71, K73, K74, K76).
- Ölü yıkanan su temiz olmalıdır. Eskiden ölüler akan bir dere kenarına götürülür, orada yıkanır (K9, K17, K19, K20, K44, K50, K70, K74, K82).
- Ölüyü eskiden yakını yıkardı. Yakınlarından yıkamayı bilmeyenler varsa bilen birileri yıkardı (K7, K9, K71, K74).
- Ölü yıkandıktan sonra eskiden ölüye “*hardal ağacı*” sürülürdü,şimdilerde ise “*kolonya*” sürülür (K9).
- Ölü yıkayan kimselere “*hellalik*” adında hediyeler verilir (K5, K7, K9, K43, K74, K76).

- Ölü yıkayacak kişi yıkama işinden önce abdest alır. İslamî usûllere göre de ölüyü yıkar. Cenazenin önce sağ tarafına sonra da sol tarafına su döker (K8, K9, K71, K73, K74, K76).
- Eskiden akan bir dere kenarında ölü yıkamak için yunaklar olurdu. Ölüler burada sabun bulunmadığı için “küil” ile yıkanırdu (K50).
- Cenazeyi şimdi imamlar yıkıyor (K5, K6, K13, K78, K80, K116).
- Kefen beyaz renktir. Ölen varlıklı biri ise patiska bez, fakir biri ise bitli bez ile kefenlenir. Kefen satan esnaf bile ölen kişiyi önceden tanıyorsa hangi bez alınacağını bilir (K78).
- Kefen parası önceden hazırlanır. Kefen parası, esans ve sabun sandıkta durur (K9, K17, K32, K41, K42, K43, K71, K72, K73, K74, K80).
- Kefen olarak Amerikan bezi, Hassa bezi, beyaz bez alınır. Kefen makasla biçilir (K7, K9).
- Kefen de erkekler için üç parça, bayanlar için ise beş parça bez kullanılır. Erkekler için kullanılan üç parçanın birincisi gömlek, ikincisi izar ve en büyüğü de geniştir. Ayak ve baş tarafından uçlar toplanır, bağlanır. Kefen hiçbir şekilde dikilmez. Bayanlarda mahrem yerlerini ve göğüs kısmını kapatacak şekilde bez sarılır (K73).
- Kefen parası mutlaka ayrılır. Kefen parasına “ölümlük dirimlik” denir. Sandığın dibine, yatağın arasına koyulur. Bu paraya ne olursa olsun dokunulmaz (K74).
- Kefen biçilmesinde ölünün vücudu ölçülür sonrasında kefen bıçakla azıcık yırtılır ve kefen bezi elle ayarlanır (K71, K73, K76).
- Kadınlar da kefen yedi kat olur. Bu yedi katın kıyamet gömleği olur. Kıyamet gömleğinin arkası uzun önü kısadır. Kıyamet gömleği de biçilir kafaya sığacak kadar kesilir. Bir de don biçilir ve ölü kadına giydirilir (K76).
- Ölü yıkanırken aileden yakınları bir tas su döker (K5, K7, K8, K9, K17, K20, K32, K42, K44, K60, K71, K73, K74, K78, K80, K116).
- Bahçe'nin Bilalik adı verilen köylerin olduğu bölgede erkek cenazesini Halil Hoca yıkardı (K17, K71, K74).

Bahçe halk kültüründe geçmiş dönemlerde, ölüler dere kenarlarındaki yunaklarda; yerleşim yeri eğer ki dere kenarında değilse evin önüne uzun bir masa atılır ve ölü orada yıkanmış. Türk halk kültüründe olduğu gibi yıkama işlemini ölü erkek ise erkekler; kadın ise kadınlar yapar. Eskiden yıkama işini bilen ve bunu uygulayan bazı

yıkayıcılar varken günümüzde bu işi daha çok din görevlileri yapmaktadır. Yıkama işlemi İslami kurallara göre yapılır.

Yörede ölmeden önce kefen parası mutlaka ayrılır. Kefen parasına ‘ölümlük dirimlik’ denir. Bu paraya ne olursa olsun dokunulmaz. Yine kefenleme işini bilen biri yapar, aynı zamanda bu uygulamayı din görevlilerinin de yaptığı tespit edilmiştir.

1. 1. 3. 2. 5. Cenazenin Taşınması

Ölünün yıkanıp kefenlenmesinden sonra içine konulup taşındığı tahatadan yapılan sandığa ‘‘tabut’’ adı verilir. Anadolu’nun bazı yörelerinde ise ‘‘sal’’ denilen sedye şeklindeki gereç ile ölü taşındığı görülür (Örnek, 2000, s. 218).

Tabutun taşınması sırasında tabutun üzerine ölünün cinsiyetini, mesleğini, zanaatını vb. özelliklerini belirten eşyalar konulur. Genç kız ölümü olduysa da gelinlik, duvak gibi evlilik işaret sayılan kıyafetlerin de tabut üzerinde bulunduğu görülebilir. Tahtacılar’da ise genç ölünün arkadaşları ipekli ve renkli bayraklarla cenazeyi takip ederler ve tabutun peşinden giderler (Boratav, 1994, s. 195).

Günümüzde özellikle kalabalık nüfuslu şehirlerde mezarlığın uzak olmasından dolayı belediyeden veya farklı kurumlardan tahsis edilen cenaze taşıma aracı ile cenazenin konvoy halinde taşındığı görülür.

Bahçe’de cenaze taşınması ile ilgi uygulamalar şunlardır:

- Eskiden tabut yok iken sal vardı. Sal iki uzun tahtadan yapılıp arası da keçi kılından örme yapıp sarılırdı. Salın altına da üç tane kol atılırdı. Cenaze salın üzerinde taşınırdı. Şimdi ise her köyün tabutu var (K5, K7, K9, K17, K23, K24, K25, K32, K34, K44, K45, K71, K73, K74).
- Cenaze taşınırken salın üzerine örtü olarak battaniye örtülür (K9, K43, K74).
- Tabut yerine sal vardı. Salı köyün eli yatkın kişileri ağaçtan yapardı. Sal, merdiven gibi yapılırdı. Keçi kılından salın ağaçları örmeyle örülürdü. Cenaze kefenlendikten sonra yine keçi kılından dokunmuş olan çula sarılırdı. Çula sarılan ölünün üzerine başka bir örtü örtülmezdi (K50).
- Bahçe’de her caminin bir tabutu var. Bu tabutları belediye veriyor. Tabutlar hafif olsun diye çam ve kavak ağaçlarındandır (K5, K7, K8, K9, K21, K32, K47, K71, K73).

- Cenaze eskiden taşınırken kefen çula sarılır ve sal ile taşınırdı, şimdi ise cenaze tabutta taşınıyor ve tabutun üzerine yeşil örtü örtülüyor (K9, K17, K41, K43, K71, K73, K74, K78).
- Cenaze mezarlığa omuzlarda taşınır ama mesafeye göre araçla da mezarlığa getirilir (K7, K20, K32, K42, K71, K73, K74).
- Ölü kadınsa, onun kadın olduğunu belirtmek için çulun üzerine işlemeli bir örtü veya şeş konur (K68).
- Cenazeyi sadece erkekler taşır, kadınlar taşımaz.

Bahçe’de cenazeyi taşımak için tabut öncesinde kullanılan gereç saldır. Sal basit bir şekilde yapılır ve sal yapımını bilen mutlaka birileri vardır. Ancak günümüzde her caminin kendine ait tabutu vardır. Cenaze, taşıma merasimine katılan kişilerin omzunda cami veya evden mezarlığa kadar taşınır. Cenazeyi sadece erkekler taşır. Kadınlar bu uygulamada bulunmazlar.

1. 1. 3. 2. 5. 1. Cenaze Namazı

Ölü toprağa girmeden önce, bulunduğu son namaz cenaze namazıdır. İslam dinine mensup olan her bir bireyin cenaze namazı kılınır. Cenaze namazını genellikle din görevlileri kıldırır. Ama din görevlisi yoksa namaz kıldırmayı bilen biri de eda ettirebilir. Cenaze namazı dini vecibelere göre kılınır ve namazı erkekler kılar. Cenazenin yakını olan kadınlar mezarlık veya caminin yakınında dururlar ve dinî uygulamaları izlerler.

İslamiyete göre her müslümanın cenaze namazı kılınır. Cenaze namazının eda edilebilmesi için, “ölünün müslüman olması, İslami kurallara göre yıkanmış olması, cemaatin tabutun önünde olması, imamında kıbleye karşı yere yakın bir yere konmuş olan tabut içindeki ölünün göğsü hizasında durması gerekir.” (Örnek, 1971,s. 54-55).

Diyaret Vakfı’nın İlmihali’nde cenaze namazının kılınışı şu şekilde yer alır:

Cenazeye karşı ve kıbleye yönelik olarak saf bağlanır, niyet edilir. İmam tekbir olarak ellerini namazda olduğu gibi bağlar. Cemaat de gizlice tekbir alarak ellerini bağlar. Bu tekbir bir bakıma rükun bir bakıma şarttır. Bu tekbirin arkasından hem imam hem cemaat “ve celle senâüke” cümlesini ilgili yere ekleyerek içlerinden “Sübhâneke”yi okurlar. Ardından imam elleri kaldırmadan Allahuekber diyerek açıktan tekbir alır. Cemaat de ellerini kaldırmadan gizlice tekbir alır. Bundan sonra hepsi içlerinden Allahümme salli ve Allahüme bârik

dalarını okurlar. Tekrar aynı şekilde Allahuekber diye tekbir alınır. Bu tekbirden sonra ölüye ve diğer müminlere gizlice dua edilir. Bu duadan sonra yine Allahuekber denilip tekbir alınır ve arkasından önce sağa sonra sola imam yüksek sesle, cemaat alçak sesle selâm verir. Böylece namaz tamamlanmış olur.” (Algül vd. 2014, s. 362).

Bahçe yöresinde cenaze namazı ile ilgili yapılan uygulamalar şunlardır:

- Cenaze namazı dini vecibelere göre kılınır (K5, K7, K8, K9, K17, K18, K23, K28, K34, K40, K41, K42, K43, K44, K60, K71, K72, K73, K74, K78).
- Cenaze namazını erkekler kılar ve cenaze namazı camide veya mezarlıkta kılınır (K5, K7, K9, K17, K23, K28, K71, K72, K73, K74).
- Cenaze namazını imam kıldırır. Eğer köyde imam yoksa cenaze namazını kıldırmayı bilen biri kıldırır (K7, K9, K43, K71, K73, K74).
- Cenaze namazı cami veya mezarlıkta kılınır. İmam cenazeyi musalla taşına koyar ve herkesten helallik ister (K71, K73, K74).
- Cenazenin yakını olan kadınlar mezarlık ve caminin yakınında dururlar ve dini uygulamaları izlerler (K5, K7, K8, K9, K23, K32, K50, K60, K71, K73, K74, K78).
- Bahçe'nin köylerinde Diyanet'in hocaları yok iken cenaze namazını bazı köylerde *Halil Hoca* bazı köylerde de *Mennan Hoca* kıldırmış. Namaz kıldırması karşılığında da cenaze sahibi bu hocalara *helallik* diye para vermiş (K17, K19, K45, K71, K73, K74).

Bahçe yöresinde cenaze namazları İslamî kurallara uygun olarak kılınır. İlçede günümüzde cenaze namazlarını din görevlileri kıldırmaktadır. Fakat geçmiş dönemlerde, din görevlilerin bulunmadığı zaman bu işi bilen ehil kişiler cenaze namazını kıldırmış. İlçede cenaze namazını sadece erkekler kılar, kadınlar bu dinî merasime katılmazlar.

1. 1. 3. 2. 6. Defin ve Mezarlıkta Yapılan İşlemler

Ölüm olayının gerçekleşmesinden sonra, dinî vecibeler yerine getirilir ve cenaze en kısa zamanda “ebedîistirahatgâhı” olan mezarlığa götürülür. Anadolu’da mezarlığın diğer adı da “kabristan” dır. Ölümün duyulmasından sonra ilk iş mezar yeri kazmaktır. Kırsal kesimlerde bu işi yapan belli kişiler vardır ve bu kişiler mezarı kazarlar.

Bahçe ilçesinin engebeli olan arazi şartlarından dolayı köylerin birçoğunda birden çok mezarlık vardır. Bunun sebebi ise kış mevsiminde mezarlıklara ulaşım zorluğudur.

Cenaze mezara konduktan sonra üzeri tahta ve çeşitli otlarla örtülerek, üzerine toprak atılmaya başlanır. Herkes üç kürek veya daha fazla toprak atar. Toprağı atan küreği yere bırakır. Bir sonraki kişi alır. Toprak atıldıktan sonra hoca Kur'an okur. Kur'an okunmasından sonra herkes geri döner. Hoca mezarın başında kalarak talkın verir. Talkın sırasında hoca, ölüye kabir suallerine nasıl cevap vermesi gerektiğini söyler (Gökşen, 2011, s. 139).

Bahçe yöresinde defin ve mezarlıkta yapılan işlemler şunlardır:

- Cenaze mezara getirilince en yakını iki kişi mezarın içine girer. İki kişi tabuttan cenazeyi kefeniyle çıkarır ve mezar içindekilere verir. Kabirdeki iki kişi, cenazeyi kefeniyle tutar ve yüzü sağ tarafa gelecek şekilde, cenaze kefeniyle kibleye doğru yatırılır. Cenazeninarka tarafına da yumuşak toprak koyulur. Cenazenin üzerine eskiden "sapırtma ağacı" koyarlardı. Mezarın üzerine toprak atılır ve imam Yasin suresini okur ve duasını yapar (K71, K73).
- Ölüm haberi duyulduğunda mezarlıkta mezar kazılır. Cenaze sahibi mezar kazanlara karşılığında para verir ancak ilçe merkezinde belediye, kazım işlemini yapıyor (K2, K7, K8, K9, K34, K42, K50, K60, K71, K78).
- Mezara yakınlarından başlamak üzere orada bulunan herkes üç kürek toprak atar. O sırada imam Kur'an okur (K7, K9, K21, K35, K43, K45, K71, K74).
- Cenaze defnedildikten sonra mezarda bulunanlar cenaze sahibine başsağlığı dilerler (K2, K5, K7, K8, K9, K15, K18, K19, K20, K23, K31, K34, K37, K41, K43, K70, K71, K73, K74, K119).
- Cenazeyi mezara defnetmek için erkekler gider. Cenazenin yakını olan kadınlar defin işlemini uzak bir yerden izler (K5, K9, K13, K40, K44, K61, K71, K73, K80).
- Cenaze gömüldükten sonra mezar toprağının üzerine su dökülür. Mezarın başına herhangi bir şey dikilmez. Sonrasında uzun yarım metre boyunda ağaç dikilir. Eskiden tandır adı verilen uzun taşlar dikilirdi (K74).
- Ölü defnedilirken vasiyeti üzerine istediği bir mezarın yanına defnedilir (K7, K9, K43, K60, K71, K72, K73).

- Ölü akrabalarının bulunduğu mezarların yanına defnedilir (K8, K16, K23, K42, K70, K73).
- Ölünün toprağına zemzem suyu dökülür (K1, K6, K9, K16, K71, K79, K116).
- Ölen kişi hangi ağacı çok severse mezarının başına o ağacın fidanı dikilir (K73, K74).
- Mezarın üzerine bayramlarda şeker atılır (K1, K7, K9, K40, K76, K106, K122).
- Ölü mezarlıktaki musalla taşına konduğunda yağmur yağmaya başlarsa bu yağmura cennet yağmuru denir (K82, K83).
- Savranlı, Kaman, Arıcaklı, Burgaçlı, Örencik gibi köylerin çoğunda birden çok mezarlık vardır. Bunun nedeni ise zorlu kış mevsiminde mezara cenazeye ulaştırma kolaylığıdır. O nedenle köylerin her iki uç taraflarında mezarlık vardır (K40).

Bahçe ilçesi ve köylerinde uygulanan defin ve mezarlık işlemleri Türk halk kültürüyle benzerlik gösterir. Cenaze mezara getirilince en yakını iki kişi mezarın içine girer. İki kişi tabuttan cenazeyi kefeniyle çıkarır ve mezar içindeki kişilere verir. Kabirdeki iki kişi, cenazeyi kefeniyle tutar ve sağ tarafa gelecek şekilde, cenaze kefeniyle kibleye doğru yatırılır. Cenazenin arka tarafına da yumuşak toprak koyulur. Cenazenin üzerine eskiden “sapırtma ağacı” koyarlardı. Mezarın üzerine toprak atılır ve imam Yasin suresini okur ve duasını yapar. Bu uygulamalar İslamî geleneklere uygun bir şekilde yapılır.

Ayrıca araştırmamız sonucunda köylerde birden çok mezarlığın olduğu tespitine ulaştık. Bu durumun sebebini ise bölgenin engebeli bir coğrafyadan oluşması ve kar yağışının ulaşımı zorlaştırmasıdır.

1.1.3.3. Ölüm Sonrası

Ölüm sonrasında yapılan işlemler, ölünün defin işleminden sonra aileyi teselli etmek, kötü günlerinde onlara moral vermek, ölen kişinin ardından Kur'an okumak, onun hayrına mevlit okutup yemek vermek, ölünün kalan eşyalarını dağıtmak, eğer varsa borçlarını kapatmak, mezarını ziyaret etmek gibi uygulamalardan oluşur.

1. 1. 3. 3. 1. Cenaze Evi

Cenaze defnedildikten sonra ölüyle ilgili uygulamalar cenaze evinde devam eder. Başsağılıma gelinir, taziyeler başlar. Cenaze evinde sürekli Kur'an okunur ve dua edilir. Ölünün yakınları ağıt ağlayarak acısını dile getirir. Cenaze evine gelen kişiler de ölü ile ilgili dua edip onun ölümden önceki yaşamındaki iyi hallerinden bahsederler.

Cenaze evinin geceleri de ışıkları açık olur. Yas evi ve yakın evlerde saygısızlık olabilecek bazı uygulamalardan kaçınılır. Genellikle cenaze evinde yemek yapılmaz ve yemeği komşular getirir. Bu evin işlerini komşular yapar.

Ölü kabristana yol aldıktan sonra aynı gün Bulgaristan Türklerinde ve Anadolu'nun kimi yörelerinde evde yağ kokutulduğu görülür. "Bu amaçla, helva pişirilir, helvayıyiyenlerin hayır duası alınır."(Tacemen, 1995, s. 615).

Savur'un (2010), Kalafat'tan (1998) aktardığına göre Balıkesir'de dinsel bir uygulama olarak ölünün ardından bir bardak suya ölünün "40 Yasin" okunduğu görülür. Ayrıca ölünün yiknadığı yere ruhu geleceği düşüncesinden hareketle mum koyuup yakılır ve aynı zamanda abdest alması için ise su konulur.

Akkaya ve köylerinde mezardan dönenler cenaze evine gelir. Dışarıdan gelenler içeriye alınır, onlara yemek verilir ve Fatıha suresi okunur. Diğerleri cenaze sahiplerine başsağlığı dileyerek ayrılır (Gökşen, 2011, s. 139).

Bahçe yöresinde cenaze evinde yapılan uygulama ve pratikler şu şekildedir:

- Cenaze evinde üç gün yemek pişmez, komşular yemek getirir (K5, K7, K9, K13, K40, K46, K61, K63, K80, K117).
- Yas zamanı, cenaze yakını kadınlar ve erkekler koyu renk kıyafet giyinirler. Cenaze olan evin kapıları yedi gün boyunca açıktır (K7, K43, K71, K73, K74, K79, K82, K84, K89, K100).
- Cenaze olan evde ve yakın komşularında televizyon ve radyo açılmaz. Cenaze evinde sürekli Kur'an okunur (K2, K8, K9, K13, K17, K20, K25, K32, K41, K42, K55, K60, K61, K63, K64, K66, K71, K73, K74, K79, K80, K115, K127).
- Ölü sahibinin evinin önüne taziye çadırı kurulur. Taziye çadırı üç gün boyunca durur. Taziye çadırına gelenler cenaze sahibine başsağlığında bulunurlar. Sürekli Kur'an okunur (K40, K71, K73, K74).
- Ölü evinin dışında yakınlarının evlerinde de yas tutulur (K5, K8, K9, K43, K46, K74, K76, K83, K119).
- Şimdilerde taziye çadırının sökülmesiyle yas biter (K74, K78).
- Cenazesi olan erkekler yasta oldukları için uzun süre sakalını kesmezler (K7, K9, K21, K40, K71, K78).

- Cenaze evine taziyeye gidildiğinde, ”Başınız sağ olsun, kalanlara sağlık, Allah rahmet eylesin...” gibi dileklerde bulunulur (K2, K7, K9, K42, K61, K63, K66, K78, K80).
- Cenaze evinde üçüncü gün ve kırkıncı gün helva dağıtılır (K1, K2, K7, K9, K74).
- Ölü evinde ölünün yedisinde, kırkında Yasin okutulur (K1, K7, K21, K40, K61).
- Cenaze evinde yapılacak işleri cenaze evinin fertleri yasta olduğu için komşular yapar (K8, K13, K19, K41).
- Cenaze evinde hatim indirilir (K71, K73).
- Cenaze evine gelenler yanlarında çay, şeker gibi şeyler getirir (K1, K5, K76).
- Cenaze evinin kapıları yedi gün boyunca kapatılmaz (K1, K3, K61, K63, K67).

Bahçe yöresinde Türk kültüründe olduğu gibi taziye önemli bir yer tutar. Taziye amacıyla cenaze evine gidilir ve cenaze sahiplerine başsağlığı dileğinde bulunulur. Cenaze evinde yemek pişmez, yemeği cenaze evine komşular getirir. Cenaze sahibinin yapılacak işlerini de komşular ve yakınları yapar. Bu uygulamadaki amaç cenaze evinin acısını paylaşıp ev halkına yardımcı olmaktır.

1. 1. 3. 3. 2. Ölü Yemeği

Ölünün ardından belli günlerde mevlit okutulur ve yemek verilir. Bugünler dinsel bir öneme sahip olan üçü, yedisi, kırkı ve elli ikisidir. Verilen yemeğin ölünün ruhuna ulaştığına inanılır.

Çoban'ın (2011), İnan'dan (1995), aktardığına göre:

İslamiyet öncesi Türk topluluklarında ölünün belirli günlerinde "ölü aş" verilmekte, "aş töreni" (yoğ töreni) yapılmaktadır. Beltirler'de, ölünün üçüncü günüçadırın güneyine bir sofra kurulur. Bu aşta fazla kalabalık toplanmaz. Hazırlanan yemekve içkilerin yarısı, ölünün ruhu için ateş ruhuna kurban edilir. Ölünün yedinci günü,bütün oba ve köy halkı kadın erkek mezarlığa gidilir. Mezarın sağ tarafında bir ateşyakılır. Getirilen yemek ve içkilerden mezarın üstüne konur. Sonra yemeye ve içmeyebaşlanır. Yeme içme töreni bittikten sonra, mezar üstündeki rakı ve yemekleri ateşatarlar. Tören böylece sonra erer Yedi gün ölünün evinden hiçbir şey çıkmaz. 20.günü, evde yine aş verilir (s. 189-193).

Ölünün anıldığı, onun adına yemek verildiği günler daha çok üç, yedi, kırk ve elli iki gibi rakamlarla ifade edilen zaman dilimleridir. Türk halk kültüründe daha

sıklıkla kırk ve elli ikinci günlerde yemek verilir. Ayrıca Dede Korkut Desatamı'nda aş verme geleneğinden bahsedilir. Komşu kafir kavimlerin ölmüş kişilerin mezarlarına sabah akşam yemek götürdüğü yer alır (Boratav, 1994, s. 200-201).

Bahçe yöresinde ölü yemeği verilirken şu işlemler yapılır:

- Ölü evinde üçüncü gün mevlit okutulup yemek verilir (K7, K9, K41, K71, K73).
- Eskiden mevlitler perşembe akşamı okutulur yemek verilirdi fakat şimdilerde ise daha çok cumartesi ve pazar günleri okutulup yemek veriliyor (K19, K73, K74).
- Ölü yemeğine gelenlere; şerbet, bulgur pilavı, kuru fasulye, türlü gibi yemekler ikram edilir (K5, K9, K53, K71, K79).
- Eskiden don kazanlarında patates sulusu, kuru fasulye, haşlamalık et, toga çorbası pişerdi. Teçlerde ise salçalı dövme pişirilir, mevlit okutulurken gelenlere ikram edilirdi. Şimdilerde ise kimileri hazır yemek şirketlerine sipariş veriyor ve şirket iki üç çeşit yemek getiriyor (K6, K7, K13, K40, K63).
- Ölü yemeği olarak lahmacun, ayran verilir (K1, K66, K67).
- Mevlitten sırasında Kur'an okunurken şerbet dağıtılır. Sonra mevlit yemeği verilir (K8, K41, K63, K80).
- Ölünün en sevdiği yemek de ölü yemeğinde verilebilir (K5).
- Bahçe'de ölü çıkan ev, mutlaka yemekli mevlit yapar (K1, K5, K7, K9, K19, K40, K41, K73, K74).

Türk kültüründe yer aldığı gibi yörede de ölüm olayı sonrasında yemek vermek önemli bir yer tutar. Bahçe'de cenaze çıkan ev, mutlaka mevlit yemeği verir. Ayrıca belli günlerde de helva dağıtılır. Eskiden ilçe merkezinde yemek pişirilirken, şimdilerde mevlit yemeği daha çok hazır yemek şirketlerinden temin edilmektedir.

1. 1. 3. 3. 3. Ölünün Eşyaları

Ölen kişinin eşyaları genel anlamda “*eskilik yenilik*” durumu gözetilerek ya yakılır ya da fakir birine verilir. Kimi eşyaları ise hatıra olarak yakınları tarafından saklanır.

Anadolu'nun birçok yöresinde ölmüş kişinin üzerinden çıkan giyisilerine “*soyka*” denilmektedir. Ortak düşünce bu giyisilerin temizlenip, arındırıldıktan sonra fakir birinsine bağışlanmasıdır. Bu arındırma işlemi kimi zaman simgeselde olabilir. Örneğin ölünün kıyafetlerine su serpmek gibi. Aynı zamanda bu uygulama bir tedbir

niteliğindedir. Çünkü ölen kişinin onun eşyalarını kullanacak olan kişiye zarar verebileceğine inanılır (Boratav, 1994, s. 200).

Gökşen (2011) ise Kars yöresinin Arpaçay'ın Carcı köyünde ve Koçköy beldesinde ölen kişinin elbiselerinden bir takımının evin bir köşesine asıldığını belirtir ve yakın kişilerden taziye ziyarete gelen olduğu zaman veya ölüm yıldönümlerinde bu kıyafet duvardan indirilip, yere serilerek yad amaçlı ölen kişinin ardından ağıt ağlandığını söyler. Duvara asılan bu kıyafet bir nevi evde simgesel olsa da ölen kişiye saygıyı belirtir.

Bahçe çevresinde ölünün eşyaları ile ilgili yapılan uygulamalar şunlardır:

- Ölünün vasiyeti üzerine yüzüğü ölüyü yıkayan kişiye verilir (K9, K76).
- Ölünün giyilemeyecek durumda olan eski kıyafetleri yakılır. Giyilebilecek durumda olan kıyafetleri ise ihtiyacı olan birine verilir (K5, K7, K9, K41, K46, K71, K72, K73, K74).
- Ölünün giyilebilecek durumda olan kıyafetleri imama götürülür. İmam da bu kıyafetleri fakir birine verir (K71, K73).
- Ölen kişinin bazı eşyaları yakın akrabaları tarafından hatıra olarak saklanır (K1, K8, K13, K43, K61, K63).
- Ölen kişinin kıyafetleri güzelce yıkanır ve temiz bir şekilde fakir birine verilir (K86, K115).
- Ölen kişinin değerli eşyaları sandığa konur ve hatıra olarak saklanır (K44, K66, K86).
- Ölünün üzerinden çıkan kıyafetler ters çıkarılır ve hiç düzeltilmez (K120).
- Ölen kişi eğer ki okuyorsa onun bazı kitapları, kalemleri bir çantaya koyulur ve duvara asılır (K126, K127).

Bahçe'de ölen kişinin giyilemeyecek durumda olan eski kıyafetleri yakılır. Giyilebilecek durumda olan kıyafetleri ise ihtiyacı olan birine verilir. Ölen kişinin hatırası olsun diye bazı eşyalarının saklandığı görülür.

1. 1. 3. 3. 4. Devir/ Iskat

Ölen bir kimsenin, namaz, oruç, zekât gibi ibadetlerini sağlığında yerine getirememesi üzerine bu borçlardan kurtulması için yakınları tarafından bir fakire para verilmesi ile ıskat yapılmış olur. Iskat yapılmıca ölünün ruhunun rahatlayacağına inanılır.

Bahçe yöresinde devir ve ıskat ile ilgili çok fazla bir uygulama yapılmaz.

- Ölünün ardından devir için tesbih çekilir. Maddi durumu yerindeyse hacca gidilir (K9).

Bahçe yöresinde devir ve ıskat uygulaması çok fazla yapılmamaktadır.

1. 1. 3. 3. 5. Yas Tutma/ Ağıt Söyleme

Yas, Türk toplumunda geçmişi çok eskilere dayanan ve varlığını günümüzde de sürdürmeye devam eden bir ölüm sonrası uygulamasıdır. Yasın başlangıcı bir kişinin ölümüyle başlar fakat bitişi kişilere, yöreye, kültüre, zamana ve koşullara göre değişiklik gösterir.

Yas tutanların kaçındıkları bazı uygulamalar vardır. Yas tutan bireyler; renkli, cıvıl cıvıl kıyafet giymekten kaçınırlar. Genellikle koyu renkli kıyafetler giyerler. Kızlar, kadınlar makyaj yapmaz, erkekler sakalını kesmezler. Yas olan yerde uzun süre televizyon, radyo açılmaz. Eğlence yerlerine gitmezler. Şen kahkahalarla gülmezler.

Ağıt; yakınına, sevdiği bir insanı kaybetmiş kişinin rahatlamak, ölen kişiye olan özlemine dile getirmek, ölenin iyi huylarını, güzelliğini anlatmak vb. konularda söylenir. Ağıt söylemenin zamanı yoktur. Daha çok yas döneminde söylenen ağıt, kimi zaman ağıt söyleme yeteneğine sahip kişilerce ömürlerinin sonuna kadar söylenir. Geçmişte Türk toplumunda ağıt söyleme işinin meslek haline geldiğini de görmekteyiz.

Anadolu'da ağıt daha çok kadınlar tarafından söylenir. Ağıt söyleyen kişiler ölenin kız kardeşi, eşi, anası, yakın akrabaları ve komşulardır. Ağıt bir feryattır. Bu esnada da farklı yörelerde değişik hareketler yapılır. İskenderun'da ölünün anası göğsüne vururken, karısı da “toprak başıma” diyerek bağırır figan eder ve saçlarını yolar (Boratav, 1994, s. 197).

Dede Korkut Kitabı'nda da yas tutma/ağıt ağlama geleneği destanların içinde yer alır. Metinde Beyreg'in tutsak edilmesi üzerine “Beyregün babası kaba saruk götürüp yire çaldı, tarttı yakasını yırttı, oğul oğul diyüben böğürdü zarılık kıldı. Ağ pürçekli anası buldur buldur ağladı gözünün yaşın dökdi, acı tırnak ağ yüzüne aldı çaldı, alyanağın tartdı kargu gibi kara saçını yoldı.” şeklinde bir uygulamanın yer aldığı görülür. Yasın sadece ölüm için değil aynı zamanda beklenmedik acı bir olay üzerinde tutulduğunu da söyleyebiliriz. Ayrıca Beyregün tutsaklığından sonra, “ Pay Püre Bigün dünlüğü altın ban evine şiven girdi. Kızı gelini kas kas gülmez oldu, kızıl kına ağ eline yakmaz oldu. Yidi kız kardaşı ağ çıkardılar kara tonlar geydiler, vay bigüm kartaş

muradına maksudına ırmeyen yalunuz kardaş diyüp ağlaşdılar bögrüşdiler. Eyregün yavuklusına haber oldu, Banı Çiçek karalar geydi ağ kaftanını çıkardı, güz alması gibi al yanağını tartdı yırttı...” eski Türklerde yas sonrası uygulamaları Dede Kokut Destanı’nda tüm açıklığıyla görmekteyiz (Ergin, 2004, s. 130-131).

Kadirli ve Osmaniye Ağıtları adlı çalışmasında yas geleninin Türk kültüründe önemli bir yeri olduğunu belirten Şimşek (1993)özellikle Manas Destanı’nda yas törenine ağıtçıları getirildiğini ve bu kişilerden ağıt söylenmesi istendiğini ifade eder. Yine destanda “Kanıkey ve Ayçörek de eşleri Manas ile Sementey’in ölümleri üzerine ağıtlar söylemişlerdir.”

Bahçe çevresinde ölüm sonrası yas tutma ve ağıt ağlama gelenekleri ile ilgili şu uygulamalar yapılır:

- Ölü evinde yasta olan erkekler, sakalını uzun süre kesmezler. Ölünün yakınları ölünün kırkı çıkana kadar bir eğlenceye, düğüne katılmazlar (K7, K73, K74, K78, K116).
- Ölü evinde ölen kişi adına ölünün yakınları ve köyün ağıtçı kadınları ağıt yakarlar (K76).
- Cenaze sahipleri, uzun süre süslü püslü kıyafet giymezler. Yasta oldukları için genç kızlar giyimlerine dikkat eder (K2, K5, K17, K21, K40, K44, K61, K67, K73, K80, K120).
- Cenaze evinde uzun bir süre televizyon izlenmez, radyo dinlenmez. Yakın komşuları da buna dikkat ederler (K73, K74, K79, K119).
- Yas olarak ölünün ardından sürekli Kur’an ve Yasin okunur (K1, K6, K13, K23, K32, K38, K45, K52, K73, K76, K80, K91, K115).
- Yas evine yakın bir yerde çalgılı düğün olacaksa düğün çalgılı yapılmaz. Düğün mevlitli yapılır (K9, K61, K74, K76, K82, K83, K120, K123).
- Yas süresi ölen kişinin yaşına, ölmeden önceki sağlık durumuna vb. sebeplere göre değişiklik gösterir (K61, K63, K67, K73, K74).

Bahçe yöresinde yas tutanların kaçındıkları bazı uygulamalar vardır. Yas tutan ev halkı giyimine, kuşamına dikkat eder, eğlenceli yerlere girmez; televizyon ve radyo yas evinde açılmaz. Yas süresi ölen kişinin yaşına, geride bıraktıklarına vb. koşullara göre değişir. Ölünün ardından ağıt yakma geleneği yoğun bir şekilde olmasa da ilçede varlığını sürdürmektedir.

1. 1. 3. 3. 6. Mezar Ziyaretleri

Ölüm olayından sonra, ölünün son olarak götürüldüğü ve defnedildiği yer mezarlardır. Ölmüş olan kişinin dünya üzerindeki son mekânı orası olduğu için yakınları ve toplumun diğer fertleri tarafından bu yerlere önem verilir, saygı gösterilir. Dolayısıyla mezara, mezarlığın çevresine, mezarlığı ziyarete dikkat edilir ve bu mekânlarda birtakım uygulamalar yapılır.

Kalafat (1998), Erzurum ve çevresinde “Mezar ziyaretlerinde, mezar taşları ve toprağı öpüldüğünü ifade eder. Bu durum yörede ölünün son mekanı olan mezara verilen önemin bir işaretidir. Yine Kalafat (1998), “İstanbul Eyüp'te bazı mezar taşlarına el sürülür ufak taşlar yapıştırılır. Türbelerin civarında bulunan ağaçlara bez bağlanır.” diyerek bu uygulamaların Anadolu'nun birçok yöresinde yapıldığını belirtir (s. 263).

Arslan'ın (2011), aktardığına göre “Kastamonu'da mezarın üstüne basılmaz, üstüne su dökülür. Mezarlıktaki ağaçlara dokunulmaz ve meyveli ağaç varsa, meyveleri yenmez.” (Abdulkadiroğlu, 1987, s. 9).

Avcı'nın (2015), Dalgın'ın (1995) aktardığına göre ise mezar üzerine veya yanına dikilen bitkiler, fidanlar ise önemli bir görev üstlenir. Bu fidanlar sayesinde mezarın kaybolması engellenmiş olur. Aynı zamanda Anadolu'da mezarın yanına dikilen bu bitki ve fidanların rüzgarın esmesiyle sallanması sonucu ölünü günahlarının döküleceğine inanılır.

Bahçe yöresinde mezar ve mezar ziyaretleri ile ilgili şu uygulamalar yapılır:

- Mezar toprağının üzerine nohut, susam ekilir (K7, K8, K9, K61).
- Savranlı köyünde iki mezarlık vardır. Birisi yukarı obanın mezarlığı diğeri aşağı obanın mezarlığıdır. Bunun nedeni köyün engebeli bir araziye kurulması ve kış mevsiminde cenazeyi taşıma zorluğudur (K41, K42, K43, K44).
- Mezarın başına çalı dikerler (K13, K21, K32, K78, K119).
- Mezarın başına ilk olarak tahta dikilir. Daha sonra köyün yakınından düzgün bir “gıyrak taşı” getirilir ve tahtanın yerine bu taş dikilir (K15, K45, K70)
- Mezarın ölçüsü ölen kişiye göre değişir. Önceden mezarın başına taş dikilirdi; dikilen taşta ölen kişinin ne zaman öldüğü, kim olduğu yazmazdı. Şimdi ise mezar taşlarında ölen kişinin kim olduğu, ne zaman öldüğü yazıyor (K9).
- Mezar başına gül ve çam ağacı dikilir (K2, K5, K21, K40, K41, K52, K63, K66, K83, K95).

- Bahçe mezarlığının bulunduğu yer yamaçtadır ve tarıma elverişli değildir (K74).
- Aslanlı Mahallesi’nde mezar başına “*tandır*” denilen taş dikilirdi. Bu tandır taşına “*mezar taşı*” da denir. Bu tandır taşı Aslanlı Mahallesi’nin karşı tarafında olan “*Hanın Kayası*” denilen yerden getirilirdi. Uzun olan “*tandır taşı*” mezarın başına, kısa olan “*tandır taşı*” da mezarın ayakucuna dikilirdi (K74).
- Mezar ziyaretleri genellikle perşembe günleri yapılır (K5, K7, K8, K9, K16, K19, K32, K46, K54, K61, K63, K64, K67, K71, K73, K74, K76, K87).
- Bayram arifelerinde ikindi namazı sonrası, ölen kişinin ölüm yıl dönümlerinde mezar ziyaret edilir. Mezarın başında Yasin ve Kur’an okunur. Mezarın çevresi temizlenir, mezar başındaki ağaçlar sulanır (K119, K122).
- Mezar yakınından geçilirken Fatiha okunur (K1, K7, K9, K21, K32, K39, K68, K71, K73, K74, K80, K86, K115, K123).
- İlçede birisi şehit olmuşsa onun mezarının başına Türk bayrağı dikilir (K78).
- Rüyada ölmüş kişi görülürse, “*Ölen kişi beni çağırıyor.*” derler ve mezarlığa gidip Kur’an okurlar (K1, K6, K9, K43, K46, K61, K63, K79).
- Ölmüş kişinin yakını uzak bir yerde yaşıyorsa, memleketine geldiğinde mezarı ziyaret eder (K52, K53, K61, K73, K74).
- Ölüm yıldönümlerinde mezar ziyaret edilir, Kur’an okunur (K1, K61, K66, K67, K96).

Ölüm olayından sonra ölen kişinin gideceği yer mezarlıklardır. Dolayısıyla Türk halk kültüründe olduğu gibi Bahçe kültüründe de mezarlıklara saygı gösterilir, mezarlık yakınından geçilirken Fatiha mutlaka okunur. Ayrıca ilçede bayram arifelerinde, perşembe günlerinde, ölen kişinin ölüm yıldönümlerinde, gurbette yaşayıp Bahçe’ye ziyarete gelenlerin geldiklerinde, ölmüş yakınlarının mezarlarını ziyaret ettiklerini tespit ettik. Eskiden mezar baş ve ayakuçlarına “tandır” denilen taşlar dikilirken günümüzde mermerin dikildiğini görmekteyiz.

1. 2. Bayram, Tören ve Kutlamalar

1. 2. 1. Sünnet Töreni

Sünnet, Türk halk kültüründe uygulanan ve erkek çocuğunu önemli bir statüye eriştiren, toplum nezdinde onu yükselten önemli bir gelenek ve dini bir uygulamadır. Sünnet, sadece Anadolu coğrafyasında ya da Müslüman Türklerde uygulanan bir pratik

değildir. Dünyanın farklı coğrafyalarında, kültür ve toplumlarında sünnet uygulanmaktadır.

Sünnet işlemine bakıldığında İslam ve Yahudi dinin kuralları arasında görülse de bu dinlerin dışında dünyanın farklı coğrafyalarında uygulanmaktadır. Okyanusya ve Afrika kavimlerinden Amerika yerlilerine kadar bu uygulama yer alır. Kimi bilginler sünneti “döl türemesi” ni kolaylaştırdığı için bir bereket töresi olarak görürler. Müslüman-Türk geleneklerinde ise sünnet çocuğun İslam toplumuna katılmasını sağlar (Boratav, 1944, s. 159).

Sünnet toplumda sadece cerrahi bir uygulama değil onun ötesinde bireye sosyal bir statü kazandıran önemli bir geçiş törenidir. Bu geçiş törenini birçok ayrıntılarıyla evlenme törenine benzeten Boratav, sünnet töreni ile ilgili birtakım ortak öğeler belirtir: “Sünnet töreninin mevsimi, sünnet olacak çocuğun kıyafeti, sünnet çocuğunun giyimi, sünnet töreninin senaryosu gibi” (Boratav, 1994, s. 160).

Sünnet Kars ve çevresinde dini bir vecibe olarak görülmektedir. Bununla birlikte sünnetin sağlıkla ilgili olduğu kanaati de yaygındır. Sünnet yaşı olarak genellikle 1- 10 yaşlar arası uygun görülürken, Akyaka Kayaköprü köyünde sünnet yaşının üst sınırı 17- 18 olarak görülmektedir. Bu yaşları geçirenlere hoş gözle bakılmıyor. Bu tip insanlara sünnetsiz olmalarından ötürü “Gavur”, “Ermeni” nitelermeleri yapılmıştır (Gökşen, 2011, s. 140).

Bahçe yöresinde sünnet töreni uygulamaları şunlardır:

- Bahçe ilçesinde sünnet uygulaması dini amaçla yapılır (K4, K8, K9, K18, K27, K28, K29, K37, K38, K39, K41, K53, K65, K81, K92).
- Eskiden sünnet genellikle ilaç yokluğundan dolayı ilkbahar mevsiminde yapılırdı. İlkbahar mevsiminde sünnetli çocuk daha çabuk iyileşirdi (K13, K18, K19, K60, K65).
- Sünneti eskiden ilk olarak “Çürük Hatice” yapardı. Daha sonra “Gül Ali” sünnet yaptı. “Gül Ali” Kaman köyünden idi. Köy köy gezer yeni doğan erkek çocukların havadislerini alır, çocuklar 10 günlük oldu mu onları sünnet ederdi (K9, K17).
- Sünneti eskiden abdallar yapardı. Abdalların başında kırmızı veya yeşil renkli bir kalpak olurdu. Ellerinde de bir çantaları vardı. İlçede herkes sünnetçi abdalları bilirdi (K18, K28, K29, K35, K74).
- Bahçe’de şimdi sünnetleri “Sünnetçi Ramazan” yapar (K4, K7, K88).

- Ailenin isteğine bağılı olarak Bahçe'de sünnet törenleri çalgılı veya mevlitli yapılır (K2, K7, K9, K17, K27, K37, K43, K54, K65, K79, K84, K95).
- Sünnete çağrı davetiye ile olur (K9, K41, K65, K73, K78, K119).
- Sünnet olmuş çocuğun yarasının çabuk iyileşmesi için çam kabuğunun külü sünnet edilmiş bölgeye dökülür (K65, K76).
- Sünnet olacak çocuğun babası kirveyi seçerdi. Kirve kadında erkek de olabilir. Çocuğun babası kirveye kıyafet alırken kirve de sünnet çocuğuna kıyafet alır. Sünnet sonrasında kirve çocuğun isteklerini karşılar (K7, K9, K18, K21, K40, K65).
- Sünnet hediyesi olarak çocuğa takı takılır veya yastığının altına para bırakılır (K2, K9, K61, K63, K78).
- Sünnet olacak çocuk kirvenin kucağına oturtulur, abdal da çocuğun cinsel organına kamışı takar ve kesilecek yerinden bıçakla keser (K18, K40, K65).
- Sünnet olmayana 'sünnetsiz' denir. 'Sünnetsiz' erkek toplumda aşağılayıcı bir durumdadır. O nedenle insanlar çocuklarına 'sünnetsiz' dedirtmemek için onları sünnet yaptırırlar (K81, K120).
- Erkek çocuğu yedi yaşına kadar sünnet ettirilir (K2, K4, K8, K9, K41, K43, K118).
- Sünnet çocuk beş altı yaşlarında iken yapılır (K65).
- Sünnet her mevsimde yapılır. Ancak daha çok halk arasında 'narçiçeği' diye tabir edilen baharın son aylarında yapılır (K18).
- Sünnet yapılmasında bahar ayının seçilmesinin nedeni bu aylarda iyileşme çabukluğu ve çocukları hastalıklardan korumanın daha kolay olmasıdır (K18, K40, K65, K74).
- Fakir ve öksüz çocukların sünneti zengin bir çocuğun sünnetiyle beraber yapılır ya da hayırsever birileri, birkaç yetim çocuğu toplar ve topluca sünnet ettirir (K4, K5, K9, K41, K65).
- Sünnet, sünnet yapmaya ehliyeti olan bir kişi tarafından yapılır. Bu genellikle sağlık memuru veya doktor olur (K65).
- Sünnet töreninden önce sünnet çocuğu için elbiseler alınır, sünnet töreninde verilmek üzere yemek hazırlığı yapılır (K2, K9, K18, K32, K37, K40, K43, K65, K73).
- Sünnet olacak çocuğa oda hazırlanır. Oda süslenir, sünnet çocuğunun yatağı yapılır (K76, K116).

- Sünnet çocuğu için araçlarla konvoy yapılır. Mesire alanlarında, mahalle arasında çocuk gezdirilir (K2, K4, K5, K87, K108).
- Sünnet sonrası kesilen parça üzerine basılmayacak temiz bir toprağa gömülür (K46, K65, K76, K80).
- Çalgılı sünnetlerde çalgı sünnet gününden iki üç gün önce başlardı. Şimdi ise aynı gün başlıyor ve tek gün çalgı oluyor (K5, K7, K9, K18, K28, K29, K33, K35, K43, K54, K65, K73, K78, K119, K120).
- Mevlitli sünnetlerde mevlit sünnetten hemen önce okutulur (K71, K73, K74).
- Eskiden sünnetçi çocuğu sünnet ettikten sonra yaptığı uygulama karşılığında ev sahibinden horoz, tavuk, sabun ya da para alırdı (K13, K17, K18, K45, K74).
- Sünnetten sonra sünnet olmuş çocuklara eteklik giydirilir (K9, K65).
- Çocuk ilkokula başlayana kadar sünnet edilir (K61, K66, K80).

Bahçe ilçesinde sünnet töreni daha çok dini vecibe olarak görülmektedir. Çalgılı veya mevlitli olan bu törende Anadolu'nun birçok bölgesinde olduğu gibi kirvelik uygulaması vardır.

Sünnet olacak erkek çocukları ilçede yedi yaşına kadar sünnet ettirilir. İlbahar mevsimi daha çok tercih edilen mevsimdir. Eskiden, yörede sünneti bu işi yapan belli kimseler ya da abdallar bulunurken şimdilerde sünnet işini sağlık memurları veya doktorlar yapmaktadır.

1. 2. 2. Askerlik ile İlgili Âdet ve İnanmalar

Geçmişten günümüze kadar askerlik Türk toplumlarında ülkenin tabii bir ayağı olmuştur. “*Ordu-Millet*” kavramı, “*Peygamber Ocağı*” benzetmesi bunun en önemli örnekleridir. Türk Millî Kültürü eserinde bozkır Türk devletinde hemen her Türk'ün savaşa hazır durumda olduğunu ve askerliğe hususi bir meslek gözüyle bakılmadığını ifade eder (Kafesoğlu, 1988, s. 269).

Türk halk kültüründe askerlik önemli bir yükümlülüktür. Yaşı gelen ve sağlığı yerinde olan her Türk erkeği bu kutsal vazifeyi yerine getirir. Sadece askere giden kişi değil; yakınları, arkadaşları ve komşuları bu kutsal vazife öncesi birtakım uygulamalar yapar.

Askere gidecek gençler evlerinden çıkarırken ayaklarını çavunaya (çamura) batırırlar. Sonra kapıya bir tekme atarlar. Gençlerin ayak izleri, askere gidip gelenekadar kapıda durur. Bu iz silinmez. Benzer bir gelenek Muğla'da

görülür. Askere gidecek genç evin tavanına veya ahşap bir tarafına mendilini veya gömleğini çiviler. Mendil veya gömlek, ancak askerliğini bitiren genç tarafından çıkarılabilir (Önal, 2004, s. 140).

Askere gidecek gençler için kimi yörelerde törenler yapılır. Kızılcahamam'ın bir köyünde, asker olacak gence köyden ayrılmadan 10-15 gün öncesinde yemek verilir, eğlenceler düzenlenir. Askere gidiş gününde ise asker adayı yaşlı kadınların evlerini ziyaret eder ve onların ellerini öper. Elini öptüğü her kadın da gencin cebine gizlice bozuk para koyar. Bu para askere gidecek olan delikanlının "*uğur parası*" dır (Boratav, 1994, s. 191).

Seydişehir'de askere gidecek gençler için uygulanan törenin önemli bir yerinde kadınlar yer alır. Kadınlar askere gidecek olan gence oturup azık hazırlar. Bu azık da çörektir. Yalnız bu azığın hepsi gence verilmez. Çöreğin bir kısmı kurdun kuşun nasibidir, onlara yem olsun diye suya atılır. Çöreğin bir kısmını ise askere gidecek gencin gömleğine sararak sandıkta saklarlar. Sandıkta saklanan kısım asker olan genç izne geldikçe ona yedirilir. Çöreğin bir kısmı da azık diye kendisine verirler. Muhtemelen yörede yapılan bu uygulama ekmeğin koruyucu, kutsal gücünün delikanlıyı da koruyacağı inancından gelmektedir. Ayrıca kuşlara yem olarak verilen çöreğin bir kısmında ise sadakanın belayı def edeceği inancı bulunur (Boratav, 1994, s. 192).

Bahçe yöresinde askerlikle ilgili yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Askere giden kişilere eğlence düzenlenir (K4, K5, K37, K39, K42, K57, K66, K67, K78, K81, K87, K92).
- Askere giden kişi için yemek verilir. Kur'an okutulur. Askere gitmeden önce askere gidip gelmiş kişiler eğlence amaçlı askere gidecek kişilere askeri talim yaptırırlar (K7, K9, K43, K82, K119, K120).
- "*Su gibi gitsin, su gibi gelsin.*" diye askere giden kişinin arkasından su dökülür (K1, K61, K63).
- Askere gidecek delikanlının sağ eline veya ayağına kına yakarlar (K7, K18, K40).
- Asker eğlencesinde içilen çayların kalıntıları, yine orada tüketilen yiyeceklerin artıkları bir helkeye doldurulur ve askere gidecek kişinin bu eğlence sonunda başından aşağı dökülür (K4, K5, K73, K87, K88).
- Askere gidecek olan kişinin kafasında yumurta kırılır (K4, K9, K73).

- Köylüleri veya mahallelileri askere gidecek çocuğu yemeğe çağırırlar. Askere gidecek kişi gitmeden bir hafta önce komşularını akrabalarını ziyaret eder onlarla helalleşir (K2, K5, K15, K18, K23, K41, K60).
- Askere gidecek kişi evinde ziyaret edilir ve gelenler ona asker harçlığı verir (K9, K40, K71, K81, K119).
- Askere giderken konvoy yapılır ve askere giden genç otobüse kadar konvoy eşliğinde götürülür (K4, K7, K47, K61, K66).
- Otobüs terminalinde askere giden kişinin ağzına emzik verirler, o kişi emziği kısa bir süre ağzında çeker (K4, K88, K119).
- Arkadaşları ve ailesi tarafından asker gitmeden bir gün önce davul zurna eşliğinde halaylar çekilir, eğlenilir (K13).
- Askere giden genç köyden uğurlanırken arkasından havaya silah sıkırlar (K7, K9, K54).
- Askerden gelen için kurban kesilir (K9, K40, K61, K78).
- Askere gitmeden önce kişi nişanlanır ve asker dönüşü evlenir (K46, K64, K67, K86).
- Askerliğini yapmayanlara kız verilmez (K116, K122).
- Askere gidecek gencin kafasına un, şeker döküp kafasında yumurta kırarlar (K7, K40, K81).
- Askere giden gence iğne batırırlar (K115, K117, K122).
- Çocuğu askere giden ev, uzun bir sopanın ucuna Türk bayrağı bağlar ve bayrak evin çatısına çakılır. Kimi aileler oğlu askerden gelince bayrağı çıkartırlar, kimileri ise hiç çıkartmazlar (K2, K5, K28, K41).

Türk toplumunda olduğu gibi Bahçe halk kültüründe askerlik önemli ve kutsal bir vazife olarak görülür. İlçede yaptığımız araştırmalar neticesinde askerlik öncesinde askere giden kişiye moral vermek amacıyla eğlenceler düzenlenmektedir. Ayrıca askere gidecek her gencin birtakım uygulamalardan geçtiği görülmüştür.

1. 2. 3. Dinî Bayramlar

Bayramlar, bir toplumundin ve kültür öğelerinden oluşan kutsanmış, kutlanan özel günlerdir. Bu özel günlerin bazılarının temelinde din, bazılarının temelinde ulus kavramı, bazılarının temelinde ise inanış unsurları yer alır. Bayramların en önemli işlevlerinden biri toplumun tümüne hitap etmesi ve birlik bütünlüğü sağlamasıdır. Bayramlar toplumdaki en küçük fertten en yaşlı ferde kadar uygulanan birtakım kural ve

uygulamalar içerir. Bu kural ve uygulamalar çağının ve döneminin koşullarına göre değişiklikler geçirse bile her dönemde bireyler tarafından görülerek ve yaşanılarak öğrenilir.

Bayramların bir sıra gösterilerden oluştuğunu belirten Boratav, yine bayramların kutlanmasına bir ferden vesile olmadığını dile getirir. Ağıt tören için ölmüş biri, evlilik töreni için bir erkek ve kız bulunurken bayram törenleri topluluğun tümü için düzenlenir. Ayrıca bayramlar yılın belli dönemlerinde kutlanır. Bu durum bayramların ayırt edici özelliğidir (Boratav, 1994, s. 204-205)

Ramazan ve Kurban Bayramıyla ilgili âdet ve inanmalara baktığımızda İslâmî kültürden pek fazla ayrılmadığını görüyoruz. Bayram namazına gitme namazdan çıkınca bayramlaşma, Kurban Bayramında kurban kesme, etlerin üç parçaya bölünüp dağıtılması, bayram ziyaretlerine gitme İslâmiyetin gereğindedir (Artun, 2005, s. 204).

Adana'nın Aladağ ilçesinde bayram sabahı yapılan uygulamalar şu şekildedir:

“Aladağ'da bayram sabahı erkekler bayram namazına giderler. Bu arada evdekadınlar misafirler için hazırlıklar yaparlar. Erkekler namaz çıkışında bayramlaşırlar. Evde aileler önce kendi arasında bayramlaşırlar. Çocuklar anne ve babalarının ellerini öperler. Daha sonra büyük akrabalar ziyaret edilir. Küs olanlar barıştırılmaya çalışılır.” (Yılmaz, 2005, s. 155).

Bahçe yöresinde dini bayramlarla ilgili uygulamalar şunlardır:

- Bayramlarda küsler barıştırılır, yaşlılar ziyaret edilir; eller öpülür (K13, K29, K31, K34, K48, K67).
- Ramazan bayramı öncesi arife gününde tesbih çekilir. “Allah'ım bizi bir sonraki ramazana kavuştur.” diye dua edilir (K7, K61, K84).
- Arife günü mezarlık ziyareti yapılır, burada Yasin ve Kur'an okunur (K8, K9, K17, K21, K23, K24, K31, K32, K41, K44, K57, K60, K70, K71, K74, K89).
- Aile fertlerine yeni kıyafet alınır (K1, K15, K66, K90).
- Ramazan bayramı öncesinde yoğurtlu kömbe ve kuru kömbe yapılır ve bayram günü gelen misafire ikram edilir. Mutlaka gelen misafir yoğurtlu kömbe ve kuru kömbe yer ve öyle gider (K61, K63, K66, K79).
- Ramazan bayramında küçük çocuklar ellerine poşet alırlar ve köyün tamamını gezip şeker toplarlar (K119, K120).

- Bayram öncesinde ev temizliği yapılır, ev temizliği yanında bayramda ikram edilecek tatlılar varsa yemekler hazırlanır (K1, K6, K46, K66, K93, K95).
- Bayramda nişanlılar ve aileleri birbirine gider ve hediyeleşirler. Erkek tarafı kızın bayramlık kıyafetini alır (K8, K9, K46, K60, K67).
- Bayram sabahı erken kalkılır. Erkekler abdestini alır ve camiye gider. Yine evde iş yoksa kadınlar da camiye gider. Camiden sonra aile fertleri bayramlaşılır. Sabah kahvaltısı hazırlanır ve aile fertleri kahvaltı yapar (K7, K13, K73, K80, K97).
- Camiden bayram namazından geldikten sonra kurbanı kesecek olanın abdesti yoksa abdest alır. Tekbir getirerek kurbanı keser. Eğer başka birinin kurbanını kesecekse kesmeden önce o kişiden vekâlet alır. Kurban sahibi, kurbanı kesecek olan kişiye üç kere “Vekâletimi veriyorum.” der ve kurban kesilir (K54, K55).
- Kesilen kurbanın derileri camiye verilir (K57, K68).
- Kurban bayramında camiden gelince kahvaltı yapılmaz. Kurban kesilip eti hazırlanıncaya kadar kurban orucu tutarlar ve orucu kurban etiyle açarlar (K2, K9, K25, K42, K64, K80).
- Kurban bayramında kahvaltıda kavurma yenir (K120, K122).
- Kurbanlar kesilip et kemik birbirinden ayrıldıktan sonra aileler birbirlerine kurban etlerinin nasıl çıktığını sorarlar (K2, K4, K9, K57).
- Kurban etinin üçte birini kesen aile kendine ayırır, üçte biri misafirlere ikram edilir ve üçte biri de kurban kesemeyen fakirlere dağıtılır (K5, K32, K44, K71, K73, K74).
- Bayramlarda büyükler, küçüklere para verirler (K58, K69).
- Bayram öncesi alışveriş yapılırken şeker ve kolonya alınır (K1, K6, K7, K8, K9, K20, K41, K46, K61, K63, K64).
- Ramazan bayramında mahalledeki evlerde yemek yapılır, öğlen caminin önüne kurulmuş masalarda topluca yenir (K63, K64).
- Kadınlar ve kızlar bayram öncesinde arife akşamı kına yakarlar (K46, K61).
- Ramazan bayramının ilk günü kadınlar toplanır Yasin okurlar (K63, K64).
- Kurban bayramında kimi kişiler kurbanı kesmeden önce şükür namazı kılar, kimileri ise kurbanı kestikten sonra kılar (K2, K7, K8, K9, K74).
- Kurbanın kesileceği bıçaklar, keskin olsun hayvana eziyet etmesin diye bayramdan birkaç gün önce biletilir (K2, K5).

- Kurban bayramında kesilecek olan keçinin boynuzuna arife günü kına yakılır (K1, K76, K81).
- Kurban bayramında kömbe yapılmaz (K61, K66, K67).
- Bayram yemeği olarak kuru fasulye, nohut, et sote, patates sulusu yapılır; yakın akrabalara bayramlaşmaya geldiklerinde ikram edilir. Bayramda da şerbet ikram edilir (K13, K30, K46, K97, K116).
- Bayramlarda komşular, akrabalar ziyaret edilir (K1, K2, K7, K9, K74).
- Bayram öncesinde yaş kömbe yapılır. Yapılan bu kömbeler bayramda gelen misafirlere ikram edilir (K1, K3, K6, K13, K61, K64).
- Kale Mahallesi'nde Ramazan Bayramı ilk günü öğlen, mahalleli toplanır ve kadınlar camide yemek yapar ve masalar koyulup hep beraber yemekler yenir (K79, K80).
- Bayramlarda çocuklar ellerine poşet alır ve ev ev büyüklerle bayramlaşıp şeker toplarlar (K4, K10, K119).
- Kurban bayramında kedilerin hacca gittiğine inanılır(K9, K61).
- Kurban bayramında kurbanı kesecek olan abdest alır. Eğer ki büyükbaş hayvan kesilecekse kurbanı kesecek olan kişi,hayvana ortak olan kişilerden vekâlet alır. Tekbirler getirilerek, dua okunarak kurban kesilir (K2, K7, K71, K73).
- Küçükbaş hayvan kurban edilecekse kurbanı kesecek kişi hayvanı olduğu yerden getirir (K118).
- Kurban kesildikten sonra kurban kanı küçük çocukların alınına sürülür (K1, K5, K9, K20, K41, K54).
- Bayramlarda eve bayramlaşmaya gelen kişilere ilk olarak kolonya ve şeker ikram edilir (K1, K3, K8, K17, K46, K61).
- Kimi aileler kurban etinden içli köfte, mantı gibi etli yemekler yaparlar ve eve gelen misafirlere ikram edilir (K66, K67).
- Bayram öncesinde kadınlar ellerine kına yakarlar (K1, K6, K61, K63, K79, K116).
- Ramazan Bayramı öncesi fırınlara ve pastanelere kimi aileler kömbe siparişi verir (K1, K3, K63, K80).

Bahçe yöresinde bayramlar Türk halk kültürü uygulamalarıyla benzerlik gösterir. Bayramlar İslam dini kurallarına göre kutlanırken, bayramların birleştiricilik yapısı hâla ilçe merkezi ve köylerinde varlığını sürdürür. Ramazan bayramında bölgeye özgü, bayramlaşmaya gelen misafirlere kömbe ikramı ilçede de yer alır. Bu nedenle mutlaka Ramazan Bayramı öncesi kömbe yapılır ya da ilçede kömbe yapılan ekmek

fırınları ve pastanelere kömbe siparişi verilir.Kurban bayramında kesilen kurbanın, etinin bir kısmı dağıtılır, bir kısmı gelen misafirlere yedirilir ve bir kısmı da aile üyelerince tüketilir. Bayram öncesinde bu güzel günü karşılamak için kadınların kına yaktıkları görülür. İlçede arife günü mezarlık ziyaretleri mutlaka yapılır.

Tespitimize göre ilçede günümüzde nevruz,hıdrellez kutlamaları yapılmamaktadır.

1. 2. 4. Millî Bayramlar

Millî bayramların temelinde ulusal kimlik yatar. En önemli işlevi de ulus olma bilincini yaşatmak, toplum önünde birlik bütünlük sağlamaktır.Millî bayramlar Anadolu'nun her yerinde neşe, mutluluk içinde kutlanır. Yörede yaşayan halk, okullar, askeri erkân, devlet görevlileri kısaca yediden yetmişe herkes bu bayramlara katılmaya çalışır.

Bahçe yöresinde millî bayramlarla uygulanan pratikler şunlardır:

- Millî bayramlar köylerde, okullarda kutlanır. Okullar bayramdan birkaç gün önce süslenir.Kutlamaya öğrencilerin dışında ogün işi olmayan köylülerde katılır. Kutlamada hangi millî bayram kutlanıyorsa onunla ilgili şiirler okunur, konuşmalar yapılır. Öğrenciler çuval yarışı, yumurta yarışı, yoğurt yeme yarışı gibi yarışlar yapar (K7, K61, K120).
- Bahçe ilçe merkezinde millî bayramlar ilçe stadyumunda yapılır. İlk olarak kaymakamın protokolde yerini almasıyla tören başlar, İstiklal Marşı okunur. Sonrasında protkol üyelerinden ilçe kaymakamı, belediye başkanı ve ilçe garnizon komutanı okul öğrencilerini ve halkı selamlar. Şiirler okunur, konuşmalar yapılır. Okul öğrencileri arasında yarışmalar düzenlenir. Halk oyunları oynanır (K8, K31, K37, K39).
- Millî bayramdan birkaç gün önce ilçe merkezi bayraklarla süslenir (K119, K120).

Millîbayramlar Bahçe ilçesinde büyük bir coşkuyla kutlanır. İlçe merkezinde kutlama yeri stadyum iken köylerde ise köy okullarında kutlamalar yapılır. Kutlamalara halk, öğrenciler, devlet memurları, ilçe protokolü katılır. Millî bilincin oluşmasında millî bayramların önemli bir rol oynadığını tespit ettik.

1. 2. 5. Kandiller

İslam dininde Miraç, Berat, Mevlit ve Regaip olarak kabul edilen kutsal geceler Anadolu'da kandil olarak adlandırılır. İslam coğrafyasında büyük bir kutsîyete sahip bu

geceler Türk halk kültüründe mübarek kabul edilir ve bu gecelerde dinî ibadetler yanında birtakım uygulamalar yapılır.

Bahçe yöresinde kandil günlerinde yapılan uygulamalar şunlardır:

- Kandilde sütlü kabak tatlısı yapılır ve komşulara dağıtılır (K1, K3, K61, K63).
- Kandil gecesinde Yasin, Kur'an okunur. Erkekler gibi kadınlarda camiye gider. Camide namazdan sonra da ibadet yapılır (K1, K2, K3, K7, K9, K41, K48, K52, K58, K79, K91, K99, K127).
- Kadir gecesinde kimileri sahura kadar camide ibadet eder ve sahur vaktinde de sahurunu camide yapar (K11, K53, K54, K61, K71, K73).
- Kandilde helva ve aşure yapılıp komşulara dağıtılır (K116, K122).
- Kandil günü oruç tutulur. Sadaka verilir ve bol bol tesbih çekilir (K3, K6, K27, K34).
- Kandil günleri avcılar hayvan avlamaya gitmez. Hayvan avlamaya kandilde gitmek günah sayılır (K41, K43, K57, K82, K122).
- Kandil günü edilen duaların kabul olacağına inanılır ve çok fazla dua edilir (K86, K87).
- Kandil günü yatsı namazı giriş veya çıkışında kimi aileler lokum, bisküvi, çikolata veya kandil simidi dağıtır. Camiye girenlerin ellerine gül suyu dökülür (K4, K7, K8, K17, K21, K31, K34, K42, K60, K71, K72, K78, K119).
- Kandil gecelerinde fazlaca ibadet edilir (K71, K73).
- Kandillerde camilerde mevlit okutulur (K2, K68, K105, K114).
- Bu kutsal gecelerde cami girişinde birileri tarafından, "hayır" amaçlı lokum, çikolata gibi yiyecekler ikram edilir (K2, K40, K78).

Bahçe'de kandil geceleri büyük bir heyecanla beklenir ve bu geceler bol bol ibadetlerle geçirilir. İslam dinince kutsal sayılan mübarek gecelerde bol bol namaz kılınır, Kur'an okunur, dua edilir. Bahçe ilçesinde özellikle kandil gecesinin yatsı namazı vaktinde camilerde cemaat sayısı artar. Bu gecelerin gündüzünde ava gitmek günah sayılır. Komşulara kandil simidi, aşure, helva, tatlı yapılıp verilir. Camilerde mevlit okutulur ve cami girişinde birileri tarafından, "hayır" amaçlı lokum, çikolata gibi yiyecekler ikram edilir.

1. 3. Halk İnanışları

İnsanlar; nesilden nesle aktarılan, yüzyıllarca varlığını o toplumun içerisinde sürdüren birtakım âdet ve inançlara sahiptirler. Bu inanışlar devirden devire

süregelen bir kültür ögesi olup, toplumun bireyleri tarafından yakın çevreden öğrenilir ve inanış haline gelir.

Halkbilimi, belli bir toplumun eski dinlerden miras alıp, yaşadığı dönemdeki yeni dininde, yaşam şartlarının da gereğince yeni biçimler, yeni içerikler, yeni anlatışlarla oluşturduğu inanışlarla ilgilenir. Halk inanışları, din ya da ahlak kuralları kadar kesinlik ve katılık taşımazlar. Toplumdan topluma farklılıklar gösterebilirler (Boratav, 1994, s. 7).

İnsanoğlu dünyanın yaratılışından beri inanma duygusuna daima sahip olmuş ve bu inançlar doğrultusunda yaşamını şekillendirmiştir. Bu inanışlar mantıklı olmasa bile halk kültürünün tesiriyle onun vücuduna, inanç dünyasına yerleşmiş, insanoğlu tarafından sorgulanmadan kabullenilmiştir.

1. 3. 1. Kurban/ Adak

Savur'un (2010), Erginer'den (1997) aktardığına göre Türk kültüründe kanlı ve knasız olmak üzere iki çeşit kurban vardır. "Kurban; toplumlarca, yaşattığı gücü, canı oluşturduğuna inanılan insan veya hayvan vücudundaki kanın, doğaüstü güç adına akıtılmasıdır." (s. 139). Erginer kurbanın maddi gücünden daha çok manevi gücünü ifade eder.

Çukurova konargöçerlerinde çok çeşitli nedenlerle adak adandığı görülmektedir. Askere giden, gurbette olan kişinin sağ salim dönmesi için, hastanın iyileşmesi, çocuk sahibi olmak için adak adanır. Çocuk sağlıklı bir şekilde doğmuşsa adak kesilir. Kazadan sağsalim kurtulanlar için adak kesilir. Tehlikeli, sıkıntılı durumun geçmesi ya da bir beladan, hastalıktan kurtulmak için adak adanır. Böyle durumlarda "Bir kan akıtmak iyi olur." denir (Doğaner, 2013, s. 236).

Bahçe yöresinde kurban/adak ile ilgili inanış ve uygulamalar şunlardır:

- Adak sahibi kestiği adağın etinden yemez (K2, K5, K10, K14, K29, K33, K41, K42, K46, K47, K72, K82, K92).
- Saçının ön tarafı kalkık olan erkeklerin saçının düzleşmesi, kalkıklığının gitmesi için adak kesilmesi gerektiğine inanılır. Kesilen adağın kanının çocuğun alınna sürüldüğünde saçının düzeleceğine inanılır (K63).
- Kurban bayramında kurban edilen hayvan kesilirken orada bulunanların küçük günahlarının affedileceğine inanılır (K20, K40, K64, K90, K107).

- Kurbanda kesilen hayvanın kanı küçük çocukların alınına sürülür. Sürülen bu kanın çocuğu koruduğuna inanılır (K2, K13, K44, K61, K79, K80, K117, K120, K126).
- Vakti geldiği halde konuşamayan çocuğa, kurbanda kesilen hayvanlardan yedi dil toplanır ve pişirilir. Pişirilmiş olan bu yedi dil, konuşmayan çocuğa yedirilir. Dilleri yedikten sonra çocuğun konuşacağına inanılır (K6, K61, K63, K64, K76, K116).
- İş sahibi olmak isteyenler işinin olması için; çocuk sahibi olmak isteyenler çocuk sahibi olmak için; ev almak isteyenler ev sahibi olmak için; oğlu askere giden aileler oğulları askerden sağ salim dönsün diye adak adar (K5, K6, K7, K8, K9, K17, K20, K40, K42, K44, K61, K63, K67, K70, K72, K74, K81, K86, K92, K94, K119, K120).
- Gelin, gelin arabasından indiğinde kurban kesilir (K1, K6, K9, K28, K38, K66, K91).
- Araba alındığında kurban kesilir ve arabanın tekeri kurban kanının üzerinden geçer (K4, K27, K29, K100).
- Çocukları olan bir aile onların büyümelerine adak adar. Çocuklar büyüdüğünde her kardeş diğerinin adağını keser (K107, K108).
- Adak kesildiğinde niyet önemlidir. Ben de adağın etinden yiyeceğim diye niyet ederse adağın etinden yiyebilir (K71, K73).
- Adanan adağın dilek gerçekleştiikten sonra en kısa sürede yerine getirilmesi gerekir (K60, K70, K72, K73, K74).
- Hasta birinin iyileşmesi için kurban kesilir (K119, K120, K126).

Bahçe halk kültüründe, Türk halk kültüründe olduğu gibi “Yaradan” dan bir dilekte bulunmak için veya kötü bir durumdan kurtulmak için adak adanır. Adananadak, dilek gerçekleştiğinde kesilir. Kurban bayramında kesilen kurban kanı çocukların alınına sürülür, bu uygulamanın çocukları kötülüklerden koruduğuna inanılır.

1. 3. 2. Ocaklar

Bazı hastalıklarda gidilen, şifa beklenen yerlere “ocak” denir. “Ocaklı” ise sağaltma yöntemiyle hastalığı iyileştiren kimselerdir. Bu kişilere geçen bu yetenek, genellikle kan bağıyla ve bir ocaklıdan el almayla olur. Ocaklı kimseler, kadın da olabilir, erkek de olabilir. Hatta kişideki hastalık erkek ise erkek ocağa, kadın ise kadın ocağa gidilir.

İslamiyet öncesi şamanların işlevini ocaklılar yüklenmiştir. O nedenle ocaklılar da hem İslamiyet öncesi geleneğin izleri hem de İslam dinin izleri görülmektedir. Ocaklı olan kişiler sağaltma işlevini temelde iki şekilde yapar. İlk olarak muska yazma, dua okuma gibi dinsel motifler görülür. İkinci olarak ise, kendilerinin bitkilerden yaptıkları karışımları hastalıklı bölgeye sürmek, ocaklı evden veya elinden bir şeylerin tadına baktırmak, ocaklı bir şeyler içmek vb. şeyler yaptıkları görülür.

Ocaklıların hastalıkları sağaltma yöntemlerinden biri büyüklük işlemlerdir. Bunun yanında ocağa gelen kişilere bir şeyler yedirmek, içirmek, vücudun ağrıyan kısımlarına bir şeyler sürmek gibi ilaç yöntemi de uygulanır. Örneğin Afyon yöresindeki köstebek ocağı, köstebek denilen çıbanı sağaltmak için ocaklı hastaya köstebek eti yedirir (Boratav, 1994, s. 113).

Ocak olan kişiler daha çok bir yatır yanındaki köy halkıdır. Ermişin türbesinin yanında olmaları veyahut onun soyundan gelmelerinin onlara ocaklı olma noktasında yetki verdiğine inanırlar (Boratav, 1994, s. 113).

Çukurova konargöçerlerinde ocaklarda ödenecek ücret kesimli değildir. Ocağagelen kişi isteğine göre para atar. Ocağa gidip tedavi olanlar ocak sahibine ağırlık adıyla para öder. Ücret ödeyip “arası kesilmezse” hastalığın sağaltımı yapan kişiye yada yakınlarına geçeceğine inanılır. Boğaz çeken birine az da olsa ücret ödenmezse, hediye verilmezse çocuklarının boğazı ağrıyaya başlar Ocaklardaki tedavi şekilleri birbirinden farklıdır. Ocaktaki kişi temre ya da siğil olan yere okuyup üfleyerek, tükürerek tedavi etmektedir. Temre olan yer kopya kalemi ile de çizilerek tedavi edilmektedir (Doğaner, 2013, s. 382).

Bahçe yöresinde ocaklarla ilgili şu inanışlar ve uygulamalar yer alır:

- Vücudunun herhangi bir yerinde temra olanlar, ocağına giderler. Sadece çarşamba günleri temra yazılır. Temra ocağı olan kişi kalemi temralı bölgede gezdirirken dua okur ve sonra tükürür (K1, K7, K20, K61, K80, K119).
- Siğil hastalığı olansığil ocağına gider. Ocak sahibi kişi dualar okur, siğil olan yere kül sürer ve sonra tükürür. Rahatsızlığı olana da bir hafta boyunca su içme der ve bu uygulamadan sonra rahatsızlık geçer (K5, K63, K79, K92, K100, K122, K125).
- Elinde siğil çıkan kişi Nurdağı'nın Oğulcak köyüne gider. Burada ocak olan kişi her bir siğil kadar arpa tanesini siğil üzerinde gezdirir ve okur. Bu uygulamayı yaptıktan sonra da arpa tanelerini beze sarar ve rahatsızlığı olan kişiye verir. Ocak

sahibi,kendi bahçesine hastalığı olan kişinin bezi gömmesini ister. Bezi gömdükten sonra da arkasına bakmadan gelmesini söyler (K103, K104).

- Siğil rahatsızlığı için ocağa gidilir, ocak da hastalığı olan kişiye arpa tanesi verir ve o kişi arpa tanelerini yanan bir ocağa atar (K61, K64, K67, K81, K108, K117).
- Boğazın düşerse ocağa gidilir ve ocaklı kişi boğazı çeker. Hastalık ocağa geçmesin diye ocaklı kişi hastaya para, şeker, su benzeri şeyler verir (K5, K7, K20, K61, K64, K81, K94, K123).
- Bel ağrısında, diş şişmesinde, göz yanmasında, kulak dibi yanmasında “piroz” ocağına gidilir. “Piroz” dişi ise kadın ocağına, erkek ise erkek ocağına gidilir. Yorgan iğnesi veya küçük iğne ateşte kızdırılır, “piroz” olan yere bastırılır. İğne bastırıldığında “çavt, çavt” diye ses gelir ve hasta iyileşmeye başlar (K9).

Bahçe’de ocak ve ocaklıya gidilir ve o yerlerde hastalıkların iyileşeceğine inanılır. Hala günümüzde bazı rahatsızlıklarda doktordan önce ocaklıya gidildiği görülmüştür. Özellikle “temra” ve “siğil” rahatsızlıklarında ocaklı kişiler fazlasıyla şifa kaynağı olarak görülür.

1. 3. 3. Nazar/ Nazarlık

Nazar, Türk toplumunda varlığına en çok inanılan ve tesirinden en çok korkulan halk inanışlarından biridir. Bir kişinin bakışlarındaki kötü güçle nazar ortaya çıkar. Nazarın belli kişilerde olduğuna inanılır. Özellikle bu güce sahip kimselerin zararlı bakışlarıyla, olumsuz bir durum oluşur. Zararlı bakışlardan bir insan, bir hayvan, bir eşya ya da bir durum olumsuz anlamda etkilenir.

Türk kültüründe nazarın kötü etkisinden kurtulmak, nazarın etkisiyle gelen kötü enerjiyi dağıtmak başka bir nesne veya eşya üzerine çekmek için nazarlıklar bulunur. Anadolu’da en aygın nazarlıklardan biri çoğu zaman göz şeklinde yapılmış olan nesnedir. Rengi mavidir. Mavi olmasının sebebi ise en çok nazarın gök gözlülerden geleceği inancıdır. Ayrıca nazarlık olarak çok çeşitli nesnelerin kullanıldığı görülür. Bunun en dikkat çekici örneklerinden biri Kastamonu yöresindedir. Kastamonu’da çocuğu kem gözlerden korumak için onun ilk kakası çörek otu ve üzerlik otu ile karıştırılır ve bir beze sarılır. Bu bez çocuğun odasının kapısına asılır. Böylece çocuğun nazarın kötü etkisinden korunacağına inanılır. Beş parmağı açılmış el resminde nazara karşı koruyucu etkisinin olacağı inancı dünyanın farklı coğrafyalarında yaygındır (Boratav, 1994, s. 121).

Kurt'un (2012), Acıpayamlı'dan (1962) aktardığına göre Eskişehir yöresinde çocuğu nazardan korumak için çocuğun çenesinin, boynunun, kollarının ve göğsünün koca karılara yalatıldığı görülür. Bu uygulamanın çocuğu nazarın kötü etkisinden kurtaracağına inanılır. Yine çocuklara,“Mavi boncuk, katırtırnağı, kaplumbağayumurtasının kabuğu, kurt veya köpek dişi, altın, hurma çekirdeğinden yapılan minyatürnalın, mercan, yılan gömleği parçası, ığde çekirdeği, şap, üzerlik, çörek otu bir çıkıyadikilerek çocuğun omuzuna asılır.” (s. 3).

Kurt'un (2012), Kaya'dan (1975) aktardığına göre Sivas yöresinde ise ürünü bol veren verimli tarlaya, nazar değmemesi için at kafası gömülür. Aynı yörede kirpi derisi ve yılan kabuğu gibi şeylerin nazardan koruduğuna inanılır.

Bahçe yöresinde nazarla ilgili inanış ve uygulamalar yer alır:

- Birisine nazar değmişse ona kırmızı renkli bir kıyafet giydirilmez (K76, K107, K108).
- Yeni doğan bebeklerin kıyafetine sarımsak sürülür. Kötü koksun nazar değmesin diye (K1, K3, K13, K61, K63, K67, K116, K123).
- Nazar değmesin diye ehil bir hocaya muska yazdırılır. Kurbanda kesilmiş veya avda vurulmuş bir hayvanın kafatası nazar değmesin diye evin duvarına asılır (K5, K9, K19, K21, K23, K34, K42, K44, K45, K50, K61, K76, K81, K93, K111, K124).
- Nazar değmesin diye tilki kuyruğu evin duvarına asılır (K40, K118).
- Nazar değmiş birisi kırk gün evden çıkarılmaz (K2, K13, K108, K109, K116, K121, K126).
- Nazar değmiş birisi hocaya götürülür ve hoca muska yazar. Yazılan muska su içilirken suyun içine konur ve su öyle içilir (K61, K63, K67, K79).
- Nazar değmemesi için belli sûreler okunur. Okuyan kişi sûreleri okurken esniyorsa nazar çıktığına inanılır (K1, K3, K8, K24, K36, K52, K61, K63, K66, K71, K74, K75, K82).
- Nazar olmuş kişiye muska yaptırılır ama nazarlı kişiye muska yaptırdığı söylenmez (K60, K74).
- Nazar değmiş kişi, çam ağacı ya da mezar başına ip asar ve bu iplere kırk düğüm atar, düğüm attıktan sonra arkasına bakmadan eve gelir. Bir daha ipi astığı yere gitmez (K107, K108).

- Renkli gözlülerin nazarının daha çok değdiğine inanılır. O nedenle nazar değmemesi için renkli bir nazar boncuğu kıyafete takılır veya evin bir yerine asılır (K1, K3, K7, K8, K13, K21, K32, K40, K61, K64).
- Zeytin ağacının yaprakları veya dalı nazar değmemesi için kapı ardına asılır (K116).
- Nazar değmemesi için cevşen, çeyrek altın, karaçalı, nazar boncuğu, kırmızı kurdele vb. şeyler kıyafete takılır (K1, K6, K48, K61, K63, K64, K66, K90, K116, K123).
- Nazar değmemesi için kulak memesi üç kez çekilir ve sert bir şeye tahtaya, dişe, kafaya vurulur. Demire vurulmaz. Demirden geri geleceğine inanılır (K86, K93).
- Nazar değmesin diye “Ayet’el Kürsi” okunur. Eve nazar duası asılır (K4, K8, K17, K43, K46, K71, K73, K80, K81, K96, K115).
- Nazar değmemesi için kişiler, gördükleri şeye “Maşallah” derler (K3, K6, K13, K23, K40, K46, K61, K63, K64, K66, K79, K80, K82, K84, K93, K98, K105, K107, K108, K115, K116, K119, K123).
- Bebeklere nazar değmemesi için nazarlı bakanlar bebeğe hafif bir tokat atar böylece o kişinin nazarının değmeyeceğine inanılır (K1).
- Nazar değmemesi için bebekler çirkin diye sevilir (K13, K46, K61, K67, K86).
- Semiz, iyi hayvanı olanlar hayvanlarına nazar değmemesi için gök boncuk takarlar (K7, K8, K9, K17, K41, K43, K80).
- Nazar değen kişiye kurşun döktürülür. Eğer kurşunun bulunduğu kaptaki su göz göz olursa nazar olduğuna inanılır (K9, K21, K46, K61, K63, K116).
- Nazar değmesin diye keçi boynuzları evin dışına asılır (K21, K23, K43).
- Zeytin ağacının yaprakları yakılır küller keseye konur ve o kesede evde kapının arkasına asılır (K47, K52, K53).
- Nazar değmemesi için “Allah nazardan korusun, şeytan kulağına kurşun, Maşallah, çirkin, meleğin bol olsun, nazardan korusun” gibi sözler söylenir (K1, K3, K6, K13, K17, K21, K23, K32, K40, K444, K60, K71, K73, K74, K79, K89, K98, K115, K116, K123).

Bahçe’de nazar inancı yaygın bir şekilde bulunmaktadır. Bu nedenle nazardan korunmak amacıyla birtakım pratikler uygulanır.

Nazar değmemesi için “Allah nazardan korusun, şeytan kulağına kurşun, Maşallah, çirkin, meleğin bol olsun, nazardan korusun...” gibi sözler söylenir. Nazar değmesin diye keçinin boynuzları, tilkinin kuyruğu evin duvarına asılır.

Nazar değmiş kişilerin üzerinden o kötü etkiyi gidermek için de bazı uygulamalar yapılır. Nazar değmiş birisi kırk gün evden çıkarılmaz. Nazar değmiş kişi çam ağacı ya da mezar başına ip asar ve bu iplere kırk düğüm atar, düğüm attıktan sonra arkasına bakmadan eve gelir. Bir daha ipi astığı yere gitmez.

1. 3. 4. Büyü

“Büyü”, geçmişten günümüze kadar farklı çağlarda, değişik toplum ve coğrafyalarda varlığını sürdüren, birtakım olay ve olguları değiştirmek, tabiatın kendine has kanunlarını etkilemek için büyücüler tarafından yapılan bir güçtür. Büyü yapan kişilerin birtakım güce sahip olduğuna inanılır. Dolayısıyla önüne gelen herkes büyü yapamaz. Büyü üzerinde toplumun inançlarının ve mensup olduğu dinlerin etkisi vardır. İslamiyet öncesinde daha çok Şaman dininin etkisi büyüde görülürken, günümüzdeki büyülerde daha çok İslam dininin tesiri vardır.

Kutadgu Bilig’de büyücülerden bahsedilerek cin ve periden gelen hastalıkları bu kişilerin tedavi ettiğini o nedenle efsuncularla tanışmak, görüşmek gerektiğini söyler (Arat, 1998, s. 315).

İbrahim Kafesoğlu (1998), Türk Millî Kültürü adlı eserinde şamanların dinden ziyade sihir karakter ortaya koyan kişiler olduğunu belirtir. Ayrıca aynı eserde her sihirbazın da şaman olamayacağı görüşü yer alır (Kafesoğlu, 1988, s. 287-288).

Anadolu’da büyü yapılma amacına bağlı olarak iyi ve kötü büyü diye ikiye ayrılır. Kadını kocasından ayırmak, kader bağlamak, kişinin ağzını bağlamak, aileye huzursuzluk sokmak vb. büyüler kötü amaçlarla yapılır. İyi niyetle yapılan büyüler ise kadın ile kocanın arasını düzeltmek, çocuk sahibi olmak, nazarı engellemek vb. gibi amaçlarla yapılır.

Anadolu’nun değişik yörelerinde yapılan büyüler vardır. Bu yörelerden biri de Malatya’dır. Kocasının sözünden çıkmasını istemeyen kadın şu karışımı hazırlar: Kendi turnağını keser ve iyice ezer. Sonrasında ise bunu bir pekmezle karıştırır ve kocasına yedirir. Yine aynı yörede kocasının ayağını dışardan kesip eve bağlamak isteyen kadın bir hocaya muska yazdırır. Muskayı bir suda eritir ve bu suyla hamur yoğurup ekmek yapar. Kocasına da bu ekmekten yedirir (Kurt, 2012, s. 280).

Savur’un (2010) Tokdemir’den (1993) aktardığına göre Artvin ve çevresinde dışarda kalmış hayvanları kurttan korumak amacıyla “Tin” süresi üç kez “Eüzü

besmele” çekilerek nefes almadan okunur.Ya bir bıçağın ağzıkapatılarak, ya da sal ipliğe düğüm vurularak kurdun ağzıbağlanır.

Uğurlu'nun (2010) aktardığına göre, Bartın'da büyü olarak “İğneli Sabun” hazırlanır. Her iğne sabuna okunarak batırılır ve sabun bir suya atılır. Sabun eriyince büyü yapılan kişinin de öleceğine inanılır. Bir başka büyü çeşidi olarak da domuz ayağı merdiven, kapı eşiği, kapı gibi yerlere okunarak sürülür ve bu uygulamadan sonra o evde huzursuzluk olacağına ve evin dağılacağına inanılır (Abdülkadiroğlu, 1987, s. 13).

Bahçe yöresinde büyü ile ilgili inanış ve uygulamalar şunlardır:

- Büyü yapmak veya yaptırmak Bahçe'de iyi karşılanmaz. Ancak kimi zaman insanlar büyüye başvurur. Yapılan büyülerin kimi iyi niyetle, kimi ise kötü niyetle yaptırılır. Kadını kocasından ayırmak, kader bağlamak, kişinin ağzını bağlamak, aileye huzursuzluk sokmak vb. büyüler kötü amaçlarla yapılır. İyi niyetle yapılan büyüler ise kadın ile kocanın arasını düzeltmek, aile huzursuzluğunu gidermek vb. gibi amaçlarla yapılır (K6, K7, K9, K30, K42, K46, K48, K56, K61, K63, K67, K86, K126, K123, K126).
- Kendisine büyü yapıldığını düşünüp hocaya gidenlere, eğer büyü yapılmışsa hoca büyü yapanın kim olduğunu söylemez (K61, K89).
- Büyü amaçlı yapılan muska toprağa gömülür (K1, K9, K13, K34, K52, K94).
- Karı ile koca ayrılmak istenirse büyücü hocaya muska yazdırılır. Yazdırılmış olan muska bir köpeğe yedirilir ve karı ile koca ayrılır. Ayrıldıktan sonra hangisine büyü yapılmışsa o kişi muhtaç ve huzursuz bir şekilde yaşar (K91).
- Büyü olarak sabuna kırk toplu iğne batırılır ve bu sabun bulunamasın diye tuvalet deliğinden atılır (K81, K82).
- Suya büyü yaptırılır, su büyü yaptırılan kişinin merdivenlerine dökülür (K7, K13, K46).
- Cin çarpmasın diye pis yerlere girilirken sol ayakla girilir ve destur denir (K1, K5, K7, K8, K9, K13, K17, K21, K34, K61, K63, K79, K81, K90, K91, K123).
- “Kurtağzı bağlama” inancı vardır. Birinin bir hayvanı kaybolursa açılıp kapanın bir bıçağa okunur ve bıçak kapalı olarak tutulur. Yapılan bu uygulama sonrasında kaybolan hayvanın başka bir hayvan tarafından yenmeyeceğine inanılır (K9, K13).
- İç çamaşıra, saç teline, eşarba, kıyafete büyü yapılır (K3, K13, K41, K61, K66).

- Cin çarpmasın diye akşamları sofraya altı silkilmez (K1, K6, K21, K26, K30, K42, K46, K52, K63, K64, K67, K79, K83, K93, K116).
- Büyü yapan kişi başkasına el verebilir (K9, K61).
- Ekmek kırıntısının, süpürge sapının üzerine yatılırsa, örümcek ağı olan yerlere su tutulursa cin çarpar (K61).
- Soğan kabukları, yumurta kabukları içinde cinin gezdiğine inanılır. O nedenle soğan kesildikten, yumurta kırıldıktan sonra kabukları iyice parçalanır (K13, K63, K76).
- Cinin kendi yüzünü göstermediğine inanılır (K61, K79, K83, K119, K123).

Bahçe’de büyüye inanılır. Anadolu kültüründe olduğu gibi yörede de büyü yapmanın ve yaptırmanın günah olduğu inancı vardır. Başkaları tarafından, kendisine veya bir yakınına büyü yapıldığı düşünülürse o kişiler hocaya gider ve büyüü bozdurmaya çalışır.

1. 3. 5. Uğur/ Bereket

Türk halk kültüründe bereket ve uğur getirdiğine inanılan birtakım uygulamalar, zamansal davranışlar, sayısal rakamlar ve tabiatta yer alan durumlar vardır. Tam tersi olarak da bereketsizlik sayılan birtakım inanç ve uygulamalar da bulunur. O nedenle bereket getirdiğine inanılan birtakım durum ve uygulamalara yaklaşıırken, uğursuzluk getirdiği düşünülenlerden kaçınılır.

Boratav (1994), Hz. Hızır’da, ermiş kişilerde bereket sağlayıcı bir gücünün olduğu inancının yaygın olduğunu, aynı zamanda ocaklı kişilerden de bereket umulduğunu ifade eder.

Yozgat’ta yağmur, yıldırım sesi gürültüsü duyan insanlar “Maşallah, bismillah veya lâ ilâhe illalâh” der. Böylece yağışın bereketli ve hayırlı olmasını isterler (Rayman, 2003, s. 91).

“İncir ağacı, yakan kimseye uğursuzluk getireceği düşüncesiyle yakılmadığı gibi(Yahyalı), türbe ve yatırların mezarları başında bulunan ağaçlar da kutsal oldukları düşüncesiyle yakılmazlar.” (Güngör, 1991, s. 100).

Bahçe yöresinde uğur/uğursuzluk ve bereket/bereketsizlikle ilgili yer alan inanış ve uygulamalar şunlardır:

- Akşamları, sofraya çırpılmaz, sakız çiğnenmez, yatarak yemek yenmez, akşamları aynaya bakılmaz. Bu uygulamaların uğursuzluk olduğuna inanılır (K1, K6, K46, K52, K61, K64, K80, K116).
- Buğdayı alıp kese kâğıdına koyarlar ve eve asarlar. Bunun bereket getireceğine inanılır (K1, K123).
- Bereketli olması için, gelin arabadan oğlan evine inerken gelinin başına arpa, buğday, bozuk para gibi şeyler atılır (K1, K2, K5, K9, K20, K30, K55, K61, K63, K64, K67, K74, K79, K84, K93, K98, K121).
- Kız çocuğunun çok bereketli olduğuna inanılır (K3, K18, K30, K42, K76, K96, K125).
- Bereket duası okunur, eve asılır (K61, K66).
- Bereketi olsun diye cüzdanın içindeki bütün paralar harcanmaz, mutlaka az bir miktar da olsa cüzdanda para bırakılır (K13, K46, K74, K78, K116).
- Bereketi olsun diye cüzdan içinde hurma çekirdeği taşınır (K61).
- Yemeğin bol ve bereketli olması için tahiyat duası okunur (K105, K106, K112).
- Bereketi olması için her işe besmele ile başlanır (K1, K2, K3, K7, K8, K9, K13, K18, K21, K30, K42, K53, K54, K61, K63, K71, K73, K74, K80, K99, K119).
- Cuma günü, cuma namazı vaktinde bir şey ekilip dikilirse bereketsiz olur (K82, K83).
- Bereketi olması için tavuk gurka tek günlerde yatırılır. Aynı zamanda bereket olsun diye yumurtalar tavuğun altına tekli sayılarda konur (K61, K64, K76, K79).
- Sabah erken kalkılıp kapı açılır ve sağ ayakla çıkılırsa bereketli olur (K7, K30, K43).
- “Sâğ’a” denilen ot bir beze konur ve evin duvarına asılırsa evin bereketi olacağına inanılır (K1, K116).
- Bereketli olsun diye Yasin okunurken ortaya konan tuz ve şekere parmak batırılıp tadılır, oradaki sudan içilir (K61, K63, K80).
- Evin bereketi olması için eve misafir çağrılır. Misafire yemek ikram edilir (K72, K90, K94).
- Dağdağan ağacının uğur getirdiğine inanılır (K5, K7, K9).
- Ceviz ağacı uğurlu bir ağaç sayılır. Ceviz ağacı dikenin ömrünün uzun olacağına inanılır (K5, K9, K18, K41, K78, K107, K108).

- Uğur böceğinin uğurlu olduğuna inanılır. Uğur böceği insanın üzerine konarsa uğur getireceğine inanılır (K1, K4).
- Kara kedi uğursuz sayılır. Kara kedi gören kişinin kendi saçını üç defa çekerse kara kedinin uğursuzluğuna uğramayacağına inanılır (K13, K46, K79).
- Yılan gören kişi üzerindeki şalvarının bağını ters çevirir. Bu uygulamanın onu yılanın zararından koruyacağına inanır (K86, K123).
- Merdivenin altından geçmek uğursuzluk sayılır (K1, K7, K88).

Bahçe’de birtakım davranış ve uygulamaların bereket getirdiğine bazılarının ise bereketsizliğe neden olduğuna inanılır. Bir işin bereketli olması için mutlaka besmele ile başlanması gerektiği inancı vardır. Bereket inancında daha çok İslam dinin tesiri görülür.

1. 3. 6. Tabiat Olayları ile İlgili İnanışlar

İnsanoğlu var oluşundan itibaren tabiat ile iç içe yaşamıştır. Bu yaşayış süresince tabiat ile ilgili birtakım deneyimler edinmiş ve bu deneyimlerini bilim gelişinceye dek yaşamının başköşesinde bulundurmıştır. Türklerin uzun bir dönem göçebe bir toplum olarak yaşaması doğadaki gelişmeleri bilme, tahminde bulunma zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Şehir merkezlerinde çok fazla olmasa dakırsal kesimlerde hava, mevsim tahminlerinde kısacası doğadaki tabiat gelişimlerinin nasıl olacağı hususunda bu inanış ve deneyimlerden yararlanılır. Tabiat olayları ile ilgili Anadolu’nun farklı yörelerinde değişik inanç ve uygulamalar yer alır.

Türk kültüründe ateşle ve onun uzuvlarıyla ilgili çeşitli yorumlar yapılır. Örneğin ocakta biriken küller eğer ki top top olur ve yığılırsa kışın çok kar yağacağına inanılır. Yine ocakta yanan kütükten çingi sıçrarsa bu havaların güzel olacağına işarettir. İnsanlar ayın ve güneşin şekline bakarak çeşitli yorumlarda bulunmuşlardır. “ayın ağıllanması, kışın sert ve uzun olacağına; güneşin ağıllanması ise havaların iyi gideceğine işarettir.” (Boratav, 1994, s. 98-99).

Adana’nın Fekeyöresinde ise yaz ve bahar mevsimlerinde sabah görülen sis, o günün çok sıcak olacağını çağırıştırır. Çok yağın yağmurun durması için poyraz rüzgarının çıkması ve bulutları dağıtması gerekir. Bunun için de sembolik bir uygulama yapılır. Bu uygulama ise dul bir kadının süpürgesinin yakılmasıdır (Karakaş, 2005, s. 87).

Yörüklerde, bahar mevsiminde batı rüzgarları fazla eserse o sene kıtlık olacağına, poyaz ve meltem rüzgarlarının çok estiği yıllarda ise bolluk bereket olacağına inanılır (Yalman, 1977, s. 277).

Bahçe yöresinde tabiat ve tabiat olayları ile ilgili inanışlar şunlardır:

- Rüzgâr estiğinde yağmurun yağmayacağına, rüzgârın bulutları dağıttığına inanılır (K2, K7, K45, K61, K70, K81, K82, K92, K100, K101, K102, K114, K120, K127).
- Romatizma hastalığı olanların sızısı tutarsa yağmur yağacağına inanılır (K1, K13, K42, K66, K76, K87).
- Cırcır böceğinin öttüğü zaman, ertesi günkü havanın açık olacağına inanılır (K2, K5, K7, K9, K17, K45, K69).
- Yağan dolunun kesilmesi için ilk kız çocuğu dışarı çıkarılır ve böylece dolunun kesileceğine inanılır (K13, K31, K43, K76, K91, K95, K123).
- Şimşek çaktığı ve gök gürlediği zaman besmele çekilir ve sâlavat getirilir (K1, K7, K8, K61, K71, K73, K74, K90, K120).
- Gökkuşuğu hangi evin üzerine düşerse, o evde bereket olacağına inanılır (K66, K86, K91).
- Nisan yağmurunun bereketli, şifalı olduğuna inanılır. Nisan yağmuru yağarken dışarıya kova konur ve yağmur suyu onun içine dolar. Dolan bu suyla saçlar yıkanırsa saçların uzayacağına, yüz yıkanırsa yüzün güzelleşeceğine inanılır (K13, K61, K66, K67, K79, K96, K104).
- Adamın biri buğdayını un ettirmek için devesiyle değirmene gelmiş. Değirmende sıra beklerken devesi döş kısmını doğu tarafına çevirmiş öylece durmuş. Adam bir anda telaşlanmış. Yanındakilere, “Sıram gelince benim de buğdayımı öğüttürüverin.” demiş. Yanındakiler “Ne oldu telaşlısın, hayırdır!” deyince, “Adam devem döşünü doğu tarafına çevirdi ve öylece kaldı. Devem böyle yapınca gece dolunay çıkar. Benim gebe koyunlarım dolunayın çıktığını görürse kuzularını bırakır. O nedenle gidip koyunlarımı ahıra kapatmam lazım, gökyüzünü görmemeleri gerekiyor.” demiş (K8).
- Ay doğduğu zaman, ayın kenarında cenkli bir kırmızımsı ışık olur. Buna ay ağullanması(çevrilmesi) denir. Bu durum birkaç güne kadar yağmur yağacağına işarettir (K8).
- Karbi yeli eserse her şeye yarar. Kabri yeli estiğinde yağmur yağmaz (K5, K7, K8, K9, K42, K120).

- Ocaklıkta, yukarıdan aşağı duman tüterse yağmurun yağacağına inanılır. “Yel geri bastı.” denir (K2, K5, K9, K19, K21, K24, K44, K68).
- Kırdan otlayan hayvanlar eve gitmeye çalışırsa havanın soğuyacağına inanılır (K8, K9, K19, K45, K70).
- Karderesi köyünde Şimşir Dağı’nın olduğu yer kararırca yağmur yağacağına inanılır (K5, K6, K45, K46, K52).
- Sabahleyin öküzler, inekler yemlenirken yemlenen hayvanlar yemini yemezse kış olacağına, havanın soğuyacağına inanılır. O gün hayvanlar kıra götürülmez, çifte gidilmez (K74).
- Bahçe ilçesi Aslanlı Mahallesinde “Yağmurcu Ahmet” diye bir adam vardı. “Yağmurcu Ahmet” gece yatarken sakalını okşar ve ertesi gün havanın nasıl olacağını bilirdi. Sabanın sapını tutar, havadan kar mı yoksa yağmur mu yağacak doğru bilirdi (K74).
- Karga öttüğü zaman buna yağmur belirtisi derler (K8, K9, K32, K73).
- Kargalar akşam kalabalık şekilde dönerler ve öterlerse bu yağmur belirtisidir (K2, K3, K8, K24, K35, K41, K42, K43, K70, K82).
- Ağca Dağ’ın üzerinde Ülger yıldızı sık olur. Bu yıldız görüldüğü zaman tan yeri ağarmış denir (K9).
- Sabahın olduğu horoz ötümüyle anlaşılır (K1, K3, K5, K7, K8, K9, L13, K17, K19, K21, K31, K32, K38, K41, K42, K43, K50, K57, K78, K92, K119, K120, K123).
- Poyrazdan esen rüzgâr soğuk olur, karbiden (batı) esen rüzgâr iyi, yararlı olur (K9, K74).
- Eğer ki dolu yağıyorsa evin en büyük çocuğu eline bıçağı alıp dışarıya çıkar, yere düşen doludan bir tane alıp “Ben anamın ilkiyim, dağların tilkisiyim.” derve o doluyu ortadan ikiye keserse o dolunun o anda kesileceğine inanılır (K61, K63).

Bahçe yöresinde tabiat olaylarının tahmini ve gelişimi ile ilgili birtakım uygulama ve inanışlar vardır. Hayvanların normal hareketlerinden farklı olarak sergilediği davranışlar, esen rüzgârın estiği yön, ay’ın görüntüsü üzerindeki değişiklik vb. faktörler Bahçe yöresindeki insanların tabiat gelişiminde öngöründe bulunmalarını sağlar.

Nisan yağmurunun şifalı olduğu inancı, yağın doluyu kesmek için evin en büyük çocuğu eline bıçağı alıp dışarıya çıkması ve yere düşen doludan bir tane alıp “Ben anamın ilkiyim, dağların tilkisiyim.” demesi ve o doluyu ortadan ikiye kesmesi

vb. şeyler tabiat ile ilgili bazı inanışların ve sembolik davranışların var olduğunu gösterir.

1. 3. 7. Hayvanlar ile İlgili İnanışlar

Dünyanın yaratılışından beri tabiat ile dolayısıyla da hayvanlarla iç içe olan insanoğlu, bu canlı varlıklarla kimi zaman mücadele etmiş, kimi zaman onlardan yaralanmış, kimi zaman ise onları evcilleştirip yanından hiç ayırmamıştır. Dolayısıyla çok uzun yıllar süren bu yaşam döngüsü insanın hayvanlarla ilgili birtakım inanışlara sahip olmasını sağlamıştır. Dünyanın farklı coğrafyalarında olduğu gibi Türk halk kültüründe de hayvanlarla ilgili çeşitli inanışlar ve uygulamalar vardır.

Hayvanların yenmesinde sakınca, sorun olmayanlar ya da yenmesinde, dokunulmasında sakınca olanlar hatta karşılaşıldığında uğursuzluk getirenler şeklinde birtakım inanışlar vardır. İslam dinine göre domuz yenmesi yasaklanmış bir hayvandır. Alevi-Kızılbaşlarda ise tavşan yasaklanmıştır. Bazı hayvanların ise kutsallıklarına uğur getirdiklerine inanılır. Eski Türklerde kurt kutlu sayılan bir hayvandır. Soylarını bir kurtla delikanlının birleşmesine bağlayan Türkler, ayrıca müşkül durumlarda kurdun kılavuzluk ettiğine inanırlar. Kutuna inanılan diğer bir hayvan ise geyiktir. Özellikle ermiş kişilerin geyiklerle içli dışlı oldukları ve onların binek hayvanlarının geyik olduğuna inanılır. At da kutuna inanılan bir başka hayvandır. Köroğlu'nun Kır-Atı'nda, Hızır'ın Boz-Atı'nda, Hz. Ali'nin Döldülü'nde Şah İsmail'in Kamer-Tayı'nda bu kutu görebiliriz. Bu atlar ab-ı hayat suyundan içerek sonsuz yaşama erişmişlerdir (Boratav, 1994, s. 56-58).

Konargöçerlerin en önemli binek ve yardımcılarından biri devedir. Uzun yolculuklarda develer bir obanın yükünü sırtlarında taşırlar. Dolayısıyla daÇukurova konargöçerlerinde deve pırlı hayvan sayılır. Deveye, devenin tüyüne şeytan yaklaşmayacağına inanılır. Deve bereketin boluğun sembolüdür. Ayrıca “Boz devenin tüyünden yapılmışsalvar bağıkullananlar şeytana uymazlarmış. Devetüyünden yapılan yastıklar hem yumuşak olur hem de bu yastıkta uyuyankişiler kötürüya, kâbus görmez. Özellikle küçük çocukların korkmamasıiçin yastıklarideve tüyünden yapılır.” (Doğaner, 2013, s. 266).

Tahtacılar, geyik kutsal bir hayvan olarak kabul edilmiştir. Onlara göre geyikavlamak yasaktır. Geyik avı, Tahtacılar tarafından günah olarak kabul edilir. Geyikavlayan kişinin büyük felaketlere uğrayacağına inanmaktadırlar.

Tahtacılar bütün Türkboylarında yaygın olan bu inançların yanında geyiğin bir çeşit melek olduğuna dainanırlar (Karadavut, Yeşildal, 2007, s. 106).

Bahçe yöresinde hayvanlarla ilgili inanış ve uygulamalar şunlardır:

- Domuz hayvanına “*adı batasıca, kara böcü, dağ danası*” gibi adlar verilir. Bu hayvana domuz denilirse diyen kişinin kırk gün kısmetinin kesileceğine inanılır (K1, K3, K7, K9, K10, K11, K15, K22, K26, K33, K34, K41, K45, K48, K56, K57, K61, K75, K95).
- Kara kedinin uğursuz olduğuna inanılır (K3, K46, K66, K67).
- Atlar çok kişnerlerse onların Azrail meleğini gördüğüne inanılır (K5, K8, K78, K81, K93, K122).
- Sabah erken saate öten horozun melekleri gördüğüne inanılır (K9, K42, K52, K125).
- Bebeklerin elini sıktığında, yılanı sıktığına inanılır (K102, K115, K116).
- Karıncanın bereketli ve çalışkan bir hayvan olduğu düşünülür (K1, K3, K27, K44, K58, K61, K63, K66, K80, K119).
- Karınca yuvasının üstündeki toprağa para konursa paranın çoğalacağına inanılır (K86, K97, K105).
- Koyun günahsız, mübarek bir hayvan olarak görülür (K1, K3, K5, K7, K8, K9, K13, K27, K34, K41, K50, K71, K74, K82, K98, K106, K118, K121).
- Kuşun yuvasını bozan kişinin yuvasının bozulacağına inanılır (K6, K24, K32, K45, K55, K66, K67, K93).
- Kuş yuvası bozanın elinin büzüşeceğine inanılır (K8, K63, K79).
- Köpeğin sürekli uluması hoş karşılanmaz. Bu durum o evden cenaze çıkacağına işarettir (K8, K9, K17, K19, K29, K34, K35, K39, K41, K43, K50, K60, K70, K71, K73, K74, K84, K89, K124, K126).
- Baykuş uğursuz bir hayvandır. Baykuşun bulunduğu evden ölü çıkacağına inanılır (K7, K8, K9, K17, K19, K25, K28, K 41, K42, K44, K49, K50, K54, K60, K71, K73, K74, K123, K125).
- Karga uğursuz bir hayvandır. Hangi evin üzerinde gaklarsa oradan ölüm çıkacağına inanılır (K7, K8, K9, K20, K41, K50, K60, K70, K71, K72, K73, K74, K84, K89, K100, K119, K123).
- Köpeklerin çok havladığında veya uluduğunda deprem olabileceğine inanılır. Köpeklerin depremi önceden bildiği inancı vardır (K66, K67, K86).

- Güvercin ve kumruya dokunulmaz. Örümcek ağı bozulmaz. Örümceğin Peygamberimizden dolayı mübarek bir hayvan olduğuna inanılır (K8, K19, K61, K71, K73, K74, K79, K120).
- Kurt koyunları yemeye çalıştığı için sevilmez. Kurda “*canavar*” denir (K5, K10, K19, K24, K42, K43, K48, K57, K61, K63, K64, K70, K76, K81, K94, K108, K118).
- Hasta birinin evinin üzerinde, güvercinler sürekli uçarsa o kişinin öleceğine inanılır (K9, K120).
- Köpek sahipleri, sevmedikleri kişilerin adını köpeklerine verirler. Aynı zamanda karabaş, tomak, karaman, çakır gibi adlarda köpeklere verilir (K18, K20, K50, K52).
- Keçiler, “aydınlı, halip, kara davar, çatal burun, Ankara tiftik keçisi” gibi cinslerle adlandırılır (K5, K50).
- Güvercin dışkısına basanın iflah olmayacağına inanılır (K53, K81, K96).

Bahçe halk kültüründe hayvanların bazılarıyla ilgili iyi, bazılarıyla ilgili kötü inanışlar mevcuttur. İslam dininde haram kabul edilen domuza, yörede domuz diyen kişinin kırk gün kısmetinin kesileceği inancı vardır. Dolayısıyla domuz yerine “adı batasica, kara böcü, dağ danası” gibi adlar verilir. Türk halk kültüründe olduğu gibi yörede de köpek uluması, baykuşun bir eve konması ölüm işareti olarak görülür. Bahçe ve köylerinde bereketli, iyi olarak görülen hayvanlar ise koyun, karınca gibi hayvanlardır.

1. 3. 8. Günlerle İlgili İnanışlar

Türk halk kültüründe haftanın günleri ile ilgili bazı inanışlar oluşmuştur. Bu inanışlar doğrultusunda bazı günler birtakım uygulamalar, etkinlikler yapılmış; bazı günler de ise bu uygulamalar ve etkinliklerden kaçınılmıştır. Bu nedenle günlerle ilgili olan inanış, halk yaşamını da doğrudan etkilemiştir.

İstanbul yöresinde cumartesi günü kulağı çınlayan kişinin arzusunun gerçekleşeceğine inanılır. Kastamonu’da ise İslam dininde kutsal gün olarak sayılan cuma günü dikiş dikenin kısmetenin bağlanacağına inanılır (Boratav, 1994, s. 83-84).

Feke yöresinde ise günlerle ilgili şu inanışlar yer alır:

Pazartesi evden dışarıya hiçbir şey verilmez, yine pazartesi nasıl geçerse diğer günler de öyle geçer. Salı günleri çamaşır yıkanmaz ve bir işe başlanmaz. Perşembe hayırlı bir gündür ve yapılacak yardım ve hayırlar bu günde

yapılmaya çalışılır, ayrıca perşembenin akşamına cuma akşamı da denmektedir (Karakaş, 2005, s. 89).

Uğurlu'nun (2011), Yardımcı'dan (1993) aktardığına göre:

Zile'de salgünü başlanan elişinin çok geç biteceğine ya da hiç bitmeyeceğine inanılarak salgünü yün örgü, dantel gibi işlere başlanmaz. Kışığın hazırlanan bulgur, mercimek vb. tahıllar salgünü ambarlara ve torbalara doldurulursa; salça, pekmez gibi kışiyecekleri salgünü küplere konursa; kışığın hazırlanan turşu salgünü kurutulursa kışboyu bitmeyeceğine ve bereketli olacağına inanılır (s. 328).

Bahçe yöresinde günlerle ilgili inanış ve uygulamalar şunlardır:

- Pazartesi günü haftanın ilk günüdür. Pazartesiye nasıl başlanırsa tüm haftanın öyle olacağına inanılır (K66, K86, K112).
- Cuma günleri soğan sarımsak kesilmez. Eğer kesilirse, o eve melek girmeyeceğine inanılır (K1, K13, K61, K63).
- Çamaşır sadece perşembe günleri yıkanır. Diğer günler çamaşır yıkamak günah sayılır (K5, K6, K46, K76, K79).
- Çarşamba akşamı tahra ele alınır ve incir dalları kesilir. Çarşamba akşamı kesilen incir dalları yakılır ve kül elde edilir. Bu kül ile de çamaşırlar perşembe günü yıkanır (K5, K6).
- Düğünler salı, çarşamba ve perşembe ya da cuma, cumartesi ve pazar günlerinde yapılır. Gelin alma perşembe veya pazar günüdür (K7, K8, K9, K17, K21, K40, K42, K68, K74, K100).
- Perşembe günü hayırlı gün kabul edilir. Bugün sadaka verilir, bir fakire yardım edilir (K1, K2, K3, K18, K19, K23, K44, K46, K53, K58, K61, K63, K66, K70, K71, K74, K81, K119).
- Düğün öncesi bayrak kaldırma âdeti perşembe günü yapılır (K2, K5, K7, K9, K17, K21, K44, K53).
- Akşamları sakız çiğneyenler uyarılır. Bu kişilerin ölü eti çiğnediğine inanılır (K86, K98, K106).
- İki bayram arası düğün yapılmaz (K3, K7, K9, K19, K44).

- Gün batınca yani akşam namazından sonra cenaze defnedilmez. Cenaze akşam namazından önce defnedilmelidir (K7, K9, K20, K32, K41, K42, K43, K71, K72, K73, K74).
- Ölmüş kişiler adına perşembe günü Yasin, Kur'an okunur (K1, K2, K8, K9, K19, K27, K40, K42, K47, K55, K58, K61, K63, K64, K66, K67, K71, K73, K74, K119, K120).
- Önceden pazar gününe "gâvurun pazarı" derlerdi (K9).
- Bir işe başlanırken hayırlı gün oldukları için perşembe ya da cuma günü başlanır (K1, K2, K3, K7, K8, K9, K13, K21, K32, K41, K42, K53, K61, K63, K64, K66, K67, K71, K73, K74, K81, K119).
- "Başbağlama" pazartesi günü yapılır (K7, K8, K9, K61, K63).
- Akşamları dışarıya sofraya altı silmek günahdır (K1, K13, K46, K61, K63, K66, K76, K83, K84, K86, K93, K97, K107, K113).
- Geceleyin sakız çiğnemek, tırnak kesmek, ısıklık çalmak iyi karşılanmaz (K1, K13, K46, K61, K67).
- Geceleri aynaya bakmak kötü karşılanır. O nedenle aynaya geceleri bakılmaz (K86, K106).
- Cuma namazı saatinde erkek alışveriş yapmaz. Eğer yapılırsa alanın da satanın da bereketinin olmayacağına inanılır (K8, K61, K71, K74, K82, K100, K116, K117, K123).

Türk halk kültüründe olduğu gibi Bahçe halk kültüründe haftanın bazı günlerinde, günün belli saatlerinde bazı uygulama ve pratiklerin yapılması hoş karşılanmaz. Yine aynı şekilde bazı uygulamaların belli günlerde yapılması gerektiğine inanılır. Günlerle ilgili bazı inanışlarda İslam dininin tesiri olduğu da tespit edilmiştir.

1. 3. 9. Rüya ile İlgili İnanışlar

İnsan, uyku halindeyken rüya görür ve uyanınca bazı zamanlar rüyanın etkisinde kalır. Bu etkiyle beraber rüyayı yorumlamaya veya yorumlatmaya çalışır. Bunun temel sebeplerinden biri de gelecekte yaşanabilecek bir durum veya olayı bilme kaygısıdır. Bundan dolayı görülen rüyalar yorumlanmış, bazı rüyalar iyiye yorulurken bazıları ise kötüye yorulmuştur.

Rüya yorumları; yorumlayan kişiye, görülen rüyaya, rüyanın görülme zamanına vb. faktörlere göre değişiklik gösterir. Türk halk kültüründe de görülen rüyalar farklı şekillerde yorumlanır.

Dede Korkut Kitabı'nda, “*Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması Destanı*” nda kafir, Kazan Bey'in yurduna baskın yapar ve onun evini barkını yağmalar. Bu yaşananlardan haberi olmayan Kazan Bey ise av yerinde bir rüya görür. Yurdu ile ilgili gördüğü bu rüyayı kardeşi Kara Göne'ye yorumlatmasıyla tehlikeyi sezer ve tek başına yola düşer (Ergin, 2004, s. 99-100).

Kutadgu Bilig'de 58. Bâb'da ise *rüya tâbircileri ile münâsebette* rüyanın bir ilim olduğu anlatılır ve rüya Tanrı tarafından insanlara gösterilen bir âlamettir, denir. Eserde rüyayı yoran kişinin rüyayı daima iyi yorması ve yorumlarken de dikkatli olması gerektiği dile getirilir. Ayrıca kötü bir rüya görülürse bu rüyanın şerrinden korunmak için fakirler sadaka verilmesi gerektiği anlatılır (Arat, 1998, s. 316).

Türkmenlerde rüyalar büyük önem teşkil eder. Eğer ki korkunç bir rüya görülürse o rüyanın belasından uzaklaşmak için sadaka verildiği ve kurban kesildiği görülür. Türkmenler görülen bazı rüyaları şu şekilde yorumlar: “Rüyada eşeğe binmek zengin olmaktır. Al ata binmek ise ömrün uzaması demektir. Rüyada su ise aydıllığa işarettir.” (Yalman, 1977, s. 63-64).

Malatya/Darende'de ise rüyada kendi evinde düğün merasimi görülürse bu kötüye yorumlanır ve aileden birinin öleceğine inanılır (Uslu, 2004, s. 95).

Savur'un (2010), Kalafat'tan (2006) aktardığına göre ise “Muğla Tahtacılarında ölen kişi rüyada görülmüşse, ölü aç olduğunu söylüyor, yiyecek istiyor ise veya sıkıntısını açılıyor ise, lokma, katmer ve benzeri şeyler dağıtılarak hayır işlenir. Buna “hışta dağıtmak” denir.” (s. 158).

Bahçe yöresinde rüya ile ilgili inanış ve uygulamalar şunlardır:

- Rüyada kalabalık görmek, kalabalık görülen yerden cenaze çıkacağına işarettir (K3, K6, K13, K30, K52, K55, K61, K64, K80, KK84, K94, K123).
- Rüyada birinin öldüğü görülürse o kişinin ömrünün uzayacağına inanılır (K1, K13, K61, K66, K67, K90, K96, K98, K104, K112, K116).
- Rüyada beyaz ve yeşil renk görmek iyi şeylerin olacağına işarettir (K1, K6, K20, K40, K58).

- Sabah namazından sonra görülen rüyanın gerçekleşeceğine inanılır (K3, K61, K63, K79, K86).
- Rüyayı ilk anlattığın kişi ne yorum yaparsa onun gerçekleşeceğine inanılır (K1, K91, K97).
- Kötü bir rüya görülürseakıp gitsin diye o rüya suya anlatılır (K3, K6, K13, K46).
- Rüyada kelle yemeği yemek, birinin öleceğine yorulur. Eğer ki bu rüya anlatılmazsa rüyanın gerçekleşmeyeceğine inanılır (K1, K13, K55, K56, K76).
- Rüyada gelin görülürse ölüm olacağına yorulur (K6, K9, K67).
- Kan görmek rüyayı bozar (K1, K3, K26, K61, K63, K67).
- Yılan rüyada görülürse düşmanın olduğuna işarettir (K20, K40, K44, K76).
- Rüyada birinin öldüğünü görürsen yeni doğan bebeğe işarettir, yeni doğan bebek görürsen de ölüme işarettir (K1, K61, K79).
- Rüyada bozuk para görmek bereketsizliğe yorulur (K6, K46, K56, K61, K63, K80, K115).
- Rüya herkese anlatılmaz. Anlatılan rüyalar da hayra yorumlanmalıdır. Kötü yorumlanırsa rüya, bunun çıkacağına inanılır (K1, K3, K6, K13, K30, K46, K55, K61, K79, K98, K123, K126).
- Rüyada sarı renk görmek hastalık, siyah renk ise aydınlığın geleceğine işarettir (K1, K6, K46, K76, K86).
- Akşam uyumadan önce abdestli yatılırsa görülen rüyanın sahih olacağına inanılır (K20, K61, K123).
- Bahçe'de rüya görmeye "düş görmek" denir (K1, K4, K46, K66, K88, K120).

Bahçe'de görülen rüyalar farklı şekillerde yorumlanır. Yörede rüyada beyaz ve yeşil renk görülmüşse bu hayra yorulur. Sarı renk hastalığa işarettir. Görülen rüyanın herkese anlatılmaması ve anlatılan rüyalarında hayra yorulması gerektiği inancı vardır.

1. 3. 10. Diğer İnanışlar

Bahçe halk kültüründe değişik olay ve durumlarla ilgili çeşitli inanmaların var olduğu tespit edilmiştir. İnsanlar, bu inanışlar doğrultusunda bazı uygulamalardan uzak dururken bazılarını da uygulamaya çalışmaktadır.

- Boş beşik sallanırsa beşiğe şeytanın bineceğine, çocuğun öleceğine ya da hastalanacağına inanılır. O nedenle boş beşik sallanmaz (K1, K7, K61, K67, K86, K115).

- Sağ el kaşınırsa, para geleceğine sol el kaşınırsa para gideceğine inanılır (K2, K5, K13, K76, K91).
- İncir ağacının altında oturulmaz, oturulursa uğursuzluk sayılır (K8, K107, K108).
- Yeni doğum yapmış ineğin ilk sütü incir ağacının altına dökülürse ineğin sütünün bereketli olacağına inanılır. Süt kediye, köpeğe verilirse ineğin sütünün bereketsiz olacağı düşünülür (K61, K74, K80, K98).
- İncir ağacının altında cinlerin olduklarına inanılır (K3, K84, K91, K126).
- Kapı eşiğine oturulmaz, kapı eşiğinde şeytan olduğuna inanılır (K61).
- Hasta birinin evinin üzerinde güvercinler sürekli uçarsa o kişinin öleceğine inanılır (K105, K119).
- Küçük çocuğun üzerinden geçilirse onun boyunun kısa kalacağına inanılır (K1, K3, K6, K27, K41, K79).
- Ekmek yaptıktan sonra kalan odun küllerine su besmeleyle dökülür. Besmeleyle dökülmezse su dökenin çarpılacağına inanılır (K8, K13, K22, K30, K36, K55, K61, K64, K76, K80, K94, K116).
- Biri bir yere uğurlanırken, o kişinin ardından su gibi gitsin gelsin diye su dökülür (K1, K84).
- Kesilen saç ve tırnak ateşe atılırsa ömrün kısalmaya inanılır. O nedenle kesilen saç ve tırnak toprağa gömülmelidir (K13, K46, K83).
- Sağ kulak çınlarsa birini seni iyi andığına, sol kulak çınlarsa birinin seni kötü andığına inanılır (K9, K41, K44, K119).
- Demlenen çayın kalıntısı kalın ve uzunsa, uzun birinin; kısa ve inceyse de kısa birinin misafir geleceğine inanılır (K86).
- Hıçkırık tutarsa yedi yudum da su içilmeli ve her bir yudumda besmele çekilmelidir. Bu uygulama yapılırsa hıçkırığın geçeceğine inanılır (K3, K6, K9).
- Saç taranırken tarağa takılan saçlar yere atılmamalı. Saç yere atılırsa o kişinin başının ağrıyacağına inanılır (K86, K95, K97).
- Eşekten ve incir ağacından düşenin iflah olmayacağına inanılır (K2, K5, K7, K8, K9).
- Çocukların bazen adını taşıyamadığına inanılır ve o kişilerin adı değiştirilir (K83, K93, K100, K119).
- Makasın ağzı açık kalırsa birinin o kişi hakkında konuşacağına inanılır (K4, K88, K123).

- Terlik, ters durursa uğursuzluk olacağına inanılır. O nedenle terlik hemen düzeltilir (K1, K4, K13, K88).
- Kara yılanın eşi öldürülürse onun gelip öldüren kişiye zarar vereceğine inanılır. O nedenle kara yılanın eşi öldürülmemelidir (K1, K61, K119).

1. 4. Halk Mutfağı

Toplumlarda dil; nesilden nesile aktararak konuşulduğu yüzyıla, inanç yapısına, bulunduğu coğrafyaya ve etkilendiği komşularına göre farklılıklar gösterse de temelde aynı yapıyla canlılığını korur. Aynı şekilde bir toplumun yemek kültürü de dil gibi bir değişim ve gelişim evrimi içerisinde canlı bir şekilde varlığını sürdürür. Bazen komşu kültürlerden, bazen yeni coğrafyada yetişen bitki çeşitliliğinden kimi zaman da inanılan dinin etkisinden bir yemek kültürü oluşur. Bu oluşum içinde dünyanın en zengin mutfaklarından biri de Türk halk kültüründe mevcuttur.

Bozkırda göçebe olarak yaşayan Türklerin ana gıda maddesi et idi. En çok da koyun ve at eti yenildiği görülürdü. Türkler, eti uzun süre muhafaza etmek için ise saklama yöntemlerinden biri olan konserve yapmayı öğrenmişlerdi. Yahni ve tutmaç ise Türklerin sevilen yemekleriydi. Hunlardan beri de bildiğimiz meşhur Türk içkisi de kıımızdı. Kıımız kısrak sütünden yapılırdı. Oğuzlar boza da yapıyorlardı. Sütlü darı, peynir ve yoğurdu da Türklerin tükettikleri önemli yiyeceklerdir. Ayrıca yağ yemeyi Çinlilere öğreten Türklerdir (Kafesoğlu, 1988, s. 305-306).

Dede Korkut Kitabı, *Dirse Han Oğlu Buğaç Han Desatani*'nda Bayındır Han'ın verdiği ziyafette oğlu kızı olmayan Dirse Han'ın önüne *kara koyun yahnisi* getirilir. Ayrıca Dede Korkut Kitabı'ndaki destanların muhtelif yerlerinde av olayından bahsedilir. Eski Türklerde av hayvanlarıyla yapılan yiyeceklerin önemli bir yeri olduğunu görebiliriz (Ergin, 2004, s. 78).

“İnsan ilk dönemlerinde avcılık, toplayıcılık yapmışsa da belirli bir evrim sonucuhayvanları evcilleştirmeyi, yabani bitkileri yetiştirmeyi başarmıştır. Ateşinbulunmasıyla üretim biçiminde büyük bir değişme olmuş, buna bağlı olarak yemek türleri ve pişirme biçimleri sürekli gelişmiştir.” (Ögel, 1982, 15).

Tükler Orta Asya'dan Anadolu coğrafyasına gelirken yanlarında yemek kültürlerini de getirmişlerdir. Anadolu'nun zengin mutfak kültürüyle harmanlanan yeni bir yemek kültürü oluşmuştur.

Artun'un (2005), Tezcan'dan (1982) aktardığına göre, Türk mutfağında, Avrupa ve Amerikan mutfağına göre daha çok sulu yemekler yer alır. Sebzelerin ve hububatın çoğu, kıymalı, kuşbaşı etli, soğanlı olarak su ile pişirilip yenir. Sulu yemek zenginliği en güzel örneklerini çorbada verir. Türk mufığı zengin bir çorba çeşidine sahiptir.

1. 4. 1. Yiyecek, İçecek Türleri ve Yapılışları

Uzun bir tarihsel geçmişi olan Türkler, mutfak konusunda zengin bir kültürsahiptir. Bu zenginlik kendini bol çeşitli yemeklerde göstermektedir. Anadolu yemeklerigenellikle et, hamur ve bitkiden oluşmaktadır. Yiyecekler, herhangi bir kültürünvazgeçilmez maddi ve manevi öğeleridir. Doğum, evlenme ve ölüm gibi insanyaşamının her aşaması yiyeceklerle yoğrulmuş, onunla iç içe geçmiştir. Yemekyapımında kullanılan araç-gereçlerin niteliği, sayısı, türü, düzenlenişi; pişirilenmaddenin kendisi, pişiriliş biçimi, doğadan olduğu gibi elde edilip yenip yenmediği gibiözellikler o ülkenin uygarlık düzeyi ve biçimi hakkında bilgi vermektedir (Tezcan,2000, s. 14-19).

“Çeşitli sebze ve bir miktar etle sulu olarak hazırlanan yemek türleri, çorbalar, zeytin yağlılar, ve hamur işleri ve kendiliğinden oluşan otlarala hazırlanan yemekelrden oluşan Türk mutfağı” zengin bir çeşitliliğe sahiptir (Artun, 2005, s.296).

Bahçe mutfağıyla ilgili olarak çalışmamızda yer alan yemekler mahalli nitelik gösteren yemeklerdir. Yoksa Bahçe'de yapılan bütün yemekleri buraya almadık. Elbette Türkiye'nin her yerinde yapılan taze ve kuru fasulye, çiğ köfte, ezogelin, mercimek çorbası vs. Bahçe'de de yapılmaktadır.

1. Çorbalar:

a) Dövmeli Pezik (Pancar) Çorbası

Malzemeler: Bir kâse kadar dövme, bir buçuk top pezik (pancar), üç diş sarımsak,dört çomça yoğurt, bir tatlı kaşığı tuz ve su.

Yapılışı: İlk olarak bir kâse dövme yıkanır. Daha sonra tencereye koyulan dövmenin üzerine yarım sürahi su koyulur ve kaynatılır. Pezik yıkanır ve kaynatılır, kaynatılan bu pezik tencereden çıkarılır ve ince ince doğranır. Kaynayan döğmenin içine doğranmış pezikler atılır pişirilir. Sarımsak soyulduktan sonra tuz ile karıştırılır. Pişmiş olan dövmeli peziğin içine eklenir ve son olarak da dört çomça yoğurt eklenir ve dövemeli pezik servis edilir (K66, K76, K83, K86, K94).

b) Dövmeye Çorbası

Malzemeler: Dövmeye, yoğurt, tuz.

Yapılışı:Tencereye su koyulur. Ardından dövmeye eklenir ve dövmeye yumuşak kıvamına gelene kadar pişirilir. Çorba soğutulur ve ardından yoğurt eklenir ve yoğurt çorbayla terbiye edildikten sonra dövmeye çorbası hazır olur (K1, K3, K6, K61, K80, K116, K117, K123, K125).

c) Erişte Çorbası

Malzemeler: Bir adet soğan, yarım çay bardağı zeytinyağı, bir yemek kaşığı salça, altı bardak su, iki su bardağı erişte, bir tatlı kaşığı tuz, bir tatlı kaşığı nane.

Yapılışı:Soğan ince ince doğranır, zeytinyağı eklenmiş tencereye soğanlar koyulur ve kavrulmaya başlanır. Soğanlar kızarmaya yakın salça eklenir ve salça soğanla beraber kavrulur. Ardından erişte eklenir ve erişte birkaç dakika kavrulduktan sonra kaynatılmış su eklenir ve tencere karıştırıldıktan sonra kapak kapatılır ve erişte çorbası pişer. Pişen erişte çorbasına nane eklenir ve çorba hazır olur (K93, K98, K99).

ç) Gelin Eti Çorbası:

Malzemeler:Gelin eti otu, salça, soğan, pirinç, tuz, su.

Yapılışı:Gelin eti otu yıkanır ve ardından bir tencerede haşlanır. Başka bir tencereye yağ koyulur soğanlar kavrulurken salça koyulur. Önceden haşlanmış olan gelin eti otu doğranır. Soğanların kavrulduğu tencereye koyulur ve su katılarak kaynamaya bırakılır. Kaynarken içine bir çay bardağı pirinç atılır ve kısık ateşte yarım saat pişer. Tuz atılır, isteğe göre de limon sıkılır (K125).

d) Kelle Paça Çorbası

Malzemeler: Bir adet haşlanmış kelle, bir kâse sumak ekşisi, bir baş sarımsak, bir yemek kaşığı nane, yarım kaşık toz biber, yarım kaşık tereyağı, yarım kaşık salça.

Yapılışı:Önceden ütölmüş kelle ufak ufak doğranır. Doğranan kelle tencereye koyulur. Ardından tencereye bir kâse sumak ekşisi eklenir. Yeteri kadar su ilave edilir ve bir taşım kaynatılır. Kaynatıldıktan sonra kelle paça çorbasının sosu hazırlanır. Bir kaşık zeytinyağı tavaya koyulur ve bir yemek kaşığı nane, yarım kaşık toz biber, ve biraz da salça yağda yakılır. Son olarak dövölmüş olan sarımsağın hazırlanmasıyla sos ve sarımsak kelle paça çorbasına eklenir böylece çorba servis edilecek hâle gelir (K1, K3, K6, K13, K30, K46, K52, K55, K58, K61, K63, K79, K115).

e) Manti (Yüzük) Çorbası:

Malzemeler: Bir buçuk su bardağı un, bir çay kaşığı tuz, bir su bardağı haşlanmış nohut, iki yüz elli gr kadar kuzu kıyması, bir baş soğan, bir çay kaşığı kara biber, bir çay kaşığı toz biber, bir çay kaşığı salça, yarım çay bardağı sıvı yağ, iki diş sarımsak, bir çay kaşığı kuru nane

Yapılışı:Su tuz ve un karıştırılarak hamur haline getirilir. Hamurdan kalınca bir yufka açılır, yufka dört eşit parçaya ayrılır. Kıyma, soğan, tuz, kara biber ve salçadan hazırlanmış olan iç, dört eşit parçaya ayrılmış yufkanın içine koyulur. Sonra bu yufka oklava şeklini alana kadar sarılır. Yufka biçiminde sarılmış olan hamur, küçük küçük kesilir ve içinde un olan kaba konur ve unla yuvarlanır. Tencerenin içine nohut konur ve su ilave edilir. Tuz da eklendikten sonra önceden ıslatılmış olan sumak suyu da eklenir. Son olarak hazırlanmış olan hamur eklenir ve tencere ocakta kaynatılır. Hamur ve nohutlar piştikten sonra çorbanın sosu için yağda sarımsak, tuz, biber, salça ve nane kızartılır. Çorbanın üzerine ilave edilir (K84, K86, K89, K9

f) Pirpirim Çorbası:

Malzemeler: Soğukluk otu, yarım soğan, bir tatlı kaşığı sumak ekşisi, bir çay bardağı dövme, bir kâse haşlanmış nohut, bir çay bardağı yeşil mercimek, bir tatlı kaşığı kuru nane, bir yemek kaşığı zeytinyağı, üç diş sarımsak.

Yapılışı:Soğukluk otu yıkanır, ve ince ince doğranır ardından bir kapta bekler. Doğranan soğanlar bir tencerede zeytinyağı ile kavrulur. Kavrulmuş soğanın içine üç dört kase su eklenir ve suya bir çay bardağı dövme, bir kase haşlanmış nohut, bir çay bardağı haşlanmış yeşil mercimek ilave edilir ve kaynatılır. Kaynamaya yaklaşınca soğukluk ilave edilir ve karıştırılarak çorba pişer. Pişmiş olan çorbanın üzerine yağda yakılmış olan nane ve isteğe göre sarımsak eklenir. Böylece pirpirim çorbası hazır olur (K89, K93, K94, K107).

g) Sütlü Çorba:

Malzemeler: Bir buçuk çay bardağı pirinç, iki su bardağı sıcak su, iki su bardağı süt, bir çay kaşığı tuz.

Yapılışı: Yıkayıp süzülen pirinçler iki bardak su koyulmuş tencereye ilave edilir. İlave edilen pirinçler yumuşayana kadar pişirilir. Pirinçler piştikten sonra iki su bardağı süt eklenir ve karıştırılır bir taşım kaynadıktan sonra tuz eklenir ve sütlü çorba hazır olur (K115, K126).

ğ) Tarhana Çorbası:

Malzemeler: Bir kâse tarhana, bir sürahi kadar su, bir yemek kaşığı salça, bir tatlı kaşığı kuru nane, bir çay kaşığı tuz, sekiz diş sarımsak.

Yapılışı: Tencereye bir sürahi su boşaltılır ve ocağın altı açılır. İçi su dolu tencereye tarhana ilave edilir ve su kaynayıp tarhana ezilene kadar ocakta kaynatılır. Pişmiş olan tahranın üstüne sos olarak yağda yakılan nane, salça dökülür ve tarhana çorbası servis edilir (K6, K13, K46, K79).

h) Tarhanalı Kabak Çorbası:

Malzemeler: Bir adet kabak, iki kaşık tarhana, yeterince su ve tuz.

Yapılışı: Kabak soyulur ve ince ince doğranır. Tencere içine konan bu doğranmış kabağın üzerine yarım sürahi su ilave edilir. Daha önceden bir kasede ıslanmış tarhana da tencereye eklenir ve kabakla terbiye edilir. Terbiye edildikten sonra da tuz eklenir ve tencere kaynadıktan sonra kabaklı tarhana çorbası hazır hale getirilir (K86, K95, K97).

ı) Tırşik Çorbası:

Malzemeler: Bir kilo kadar tırşik pancarı, bir kilo ekşi ayran , bir su bardağı dövme, bir su bardağı nohut, dört yemek kaşığı un, yeteri kadar su ve tuz

Yapılışı: İlk olarak tırşik pancarı ince ince doğranır. Doğranan tırşik pancarı sonra iyice yıkanır. Bir kazana doğranmış ve bekletilmiş olan tırşik, ekşi ayran, nohut, dövme, tuz ve un eklenir. Eklenen bu malzemeler iyice karıştırılır. Ekşimesi için kazanın kapağı kapatılır ve üzerine kalın bir şeyler örtülür ve bir gece bekletilir. Sabah olduğunda kazana su eklenir ve yaklaşık iki saat kaynatılır. Kaynatılıp soğutulduktan sonra tırşik çorbası hazır hâle gelir (K1, K3, K6, K13, K30, K58, K61, K67, K80, K94, K109).

i) Toğga Çorbası:

Malzemeler: Bir sürahi ayran, yarım kilo dövme, bir adet yumurta, bir tutam kekik, bir yemek kaşığı tuz ve biraz un.

Yapılışı: İlk olarak toğga için ayrılan dövme yıkanır. Toğga çorbasını pişireceğimiz kazanın içerisine bir sürahi ayran koyulur. Kazanın içindeki ayrana bir adet yumurta kırılır, un ilave edilir ve sürekli karıştırılır. Sonra çorbamıza önceden haşlanmış nohut katılır. Çorba kıvam alana kadar pişirilir. Çorbaya ocaktan indirmeye yakın nane ve kekik ilave edilir. Toğga çorbası hazır hâle gelir (K5, K13, K30, K36, K48, K55).

j) Yoğurtlu Dövme (Yarma) Çorbası

Malzemeler: Dövme, tuz, yoğurt, çok az su.

Yapılışı: İlk olarak dövme suda haşlanır. Haşlanan dövme soğuduktan sonra tuz ve yoğurtla birlikte sulandırılarak soğuk olarak içilir (K46, K61, K66, K89).

2. Av Hayvanlarından Yapılan Yemekler

a) Balık Kızartması

Malzemeler: Balık, kekik, pul biber, salça, tuz.

Yapılışı: Kekik, salça, pul biber bir kaptan avcarlanır. Balık tuz ile iyice karıştırılır. Tavaya yağ koyulur ve balık kızartılır. Avcarlanan malzemeler de kızartılarak balık üzerine sote yapılır. Balık kızartması hazır hale gelir (K93, K98).

b) Elhoca Bezdirmesi:

Malzemeler: Elhoca kuşu, bulgur, salça, nane, kimyon, karabiber, tuz.

Yapılışı: İlk olarak elhoca kuşunun eti incecik kıyılır. Bulgur ile doğranan et kaba koyulur ve kıvama gelene kadar iyice yoğrulur. İçine bir yemek kaşığı salça, bir tutam nane, bir tutam kimyon, bir çay kaşığı karabiber koyulur biraz tuz atılır. El içinde bezdirme yapılır ve közün üzerinde pişirilir (K83, K125, K126).

c) Galli (Sincap) Kebabı

Malzemeler: Avlanmış sincap, yarım kaşık salça, bir kaşık yemek yağı, iki kaşık yoğurt, iki kaşık kekik.

Yapılışı: Avlanmış olan sincabın derisi yüzülür ardından etler parçalanır ve ince ince doğranır. Yoğurt, kekik, yağ ve salçadan sos yapılır. İnce ince doğranan galli eti avcarlanır ve pişirilerek servis edilir (K125, K126).

ç) Keklik Bezdirmesi:

Malzemeler: Bulgur, keklik eti, salça, kara biber, pul biber, tuz.

Yapılışı: Keklik eti kıyma haline getirilir. Bir tepsiye keklik kıyması, bulgur, salça, kara biber, tuz koyulur. Ardından bunlar kuru kuru bulgur tutana kadar elimizi de suya batırarak yoğrulur. Sonra yoğrulan bezdirme tencereye sığacak kadar açılır ve tencerede kızartılır. Hazır olur (K13, K30, K55, K86, K115, K116).

d) Keklik Kebabı:

Malzemeler: Keklik, pul biber, yağ, çok az salça, bir diş sarımsak, beş adet maydanoz yaprağı, tuz, şiş.

Yapılışı: Avlanan keklik temizlenir, şişe gelecek şekilde doğranır. Salça, tuz, pul biber, yağ, sarımsak ve maydanoz ile avcarlanır. Şişe takılarak közde pişirilir. Hazır hâle gelir (K13, K46, K115, K123).

e) Keklik Soğanlaması:

Malzemeler:Keklik, soğan, salça, pul biber, karabiber, tuz.

Yapılışı:Keklik temizlenip yıkanır. Ardından da haşlanır. Bir taraftan da soğan doğranır ve yağda kavrulur. Haşlanmış olan keklik tencereden alınır ve küçük küçük parçalanıp kavrulmuş soğanın içine eklenir. Karabiber, salça, tuz da katılarak kekliğin haşlandığı suya bu karışım tekrar konur ve kısa bir süre piştikten sonra yemeye hazır hâle gelir (K66, K86, K98).

f) Kirpi Kebabı:

Malzemeler: Yumakkirpi, tuz, pul biber, yoğurt, salça, sarımsak, kekik, şiş.

Yapılışı:Önce kirpi ayaklarından asılır ve derisi yüzülür. Sonrasında eti parçalanır, parçalanmış et bir gün buzdolabında bekletilir. Bir gün sonra buzdolabından çıkarılan kirpi eti ince ince doğranır. Doğranmış etin içine bir kaşık salça, bir çomça duru yağ, su ve sarımsak karıştırılıp dökülür. Biraz pul biber, tuz ve kekik ile karıştırılır ve şişe dizilecek ete sürülür. Etlar şişe dizilir ve mangal üzerinde pişirilir. Sonra servis edilir (K98, K104, K125).

g) Kuş Eti Bezdırme

Malzemeler: Bulgur, avlanmış kuş eti, salça, baharat, soğan, sarımsak.**Yapılışı:**Bulgurun içine doğranmış soğan, dövülmüş sarımsak ve salça katılır. Sonra ince ince doğranmış kuş eti ve baharatlar eklenir ve iyice yoğrulur. Yoğrulduktan sonra bezdirme yapılır ve közde pişirilir. Servis edilecek hâle gelir (K115, K116, K122, K125, K126).

ğ) Tavşan Eti Köfte

Malzemeler: Tavşan eti köftesinin içi için; bir baş soğan, biraz yağ, iki kaşık salça, yarım kilo kadar tavşan eti, baharat.

Tavşan eti köftesinin dışı için; bulgur, salça, baharat ve un.

Yapılışı: Tavşan köftesinin dışı için, bulgur ıslanır. Islanan bulgura, salça, baharat eklenir. İyi tutsun diye karışıma un koyulur ve iyice yoğrulur. Tavşan köftesinin içi için

ise tencereye yağ konur ardından ince ince doğranan soğanlar salça ve tavşan etiyle beraber kızartılır. Son olarak hazırlanan dış yumruk şeklinde yapılır ve iç kısmı oyularak hazırlanan iç koyulur ve delik kapatılır. Son olarak hazırlanmış köfteler kızartılarak hazır hale gelir (K76, K80, K84).

h) Tavşan Kömbesi

Malzemeler: Tavşan eti, soğan, salça, tuz, yağ, biber, bir kilo kadar un.

Yapılışı:Un, tuz, su yoğrulup hamur haline getirilir. Hamur siniye sıgacak şekilde yufka halinde açılır. Yufka dokuz veya altı kat yapılır. İlk olarak tepsi yağlanır ve yağlanan tepsiye yufka serilir. Ardından serilen bu yufka yağlanır, üzerine ikinci yufka serilir. İkinci yufkaya yine yağ sürülür ve üçüncü yufka serilir. Üçüncü yufkanın üzerine kıyma haline getirilmiş tavşan eti koyulur ve bu sıralama yufka bitene kadar bu şekilde devam eder. Daha sonra yufka düzeni bittikten sonra sacda yarım saat pişirilir ve tavşan kömbesi servise hazır olur (KK84, K86, K125).

3. Sebze ve Et Yemekleri

a) Bamya:

Malzemeler:Bir kg bamya, yaklaşık iki yüz gr et, bir baş soğan, iki adet domates, üç diş sarımsak.

Yapılışı: Kuşbaşıolarak doğranmış et önce yağda kavrulur. Kavrulma aşamasına yaklaşıncı ince ince doğranmış soğanlar atılır ve soğanlarda etle beraber kavrulur. Sonrasında bir yemek kaşığı salça, ezilmiş domates ve bamya eklenir ve karıştırılır. Baharat ve tuzdan sonra su eklenir ve hiç karıştırılmadan yaklaşık kırk dakika yemek pişer ve hazır hale gelir. Piştikten sonra üzerine yarım limon sıkılır ve ikram edilir (K66, K67, K79).

b) Ebe Kömeci:

Malzemeler: Bir tutam ebe kömeci otu, bir baş soğan, bir kaşık salça, yarım limon, bir su bardağı su, bir çay bardağı sıvı yağ, bir tutam pirinç, tuz.

Hazırlanışı: Soğanlar halka şeklinde doğranır. Doğranmış olan soğanlar salça ile beraber kavrulur. Ebe kömeci eklenir ve kavrulmaya devam eder. Kavrulurken tuz eklenir, su ilave edilir ve kaynamaya bırakılır. Kaynamaya bırakılırken pirinçler atılır ve son olarak limon sıkılarak pişmeye bırakılır (K1, K3, K6, K46, K55).

c) Nohut Sulusu:

Malzemeler: Bir kg haşlanmış nohut, iki baş soğan, bir yemek kaşığı salça, bir tatlı kaşığı karabiber, bir tatlı kaşığı pul biber, yağ, biraz da kuşbaşı et.

Yapılışı:Kuşbaşı etlerilk olarak yağda kavrulur. Ardından ince ince doğranmış soğanlar salçayla beraber kazana katılır ve kazanda kavrulur. Son olarak da kaynamış su göz kararı tencereye koyulur ve ocağın altı iyice açılarak yemek kaynamaya bırakılır. Nohutlar yumuşama kıvamına gelince ocağın altı kapatılır ve yemek servise hazır olur (K1, K5, K30, K105, K107).

ç) Sarma:

Malzemeler:Asma yaprağı, bir adet limon, dört yemek kaşığı zeytinyağı, bir subardağı sıcak su.

İç Harcı:Bir çay bardağı zeytinyağı, üç adet soğan, iki su bardağı pirinç, bir su bardağı sıcak su, bir çay kaşığı karabiber, bir çay kaşığı tuz, bir demet maydonoz, bir yemek kaşığı salça, iki adet domates.

Yapılışı:İlk olarak pirinçler yıkanır ve süzülür. Soğanlar ince ince doğranır. Doğranan soğan, domates, maydonoz, karabiber, salça, tuz ve zeytinyağı bir kaba koyulur ve elle iyice karıştırılır. Sonra hazır edilmiş asma yaprağına harç sarılır. Sarılan sarmalar üst üste tencereye dizilir. Dizildikten sonra üzerine dilimlenmiş limonlar konur ve zeytinyağı tencerenin üzerinde gezdirilir. Tencereye su eklendikten sonra tencerenin üzerine tabak konur ve kapağı kapatılır. Ocağın altı açılır ve sarmalar pişer (K3, K30, K48, K58).

d) Kabak kabuğu kavurması:

Malzemeler:Dolmalık kabak kabukları, üç soğan, yarım yemek kaşığı salça, yarım çay bardağı yağ, pul biber, tuz.

Yapılışı:Kabak kabukları soyulur ardından haşlanır. Haşlandıktan sonra kabak kabukları süzülür. Bir tavada yağ yakılır. İnce ince doğranmış soğanlar, pul biber, kabak kabukları, salça yağda kızartılır ve hazır hale gelir. İsteğe göre üzerine yoğurt da dökülebilir (K86, K104).

e) Kabak Yoğurtlama:

Malzemeler:Dolmalık kabak, sarımsak, yoğurt.

Yapılışı: Küp küp doğranmış kabak suda haşlanır. Sarımsak ezilir ve yoğurtun içine atılır. Haşlanmış kabak süzülür ve sarımsaklı yoğurtun içine atılır ve biraz da tuz eklenerek yemeye hazır hale gelir (K86, K105, K116).

f) Moş Kavurması:

Malzemeler:Bir tabak moş otu, iki baş soğan, bir tatlı kaşığı tuz, bir tatlı kaşığı biber, bir sürahi su, bir bardak yağ, bir top maydonoz.

Yapılışı: İlk olarak moş suda haşlanır ve haşlanan moş el ile sıkılır. Bir tencereye yağ eklenir. Eklenen yağda doğranmış soğan biraz kavrulur. Soğanlar kavrulurken moş katılır. Moşla beraber tuz, biber de eklenir. İki dakika ocakta karıştırılır ve moş kavurması yemeye hazır olur (K52, K55, K56, K83).

g) Sakızlık Kavurması:

Malzemeler: Sakızlık otu, soğan, yağ.

Yapılışı: Sakızlık otu önce dağdan toplanır. Sumağa benzer. Ardından temizlenir. İnce ince doğranır. Soğan da doğranır. Bir tavada yağ ile kavrulur ve yenir (K76).

ğ) Yağlıca Böreği:

Malzemeler: Yağlıca otu, biber, soğan, tuz, un.

Yapılışı: Yağlıca otu dağdan toplanır. Eve getirilir ve yıkanır, topraktan arındırılır. Ardından haşlanır. Haşlandıktan sonra doğranır ve soğan biber ile kavrulur ve tuz ilave edilir. Hamur yoğrulur. Kavruan malzeme ay böreği şeklinde sacda pişirilir (K55, K56, K116).

h) İçli Köfte

Malzemeler: Bulgur, kıyma, kuru soğan, zeytinyağı, salça, tuz, karabiber.

Yapılışı: Önceden köftenin içi hazırlanır. İnce ince doğranan soğan; kıyma, tuz, karabiber, yağ ile kavrulur, kavruktan sonra maydanoz ilave edilir. Soğuduktan sonra dolapta saklanır ve donar. Köftenin dışı ise bulgurdan hazırlanır. Bulgur suyla yoğrulur ve yoğruan hamur sert bir kıvama gelir. Daha sonra köfte hamuru avuç içi büyüklüğünde yuvarlak şekilde oyulup içine kıyma koyulup kapatılır. İçli köfteler suda kaynatılarak haşlanır yenir veya isteğe göre köfte yağda kızartılıp yenilebilir (K1, K3, K6, K13, K30, K61, K63, K67, K80, K86, K125, K126).

ı) Bohça Kebabı:

Malzemeler: Yarım kg kıyma, tuz, biber, salça, bir kg patlıcan.

Yapılışı: Patlıcanlar dilim dilim kesilir ve kızartılır. Daha sonra kıyma yoğrularak top top şeklinde yapılır. Patlıcanlar çapraz bir şekilde koyularak ortasına kıyma koyulur. Ardından patlıcan dilimleri birleştirilir ve ortasına kürdan batırılır. Fırında pişirilir (K61, K79, K91, K93).

4. Hamur İşleri

a) Çiriş Böreği:

Malzemeler: Çiriş otu, üç tane soğan, yarım çay bardağı yağ, yarım kaşık salça, yarım çay kaşığı karabiber, tuz, pul biber ve kimyon.

Yapılışı:Çiriş otu doğranıp haşlanır. Soğan ince ince doğranır ve yağda salça, ve baharatla beraber kavrulur. Kavrulurken içine çiriş otu koyulur. Böylece iç harç hazırlanmış olur. Bir taraftan da su, un ve tuzdan hamur yapılır. Beziler açılıp içine iç harcı koyulur ve börek yapılır. Hazırlanan börek sacda veya tavada pişirilir (K6, K83, K94, K97, K125).

b) Kömeç Böreği:

Malzemeler: İki top ebe kömeci otu, iki baş soğan, bir yemek kaşığı salça, bir çay kaşığı tuz, bir çay kaşığı karabiber, isteğe göre çökelek, bir yemek kaşığı sıvı yağ.

Hamuru için ise; bir kg un, yeterli miktarda su ve tuz.

Yapılışı:Hamur yoğrulur ve dinlenmeye bırakılır. İki baş soğan halka halka doğranır. Bir yemek kaşığı sıvı yağ tavaya koyulur. Yağda salça kavrulmaya başlar. Ardından tavaya doğranmış ebe kömeci, tuz ve karabiber eklenir. İyice kavrulur. Çökelek eklenir. Dinlenen hamur ince olmayacak şekilde açılır. Hazırlanan içi hamurun ortasına konur ve etrafı açılmayacak şekilde kapatılır. Hazırlanan kömeç böreği saç ateşinde pişirilir (K86, K99, K113).

c) Ay Böreği:

Malzemeler:Hamuru için: un, su, tuz, hamur mayası. Harcı için: soğan, çökelek, patates, tuz, biber, salça, sıvı yağ.

Yapılışı:Hamur kulak memesi kıvamına gelene kadar yoğrulur ve mayalanması için bekletilir. Böreğin harcı için soğanlar doğranır. üstüne tuz, biber ve yağ koyularak kavrulur. Soğanlar pembeleşince salça eklenir. İsteğe göre çökelek, patates, ıspanak, vb. koyulur. Mayalanan hamur alınır ve yuvarlak şekilde açılır. Açıldıktan sonra hazırlanan harç açılan bazının yarısına serilir. Bazının diğer yarısı üzerine gelecek şekilde kapatılır ve kızgın sacda pişirilir (K1, K3, K6, K13, K66, K115, K117).

ç) Isırgan Böreği:

Malzemeler:İki top ısırgan otu, iki baş soğan, bir tatlı kaşığı tuz, bir tatlı kaşığı pul biber, bir su bardağı yemek yağı.

Yapılışı:İlk önce ısırgan otu haşlanır. Ardından bir tencereye yağ koyulur ve ince ince doğranmış soğanlar kavrulur. Kavru lan soğana, ısırgan otu, tuz ve biber eklenerek karıştırılır. Hamur yoğrulur ve ardından açılır. Açılan hamurun içine yapılan karışım katılır ve hamur kapatılır. Hamuru yarım ay şeklinde keser ve sacda pişiririz (K104, K105, K109).

d) Gıcı Böreği:

Malzemeler: Hamuru için: un, tuz, su, maya. Börek içi için: gıcı otu, soğan, tuz, kimyon, karabiber, pul biber, yağ, salça.

Hazırlanışı: İlk önce hamur yoğrulur. Sonra iç için ise gıcı otu yıkanır ve bir tencereye doğranır. Doğranan gıcı haşlanır. Bir tavada yağ yakılır ve içine ince doğranmış soğan, baharatlar, salça koyulur ve kavrulur. Daha sonra kavrulmuş malzeme ile haşlanmış gıcı karıştırılır. Hamur beze yapılır ve içine hazırlanmış olan gıcı içi koyulur ve pişirilir (K55, K58, K63, K64).

e) Etlı Kömbe:

Malzemeler:Hamur için: bir su bardağı yoğurt, bir su bardağı sıvı yağ, iki kasa un, bir tatlı kaşığı tuz. İç harcı için: bir kg kıyma, altı adet soğan, bir tatlı kaşığı biber salçası, bir demet maydonoz, tuz, tereyağ, karabiber, pul biber, tere yağ.

Yapılışı:İlk olarak hamur yoğrulur ve dinlendirilir. Soğanlar ince ince doğranır, soğan kavrulurken soğanın içine et eklenir. Yağ, salça, kırmızı biber eklenir. Eklenen malzemeler kavrulur. Hazır hâle gelmiş olan bu iç oklava ile açılmış olan hamurun içine koyulur ve hamur kapatılır. Kömbe sacda pişirilerek hazırlanır (K1, K6, K30, K61, K76, K87, K96, K97, K104).

f) Yoğurtlu Kömbe:

Malzemeler:Un, sana yağı, kabartma tozu, süt, tereyağı, kara küncü, beyaz küncü, yoğurt.

Hazırlanışı:Malzemeler katılarak hamur yoğrulur. Tüm elma büyüklüğüne hamurlar getirilir. Bu hamurlar oklava ile açılır ve içine yoğurt ve küncü katılır. Açılan hamur kapatılır ve fırında pişirilir (K1, K6, K30, K61, K87, K96, K97, K104).

g)Hekir (Tereyağı Bulamacı)

Malzemeler:Kışlık tereyağı, un.

Yapılışı:Kışlık tereyağı eritilir. Tereyağı eritilirken dibinde kalan tortusunun içine un atılarak pişirilir ve sabah kahvaltısında yenir (K55, K63).

ğ) Domates Köftesi:

Malzemeler: Simit bulgur, salça, tuz, soğan, sarımsak, domates, kimyon, karabiber, pul biber, maydonoz, nane, yağ.

Yapılışı:Domateslerin kabuğu soyulur. Bir sini içine simit, baharatlar, salça, ince doğranmış soğan, dövülmüş sarımsak, koyulur ve yaklaşık yarım saat yoğrulur. Ardından maydonoz ve nane eklenir ve tekrar yoğrulur. Hazırlanan malzeme küçük küçük sıkılır ve yemeye hâzır hale gelir (K13, K66, K86).

5. Ekşili Yemekler

a) Biber Ekşilisi

Malzemeler:Yarım kg biber, sumak ekşisi, bir diş sarımsak, bir tatlı kaşığı tuz, üç su bardağı su.

Yapılışı:İlk olarak biber yıkanır, yıkanan biberler bir tencereye doğranır. Üç su bardağı su tencereye koyulur ve haşlanmaya bırakılır. Sumak ekşisi de ılık bir suya konur ve rengi çıkana kadar bekletilir. Suya rengini veren sumak sudan süzülür ve elle ezilir. Son olarak bir diş sarımsak dövülür. Dövülmüş sarımsak, sumak ekşisi ve biber karıştırılır ve üzerine tuz eklenerek biber ekşilisi hazırlanmış olur (K3, K13, K46, K79, K115).

b) Patates Ekşilisi:

Malzemeler: Beş altı tane patates, orta boy yarım tencere sumak ekşisi, bir baş sarımsak, bir tutam nane, yarım kaşık salça, bir yemek kaşığı yağ.

Yapılışı:Yarım tencere sumak ekşisi ezilir. Patatesler soyulduktan sonradoğranır ve ocağa konur. Kısık ateşte patatesler pişer. Piştikten sonra sumak ekşisi yoğrulur. Bir baş sarımsak da dövüldükten sonra yağda yakılır ve sos olarak hazırlanır ve yoğrulmuş olan patatesin içine dökülür. Patates ekşilisi hazır hâle gelir (K55, K58, K64, K93, K116).

c) Mantar Ekşilisi:

Malzemeler: Mantar, sumak ekşi, yarım kg soğan, salça, pul biber, tuz.

Yapılışı:Soğan doğranır ve yağda kavrulmaya bırakılır. Soğanlar kavrulurken doğranmış olan mantarlar, tuz, pul biber, salça ile beraber atılır. Sumak ekşisi ezilir.

Kavrulmakta olan malzemenin içine ezilmiş olan sumak ekşisi atılır ve pişirilir. Piştikten sonra hazır olur (K1, K104, K111).

c) Patlıcan Ekşilisi:

Malzemeler: Kurumuş patlıcan, sumak, bir baş soğan, tuz salça, pul biber.

Yapılışı:Patlıcan suda ıslatılır. Sumak ekşi ezilir. Sumak ekşinin içine salça, yağ, pul biber ve doğranmış soğan koyulur. Patlıcanla beraber hazırlanmış olan ekşi karıştırılır ve pişirilir. Patlıcan ekşi servise hazır hâle gelir (K6, K46, K76, K80).

d) Turp Ekşilisi:

Malzemeler: Turp, sumak ekşi, tuz ve su.

Yapılışı:Turp soyulur ve ardından rendelenir. Sumak ekşisi ıslanır ve biraz bekletilir. Bekletildikten sonra süzülür. Sumak ekşisi bir tencereye alınır. Üzerine rendelenmiş turp, dövülmüş sarımsak koyulur ve tuz ilave edilir. Sonra içine buz eklenir ve yemeye hazır hâle gelir (K86, K106, K113).

e) Liloz Ekşilisi:

Malzemeler:Liloz otu, bir bardak sumak ekşisi, bir baş soğan, bir kaşık biber salçası, bir tatlı kaşığı pul biber, bir tatlı kaşığı tuz, yarım çay bardağı yağ, bir sürahi su.

Yapılışı:İlk olarak liloz suda haşlanır. Ondan sonra sumak ekşisi yıkanıp suyla sıkılır. Soğan ince ince doğranır ve doğranan soğan yağda kavrulur. Yağda kavrulurken salça eklenir. Salçayla soğan kavrulmaya devam ederken tuz, biber ve sumak ekşisi katılır. Ardından haşlanmış lilozun katılmasıyla kıvama gelene kadar pişirilir. Pişince de yemeye hazır olur (K115, K122, K125, K126).

f) Yumurta Ekşilisi:

Malzemeler:Sumak ekşisi, soğan, yumurta, yağ, tuz, bulgur, pul biber.

Yapılışı:Soğanlar doğranır ve tencereye koyulur. Üzerine sıvı yağ eklenir ve soğanlar pembeleşinceye kadar kavrulur. Ardından sumak ekşisi koyulur, yumurtalar kırılır. Bulgur eklenir ve tuz ile biberin de ilave edilmesiyle tencereye su koyulur. Tencere ocakta kaynatılır. Kaynadıktan sonra yumurta ekşilisi servise hazırdır (K58, K66, K79, K104).

g) Nar Ekşisi:

Malzemeler:Nar.

Yapılışı:Narın içi açılarak bir süzekten nar taneleri sıkılarak geçirilir. Ardından daha ince bir süzekten daha geçirilir ve bir kazana katılır. Kazanın altı yakılır ve nar suyu akıt haline gelene kadar karıştırılarak kaynatılır. Akıt haline gelince pişmiş olur (K1, K3, K6, K13, K46, K61, K63).

6. Tatlılar

a) Ağız Sütü Tatlısı:

Malzemeler: Yeni doğum yapmış ineğin ilk sütü.

Yapılışı:Yeni doğum yapmış inekten sağılan süt, süzildükten sonra bir tencereye koyulur. Katılaşınca kadar pişirilir. Süt katılaşınca ocağın altı kapatılır ve soğumaya bırakılır ardından isteğe göre şeker katılarak ya da şekersiz yenebilir (K86, K97, K98, K104).

b) Basmaç:

Malzemeler: Pekmez, çekilmiş buğday, tereyağı.

Yapılışı:El değirmeni taşı ile çekilmiş buğday ufaklarıyla elenir. Elenen buğdaydan hamur yapılır. Hamurdan bazlama pişirilir. Bir tavada tereyağı yakılır, pekmezin üzerine dökülür. Bazlamalar üst üste konur ve pekmezli tereyağı bazlamaların üzerine dökülür. Bazlamalar pekmezli tereyağını çekerler ve basmaç yemeye hazır olur (K1, K3, K6, K9, K61, K63, K123).

c) Yağlı Ballı:

Malzemeler:Bir kg un, bir çay kaşığı tuz, üç su bardağı şeker.

Yapılışı:Öncelikle bir kg una, bir çay kaşığı tuz ve aldığı kadar su koyularak hamur yoğrulmaya başlanır. Kulak memesi yumuşaklığına kadar hamur yoğrulur. Hamur biraz dinlendirildikten sonra yufka açılır. Açılan yufkalar üzerinde kızdırılmış tereyağı gezdirilir ve üzerine şeker serpilir. Yufkalar katlanır ve ateşte tekrar pişirilir ve yağlı ballı hazır olur (K30, K42, K115, K125).

ç) Kireçli Kabak Tatlısı:

Malzemeler: Bir adet balkabağı, iki kg şeker, bir adet limon, dört su bardağı su, ceviz.

Yapılışı:Kabak soyulur ve uzun ince doğranır. Kireç ayrı bir kaptan ıslanır. Kirecin suyuna doğranan kabaklar akşamdan ıslatılır. Ertesi gün kabak çıkarılır ve yıkanır. Bir kg şeker kabağın içine dökülür. Dört su bardağı su eklenir. Kısık ateşte

kaynamaya bırakılır. Kaynamaya başlarken limon sıkılır. Piştikten sonra servis tabağına alınır ve isteğe göre üzerine ceviz dökülür (K107, K111, K115).

d) Beleben:

Malzemeler: Bir kg incir, bir su bardağı şeker, iki yemek kaşığı un.

Yapılışı: İncir robotta çekilir. Çekilen incir ocağı koyulur ve içine şeker, un katılarak pişirilir. Soğuduktan sonra içine bez serilmiş olan tepsiye dökülür. Güneşe koyulup kurutulur (K47, K52, K66, K79, K80).

e) Bulamaç:

Malzemeler: Nişasta, pekmez, tereyağı, su.

Yapılışı: Bir yemek kaşığı nişasta ile pekmez ve yeteri kadar su bir tencerede karıştırılır. Jöle şeklini alana kadar pişirilir. Piştikten sonra tereyağı yakılır ve üzerine dökülür. Böylece bulamaç hazır olur (K1, K3, K46, K76, K80, K116).

f) Teleme:

Malzemeler: Keçi sütü, incir gerrigi, sütlü incir ışgını.

Yapılışı: Keçiden sağılan süt süzektan geçirilir. Daha sonra süt kaynatılarak veya kaynatılmadan bir kaba koyulur. Ardından süütün konulduğu tasa üç dört kadar ham incir atılır. Daha sonra incir ağacının sütlü bir ışkını alınır ve hızlı bir şekilde incirli süt çırpılır. Çırpıldıktan sonra biraz beklenir. Süt kaymak kıvamını aldığında atılan incir gerrickleri alınır. Sonra teleme servise hazır olur (K6, K55, K58, K99, K111, K116, K122, K123).

g) Kiraz Reçeli:

Malzemeler: Kiraz, şeker.

Yapılışı: Akşamdan kirazın sapı pıtarılır, çekirdeğı çıkarılır. Kiraz şekere vurulur. Yani bir kazana veya kovaya konulan kirazın üzerine şeker atılır ve sabaha kadar bekletilir. Sonra kiraz ocağı koyulur ve koyulaşmıcaya kadar kaynatılır. Kaynadıktan sonra indirilir ve soğuduktan sonra kavanozlara doldurulur (K83, K89, K96, K98, K117).

ğ) Sarı Burma Tatlısı:

Malzemeler: İki buçuk tabak un, bir tatlı kaşığı tuz, tereyağı, şeker, ceviz.

Yapılışı: İki buçuk tabak un bir kaba koyulur ve su ile tuz katılarak yoğrulur. Yoğrulan hamur açılır. Hamurun içine ceviz, tereyağı, şeker katılır ve hamur büzleştirilir. Büzleştirilen hamur kıvrımlı bir şekilde tepsiye yerleştirilir. Daha sonra üzerine eritilmiş tereyağı dökülür ve fırına verilir. Piştikten sonra da yenir (K5, K6, K9, K41, K80).

h) İncir Reçeli:

Malzemeler:Dört kg incir, iki kg şeker, su, limon tuzu.

Yapılışı: İlk önce toplanan incirin ağzı dört dilim şeklinde açılır. Ağzı açılmış olan incir güneş gören bir yere serilir ve kurutulur. İncir kuruduktan sonra küçük küçük parçalara ayrılır. Bir tencerenin içine iki sürahi kadar su koyulur. Suyun içine parçalanmış incirler atılır ve yaklaşık yarım saat kaynatılır. İki kg şeker suya eklenir. Su şerbet gibi olunca kaynatılmış incir şekerli suyun içine dökülür. İki üç çekirdek limontuzu suda eritilir ve incirin içine dökülür. İncirin çekirdeği kızarana kadar incir ateşte kalır ve kızardıktan sonra ateşten indirilir. İncir reçeli hazır olur (K83, K89, K96, K98).

ı) Karadut Reçeli:

Malzemeler: Bir kg karadut, yarım limon, yeteri kadar şeker.

Yapılışı: Dutların sapları koparılır. Ardından dutlar bir kaba koyulur ve üzerine şeker ilave edilir. Dutlar sulanıncaya kadar bekletilir. Sulanan dutlar kısık ateşte koyu kıvama gelene kadar kaynatılır, kaynarken limon suyu eklenir ve ocaktan tencere alınır. Reçel dinlendirildikten sonra hazır hâle gelir (K1, K6, K83, K96, K98).

7. Turşu, Cacık, Konserve ve Salata Çeşitleri

a) Lahana Turşusu:

Malzemeler:Bir adet beyaz lahana, bir kg sarı havuç, bir litre önceden yapılmış süs biberi turşusu, sirke, tuz, limon tuzu.

Yapılışı:İlk olarak lahanalar küçük küçük parçalara ayrılır. Süs biberi turşusu ile parçalanmış lahana bir kaptaki karıştırılıp turşu bidonuna doldurulur. Bidonun üzerine su, limon tuzu ve sirkeyle harmanlanmış su koyulur ve bidonun kapağı kapatılır. Turşumuz yaklaşık iki hafta sonra hazır hale gelir (K13, K30, K46, K58, K61).

c) Kekik Turşusu:

Malzemeler: Bir kg dalıyla kekik, bir top sarımsak, bir çay bardağı sirke, bir su bardağı su, tuz.

Yapılışı: Kekik, bir kavanozun içine dallarıyla beraber koyulur. Sarımsaklar soyulur kavanozun içine atılır. Bir su bardağı suyun içine sirke, tuz eklenir. Karıştırılıp kavanozun içine dökülür. Kavanozun ağzı sıkıca kapatılır. Yaklaşık bir ay sonra kekik turşusu yemeye hazır hale gelir (K86, K104, K111, K113).

ç) Zeytin Turşusu:

Malzemeler: Zeytin, tuz, su, sirke.

Yapılışı: Zeytin önce üçe dilinir ve kola şişesine koyulur. Kola şişesinin üzerine su, sirke ve tuz turşu kıvamıyla koyulur ve şişenin ağzı sımsıkı kapatılır. Zeytin turşusu böylece kurulmuş olur (K46, K61, K67, K80).

d) Soğukluk ve Ispatan salatası:

Malzemeler: Domates, soğan, salatalık, ıspatan veya soğukluk otu, tuz, biber, limon, nar ekşisi, kızıl ekşi.

Yapılışı: Malzemeler yıkanır. Yıkandıktan sonra ince bir şekilde doğranır. Doğrananlar bir kaba koyulur. Üzerine limon, nar ekşisi, kızıl ekşi, tuz ve biber atılır ve karıştırılır. Salata hazır hâle gelir (K55, K56, K58, K67).

e) Gâvur Dağ Salatası:

Malzemeler: Bir adet marul, soğan, maydonoz, salatalık, domates, havuç, limon, mısır, karalahana, roka, sıvı yağ, tuz, kuru nane, sumak ekşisi.

Yapılışı:Bütün malzemeler olabildiğince ince ince doğranır. Doğrandıktan sonra bir kaptaki karıştırılır. Karıştırılmış salatanın üzerine limon, sıvı yağ, tuz, kuru nane ve somak ekşisi dökülür, iyice karıştırılır (K86, K99).

f) Gıcılı Cacığı:

Malzemeler:Dört demet gıcılı otu, bir sürahi ayran, sarımsak.

Yapılışı: İlk olarak gıcılı otu yıkanır ve ince ince doğranır. Tencereye su koyulur ve doğranmış olan gıcılı otları eklenerek haşlanır. Haşlanan gıcılılar piştikten sonra süzeğe koyulur ve soğuk suya tutulur. Soğuk suya tutulan gıcı iyice yıkanır ve suyu sıkılır. Sarımsak dövülür. Bir kaba gıcı konur ve üzerine sürahideki koyu ayran

dökülür. Son olarak sarımsak ve tuzun ilave edilmesiyle gıcı hazır olur (K6, K55, K58, K67).

g) Ispanak Cacığı:

Malzemeler: Bir bağ ıspanak, yarım kg yoğurt, tuz, su, sarımsak.

Yapılışı: Yıkanmış olan ıspanaklar doğranır ve bir tencereye koyularak haşlanır. Yalnız çok fazla haşlanmaz. Haşlandıktan sonra tencereden çıkartılır ve soğutulur. Yoğurt bir kâsede tuz, dövülmüş sarımsakla beraber yoğrulur. Yoğurdun içine haşlanmış ıspanaklar ilave edilir ve karıştırılır. Karışımın üzerine nane eklenerek ıspanak cacığı yemeye hazır hâle gelir (K13, K46, K86, K1049).

ğ) Domates Konservesi:

Malzemeler:Dört kg domates, yarım kg süs biberi, tuz.

Yapılışı:Öncelikle domatesler iyice yıkanır. Yıkandıktan sonra bir kaba ince ince doğranır. Ardından süs biberleri yıkanır ve yıkandıktan sonra ince ince doğranır ve doğranmış domatesle harman edilir, tuz eklenir. Sonra bu karışım ocaktaki bir tencereye konur biraz kaynadıktan sonra da sıcak sıcak kavanozlara doldurulur ve kavanozun kapağı kapatılır. Kapak kapatılır kapatılmaz kavanoz ters çevrilir ve konserve soğumaya bırakılır. Afiyet olsun (K1, K3, K6, K13, K30, K46, K61, K63, K64, K66, K67, K76, K70, K80, K115, K116, K122).

8. Pilav ve Köfte Çeşitleri

a) Darı Dövmesi Pilavı:

Malzemeler: Değirmende kabuğu dövülmüş ve haşlanmış darı, üç yemek kaşığı tereyağı, aldığı kadar su, bir tatlı kaşığı tuz.

Yapılışı: Suyun içerisine dövülmüş darı (mısır) atılır ve tuz ilave edilerek pişirmeye bırakılır. Mısır suyunu çektikten sonra ocaktan indirilir ve yağ ısıtılıp üzerine eklenir. Darı dövmesi pilavı yemeye hazır (K86, K104, K109).

b) Firik Pilavı:

Malzemeler: Buğdayfiriği, iki adet tavuk budu, karabiber, tuz.

Yapılışı: Buğday firiği bir kapta ıslatılır. Butlar ise haşlanır. Haşlanmış olan budun suyuyla firik suyunu çekene kadar pişirilir ve bu arada tuz atılır. Firik piştikten sonra karabiber eklenir ve yenir (K86).

c) Mercimek Lepesi:

Malzemeler: Bir baş soğan, bir çomça yağ, yarım yemek kaşığı salça, üç kg mercimek, iki litre su, tuz, iki su bardağı bulgur.

Yapılışı: Bir tencerede kaynayan suya mercimekler eklenir ve yarım saat mercimekler haşlanır. Sonra bulgur koyulur, tuz eklenir ve bulgur da pişer ve yemek indirilir. Bir tavaya yağ koyulur ve soğanlar doğranır. Soğanlar kızarıırken salça eklenir ve kavrulur. Ocakta pişmiş olan mercimek lepesine kavrulmuş malzeme ilave edilir ve mercimek lepesi hazır olur (K55, K66, K79).

ç) Mercimek Köftesi:

Malzemeler: Bir su bardağı kırmızı mercimek, bir buçuk su bardağı ince köftelik bulgur, bir baş kuru soğan, bir demet maydonoz, yarım çay bardağı sıvı yağ, bir demet taze soğan, iki yemek kaşığı salça, üç su bardağı su, bir tatlı kaşığı tuz, kimyon, pul biber, karabiber.

Yapılışı: Önce mercimekler yıkanır ve tencereye alınır. Üzerine üç subardağı su koyulur ve mercimekler iyice yumuşayınca kadar haşlanır. Mercimekler suyunu çekince ince bulgur tencereye atılır ve yarım saat tencerenin kapağı kapalı tutulur. Bir tavada ince ince doğranmış olan soğan sıvı yağla pembeleşinceye kadar kavrulur ve içine salça koyulur. Salça koyulduktan sonra ocakta biraz daha bekletilir ve ocaktan alınır. Dinlenmiş olan mercimekle bulgur bir kaba koyulur. Üzerine de salçalı soğan eklenir ve güzelce yoğrulur. İyice karışan köftenin içine baharatları atılır ve tekrar yoğrulur. Daha sonra maydonoz ve yeşil soğan ilave edilir. Hepsi karıştırılıp yoğrulur ve köfteye şekil verilir. Köfte servis edilir (K104, K106, K109).

9. İçecek Çeşitleri

a) Yayla Çayı:

Malzemeler: Bir tutam yayla çayı, su.

Yapılışı: Bir tutam yayla çayı kırılarak bir çaydanlığa koyulur ve çaydanlığa su eklenir. Çaydanlık içindeki su sarı rengini alana kadar kaynatılır. Kaynamış olan çay içilir (K99, K115, K1169).

b) Kuşburnu Şerbeti:

Malzemeler: Kuşburnu, su, şeker.

Yapılışı: Kuşburnu temiz bir şekilde yıkanır. Yıkandıktan sonra tencereye alınır ve üzerini geçecek şekilde su koyulur. Daha sonra şeker atılır ve kaynamaya bırakılır. Kaynadıktan sonra dinlendirilir ve süzülür. İçmeye hazır (K122, K125, K126).

c) Sarı Çay:

Malzemeler: İki demet sarı çay otu, su.

Yapılışı: Çaydanlığa su koyulur ve kaynatılır. Ardından kaynayan çaydanlığa sarı çay otu kırılıp koyulur ve biraz daha kaynadıktan sonra içeceğimiz hazır hale gelir (K55, K58, K76).

d) Erik Şurubu:

Malzemeler: Kırmızı erik.

Yapılışı: Kırmızı erikler güzelce yıkanır. Yıkandıktan sonra bir tencereye koyulur. Tencerede suyla haşlanan erikler, yumuşayınca süzgeçten geçirilir ve suyu çıkarılır. Suyuna bir çimdik şeker eklenir ve çalkalandıktan sonra içecek hazır hâle gelir (K99, K115).

1. 4. 2. Yiyecek ve İçeceklerin Korunması

Anadolu'da geçmiş dönemlerden beri yiyecek saklama, onu daha fazla muhafaza etmebilinmiş ve uygulanan bir gelenek haline getirilmiştir. Zorlu kış mevsiminin sert bir şekilde geçtiği bu coğrafyada birtakım işlemlerle yaz ürünleri kışa hazırlanmış, kimi zaman da yazın sıcağından gıdaların bozulmasını engellemek için birtakım uygulamalar yapılarak yaz ürünleri korunmaya çalışılmıştır. Yiyecek ve içecekleri muhafaza etmek için sebze, meyve, et kurutmak; konserve yapmak, turşu yapmak vb. uygulamalar Anadolu coğrafyasında yapılan önemli işlemlerdir.

Haziran, temmuz ve ağustos ayları Anadolu insan için kış hazırlıklarının yapıldığı önemli aylardır. Bu aylarda kazanlarda buğdaylar kaynatılır, buğdayın bulgura dönüşmesi için birtakım işlemler yapılır. Yine domates, patlıcan, biber, fasulye, elma, armut, ayva, üzüm vb. sebze ve meyveler bu aylarda kurutulur ve kış mevsimine hazırlanır. Üzüm zamanı pekmezler, asmalardan toplanan yapraklardan salamuralar yapılır. Peynirler kış için bidonlara basılır. Salça, konserve, reçel, turşu kokuları evlerin damlarından sokaklara taşar (Artun, 2005, s. 295).

Bahçe yöresinde yiyecek ve içecekler şu yöntemlerle korunur:

- Bahçe’de yazları yiyecekler kurutulur ve bu şekilde kışın tüketilebilecek durumda olurlar. Biber, patlıcan, kabak, domates vb. gıdalar bir ipte kurutulur (K1, K3, K6, K61,K116).
- Şimdilerde hemen hemen herkesin evinde donduruculu buzdolabı var. Yiyecekler çoğunlukla orada saklanıyor (K67, K79, K86).
- Yapabildiğimiz yiyeceklerin turşusunu kurar, konservesini yaparız. Böylece yiyecekler uzun süre saklanır (K1, K13, K95, K98)
- Eski evlerde ‘‘poyraz deliği’’ denilen bacalar olurdu. Binanın kuzeydoğusuna yapılan poyrazbacaları poyraz rüzgârını alır ve serin olurdu. O nedenle bozulabilecek yiyecekleri orada saklardık (K17, K21, K59).

İlçede yiyecekler şimdilerde buzdolaplarında saklanmaktadır. Yine geleneksel yöntemler olan kurutma, konserve ile yiyecek saklama uygulaması devam etmektedir.

1. 4. 3. Kışlık Olarak Hazırlanan Yiyecekler

Kış mevsiminde Anadolu toprağı fakirleşir. Sahibine fazla bir ürün vermez. Dolayısıyla bunu bilen arif Anadolu insanı da kış hazırlıklarını toprağın zenginleştiğı yaz mevsiminden itibaren yapar. Kurutma, konserve, turşu, salamura gibi birtakım işlemlerle yaza hazırlık yapar.

Kışlık olarak hazırlanan yiyeceklerde, hazırlıklar sırasında ‘‘imece’’ denilen yardımlaşma yaygındır (Halıcı, 2003, 328).

Bahçe yöresinde kışlık yiyecekler hazırlanırken şu uygulamalar yapılır:

- Tarhana ilçede iki şekilde hazırlanır. Kışın ceviz ile beraber yenen tarhana ince cips şeklinde olur. Kimi zaman da bu tarhana fırında kızartılır. Diğer tarhananın ise çorbası yapılır (K1, K6, K61, K67, K80).
- Turşu olarak, süs biberi turşusu, lahana turşusu, erik turşusu, kekik turşusu, zeytin turşusu gibi turşular yapılır (K13, K30, K46, K58, K61, K99, K111, K115).
- Kışın yörede vazgeçilmez yiyeceklerinden biri de cevizdir. Ceviz toplanır, kabuğundan ayrılır ve kurutulur (K1, K16, K44).
- Bağlardan toplanan üzümler pekmez yapılır. Özellikle Kaman, Kızlaçköylerinin pekmezleri meşhurdur (K33, K40, K61).
- Sonbahara doğru domates ve biber salçaları yapılır. O dönemde ilçenin nerdeyse bütün damlarında salçalar kurutulurken görülebilir (K1, K46, K63, K79, K95, K123).

- Bulgur kaynatılır. Eskiden daha çok kaynatılırken günümüzde azaldı (K76, K94, K107).
- Zeytin kurular, peynir yapılır (K1, K66, K67, K114).
- Fasulye, patlıcan, domates, biber, kabak gibi sebzeler kurutulur (K3, K6, K125).
- Asma yaprağı ilk olarak bağda toplanır. Toplanan yapraklar yıkanır. Ardından yapraklar genişçe bir kaba koyulur ve yaprakların üzerine yeterli miktarda tuz ve kaynar su eklenir. Yapraklar iyice yumuşayınca kadar kapta bekletilir. Soğuyan yapraklar, plastik bir bidona üst üste düzgün bir biçimde yerleştirilir. Bidonun en üstüne, bir poşet ve temiz bir taş parçası konur ve yaprakların yumuşatılmaya bırakıldığı su eklenir ve bidonun kapağı kapatılır. Böylece asma yaprağı salamurası kurulmuş olur(K1, K3, K61, K80, K86).
- İncir bastığı kış için hazırlanan önemli yiyeceklerdendir. Bahçe'de, sabah namazından sonra olgunlaşmış inciler toplanır. Bu incirler yıkanmadan salça makinesine atılır ve elde çekilir. Sonra da ince bir şekilde serilir. Kuruduktan sonra kare kare kesilir nişastalanır. Bez torbanın içersinde muhafaza edilir (K1, K2, K4, K6).

Bahçe ilçesi ve köylerinde kışa hazırlık için hummalı bir çalışma yapılır. Kurutma, konserve, turşu yöntemleri ile ağırlıklı olarak yiyecekler kışa hazırlanır. Ayrıca yörede pekmez yapma geleneği de yaygındır. Hemen hemen her köyde pekmez yapılır.

1. 4. 4. Mutfak Araç ve Gereçleri, Kullanışları

Türk mutfağındaki malzemelere göre başta madeni kaplar olmak üzere cam, ahşap, taş, pişmiş toprak, deri ve çeşitli bitkilerden kaplar üretilmiş ve kullanılmıştır. Bukaplar kullanıldıkları yerlere göre değişik büyüklükte; üretildikleri şehirlere göre değişik formlarda tasarlanmışlardır. Türk mutfağında geçmişte kullanılan madenikapların hemen hemen hepsini bakır kaplar oluşturmuştur. Temini ve kolay biçimlendirilişi, sağlıklı kullanım bakımından bakır her zaman tercih edilen mutfak malzemesi olmuştur (Koz, 2003, s. 402).

Bahçe yöresinde mutfak araç ve gereçleri şu şekilde adlandırılır:

Çatal: Dırmık/Dirgen

Çomça: Yemek kepçesi

Demlik: Çaydanlık

Depki: Tarhana karıştırma kaşığı

Evrengeç: Ekmek çevirme sopası

Gazgıç: Rende

Guşana: Tencere

Helke: Kova

İbrik: Irbık

Kaplık: Mutfak dolabı

Kazan: Tencere

Kenarlı: Tepsi

Kuyruklu: Tava

Kütük: Et kesme tahtası

Peşkir: Havlu

Satır: Demir kova

Sini: Büyük tepsi

Şapşak: Sürahi

Tas: Kap

Teş: Leğen

Bahçe yöresinde mutfakta kullanılan bazı gereçlerin adlandırılması hâla günümüzde canlılığını sürdürmektedir.

1. 4. 5. Sofra Gelenek ve Göreneği

Türk halk kültüründe sofraya sadece yemek yenilen, insanların karnını doyurduğu bir gereç değildir. Onun ötesinde aile ilişkilerinin pekiştiği, Allah'a şükürün doruk noktasına ulaştığı, saygı ve birlikteliğin, paylaşımcılığın yer aldığı bir hayat öğretisidir.

Bahçe yöresinde sofraya gelenekleri ile ilgili uygulanan pratikler şunlardır:

- Sofraya önce büyükler oturur, sonra küçükler oturur (K7, K9, K17, K42).
- Yemeğe başlanmadan önce mutlaka besmele çekilir (K1, K2, K4, K81).

- Geçmiş dönemlerde sofraya oturan kişiler, bir tabaktan yemek yerken günümüzde ayrı ayrı tabaklardan yemek yenmektedir (K2, K5, K63, K81, K119).
- Yemek yenilirken sağ elle yenir (K7, K8, K61, K76, K81).
- Yemeğe başlanmadan önce eller güzelce yıkanır ve sofraya oturulur (K8, K17, K25, K43).
- Bir düğün, mevlit, cenaze yemeği yenirken kadınlar ve erkekler ayrı otururlar (K61, K63, K81).
- Yemek bittikten sonra “Elhamdulillah” denir. Ev sahibine “Elinize sağlık”, “Allah bereketini arttırsın”, “Ölmüşlerin canına değsin.” gibi dileklerde bulunulur.

Yörede sofraya gelenek ve görenekleri varlığını saygı çerçevesinde sürdürmektedir.

1. 5. Halk Hekimliği

Geçmişten günümüze kadar uzanan, geleneksel, dinsel ve büyüsel yöntemlerle halk sağlığını iyileştirmek amacıyla uygulanan işlemler bütününe “*halk hekimliği*” denilir. Halk hekimliği sadece fiziki rahatsızlıkları değil, ruhsal ve psikolojik hastalıkları da sağaltmada uygulanır.

Boratav (1994) halk hekimliğini, halkın imkansızlıklardan dolayı veya başka sebeplerden doktora gidemeyince hastalıklarını sağaltmak için başvurduğu işlemler bütünüdür şeklinde tanımlamaktadır. Sadece vücut rahatsızlıkları değil, nazar değmesi gibi insanlardan gelebilecek kötü etkileri de sağaltmak halk hekimliği içerisinde. Halk hekimliğinde büyülik nitelikte koruma ve sağaltma işlemleri yapılırken aynı zamanda gerçekçi, akılcı işlemlerin de olduğu görülür. Büyülik nitelikte koruma ve sağaltma işlemleri: yatırlar, ocaklar, üfürük-afsun-urasa, kutlu yerler ve Hz. Hızır’ın kutlu kişiliğine bağlanan sağaltma yöntemleri sayabiliriz. Hem büyülik öğeler hem de akılcı ve gerçekçi işlemlerin sağaltmada kullanıldığı yöntemlerde vardır. Bu işlemlere örnek olarak isederiye çekmek, köstebek ocağında köstebek çıbanına köstebek eti sarılması gibi uygulamalar örnek verilebilir.

Arslan’ın (2011), Şar’dan (1989) aktardığına göre halk hekimliği tarihi çok eskilere dayanır. Doğayı, doğadaki canlıları gözlemleyen insanoğlu gözlemlerini kendisine uygulamış ve kendisinin hem doktoru hem de eczacısı olmuştur. İnsanların bazı hastalıkların tedavisinde yetersiz kalınca hastalıkların sebebini doğada gerçekleşen bazı olaylara (ay ve güneş tutulması, yıldızlar, fırtınalar vb.) bağlamış ve sağaltmada büyüden de yararlanmış. Yine Şar (1989), “Zamanla ilk insan, bu tür varlıkları kutsal

tutmaya başlamış ve böylece totem-klan anlayışı doğmuştur. Tedavi amacı olarak totemin sembolü olan muskalar, sihir ve düğmeler kullanılmıştır.”(s. 219), şeklinde ifade etmektedir.

Malatya ili Doğanşehir yöresinde ise ağrı ve sızılar için birtakım işlemler yapılır:

Ağrı, sızı için yılan eti yedirilir ya da yılan derisi/eti ağrılı bölgeye sarılır. Baş ağrısı için ortadan ikiye ayrılmış patates başa bağlanır. Baş ağrısı için saç diplerine kına yakılır. Bel ağrısı için sırta kenger çekilir. Bel ağrısı için yumurta cıbarı yapılır. Yumurta sarısı ve rendelenmiş sabun karıştırılarak macun haline getirilir ve temiz bir bezin üzerine serilerek belin üzerine sürülür ve üzerine bez dolanır. Bel ağrısı için şişe çekilir ya da cıbar denilen bir tür yakı vurulur. Diş ağrısını dindirmek için meşe ağacından alınan mazı havanda dövülerek diş bastırılır. Diş ağrısı için ağrıyan diş karanfil konur (Kurt, 2012, s. 368).

Tülüce'nin (2009) Demirhan'dan (1978) aktardığına göre ise Adana-Osmaniye yöresinde uyuz hastalığını sağıltmak için bir miktar sarıkatran, göztaşı ve tereyağı iyice karıştırılır ve bundan bir karışım yapılır. Bu karışım uyuz olan bölgelere sert bir keseyle sürülür. Yine aynı yörede çıkık tedavisi için Demirhan (1978), şu tespitlerde bulunur: “Buğday kepeği kaynar su ile karıştırılıp biraz bekletilir. Bir bezle çıkığa sarılır. Bu işlem bir gün sonra yine tekrarlanır.” (s. 8411).

Bahçe yöresinde hastalık sağıltmada şu uygulamalar yapılır:

- Sarılık hastalığına dağ çayı iyi gelir. Güz gelince dağ çayı toplanır. Sıcak kaynamış suya çiçeklerinden koyulur ve bekletilir. Sonrasındasüzülerek bu şifalı çay içilir (K9).
- Mide ağrısına, sancıya, çocukların kulak ağrılarına “*paryavşağı otu*” şifa olur. Kaynamış suya “*paryavşağı otu*” koyulur ve demlenir ardından da içilir (K9).
- Kara çörek otunun suyunu bir demir kaşığa katar bal ile yersen zayıflatır. Şişman biri çörek otunun kurusunu diliyle yalarsa on beş yirmi günde etkisini gösterir ve zayıflamaya başlar (K9).
- Başı yaralanan birine tavuğu keserler ve yaralının başına tavuğun derisini geçirirler. Böylece yaralar daha çabuk iyileşir (K5, K7, K9).
- Zeytinyağı ile sarı kantaron otu çiçekleri karıştırılır. Yaklaşık beş on gün bu karışım güneşte bekletilir ve mayalanır. Ardından karışım güneşten alınır ve yaklaşık kırk, kırk beş gün gölgede bekletilir. Hazır hale gelir. Yanığa, yaraya ve karın ağrısına iyi

gelir. Yanık olan, yara olan yere sürülür ve o bölgeyi çabuk iyileştirir. Karın ağrısına ise bir yemek kaşığı içilir (K1, K7, K8, K9).

- Bamya haşlanır ve sonrasında unla karıştırılarak lapa yapılır. Lapa yapıldıktan sonra tırnak batması olan bölgeye sürülür ve bir bezle sarılır. Bu şekilde üç gün bekletilir. Üç gün sonunda sarılan bez açılınca batan tırnağın etten ayrıldığı görülür (K1).
- Ceviz kabuğunun içindeki zar çaydanlığa koyulur ve kaynatılır. Sonrasında da süzülür ve suyu içilir. Hazırlanan bu içecek öksürüğü kesmeye yardımcı olur (K1, K3).
- Limon, kekik, maydonoz yaprağı kaynatılır ve içilir. Öksürüğe iyi gelir (K1, K3, K61, K63).
- Dağdan toplanan alıç kaynatılır ve suyu içilirse kalp hastalığına iyi gelir (K2).
- Çınar yaprağının iki tanesi iki bardak suda kaynatılır. Yemekten evvel aç karna sabah akşam içilir. Diz ağrısı, kireçleme, romatizmaya iyi gelir (K2).
- Meşe pelidinin içi kabuğundan çıkartılır ve ezilir. Ezildikten sonra da hakiki petek balı ile karıştırılır ve yenir. Pelidin dış kabuğu da yarım bardak kaynamış suya atılır ve birkaç dakika bekletildikten sonra süzülür ve içilir. Bu uygulamalardan sonra damarlar açılır (K2, K3).
- Urumu dutu meyvesi toplanır ve reçel, pekmez yapılır. Ağızda çıkan yaralara urumu reçeli ve pekmezi iyi gelir (K86, K116).
- Dudakta uçuk çıkarsa, tahta kaşık ocakta kızdırılır ve uçuk olan yere sürülür (K1, K5, K13, K46).
- Köstü boğmuş birisi bademciği ağrıyan birinin boğazını eliyle sıvazlarsa bademcik rahatsızlığı geçer (K2).
- “Kırığı çıkığı olanlar gelirler. Geldiklerinde öncelikle kırık çıkık şüphesi olan yeri ezik mi kırık mı diye kontrol ederim. Kırık varsa hış hış eder, ezik varsa dayanamaz ağrır. Ondan sonra elimi kolumu çemlerim. Sıcak sabunla pansuman yaparım yerine getiririm. Sargı beziyle bağlar gönderirim.” (K10).
- Boyun ağrısı olursa nişanlı biri oklavayı boyun bölgesine sürerse ağrı geçer (K66, K67).
- Yılan kabuğu siğil olan yere sürülürse bu rahatsızlık geçer (K61).
- Tiksintiyi geçirmek için insan ayağına jilet atılır (K1, K7, K61).
- Göbek düşmesi olursa, göbek bölgesi sabunla ovalanır (K61, K63, K80).

- Paryavşığı otu ıslatılır. Hiç kullanılmamış sabunla beraber çocuğun başına ve vücuduna sürülür. Çocuk birkaç gün öyle durur ve hiç yıkanmaz. Böylece bebeğin isiliği geçmiş olur (K79, K115).
- Siğil hastalığının geçmesi için ayın dolunay olduğu zamanda süpürge siğil olan yere sürülür ve şu tekerleme söylenir. “Ayı gördüm hoş gördüm, siğili benden boş gördüm.” Böylece siğil geçer (K61).
- Eskiden kırık olan bölge tahta ile sıkılaştırılırdı. Alçı yerine ise yumurta beze dökülür, yumurtalı bez alçı gibi sarılırdı (K7).
- Sâğa (limon tuzuna benzeyen taş gibi bir madde) ilk önce tavada eritilir. Eritildikten sonra da soğutulur ve havanda ezilirdi. Sonra diş ağrısı olan yere sürülür ve diş ağrısına iyi gelir (K1).
- Piroz erkek ise erkek ocağına, kadın ise kadın ocağına gidilir. Piroz sumak ağacının bedeninden alınır ve “*ekşinin yüsüğü*” de denir. Pirek ezilir, doğranır. Diş ağrısı veya bir yerinde ağrısı olana yapılır. Ocak olan kişi bir kağıda tükürür ve tükürdüğü kağıdı ağrı bölgesine yapıştırır (K9).
- Eğer bir yerde yara varsa o bölgeye tütün basılır (K7, K8, K42).
- Tuzlu su, karbonatlı su ve sirkeli su ağızda gargara yapılırsa diş ağrısına iyi gelir. Kekik bir kâğıda sarılır ve sigara gibi içilirse diş ağrısına iyi gelir (K87, K119).
- Arının soktuğu yere yoğurt, çamur sürülür. Şişmemesi için bıçak, buz koyarlar (K1, K3, K6).
- İtdirseği çıkan yere saman çöpü yapıştırılır. Emziren annenin sütü sürülür (K9, K61, K67).
- İshal olan çocuk için keçinin zibili elenir ve saçta kavrulur. Kavrulan bu zibil bir bezle çocuğun karnına, sırtına sarılır (K61, K80).
- Bir kişinin bir yeri kanadığında tuz ile tereyağı basılır (K76).
- Ağaçtan veya bir yerden düşen kişi koyun derisine çekilir ve böylece iyileşir (K45).
- Arı soktuğu zaman arının soktuğu yere incir sütü sürülür (K104).
- Yenilen bir şey rahatsız ettiğinde, dokunduğunda ayağa jilet atılır ve jilet atılan yer kanar. Kanayan yere tuz basılır. Sonra da somak ekşi, sarımsak ve tuz karıştırılıp ezilir. Ezildikten sonra bir bardak suya koyulur ve içilir (K55, K57).
- “Temralık olanlar ocak olarak bana gelir. Temra para para ya da baz baz olur etrafını açar gider. Kiminin de başına temra düşer sulu sulu olur. Su bulaşan yer kel kalır. İlk olarak gelen kişinin baba adını, sonra kendi adını alırım defterime yazarım.

Çarşamba günü duasını okurum, otundan keserim. Üç çarşamba yaparım ve geçer.” (K20).

- Yengeç yakalanır. Ardından öldürülür ve ezilir, ezildikten sonra kınayla karıştırılır. Sonrasında bu karışım ateş olan baş kısmına sürülür, sabaha kadar başta kalır ve ateş düşer (K54).
- Karın ağrısı olduğunda bol şekerli ılık su içilir ve bu ağrı geçer (K54).
- Bağırsur hastalığı, taze camız dışkının üzerine yarım saat kadar oturulursa bu geçer (K54)
- Boğaz ağrısı olan birinin rahatsızlığını geçirmek için boğazına tuz sarılır (K54).
- Maydonoz kökü kaynatılır ve suyu içilirse böbrek taşı dökülür (K54).
- Çıban çıkmış bölgeye kızdırılmış demir basılır ve o bölgedeki çıban kurutulur (K54).
- Gece yanığı su toplar ve toplu iğne ile gece yanığı olan yer patlatılır (K54)
- Gece yanığı için ocağa gidilir. Ocaklı kişi gece yanığı olan yere kül sürer, külde gece yanığı olan yeri yakar ve kurutur (K55).
- Göbek düşmesi olursa göbeğe şişe vurulur, göbek kısmı sabunlanır (K54).
- Dolama hastalığı olursa zeytinyağı ile hamur pişirilir vurulur ya da soğan kavrulup soğan vurulur (K54).
- Kabızlığın geçmesi için sebze ağırlıklı yiyecekler yenir bu rahatsızlık biter (K54).
- Ayva veya yenedünya çiçeği kaynatılıp içilirse ishal kesilmiş olur (K54).
- Nane, kekik ve limon kaynatılıp içilirse öksürük, mide bulantısına iyi gelir (K54)
- Siğilini sayacaksın, saydıktan sonra da o kadar arpa sayacasın, o kadar da tuz sayacaksın sonrada arpa ve tuzu alıp bir kuyuya atacaksın. Atarken de “Benim siğilim burada kalsın.” diyeceksin ve arkana bakmadan koşa koşa eve gireceksin. Siğil rahatsızlığı bu şekilde geçer (K54).
- Arı sokulan yere ya çamur ya da incir sütü sürülür (K54, K57).
- Arı sokulan yer kuru soğanın başı kesilir ve sürülür (K56).
- Yanık olan yere soğan rendelenir ve soğan suyu sürülür ve orayı soğan suyu kurutur (K54).
- Nişasta ile yoğurt karıştırılır ve ishal olan kişiye yedirilir ve böylece ishal kesilir (K55)
- Kırık olan yere yağlı hamur vurulur ve iki taraflı tahta koyulur ve böylece kırık bölge sarılmış olur (K55).

- Göz ağrısı olan kişi için dağ böğürtleni dağlardan toplanır. Eve getirilir ve suyu sıkılır. Göze suyu damlatılır. Böylece birkaç gün içinde göz ağrısı geçer (K55).
- Parmakta dolama rahatsızlığı varsa buzağuların burnuna dolama olan yer sokulur ve dolama geçer (K55, K56).
- Yaraya tereyağı ile tuz basılır böylece yara çabuk iyileşir (K56, K57).
- Ateş varsa bezin üzerine sirke dökülür ve bu da başa koyulur böylece ateş düşer (K57).
- Siyah turp dilimlenir ve başa yazmayla sarılır. Böylece baş ağrısı geçer (K56).
- Çıtırgan ağacının yaprağı, kökü toplanır ve kaynatılır onun suyu aç veya tok karna içilir. Acı ve ekşi de yenmez böylece bağsur rahatsızlığı geçer (K56).
- Takılmış takıları kolunda olan nişanlı kızlar boynu ağrıyan kişinin boynunu üfelerse boyun ağrısı geçer (K57).
- Horoz kesilir ve kesilen horozun taşlığından zarı çıkarılır. Çıkarılan zar yanmaz tavada ateşte kurutulur. Sonrasında bir dibekte dövülür ve aç karna yenir. Bu böbrek ağrısına iyi gelir (K57, K58).
- Çıban olan yere ya lokum vurulur ya da yumurta ile macun yapıp sürülür ve böylece hastalık geçer (K56).
- Söğüt yaprağı çiğnenirse diş ağrısını keser (K57).
- Göz ağrısı olursa göze limon sıkılır (K57).
- Kulunç ağrısına kum kızdırılır ve torbayla ağrı olan yere koyulur veya fırın tuğlaları kızdırılır ve ağrı olan yere koyulur (K56, K57).
- Öksürüğe bal iyi gelir. Siyah turpun içi oyulur ve içine bal koyulur sabah aç karna içilirse öksürüğe iyi gelir (K56, K57).
- İsilik rahatsızlığı varsa küncü yaprağı suya ıslatılır ve banyo yapılır (K56).
- Siğil için atın kuyruğundan bir kıl alınır ve siğil bağlanır. Böylece siğil geçer (K57).
- Taskulak otu kurutulur, tozu yanık olan yere sürülür ve yanığı iyileştirir (K56, K57).
- Bağırsak gazı için bir kabın içine kül koyulur ve küllü kabın üzerine su dökülür. Sonrasında kül dibe çökünce o sudan içilir (K58).
- Bel kantaron yağı ile üfelenir. Sonrasında bele sıcak sıcak muşamba çekilir ve bel ağrısı geçer (K58).
- Çıkık sabunlu suyla üfelenir ve ardından bir sınıkçı tarafından çekilir öyle geçer (K58).

- Çıiban için beyaz lahana haşlanır ve haşlanan beyaz lahana sıcak olarak çıiban olan yere koyulur ve çıiban patlar, iyileşmeye başlar (K58).
- Göbeğe cere vurulur ya da ağaçtan sallandırırılar böylece göbek düşmesi geçer (K58).
- Kusma ve bulantıda nane kaynatılır ve sürekli içilirse mide rahatlar (K58).
- Pişik olan yere zeytinyağı sürülür (K58).
- Hiç gidilmeyen bir eve gidilir. Eskiden evlerde ekmek yapılan ocaklıklar olurdu. Evin damına çıkarsın ve bir tutam tuzu ocaklıktan aşağı atar ve üç kez “Siğilim burada kalsın.” dersin ve ardına bakmadan geri eve gidersin (K58).
- Temra hastalığına cami imamının yanına gidilir ve o üç çarşamba mürekkepli kalemlerle yazılır. Eğer geçmezse sarımsakla barut dövülür ve temra olan yere sürülür (K58).

Yörede yaptığımız çalışmalar sonucunda halk hekimliğinin Bahçe halk kültüründe canlı olarak yaşadığını tespit ettik. Özellikle “temra” ve “siğil” rahatsızlıklarında, modern tıptan önce başvuru alan ilk kişiler halk hekimleridir. Bahçe ilçesinde, merkeze göre halk hekimliğinin kırsal kesimlerde daha fazla başvuru alan bir sağaltma yöntemi olduğunu gördük.

1. 6. Halk Zanaatları/Sanatları

El sanatları/zanaatları, bir toplumun kültür öğelerini üzerinde taşıyan, halkın sosyolojik, toplumsal, psikolojik, dinsel ve kültürel hayatını gözler önüne seren eserleridir.

El sanatları ihtiyaç ve gereklilikten ortaya çıkmıştır fakat değişen toplumsal yapı ve gelişen teknoloji ile birlikte bu ihtiyaç da ortadan kalkmış ve yerini dekoratif, süs eşyası olma konumuna getirmiştir.

Kutadgu Bilig’de zanaat erbabından bahsedilirken bu dünyanın süsünün onlardan geldiği, hayret verici hünerlerin bu erbabdan çıktığı dile getirilir. Ayrıca eserde şu zanaat erbâblarının adı sayılır: demirci, ayakkabıcı, derici yahut cilacı, boyacı, okçu veya yaycı (Arat,1998, s. 322-323).

Yalman (1977) ise *Cenupta Türkmen Oymakları* adlı eserinde Türkmen oymakları arasında en canlı halk sanatının, dokumacılık olduğunu söyler. Aşiret arasında halı, kilim, çul ve benzeri şeylerin dokumasını bilmeyen yoktur. Ayrıca Türkmen aşiretlerinde dokumaların boyaları kendileri tarafından hazırlanır. Bitkisel

uygulamalarıyla kilim, çul, halı, hebe gibi dokumaların ipleri dokunmadan önce boyanır.

Bozkır Türk topluluklarına bakıldığında başlıca meslekleri demircilik ve madenciliktir. Dolayısıyla da kılıç, kalkan, kargı gibi savaş aletlerinin bu dönemde üretildiğini bilmekteyiz. Türklerin yaptığı kılıçlar altun levhalar ile kaplanır, değerli taşlar ile süslenirdi. Ayrıca Türklerin yaptıkları; kemer tokaları, kayış uçları, kav mahfazasını işlemeli altın ve gümüş ile bezer birer sanat eseri ortaya koyardı. Bozkır Türk toplumunda yapılan kazanlar, ibrikler, kovalar, arabalar, otağlar, koşum teçhizatları, halılar, kilimler, debbağlar, çizmeler, çoraplar, dokumalar, börkler esnaf ve zanaat erbâbının kalabalık bir zümreyi oluşturduğunu gösterir (Kafesoğlu, 1988, s. 308).

Anadolu'nun birçok yöresinde olduğu gibi Antakya'da da el zanaatlarının yok olmama adına ayakta durmaya çalışıldığını görmekteyiz. Teknolojik gelişmeyle beraber makine üretimine geçilmiş ve bu gelişme el zanaatlarını olumsuz etkilemiştir. Ayrıca:

Kırsal kesimdeki zanaatkâr,zamanla çağın sunduğu teknolojik gelişmelerden faydalanarak ürününü azzamanda, az emekle ve çok üretim elde etmek amacıyla makine üretimine geçmiştir. Bu yaklaşım geleneksel el zanaatlarının gittikçe teknolojik boyut kazanarak, özlerinden uzaklaşmalarına ve ürünün kalitesinin sorgulandığı bir hâl almasına neden olmuştur (Eraslan, 2009, s. 376).

Bahçe yöresinde yer alan halk sanatı/zanaatı şunlardır:

a) Çomça (Kaşıkçılık)

“Çomçacılık zanaatını, askere gitmeden önce babamdan öğrendim. Eskiden camdan bardak da yaptığım olurdu. Şimdi ise talep olmadığı ve camdan, plastikten bardak yapıldığı için çok daha az yapıyorum.

Çomça yaparken genellikle yöremizde yetişen gürgen, şimşir ağaçlarını kullanıyorum. Aynı zamanda âdi, keser, zımpara kâğıdı ve testere gibi malzemelerden yararlanıyorum. Ağacı ormandan temin ediyorum.

İlk olarak ağacı yarıyorum ve sonrasında testere ve ufak balta ile biçiyorum. Âdi ile içini oyuyorum ve son olarak da zımparalayarak hazır hale getiriyorum.

Yaptığım ürünleri genellikle Bahçe'de cuma pazarında ya da isteyen komşulara satıyorum. Eskiden çomçaya talep çok idi ama şimdi fazla satın alan olmuyor. Daha çok düğünlerde kazanları karıştırmak, toğga karıştırmak, yayık yağının içinin yağını almak için kullanılıyor.” (K128).

b) Semercilik

“Semerciliği Bahçe’de yaşayan Burhan Ağca Usta’dan, şimdilerde doksan yaşında ve zanaatı bıraktı, öğrendim. Asıl işim çiftçilik ama bu işi de yapıyorum.

Semercilikte 18. yılım. Semer yaparken kullandığım berdi bıçağı vardır. Berdi bıçağı ahşap saplıdır ve içe doğru eğilimlidir. Berdinin kesen tarafı testere ağzına benzer. Ağut otu, kamışın ince halidir ve Afyon Bolvadin’den geliyor. Semerde kullandığım keçeyi ise Kahramanmaraş ilinden alıyorum. Semer yapımında meşe, çınar, gürgen (bahraz) ağaçlarını kullanıyorum. Bu ağaçları ilçe sınırlarından temin ediyorum. Deriyi (gön) ise sığır derisi olarak kullanıyorum ve bunu da Kahramanmaraş ilinden alıyorum.

Semer üçgen çatılı olur. Serde çiviye sadece ön kaşa kullanırım, semerin diğer taraflarında ise sıırım çekerim. Çünkü sıırım çividen daha uzun ömürlü ve sağlam olur. Semer ahşap bir iskeletten oluşur ve iskeletin çeşitli parçaları vardır. Bunlar; ön ve arka kaş, parmak ağacı, yan ağac gibi çeşitli parçalardan oluşur. Ağaçları hazırladıktan sonra acena (keski) ile delikleri açarım. Makas ile deriyi keserim, çuvaldız ve kaş ile deriyi semere montelerim.

Bir semeri yaklaşık iki günde yaparım. Semeri ilçede binek hayvanın üzerine koyup binmek, yük çekmek için alıyorlar. Semer işi daha çok yazın oluyor ve aşağı yukarı yılda 10 semer satıyorum. Şimdilerde daha çok yıpranan semerleri tamir ettirmek için getiriyorlar. Merkep semerini ikiyüzelli liraya, katır semerini üçyüz liraya, at semerini de dörtyüz liraya satıyorum.” (K129).

c) Demircilik

“Demiri hurdacılardan alıyorum, eritiyorum. Sonra da balta, tarha, kürek, kazma, orak gibi aletler yapıyorum. İlçede eskiden üç dört demirci varken şimdi iki demirci kaldı. Ben bu işi babamdan öğrendim. Babam da demir ustasıydı. Çiftçilik azaldığı için demircilik mesleği de azaldı. Satış az. Aylık bin lira civarında kazanıyorum.” (K130)

d) Kilimcilik

“Baba mesleği olan dokumacılık ile çocukluğumdan beri uğraşıyorum. Devlet 1955 yılında ilçede dokumacılık kursu açar ve babam İslam Ali kurstan başarıyla ayrılan birkaç kişiden biri olur. Makine Kimya Endüstrisi babama dokuma tezgâhı gönderir. Babam da bu zanaatı bana öğretti. 2000’li yıllarda hastalıktan dolayı modern tezgâha geçtim. Daha çok motifsiz kilim dokudum. Analıkızlı, at kılı, kilim deseni şeklinde dokumalar yaptım.” (K75).

e) Kaval Yapımı

“Kavalın hammaddesi su kenarında olan kamıştır. Bu kamışları Osmaniye’nin Dervişkiye köyünden topluyoruz. Kamış hamıstan (derenin büyüğü) kesilir. Yalnız kamış kuruduktan sonra kesilmelidir. Eğer ki yaş kesilirse eğilme yapar. Kesildikten sonra da kurutulur ve eve getirilir. Eve getirince kamışların içinde zar olur, bu zar çubukla temizlenir. Sonra kamış kaval boyunda kesilir ve kamışa on bir delik açılır. Delikler ısıtılmış sivri şiş ile açılır sonra bıçakla düzeltilir. Kavalın dil kısmı kavak ağacından yapılır. Daha sonra kavalın dil kısmı kamışa takılır. Bir kavalda dil, genz ve kaval deliği olmak üzere üç temel yer vardır. Yaptığımız kavalların ömrü on beş yirmi yıl oluyor ve sonra çatlıyor. Kavalı satmıyoruz, Bahçe Halk Eğitim Merkezi için yapıyoruz. Yaptığımız kaval nota gözetilerek yapılmıyor, kara düzen yapılıyor. Ama nota bilen biri de çalabilir. Eskiden kaval önemli bir çalgı aletiymiş ama zurna kavalın bitme noktasına gelmesine neden olmuş. Eskiden büyüklerimiz bellerine kavalı takar Bahçe çarşısında “Mürseli, Ceren” gibi havaları çalarlarmış. Halk da onların etrafına toplanırmış.” (K132).

f) Deri Davul Yapımı

“Deri davul yapımını büyüklerimden öğrendim. Düğünlerde kesilen hayvanların derilerini düğün sahiplerinden alıyoruz. Deri ilk olarak yere çakılan kazıklara takılır ve kurutulur. Kuruduktan sonra kazıklardan çıkarılır ve tekerlenir. Sonrasında da bıçakla kılları temizlenir. Ardından bir leğenin içine koyulur ve yaklaşık yarım saat ıslanır. Davulun kenarına çekilen çember it kirazından yapılır. İt kirazı önceden dağdan kesilir, evde kurutulur. İt kirazından yapılan çember yuvarlak bir şekilde davula oturtulur. O şekilde kalır. Deri de ortasına geçirilir ve ağzından kıvrılır. Fazlalık olan deri, kıvrılıp atılır. İki kişi karşılıklı oturur, yanbay yapılır. Deri bıçakla kesilir ve on altı kayış atılır. Kayış semercilerden temin edilir. On iki metre kayış çıkar. Deriyi gevşetmesin diye bel kayışı da takılır. Son olarak davul kuruması için ağaca asılır. Davul siparişi acele ise güneşte kurutulur. Acele değilse gölgede kurutulur. Ortalama gölgede bir haftada kurur davul. Davulun bir de çüven denilen çubuğu vardır. Çüven erik ağacından yapılır. Davulun ön derisi kalın olur, keçi derisinden yapılır. Davulun arka derisi ise ince olur ve daha genç hayvan derisinden yapılır. Çubuk ise çövenden daha ince olandır. Bu da it kirazından yapılır. İt kirazının ortasındaki kırmızı yer bulunana kadar it kirazı önce keserle sonra da bıçakla yontulur. Deri davul yapımında keser, bıçak, yalman ağacı kullanılan aletlerdir. Bir deri davulun yapımı yaklaşık bir hafta sürer. Ancak şimdi deri davulu yapmıyorum. Daha çok suni deriden yapılmış hazır davullar alıyoruz.” (K133).

g) Ney Yapımı

Ney yapımına ilk olarak 2006 yılında başladım. Ney yapımını kendi çabalarım ile öğrenmeye başladım. Daha sonra Hasan Yılmaz Hoca ve Salih Demireğen Hoca'dan yardım aldım. Aynı zamanda internetten ney yapım videoları izledim ve yararlandım. Ney kamışını Hatay Samandağ, Erzin, Dört Yol; Adana, Ceyhan civarlarından getiriyorum. Bu kamışların kalitelisi denize yakın sulak yerlerde olur.

Neyi evimde yapıyorum. Öncelikle kamışlar ölçüye uygun olarak kesilir ve dış kabukları soyulmadan en az altı ay gölge bir yerde bekletilir. Sonra kamışların dış kabukları temizlenir. Isıtılarak kamışların eğrilikleri düzeltilir.

Hangi akort neye uygunsa dokuz boğum olacak şekilde yapım aşamasına geçilir. Dikkatlice sekiz boğumun içi boşaltılır. Dokuzuncu boğum ses kutusudur. Onun deliği ayrıca uygun bir şekilde açılır. Akort cihazında kontrol edilir. Tam uygun ise başpare ve parazvane takılır. Sonrasında ney susam yağı ve fındık yağı ile yağlanır. Yağlandıktan sonra dört beş saat süzölmeye bırakılır. Sonra süzölüp üflenmeye hazır hale gelir.

Kamışın kalitesi, kullanılan malzemeler(başpare ve parazvane) neyin fiyatını belirler. En düşük ney fiyatı yüz lira iken en yüksek ney fiyatı beşyüz liradır.

En fazla ney satışını İstanbul, Urfa, Ankara, Mersin gibi şehirlere yapıyorum.” (K131).

h) Maraş Lastik Yemenisi

“Maraş lastik yemeni zanaatını babamdan öğrendim. Ustam babamdır. Babam H. 1332 doğumlu Ömer Keleş'tir. O da bu işi ağabeyi Ahmet Keleş'ten öğrenmiş. Ahmet Keleş ise Maraşlı bir arkadaşından öğrenmiş. Babam Bahçe ilçesinin ilk ve tek Maraş yemenisi yapan ustasıydı. 1956 yılında okulu yarıda bırakarak babamın yanına çırak olarak girdim. Bu zanaatı yaklaşık 60 yıl yaptım, 2015 yılında bıraktım. Son zamanlarda Maraş lastik yemenisi geçerliliğini kaybetti. Yaptığım yemeniyi alan kimse kalmadı. Ayrıca yaşımla ilerledi. 80 yaşına geldim, hastalıklar ortaya çıktı.

Maraş lastik yemenisini yaparken kamyon lastiğini, deriyi, ipigenellikle Kahramanmaraş ilinden temin ediyordum. Kendim gidip Maraş'tan alırdım. İlk olarak getirdiğim deriyi, bıçak-keski ile keserdim. Sonra yemeninin yüz kısmını köşker iğnesiyle diker, keser, biçerdim. Üst deriyi yaptıktan sonra araba lastiğini tekerler, ölçüsünü ayarlar ve ona dikerdim. Sonra da yemeniyi kalıba koyardım. Eskiden lastik Maraş yemenisini demiryolunda çalışan işçiler, köylüler, kentliler alırdı. Yaptığımız yemeni sağlam olduğu için çok tercih edilirdi.” (K134).

Bahçe ilçesinde tespitlerimiz sonucunda sekiz el sanatı/zanaatı tespit edilmiştir. Maraş lastik yemeni zanaatı maalesef ilçede bitmiştir. Son temsilcisi yakın zamanda bu zanaata son vermiştir.

Semercilik ilçede son temsilci ile varlığını sürdürmektedir. Ancak çırak yetişmemesi ve binek hayvanların gündün güne azalmasıyla bu zanaat da bitme noktasına gelmiştir.

Çomçacılık zanaatı da diğer zanaatlarda olduğu gibi yörede son temsilcilerini barındırmaktadır.

Deri davul ve kaval yapımı da ilçede Halk Eğitim Merkezi bünyesinde devam etmektedir.

Kilimcilik de ilçede yine son temsilci ile varlığını sürdürür. Gaziantep yolu üzerinde olan kilim dokuma atölyesi de fabrikasyon kilimlerle yarışamamaktadır.

İlçede demircilik ile uğraşan iki zanaatkar vardır. Eskiden daha çok tarım aletleri yapılırken günümüzde kapı, korkuluk ve çeşitli malzemeler yapılmaktadır.

Ney yapımı sanatının ilçede tek temsilcisi vardır. Zanaatını icra ettikten sonra satışı daha çok il dışına yapmaktadır.

1. 7. Sözlü Tarih

“Bir kültürün tüm üretimleri, kültürel zenginlikleri sadece yazılı form olarak üretilip aktarılamaz.” (Ersoy, 2009,s. 21-22). Burada devreye sözlü ortam girer. Gözlem de sağlıklı sonuçlar elde etmek bakımından çok önemlidir.

Bazı dönemlerde; içinde bulunan koşullardan, imkansızlıklardan vb. faktörlerden yazılı kaynaklar oluşturulamaz veya yetersizdir. İşte bu noktada sözlü tarih disiplini büyük bir önem kazanır. Ersoy (2009), “Belgeleri yetersiz, az, yanlış olduğu kanaatini uyandırdığı sırada tarihsel olayların cereyan ettiği toplumun sözlü geleneğine müracaat edildiğinde bize, farklı açılardan ve bilmediğimiz tanıklarla aydınlatıcı ufuklar açabilir.” (s. 21-22), görüşüyle sözlü tarihin aydınlatıcı rolü ön plana koyar.

Söz konusu ettiğimiz sözlü tarih ile ilgili Uygun (2006) şu tespitlerde bulunur:

Tarihin ilk hâli sözlüdür. Aslında var olan ilk tarih sözlü tarihtir. Çünkü yazının yaygınlaşmasından önce, tarih dâhil tüm toplumsal bilgiler, ağızdan ağza iletilmek zorundaydı. Zaman içinde bu tarihin bir sözlü geleneği de oluştu. Sözlük gelenek anlatıcıları vasıtasıyla olgu ve olaylar, uzun yıllar kuşaktan kuşağa aktarıldı (s. 3).

Küpüç (2014) yüksek lisans tezinde sözlü tarihi bir yöntem, metod olarak görmemiz gerektiğini söyler ve “Yani sözlü tarih tarihsel bilgi üreten bir tarih metodu, bir tarihsel bilgi toplama yöntemidir. Sözlü tarih, insan hafızasını bir tarihsel kaynak olarak kabul eder ve insanların geçmişe ait anlattıkları hikâyelere dayalı olarak tarihsel bilgi üretir.”(s. 10).

Bahçe’deçalışmamız sırasında derlediğimiz sözlü tarihleri yaşanmış olaylardan yola çıkarak başlıklandırmayı uygun gördük. Bahçe’de derleme sırasında tespit edebildiğimiz sözlü tarihler şunlardır:

a) Gök Mustafalı Köyünün Ad Oluşu

Cebeli Bereket ile Bahçe arası tamamen ormanmış. Bahçe Cebeli Bereket’in kazasıymış.Osmanlı askerleri Bahçe’den kadı’nın evraklarını Cebeli Bereket’e götürürken ormanda bir oba çadırı görüyorlar. Çadıra misafir oluyorlar, ayran içiyorlar. Bu çadır Gök Mustafa adında bir adamın çadırıymış. Ardından Osmanlı askerleri ayrılıp yoluna devam ediyorlar. Gök Mustafa oğullarına, “Şimdi bu Osmanlı askerleri gider bizi kadıya şikâyet eder. Osmanlı’ya da kaydımız yok. Biz en iyisi buradan göçelim.” diyor. Bunun üzerine Gök Mustafa ve oğulları çadırlarını toplayıp doğruca Gövpınar adı verilen yere göçüyorlar. Oradan bakıyorlar ki Osmanlı askerleri onları arıyor. Gövpınar’dan ayrılıp Göğcedağ’a çadırlarını kuruyorlar. Fakat sonunda Osmanlı askerleri onların çadırını buluyor. Gök Mustafa’yı alıp Bahçe Kadısının karşısına getiriyorlar. Kadı, Gök Mustafa’ya, “Sen Osmanlı nüfusuna kayıtlı mısın?” diye soruyor. Gök Mustafa “Hayır.” diyor. Kadı Gök Mustafa’nın yanında on tane oğlunu görüyor ve “Bu oğlanları askere gönderdin mi?” diye sorunca Gök Mustafa “Hayır.” diyor. Gök Mustafa kadı’nın suallerine hayır cevaplarını verince kadı, “Bu oğlanları derhal askere göndereceksin.” diye Gök Mustafa’ya emir veriyor. Gök Mustafa da, “Yok Kadı Efendi, ben Osmanlı’nın hiçbir nimetinden yararlanmıyorum. Onun için de benim şartlarım var. Bu oğlanları askere gönderirim ama bu devlet bana mühür göndersin. Beni bir yerlere yerleştirsin, ben de devletimin nimetlerinden yararlanayım ve oğlanları askere öyle göndereyim. Yalnız ben bu oğullarımdan onunu da askere göndermem. Üç oğlum benim yanımda kalacak ve bana hizmet edecek.” diyor. Kadı Gök Mustafa’nın söylediklerini kayıt altına alıyor. Şartları da İstanbul’a padişaha gönderiyor. Aradan zaman geçtikten sonra padişah’tan Gök Mustafa adına mühür geliyor. Kadı da Gök Mustafa’nın çadırını alıp Bahçe’nin İmamlı köyünün tam üst kısmına yerleştiriyor. Tabi İmamlılar da bu durumdan memnun olmuyor.

Hayvanlarımızı otlattığımız yere bunlar da nereden geldi, diyorlar. Gök Mustafa ve çadırının oradan gitmesini istiyorlar fakat Gök Mustafa'nın Padişah'tan gelen bir mührü olduğu için Gök Mustafa ve çadırı yerinden kalkmıyor hatta oraya iyice yerleşiyor. Yerleşiyor ama İmamlılar ile Gök Mustafa'nın obası birbirinden hiç hoşlanmıyorlar, sürekli kavga ediyorlar. Gel zaman git zaman Cumhuriyet devri geliyor. Bir gün Kaymakam köyleri ziyarete gidiyor. Ziyarete gittiğinde köyün alt tarafındaki tabelada İmamlı hemen üst tarafındaki tabelada Gök Mustafalı yazıyor. Böyle yakın mesafede ayrı iki köy olmaz diyerek köyleri birleştireceğini söylüyor. İmamlı halkı kaymakama, "Kaymakam Bey, biz buranın yerlisiyiz. Gök Mustafalılar buraya sonradan geldi. Köyler birleştiğinde köyün adı İmamlı olsun." diyor. Gök Mustafalılar ise "Kaymakam Bey, bizim padişah'tan mührümüz var. Köyün adı Gök Mustafalı olsun." diyor. Köyün adı İmamlı oluyor. İmamlılar da biz Gök Mustafalı nüfusuna kayıtlı olacağımıza gider Cumafakılı, Gök Mustafalı köyünün yakınlarında olan başka bir köy, nüfusuna kayıtlı oluruz diyorlar ve kayıtlarını oraya aldırıyorlar. Altmış yaşın üstündeki İmamlıların doğum yerleri kimliklerinde Gök Mustafalı değil Cumafakılıdır. Hala İmamlı ve Gökmustafalılar arasındaki çekişmeler yakın zamana kadar devam etmiştir. Eski adıyla İmamlı yeni adıyla Gökmustafalı köyünün girişinde bir dere vardır. Bu dereye İmamlılar bir köprü yaptırırlar. Gök Mustafalılar da bu köprüyü İmamlılar yaptırdı diye tam üç yıl köprüden geçmeyip dereden geçmeye çalışırlar (K72).

b) Ermenilerin Bir Bahçelinin Öküzünü Çalması

Bahçe'de yaşayan Ermeniler Türklere karşı ayaklanırlar. Ağca Bey Camii'ni cephanelik yaparlar ve camide hutbe okutmazlar. Çukurova'da çalışan Türk işçiler Bahçe'nin işgal edildiğini duyarlar ve Türklere yardım için Adana'dan Bahçe'ye gelirler. Ermenileri Bahçe'den Türklere beraber kovarlar. Aradan yıllar geçtikten sonra Fransız askerleri Bahçe'yi işgal eder ve bunun üzerine Ermeniler Bahçe'ye geri gelir. Beğendikleri hayvanları Türklere elinden alırlar. İmamlı köyünden de bir adamın öküzünü alıp götürürler. Adam da bunları takip eder, öküzüme ne yapacaklar diye bunları izler. Ermeni de öküzü evinin kapısına bağlar. Gece olunca da Türk öküzünü bağlı olan yerden alır ve evine getirir. Bu Ermeniler geri gelir, öküzümü alır diye öküzünü keser ve gece kavurma yapar. Ermeniler işgal döneminde Bahçelilerin bu şekilde mallarını elinden almaya çalışmışlar (K9).

c) Kamanlıların Millî Mücadele Dönemindeki Fransızlara Karşı Akıl Oyunları

Kaçkaç zamanında Kaman köyü bir günde boşalır, dolarmış. Köyün yukarı tarafında Tozlu, Tepesi Delik, Kasaba, Harman adlı mevkilerde gözetleme mevzileri varmış. Kaman köylüleri Fransız askerlerinin köye geldiklerini gördüklerinde mevziden silah ateşlerler, köylüler de ne var ne yok toplarlar köyden hemen kaçarlar. Fransızlar gidince de köye geri dönerlermiş (K10).

ç) Almanların Gökçe Dağ'daki bitki köklerini Yurtdışına Kaçırması

Mehmet Çankaya Kızlaç köyünde okul müdürü iken Almanlar kazı için Gökçe Dağ'a geliyorlar. Kaymakamlık da Mehmet Çankaya'yı işçilerin başına görevlendiriyor. Kazı yapılmaya başlanıyor. Köylüler Almanlarla beraber kazı yapıyorlar. Kazı esnasında bazı arkeolojik eserler bulunuyor ama Almanlar kazıyla hiç ilgilenmiyor. Bir iki ay geçiyor. Almanların davranışı bir işçinin dikkatini çekiyor. İşçi, Mehmet Çankaya'nın yanına giderek "Müdürüm, bunların kazıyla falan ilgilendikleri yok. Bunlar buradaki çiçeklerle ilgileniyorlar." bunun üzerine Mehmet Çankaya Almanları gözlemliyor. Bakıyor ki Almanlar çiçeklerin, bitkilerin kökünü söküp güzelce paketleyip gidiyor. Bu arada Almanlardan biri gidip biri geliyor. Mehmet Çankaya bu durumu kaymakama bildirince kazı durduruluyor. Mehmet Çankaya'nın sonradan öğrendiğine göre Almanlar bu bitkileri ilaç sanayide kullanıyormuş (K38).

d) Bahçe İlçesi Bilalick Bölgesindeki Büyük İskenderin Resminin Patlatılması

Bahçe ilçesi Bilalick mevkide bir taşın üzerinde Büyük İskender'in resmi varmış. Defineciler burada altın vardır diyerek taşı patlatmışlar (K38).

e) Alman Mühendisin Kekliğin Kafasını Koparması

Bahçe tren yolu inşaatında işçiler ve Alman mühendisler çalışıyormuş. Bir gün bir adam elinde kafes, kafesin içinde de keklik oradan geçiyormuş. Adamı gören Alman mühendislerden biri işçilere, "Bu adam kafeste kekliği ne yapıyor?" diye sormuş. İşçilerden biri de "Bu adam kafesteki kekliği diğer keklikleri avlamak için kullanıyor. Ormana gidince bu kekliği kafesle bir yere koyuyor. Keklikte ötmeye başlayınca diğer keklikler yanına geliyor ve onları avlıyor." demiş. Bunun üzerine Alman mühendis elinde kafes olan adamı çağırıp kekliği ondan satın alır ve kekliği kafesinden çıkarıp

kekliğin kafasını koparır. Yanındaki işçilere de “Bu keklik kendi nesline ihanet ediyor. Neslini imha ediyor. Ben de onun için yaptım bunu.”der (K35).

f) Kaçkaç Olayı ve Fransız Ordusudaki Müslüman Askerlerin Toprağa Mermi Gömmesi

Bahçe kazasına Fransızlar gelmeden önce Ermeniler, demircilik, köşkercilik, semercilik, kalaycılık, dokumacılık gibi meslek ve zanaatlarla uğraşmışlar. Buranın Müslüman halkına “dostum dostum” derlermiş. Ne zamanki Fransızlar kazaya gelir, Ermenilerin nüfuzu artar. Ermeniler o zaman değişir. Ermeniler Fransız askerlerinin önüne düşüp Müslüman Türk’ü hedef göstermiş. Fransızlar ağır makineli silahlarını yüksek yerlere kurmuşlar vadideki mahalleleri, köyleri, evleri taramışlar. Halk da hâliyle kaçmaya başlamış. Çoluğunu çocuğunu alan insanlar Maraş taraflarına kaçmışlar. Bu olay yörede “kaçkaç” olarak adlandırılır. İnsanlar evini damını bırakıp Türkoğlu, Şekeroba taraflarında 6 ay kalmışlar. Bahçe’ye ancak Fransızlar yöreden çıkartıldıktan sonra dönebilmişler (K35).

1. 8. Çocuk Oyunları

Bir çocuğun vazgeçilmezi oyunlardır. Zamanının büyük bir bölümünü oyun oynayarak geçiren çocuk; oyun sayesinde eğlenmeyi, mutlu olmayı, sosyalleşmeyi, kuralları, birlikteliği, zihin yanılmalarını, psiko-motor hareketleri kısaca her şeyi öğrenir. Böylece hem eğlenir hem de birtakım davranışlar kazanır.

Dünyanın farklı coğrafyalarında değişik şekilde oynanan oyunlar vardır. Ne kadar da bu oyunların dili, bölgesi farklı olsa da hepsi çocuklar için ortak bir amaca hizmet eder. Eğlendirmek ve öğretmek.

Boratav (1994) çocuk oyunlarını, “Çocukların ve daha az ölçüde büyüklerin, günlük geçim didinmelerinden ayırabildikleri boş zamanlarda, herhangi bir üretim çabasını, ya da başka bir çeşitten hizmeti zorunlu kılmadan, sadece eğlenme yolu ile dinlenmelerini sağlayan eylemlerdir.” (s. 232), biçiminde tanımlar.

Dede Korkut Kitabı *Dirse Han Oğlu Buğaç Han Desatanı*’nda aşık oyunundan bahsedilir. “Bayındır Han’ın bir boğası ile bir buğrası varmış. Bir yazın, bir güzün boğa ile deveyi savaştırır, seyredelermiş. O yaz hayvanları yine meydana çıkardıkları gün Dirse Han’ın oğlu üç ordu çocuğu ile orada *aşık oynuyormuş.*” (Ergin, 2004, s. 4-5).

Gökşen (2014) ise bir makalesinde oyunun çocuk üzerindeki olumlu tesirlerini şu şekilde ifade eder:

Oyunun çocukların sosyokültürel gelişimlerdeki en önemli katkılarından biri de çocukların dil becerilerini geliştirmesidir. Oyunların başında eş seçimi için yapılan sayışmacalar ve bazı oyunların içindeki tekerlemeler çocukların diksiyonları açısından fevkalade önemlidir. Bunun yanında çocuk oyun içinde hakkını ararken, kendini savunurken duygu ve düşüncelerini en inandırıcı ve samimi bir şekilde karşısındakilere anlatmaya çalışır. Bu vesile ile çocukların vücut dilini kullanma ve başkaları karşısında yanında duruma göre nasıl konuşmaları gerektiğine dair konuşma becerileri gelişir (s. 238).

Bahçe yöresinde derlemiş olduğumuz çocuk oyunları şunlardır:

- **Gıngılıç Oyunu:** Toprağa çukur kazılır. Çukura da “T” şeklinde bir ağaç dikilir. Ağaç toprağa iyice sağlamlaştırılır. Ağacın enlemesine olan kısmı döner. Çocuklar da eğlenmek amacıyla enlemesine olan ağaca binip dönerek eğlenirler (K7, K9, K18, K28, K29, K32, K40, K41, K57).
- **Cızbız Oyunu:** Oyun üç kişi ile oynanır. Oyunda bir ebe vardır. Ebe bir sandalyeye oturur ve ellerinin dış tarafı yüzünün iç tarafına gelecek şekilde yüzünü kapatır. Ebenin diğer iki oyuncuya arkası dönüktür. Diğer iki kişi sırasıyla ve ebe görmeden yer değiştirerek ebenin avuç içine eliyle vurur. Ebe de vuran kişiyi tahmin etmeye çalışır. Eğer ki vuran kişinin adını söyler de ebe bilirse adı ebe tarafından bilinen kişi sandalyeye oturur ve ebe olur. Oyun bu şekilde devam eder (K9).
- **Puslan (Sinen) Papur /Saklambaç:** Bir ebe olur. Ebenin dışında en az iki oyuncu daha vardır. Ebe gözünü kapatır, tekerleme sayar ve biraz bekler gözünü kapatarak bu sırada diğer oyuncular saklanır. Ebe onları bulmaya çalışır (K9, K60, K70).
- **Gülle:** Kibrit çöpü, para veya taş ile oynanır. Her oyuncu eşit sayıda parasını veya kibrit çöpünü ortaya koyar. Bunlar da bir çizgiye dikilir. Oyuncular belli bir uzaklığa geçer, sırayla ellerindeki gülleyle paraları veya kibrit çöplerini yıkmaya çalışır. Kim ne kadarını yıkarsa, o kadar paranın veya kibrit çöpünün sahibi olur (K7, K9, K40, K60).
- **Döndergeç:** Düz bir zemine paralar koyulur. Her oyuncu eşit miktarda para koyar. Oyuncular sırayla gülleyle parayı döndürmeye çalışır. Döndürebildikleri paralar oyuncuların olur (K40).
- **Ebçik Oyunu:** Kız çocukları ile oğlan çocukları taşlardan evler yapar ve oyun oynarlar (K34, K35).

- **Çot oyunu:** Toprağa çatallı olan uzun bir sopa dikilir. Dikildikten sonra oyuncular belli bir mesafeye geçer. Ellerindeki sopalarla çatallı sopayı yıkmaya çalışırlar. Çatallı sopayı yıkan kazanır (K15, K41, K54).
- **Yumurta Oyunu:** Oyunda yarışan kişilerin her birinin ağzında ağaç kaşık ve üstünde de yumurta bulunur. Başlangıç çizgisinden başlanır ve bitiş çizgisine kadar kim yumurtayı düşürmeden birinci olarak varırsa birinci o kişi olur (K1, K3, K5, K7, K9, K40, K61).
- **Tipi Tipi Oyunu:**Toprağa yaklaşık otuz otuz beş cm aralığında paralel çizgiler çekilir. Yaklaşık beş altı cm'lik dikdörtgen düzgün bir taş olur. Oyuncular sırayla bu taşı ayaklarıyla çizgilerin üzerine gelmeyecek şekilde ittirir. Oyuncunun ittiği taş çizgide kalırsa yanar ve kazanamaz. Çizgilerde kalmadan oyunu tamamlarsa kazanmış olur (K41, K42).
- **Naharcı oyunu:** Daha çok güldürmece bir oyundur. Beş altı kişi bir yere toplanır ve aralarından biri naharcı olur. Naharcı olan kişi bacağına arasına çomça, karnına da tava bağlar. Aralarından biri naharcıya, “Oğlum, naharcı bizim inek nereye gitti?” der. Naharcı da “İnek gitti.” der ve bacağındaki çomçayı karnındaki tavaya vurdurarak ineğini soran kişiye, “Al sana bir umuk.” der ve oradakiler gülere eğlenirler (K72).
- **Hasır Oyunu:**Oyun iki kişi ile oynanır. İki oyuncunun gözleri bağlanır ve oyuncular karşılıklı oturur ve aralarına yastık koyulur. İkisinin de ellerine çaputtan tokmak yapılır. Tokmak ip ile bağlıdır ve oyuncu bu ipi elinde tutar. Oyunu ilk olarak birinci oyuncu başlatır ve “Hasır” der. İkinci oyuncu da “Tokmak varıyor, yasil.”der. Oyuncuların gözleri bağlı olduğu için birinci oyuncu yastığın ucundan tutarak tokmaktan kaçır. İkinci oyuncu da tokmağıyla ikinci oyuncuyu vurmaya çalışır. Tokmağıyla birinci oyuncuya vurursa bu kez tokmağı birinci oyuncu alır ve ikinci oyuncu tokmaktan kaçmaya çalışır (K72).
- **Çellik Oyunu:**Bir çubuk yirmi yirmi beş cm kesilir ve iki tarafı yardım (sivri) yapılır. Bir metre boyunda da bir değnek olur. Yirmi yirmi beş cm kesilmiş olan çubuğa çellik denir. Çeliği toprağın yumru yerine veya taşın kenarına ucu hafiften çıkacak şekilde bırakılır. Çelliğin uç kısmına vurulduğu zaman çellik havaya fırlar ve havaya fırlayınca sopayla orta yerine vurulur ve çellik uzak bir mesafeye gider. Çelliğe vuramayanlarda, vuran kişileri çelliğin gittiği mesafeye kadar sırtında taşır.

- **Küpgü oyunu:**Kışın oynanan bir oyundur. Oyun hayvanların zibillerinin döküldüğü yerde, sivri uçlu sopalarla oynanır. İlk olarak kuru zibilin üzerine oyun içinde bir taş koyulur. Sivri uçlu sopayı atan oyuncu taşın koyulduğu yeri dört parmak geçirirse oyunu o kazanır. Geçiremezse sıra diğer oyuncuya geçer. Oyundaki oyuncu sayısı değişiklik gösterebilir (K40).
- **Uyuz oyunu:**Bu oyun ağaç üzerinde oynanan bir oyundur. Oyunda bir ebe vardır. Oyuncu sayısı ağacın büyüklüğüne göre değişiklik gösterir. Oyuncular ağaçta ebeden kaçmaya çalışırlar ve ebe de ağaçta olur ve onların ayağının altına değmeye çalışır. Ebe hangi oyuncunun ayağının altına değerse ebe o kişi olur (K40).

Bahçe yöresinde farklı çocuk oyunları oynanmaktadır. Naharcı, gıngılıç, ebcik oyunları bir müsabaka amacı olmayan oyunlardır. Hasır, tipitipi yumurta, çot, döndergeç, gülle, cızbız, puslan papur, uyuz,küpgü oyunları ise ebe merkezli veya kazanan kişilerin olduğu oyunlardır.

1. 9. Halk Mimarisi

Bahçe yöresinin ormanlık bir arazide bulunması ve yöredeki insanların ağaca ulaşım kolaylığından dolayı özellikle eski evlerin çatı kısmında mertekler göze çarpar. Yine eski evlerin ortasında çatıya destek olmak için kalın ve uzun ağaç direkler bulunur. Kalın ve uzun ağaç direklerin en güzel örneğini Ağca Bey Camii'nde görmek mümkündür. Ayrıca yörede Ağca Bey civarında bulunan birkaç evin de dikdörtgen biçimde taş duvarlarla yapıldığını görmekteyiz. Birinci Dünya Savaşı yıllarında Ermenilerin karargah olarak kullandıkları ev ise atıl durumda bulunmakta ve ilçenin yaklaşık 100 yıl önceki mimarisini somut bir biçimde yansıtmaktadır. Yörenin kırsal kesimlerine gidildiğinde ise evlerin alt kısmı hayvan ahır ve üst kat ise ailelerin oturduğu bölümdür. Bunun temel sebebini ise köy halkı kışın sıcak olmasına bağlamaktadır.

Günümüzde ise ilçede ve köylerindeki evler klasik Akdeniz evleri görünümündedir. Çatısız olarak yapılan evler taş yerine tuğla ile yapılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

BAHÇEANONİM HALK EDEBİYATI

2. 1. Anonim Halk EdebiyatıManzum Ürünleri

2. 1. 1. Türkü

Kaya (1999), türkü sözcüğünün çıkış noktasını Türkî sözüne bağlar. Açıklamasında “Yani, Türk kelimesine Arapça “ı” ilgi ekinin getirilmesiyle vücut bulmuştur. “Türk’e has” anlamına gelen bu söz, halk ağzında “Türkü” şekline dönüşmüştür.”(s. 131), cümlesini kullanır.

Boratav türküyü şu şekilde tanımlar: “Düzenleyicisi bilinmeyen, halkın sözlü geleneğinde oluşup gelişen, çağdan çağave yerden yere içeriğinde olsun, biçiminde olsun değişikliklere (zenginleşmelere,bozulmalara, kırılmalara) uğrayabilen ve her zaman bir ezgiye koşulmuşolaraksöylenen şiiirlere “türkü” denir.” (s. 163).

Kaya (1999) türkülerin, başlangıçta sahibi belli ürünler olduğunu fakat zamanla asıl sahiplerinin unutulduğunu ve bu ürünlerin zamanla anonimleştiğini söyler. Ona göre, “Önceleri mahalli hüviyet gösteren türküler, zamanla millî hüviyete bürünürler. Türkülerin anonimleşmesinde, daha ziyade göçler, kervanlar, askeri sevkler, gurbete iş için gidişler, gezgin halk şairlerinin faaliyetleri, yakın zamanda basın yayın organlarırol oynar.”(s. 132).

Bir türkü anonimleşmeden önce mutlaka bir yaratıcısı vardır. Fakat onu söyleyen, yakan âşık unutulmuş ve türkü halka mal edilmiştir (Yardımcı, 1998, s. 66). Yardımcı'nın (1998) aktardığına göre Özbek (1981) türkü ile ilgili görüşünü şu şekilde ifade eder:“Türküler başlangıçta bir olay üzerine yakılırlar. Bu olaylar bütün bir milleti ilgilendirecek kadar büyük nitelikler taşıyabileceği gibi, dar çevrelerde meydana gelen cinsten de olabilir.” (s. 63).

Türküyü sadece anonim bir tür olarak göremeyiz. Söyleyeni belli olan ve icracısı bilinen türküler de vardır. Dolayısıyla türkü hem anonim hem de âşık edebiyatında kümelenmiş zengin bir türdür (Dilçin, 2013, s. 289).

Biçim özellikleri incelendiğinde türküler koşmaya benzer ve iki bölümden oluşur. Türkünün asıl sözlerinin yer aldığı bölüm “*bend*”bend sonunda tekrarlanan kısımlar ise “*kavuştak*”adını alır. Türkülerin koşma ve mani tipindeki şiirlerden farkı şekline değil bestesine bağlıdır (Yardımcı, 1998, s. 68).

Bahçe yöresinden derlenen türküler incelendiğinde aşağıdaki tasnif ortaya çıkmaktadır.

1. Lirik Türküler

Kaman Türküsü

Kaman’ın altından geçtim,
Eğildim bir suyun içtim,
İki gelin bir kız seçtim,
Aslı Kamansı Kamansı.

Kaman’ın deresi derin,
Böğrüoluk’un suyu serin,
Suna boylu Zeynep Gelin,
Al sayanı bağladın mı?

Kaman’ın üst yanı kaya,
Kayadan bakarlar aya,
Doğma diyom doğan aya
Çoktur Kaman’ın güzeli (K30).

Kaman türküsünün farklı bir söyleyişi:

Kaman Türküsü

Kaman’ın önünden geçtim,
Eğildim bir suyun içtim.
İki gelin bir kız seçtim,
Kokar Kamansı Kamansı

Kaman’ın önünde büklük,
Büklükten keserler okluk,
Elif kınalı bir keklik,
Öter Kamansı Kamansı

Kaman’ın arkası kaya,
Kayadan bakarlar aya,
Doğma diyom doğan aya,
Bakar Kamansı Kamansı (K11).

Ceren Türküsü

Şu cerenin sulakları gayalı,
Gayasında lale, sümbül dayalı,
Şeker yemiş dudakları boyalı,
Seherden indi, uğruma indi bu ceren.

Bu cerenin sulakları yokuşlu,
Kaşı gözü hep kudretten nakışlı,
Büyük kız duruşlu, gelin bakışlı
Seherden uğruma indi bu ceylan.

Bu cerenin sulakları sekili,
Sekisinde gül, ırahan ekili,
Benim yarım şu Antep'in vekili,
Seherden uğruma indi bu ceren (K135).

Dağlar Türküsü

.....

Yücesinde gamlı gamlı karın var,
Aşam dedim aşamadım başından,
Tükendi dermanım kalmadı dağlar.

Yaz gelip de çayır çimen yürüdü,
Çimeni neylen de karıştı dağlar,
Elin aşiretinde çevrilir konar,
Gördükçe imanım artıyor dağlar.

Diyor Garip Bekir de çöktüm oturdum,
Bağ bahçe yetirdim, oturdum,
Anlı perçemli karımı yetirdim,
Kaldı bir gümânım köşende dağlar (K136).

Elbeyli Türküsü

Uçtu gönül kuşu havada döner,
Yüreğimin başı kor gibi yanar,
Daha kara gözlüm eskisi sanar,
Ben gidiyorum kara gözlüm ağlama.

Sabahleyin erkenden çıktım yurdun üstüne,
Derdim bir iken bine yetirdim,
Gitti benim yoldaşlarım beni âleme (eyleme)
Ben gidiyorum kara gözlüm ağlama.

Derdimi ben yüklettim üç beş deveye,
Derdim bir iken bine yetirdim,
Gitti benim yoldaşlarım âleme (eyleme)
Ben gidiyorum kara gözlüm (K136).

Türkü

Yedi yerden bağladılar bendini,
Avrupa'da gelse bilmez fendini.
Koş al silahını göster kendini,
Fransız'dan kurtar Şam'ı Halep'i (K50).

Kına Türküsü(Ağıdı)

Ben kınamı ezemedim,
 Alnım açık gezemedim,
 Anam kızını yazgıymış,
 Uğraştım da bozamadım.

Çıktım baktım, yüce dağın otuna,
 Ben de bindim arabamın atına,
 Selam söylen benden anam hatuna,
 Bana kıysın çeyizime kıymasın.

Elimi yuduğum arklar,
 Belimi verdiğim dutlar,
 Silip süpürdüğüm yurtlar,
 Ana bindim gidiyorum.

Baba ekinin bitti mi?
 Gardaşım ekmeğin bitti mi?
 El kızını keyfin yetti mi?
 İşte bindim gidiyorum.

Ana kızın çok muydu?
 Babam bir kız sana yük müydü?
 Kör olası emmilerim,
 Hiç oğlunuz yok muydu?

Kapımızın önü kavak,
 Kırdım dalın ufak ufak.
 Ana bindim gidiyorum,
 Elim kına yüzüm duvak.

Atladım geçtim eşiği,
 Sofrada koydum kaşığı,
 Ana bindim gidiyorum,
 Evinizin yok ışığı.

Elinizden elinizden,
 Kurtuluyom dilinizden,
 Yerde kalsam yeşilbaşlı,
 Su da içmem gölünüzden.

Yazıya bostan ekerler,
 Siyecin geniş çekerler,
 Gurbet ele giden kızım,
 Ana gözüne sürme çekerler.

O beygirin atlısına,
 Sürün yolun atlısına,
 Söylen bunun dertlisine,

Dertsiz gelin gider mi?

O beygirin iyisine,
Sürün yolun kıyısına,
Söylen bunun dayısına,
Dayısız gelin gider mi? (K30).

Kına Türküsü (Ağıdı)

Elimi yuduğum arklar,
Belimi verdiğim dutlar,
Silip süpürdüğüm yurtlar,
İşte binip gidiyorum.

Tarlaya bostan ekerler,
Siyacın çaya dökerler.
Gurbet ele giden kızın,
Gözüne sürme çekerler.

Bindim atın iyisine,
Sürdüm yolun kıyısına,
Haber verin dayısına,
Dayısız gelin çıkıyor (K30).

Kına Türküsü (Ağıdı)

Bu geline gerek baba,
Ağlı yağlı kaba kaba,
Zalim baba zulüm baba,

Verme beni gurbet ele,
Dayanamam gurbet ele.

Bu geline gerek ana,
Ağlı yağlı yana yana.
Zalim ana zulüm ana,

Verme beni gurbet ele,
Dayanamam gurbet ele.

Bu kardaşa gerek bacı,
Ağlı yağlı acı acı,
Zalim bacı, zulüm bacı,

Vermen beni gurbet ele,
Dayanamam gurbet ele (K34).

Kına Türküsü (Ağıdı)

Kız gibi giyinmiş kızlar,
Sürmelenmiş ela gözler,

Gurbete gelin gidiyom,
Sızlar yüreciğim sızlar.

Kız anası kız anası,
Hani bunun öz anası,
Yarın kızın gelin gider,
Çeyizini düz anası.

Evimizin önü kavak,
Dalını kırdım ufak ufak,
Aha bindim gidiyorum,
Elim kına yüzüm duvak.

Kız anası kız anası,
Hani bunun öz babası,
Kız kınayı yaktırmıyor,
Gelmeyince öz babası (K30).

Yörede derlediğimiz türkülerden dokuzu dörtlüklerden oluşmaktadır. Derlenen türkünün biri ise üç dizeli bentlerden oluşmaktadır.

Türkülerin ikisinde nakarat bulunmaktadır. Diğer sekiz türküde ise nakarat yoktur. Türkülerin beşi 8’li, dördü 11’li; bir türkünün ise ikinci dörtlüğü 11’li diğer dörtlükleri ise 8’li hecedir.

Bahçe yöresinde derlenen türküler lirik bir özellik gösterir. Kaman türküsü, Kaman köyünde söylenen yörenin en meşhur türküsüdür. Kına türküleri genellikle kına yakma esnasında söylenen; gelinin iç dünyasını, gurbet ele gidişini anlatan türkülerdir. Bugün en canlı şekilde düğün törenlerinde, kına yakımı esnasında karşımıza kına türküleri çıkar. Yörede kına türkülerini çoğunlukla kadınlar söylese de bazı erkeklerin de kına türküleri bildiği tespit edilmiştir.

2. 1. 2. Mani

“Mani kelimesine “Kutadgu Bilig” de rastlanmaktadır. Bu nazım şekli, çeşitli Türk ülkeleri arasına kuvvetle yaşamaktadır. Maniye, Kazak Kırgızları ‘Aytıpa’ veya ‘Kayım ülenek’; Step-Kırım Tatarları ‘Çinik’ veya ‘Çinig’; Özbekler ‘Aşula’ veya ‘Koşuk’ demektedirler.” (Köprülü, 1985, s. 273).

Maninin Türk folklorunda ne zaman başladığı ile ilgili kesin bir yargı yoktur. İslamiyet öncesinde bu türün olup olmadığı bilinmiyor. Divanü Lugat-it Türk’te dört dizelik, kafiye düzeni *aaba* şeklinde olan ve her dizesi yedi heceden oluşan bir şiir yer almaktadır. Fakat içerik yönüyle bu dörtlük didaktik bir özellik gösterir ve mani havası

bu dörtlükte yer almaz (Akalm, 1972, s. 24). Kaya (1999) ise Akalm'ın aksine ilk mani örneğini Divan Lugat-it Türk'te yer alan bu dörtlük olarak kabul eder. Ayrıca iki ilim insanı da Divan Lugat-it Türk'te yer alan drtlgn biçim açısından maniye benzediğini fakat anlam ve üslup bakımından farklı olduğunu belirtir.

Genellikle yedi heceden ve tek dörtlükten oluşan mani anonim halk edebiyatının en kısa nazım şekli olup tek dörtlük içinde bir anlam bütünlüğü gösterir. Hemen hemen her konuda söylenen manide asıl anlatılmak istenen  ve dördüncü dizelerdedir. "İlk iki dize maninin dışdnyayla bağıdır. nc ve dördüncü dizede duygu ve düşünce ortaya konur." (Boratav, 1984, s. 185).

Yardımcı (1998) maninin Türklere has bir Türk şiir biçimi olduğunu hece ölçüsüyle yazılan bu türün uyak düzenini de *aaba* ve *aaab* ve *abacb* gibi farklı dizilişlerde olduğunu belirtir. Ayrıca maninin dört dizeden az olamayacağını, halk arasında mani söylemek için "*mani yakmak, mani düzme, mani atmak*" gibi deyimlerin olduğunu ifade eder.

Manilerin söylenmesine vesile olan darı (mısır) ekme, odun taşıma, ot biçme, fındık toplama vb. birçok faaliyet teknolojinin gelişmesiyle beraber değişiklik göstermiştir. *İmece usulü* yerini makineye bırakmıştır. Dolayısıyla folklor ürünün doğmasına, yaşamasına ve nesillere akatarılmasına vesile olan bu *imeceler* nerdeyse bitmiş, bu durumdan ise en çok mani olumsuz bir şekilde etkilemiştir (elik, 2005, s. 86).

Mani ile ilgili çalışma yapanlar bu türü biçim olarak tuyug ve rubaiye benzetirler. Bunun nedeni her üç şeklinde kafiye düzeni istisnalar dışında *aaxa* biçimindedir. Yine her üç şiirde mahlas özelliği yoktur. Bir diğer ortak özellik ise üçünün de yazılması ve söylenmesi zordur (Kaya, 1999, s. 12).

Sevgi konusunun en açık biçimde manilerde dile getirildiğini ifade eden Yardımcı (1998) manileri biçim yönünden ve konuları bakımından iki bölümde sınıflandırır.

Mani genellikle tek dörtlükten oluşan ve söyleyen kişinin arzularını, kaygılarını, şikyetlerini, beklentilerini kısa yoldan ve etkileyici şekilde dile getiren anonim bir türdür. Maniler bir toplumun inançlarını, kültürünü, psikolojik yapısını içerisinde barındıran ve nesilden nesle aktarılarak varlığını sürdüren bir dil işçiliğidir.

Bahçe yöresinde derlemiş olduğumuz manileri ayaklarına göre sıraladık.

A**-1-**

Entarisi al basma,
Alıp duvara asma,
Sen benimsin ben senin,
Her söze kulak asma (K46).

-2-

Şu gözümün karasına,
Merhem sürün yarasına,
Kurban olam emmim oğlu,
Çatık kaşına arasına (K80).

E**-3-**

Bağa vardım üzüme,
Çubuk değdi gözüme,
Çubuk seni keserdim,
Yârim gözüktü gözüme (K121).

-4-

Ekin ekilen yere,
Boyu bükülen yere,
Can kurban canım kurban,
Kekil dökülen yere (K89).

H**-5-**

Bahçelerde bal kabak,
Açılır tabak tabak,
Horoz gözün kör ola,
Ne tez oldu bu sabah (K121).

I**-6-**

Kayalar buz bağladı,
Dibi nergis bağladı,
Beni bir gelin vurdu,
Yaram kızlar bağladı (K10).

-7-

Adana'nın armıdı,
Anan baban var mıydı,
Anam babam olsaydı,
Beni burada koyar mıydı (K86).

-8-

Kaynanayı ne yapmalı,
Kaynar kazana atmalı,

Yandım gelin dedikçe,
Altına odun atmalı (K89).

-9-

Koca kozun dibi soku,
Sokuda döverler koku,
Kirtin kızı itin eli,
Bazlama ora vardı mı (K86).

-10-

Dağdan kestim çınarı,
Çınarın dalı sarı,
Ben askere yolladım,
Kıvırcık saçlı yarı (K86).

-11-

Karpuz kestim kan çıktı,
İçinde yılan çıktı,
Benim sevdiğim oğlan,
Askerde subay çıktı (K121).

-12-

Anam kızı anam kızı,
Sen allar giy, ben kırmızı,
Gurbet ellerde kaldı ,
Anamın yalnızı (K86).

İ

-13-

Üzümler bal gibi,
Sevdim Meryem gibi,
Meryem'imi sevenler,
Kurusun yaprak gibi (K86).

-14-

Karpuz kestim kan gibi,
Kızın gönlü var gibi,
Açtım baktım yorganı,
Taze yağmış kar gibi (K137).

-15-

Kayalar gölgelendi,
Güzeller suya indi,
Her güzelden bir öpüş,
Canlarım tazelendi (K10).

-16-

Kayalar enli enli,
Yar bana kenni kenni,

Yat dizimin üstüne,
Çalayım nenni nenni (K10).

-17-

İkindin öğlenini,
Gel söyleni söyleni,
Ben acımdan ölüyom,
Âdetiniz böyle mi (K123).

-18-

Pencereden bak beri,
Beğenirsen al beni,
Beğenmezsen beğenme,
Beğenenler var beni (K86).

K

-19-

Aya bak yıldıza bak,
Yannık yayan kıza bak,
Kız Allah'ın seversen,
Dön biraz da bize bak (K121).

-20-

Dağdan kestim bir değnek,
Ortası benek benek,
Teyzem oğlu dururken,
Eloğlu neme gerek (K80).

L

-21-

Gara tren kay da gel,
Askeri say da gel,
Askerlerin içinden,
Teyzem oğlu al da gel (K80).

M

-22-

Damdan dama ip gerdim,
İpekli mendil serdim,
Seni zalimin kızı,
Canı yürekten sevdim (K121).

-23-

Damdan dama sekerim,
Karabiber ekerim,
Kız elleme biberi,
Varırsam seni öperim (K89).

N

-24-

Samanlık dolu saman,
 Uyan sevdiğim uyan,
 Eller düğün yapıyor ,
 Bizim düğün ne zaman (K86).

R

-25-

Çatma diye çatmışlar,
 Fatma diye satmışlar,
 Seni genç kız diye,
 Seni bana satmışlar (K106).

-26-

Çobanın elinde kaval,
 Önünde bir sürü davar,
 Çoban davar susadıysa,
 Şu derede var bir pınar (K83).

-27-

Ah hümbekler hümbekler,
 Bu hümbegi kim bekler,
 Kızın da gönlü olsa,
 Gâh yürür gâh imekler (K43).

-28-

Karşıda at yayılır,
 Kemikleri sayılır,
 Askerliğini yapmayan,
 Adamdan mı sayılır (K137).

-29-

Hilim hilim hilleniyor,
 Mitilleri sallanıyor,
 Kel bacım bakın çocuğa,
 Görünmeye aranıyor (K137).

T

-30-

Maydonoz demet demet,
 Yarimin adı Mehmet,
 Mehmet benim olmazsa,
 Karışamaz hükümet (K121).

Z

-31-

Küllendi köz,
 Tükendi söz,
 Dağılın siz,
 Yaticık biz (K137).

Bahçe yöresinde derlenen tüm manilerin nazım birimleri dörtlüktür. Manilerin çoğunluğu 7'li hece ölçüsüne göre söylenmiştir. Manilerin bazıları ise 8'li hece ölçüsüne göre söylenmişken bazılarında ise kararsızlık tespit edilmiştir.

Yörede derlenmiş olan manilerin çoğu(*aaxa*) mani tipi kafiye düzeni şeklindedir. Manilerin üçü ise (*aaaa*) şeklinde kafiyelenmiştir.

Manilerden biri(*aabc*), biri (*aabc*) ve başka bir mani de(*abcb*) şeklinde kafiyelenmiştir.

Maniler konuları itibariyle çeşitlilik gösterir. Her konuda mani söylenebilir, bu durum Bahçe manilerinde de görülür. Bahçe yöresinde derlediğimiz manilerde daha çok sevdâ üzerine mani söylendiği bunun yanında evlenme, askerlik, gurbet, beğenmeme, hayat ve kaynana ile ilgili konularda manilerin yer aldığı görülmüştür. Türk halk kültüründe maniler daha çok kadınlar tarafından söylenirken yörede erkeklerin de azımsanmayacak kadar mani bildikleri tespit edilmiştir.

2. 1. 3. Ninni

Çocukları uyutmak, onları sakinleştirmek temelinde söylenen güftenin yanında ezgisi olan sözler bütününe “ninni” denir. Ninniler çoğunlukla anneler, büyük anneler tarafından söylenir. Çocukları etkilemesi bakımından ninniler sakin, rahatlatıcı bir ritimle söylenir ve ninnilerin sonunda nakaratlar yer alır. Bu anonim türde, ninniye söyleyen kişinin arzuları, duaları, beklentileri, kızgınlıkları, isyanları yer alır. Ayrıca ninniler o anda ninniye söyleyen kişinin ruhsal yapısını da yansıtır. Ninniler Türk dünyasında değişik adlarla anılır.

Kurt'un (2012), Elçin'den (2005) aktardığına göre “Ninniye Kaşgarlı Mahmud balu-balı, Azeri Türkleri laylay, Kerküklüler leyley, Türkmenler hu-di: Allah de, Özbekler elle, Kazanlılar ise bişik cırı: beşik türküsü, adını vermektedirler.” (Elçin, 1986, s. 271).

Ninni, Anadolu'nun farklı yörelerinde değişik şekillerde söylenir.

Savur'un (2010), Artun'dan (2008) aktardığına göre “Türkiye Türkçesi'nde edebî dilde ninni olarak kullanılan bu söz, ağızlarda nenni, nen, nenen, şeklinde kullanılmaktadır. Ninniye, Kars'ta lalay- nanay, Erzincan ve Erzurum'da elo denir.” (s. 179).

Ninni ile ilgili farklı kaynaklardaki (Yardımcı, 1998, s. 46), (Kaya, 1999, s. 341) tanımlara bakıldığında ortak nokta bu anonim türün ezgi ile söylenmesidir. Dolayısıyla ninnide ezgi olmazsa olmazdır.

Ninniler genellikle dört dize ve hece ile söylenir. Ninnilerin sonunda ezgi yüklü “E, e, e, eh”, “Uyusun da büyüsün ninni”, “Ninni yavrum ninni” nakaratlar bulunur (Yardımcı, 1998, s. 47).

Ninnilere baktığımızda çoğu yedili hece ile söylenmiştir ve mani biçiminde kafiyelenmiştir. Yedili hece dışında farklı hecelerde söylenmiş ninniler de vardır. Kimi zaman ise ninni söyleyen kişi ruh hâline bağlı olarak ninni üzerinde birtakım değişiklikler yapmıştır ve böylelikle ninnide hece düşüklüğü veya hece fazlalığı oluşmuştur (Kaya, 1999, s. 344).

Yardımcı (1998) ninnileri “*yapıları bakımından ve konuları bakımından*” iki ana bölümde sınıflandırır iken (s. 51) Alptekin (1990) ise “*çocuğun cinsiyetine göre, söyleyiş sebeplerine göre ve konularına göre*” şeklinde sınıflandırmıştır (s. 65).

Bahçe yöresinden derlediğimiz yedi ninniye şu şekilde tasniflemeyi uygun gördük:

1-Efsane, ağıt türünden ninniler

2-Ninni olarak söylenen ninniler

1- Efsane, ağıt türünden ninniler

- 1-

Bebeğimin beşiği çamdan,

Yuvarlandı düştü damdan,

Bey babası gelir Şam’dan,

Nenni, nenni, nenni bebek.

Koştum, koştum, koşamadım,

Ben yavrumu tutamadım,

Kucaklayıp öpemedim,

Nenni, nenni, nenni bebek.

Havada uçuşur kuşlar,

Yavrumu bölüşür kuşlar,

Nenni, nenni, nenni yavrum
Uyu yavrum, nenni, nenni oyy (K61)

- 2-

Bebeği beşiği çamdan,
Yuvarlandı düştü damdan,
Beybabası gelir Şam'dan,
Nenni bebeğim neni.

Bebek beni del eyledi,
Her kapıya kul eyledi,
Yaktı yaktı kül eyledi,
Nenni bebeğim nenni.

Kapıya çıktım da ikindiler erişir,
İleri vardım da boz yılanlar boğuşur,
Benim al bebeğimi kuşlar bölüşür,
Nenni bebeğim nenni.

Deve dabanın yarıla,
Çamlar hey kolun kırıla,
Kuzgun gözlerin kör ola,
Bebek dalda kaldı nenni (K122).

2- Ninni olarak söylenen ninniler

- 3-

Hayninnisi var bunun,
Donninishi var bunun,
Atlamış ata biner,
Bey babası var bunun (K9).

- 4-

Dandini dandini dastana,
Danalar girmiş bostana,

Sür bostandan danayı,
Yemesin lahanayı (K135).

- 5-

Bebeğin beşiği bakır,
Ben sallarım takır takır,
İçindeki Molla Bekir,
Nenni bebek nenni neni (K60).

- 6-

Bebeğin beşiği çamdan,
Yuvarlandı düştü damdan,
Şimdi emmin, dayın gelir,
Kimi Rum'dan kimi Şam'dan,
Nenni bebek nenni neni (K60).

- 7-

Aktaş deyip belediğim,
Dilbentime doladığım,
Ninni eee bebeğim,
Ninni ninni eeeee (K138).

Bahçe yöresinde derlenmiş olan ninnilerin altısının nazım birimi dörtlük iken bir ninni ise beş dizeden (7) oluşur.

Ninnilerin ölçülerine bakıldığında, 8'li hece ölçüsüyle söylenen ninniler, 7'li hece ile söylenen ninni ve ölçüsünde bir kararlılık olmayan ninni ise (2'nin sadece üçüncü dörtlüğü ve 4) şeklinde değerlendirilebilir.

Derlenen ninnilerin kafiye dizilişine bakıldığında (1) *aaab-cccb-dddb*, (2) *aaab-cccb- dddb*, (3) *aaba*, (4) *aabb*, (5) *aaab*, (6) *aabcb* ve (7) **aaab** şeklinde kafiyelenmiş olduğunu görmekteyiz.

Bahçe yöresinde derlemiş olduğumuz ninnilerden (1 ve 2) nin yaşanmış bir kötü olay üzerine söylendiği görülmektedir. Anadolu'nun çoğu bölgesinde farklı sözlerle söylenen bu ninniler Bahçe yöresinde de söylenmektedir.

Diğer ninnilerin de daha çok bebeği uyutmak, sakinleştirmek için söylendiği görülmüştür. Dolayısıyla bu ninnilerde, içerikten çok söyleyiş ön plandadır.

2. 1. 4. Ağıt

Ağıt, ölen bir kişinin ardından veya kötü bir olay ya da durum üzerine söylenen, lirik ve ezgisi olup söyleyen kişinin ruh halini ve duygu dünyasını yansıtan şiirlerdir. Ölenin yiğitliğini, gönül zenginliğini, iyi yönlerini ağıtlarda görürüz. Bazılarında ise yaşanmış olan kötü bir olay ya da durum anlatılır. Ayrılık, doğal afet, kızın evden gelin gitmesi vb. konularda söylenir. Bütün ağıtların temelde birleştiği nokta, acı yani üzüntüdür.

Dede Korkut Kitabı *Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması* destanında Şöklı Melik şenlik yapar ve bu şenlikte de Burla Hatun'u sâki yapmak ister. Ancak kırk kızın içinde Burla Hatun kim bilemez. Bunun üzerine de Burla Hatun'un oğlu Uruz'un etinden yemek yapmak ister bu yemeği ise bey kızlarının önüne koyacaktır. Yemeği kim yemezse Burla Hatun odur. Bu durumdan haberi olan Burla Hatun oğlu Uruz'a gider ve nasıl davranması gerektiğini sorar. "...ko etümden çeksünler, anlar bir yidügünde sen iki yigil seni kâfirler bilmesünler, tuymasunlar..." Uruz böyle dediğinde Burla Hatun'un "*buynı-y-ile kulağın aldı düşdi, güz alması kibi al yanağın tartdı yırtıdı, kargu kibi kara saçını yoldı, oğul oğul diyüben zarılık kıldı ağladı.*" Uruz ise anasına:

"Kadın ana karşıma alup ne böğürürsün

Ne buzlarsun ne ağlarsın"

...

şeklinde cevap verir. Destan da anlaşılacağı üzere ağıt ağlama sadece ezgili bir şekilde acıyı, feryadı belirtme olarak görülmez. Eski Türkler, ağıt yanında bedenleri parçalarlar, yırtınırlar (Ergin, 2004, s. 107-108).

Geçmişten beri Türklerde ağıt yakma ve yas önemli bir yer tutar. "Yuğ" Türkler için önemli bir törendir. "Bu törenlerde değişik âdetler uygulanmıştır. Örneğin, yas tutanların bağıra çağıra ağladıkları Çin kaynaklarından öğrenilir. Orhun Yazıtları'nda da matem törenlerinde Göktürklerin; saçlarını kulaklarını keserek feryat ettikleri anlatılır." (İnan, 1995, s. 195-196).

Anadolu coğrafyasının tamamında ağıt yakma geleneğini az ya da çok görebiliriz. Bazı yörelerde ağıtın değişik söyleyişleri vardır.

Genellikle ağıt olarak bilinen söz Anadolu'nun değişik yörelerinde şu adlarla da söylenir: “bayatı(Kars), deme (Sivas), deşet (Adana), deyiş(Malatya), deyişet (Samsun), dil (Doğanşar-Sivas), lâvik (Kırşehir), ölgülü (Burdur), sau (Muş), sızılama (Doğu Anadolu), şin (Elazığ), şivan (Diyarbakır), yakım (İçel-Isparta), yas (Antalya, Balıkesir, Burdur, Karaman, Muğla).” (Kaya, 1999, s. 245).

Şimşek (1993)*Kadirli ve Osmaniye Ağıtları* adlı çalışmasında yörede söylenen ağıtların genellikle kadınlar tarafından söylendiğini ve ağıt söylerken amacın sanat yapmak olmadığı için vezin ve uyakta birtakım hataların bulunduğunu ifade eder. Osmaniye ve Kadirli çevresinde söylenen ağıtlar içerik olarak şu konular başlığında sınıflandırılabilir: “Sosyal hadiseler, örf ve âdetler, dini inanışlar, dualar, beddualar, atasözleri ve vecizeler, deyimler, dilek ve yeminler.” (s. 45-62).

Ölen kişi kim olursa olsun onun ardından ilk olarak mensur ve sonrasında manzum olarak terennüm edilen hisler ağıtların ilk örnekleridir. Bu anonim türe ise İslamiyet menfî bakar. İslam'a göre ölüm haktır. Bu dini kalbi ve dili ile tasdik edenler bu dünyadan göçerler. Bu bakımdan ağıt ağlamak günahdır (Bali, 1997, s. 5).

Eskişehir Han yöresinde ise ağıt söyleme geleneği cenazeye katılan kadınlar tarafından gözlenen önemli bir olaydır. Ölen kişinin yakınlarının ölenin ardından ne kadar ağladıkları, feryat dereceleri cenaze töreninden sonra törene katılan kadınlar tarafından mutlaka konuşulur. Eğer ki bir cenazede ağıt ağlanmaz, yakınları feryat figan etmezse bu yörede ayıplanır.

Bahçe yöresinde ağıt yakma geleneği yaygın şekilde bulunmaktadır. Özellikle ölen kişinin genç olması, beklenmedik şekilde gerçekleşen ölümler, ayrılıklar, kazalar ağıt yakma geleneğinin güçlü şekilde devam etmesini sağlamıştır. Bölgede anonim türler içerisinde de en çok ağıdın varlığı görülür.

Bahçe yöresinden derlediğimiz ağıtların konularından yola çıkarak Bahçe ağıtlarını şu başlıklar altında toplayabiliriz:

1. Kişilere Yakılan Ağıtlar
2. Sosyal Olaylar Üzerine Yakılan Ağıtlar

1. Kişilere Yakılan Ağıtlar

-1-

Hikâyesi: Eşinin ölümü üzerine Ayşe Küçük tarafından yakılan ağıt

Karalar giymişsin yastadır başın,
 Kudretten çekilmiş sanki karadır kaşın,
 Bilmem baban ölü, bilmem kardaşın
 Gelin, ne dolaşın mezarı

Karalar giydim de yastadır başım,
 Kudret çekilmiş karadır kaşım.
 Ne babam öldü ne de kardaşım,
 Ben yar için dolaşırım mezarı.

Oğluna da deli gönlüm oğluna,
 Oğlanın da orta yeri bulalı,
 Yedi yıl oldu bu yâr öleli,
 Ondan beri dolanırım mezarı.

Gelin mezarını çayır çimen bürümüş,
 Set düşmüş de gene yeri kurumuş,
 Yedi yıl olduysa da kemikleri çürümüş,
 Aldanıp da dolanma gelin mezarı (K30).

-2-

Zorkun oğlanın günde yüzü,
 Gün dönmeden erir bozu,
 Şu gelinin ala gözü,
 Yaktı beni kül eyledi.

Yanımızda taşlar batar,
 Üstümüzde otlar biter,
 Yılan çaya peten tutar,
 Ölmemize çare mi var.

Güz gelir yaprak dökülür,
 Kara toprak yüze serpilir,
 Ne gülersin ne gülersin,
 Dar mezara dur inersin (K12).

-3-

Anamın Ağdı

Angara'dan geldi habar,
Acı habarımı yazar,
Deli oğlun nerede gezer?
Anam getdi yalan dünyadan.

Kefenine guşak bağlar,
Yavruların durmaz ağlar,
Acıların yürek dağlar,
Anam getdi bu dünyadan.

Bu dünyanın aslı yalan,
Çürnüklerin oldu talan,
Beş kız ile üç de oğlan,
Ağlaşır anam deyi.

Açıldı tabut gapağı,
İstendi gara toprağı,
Beyaz kefene sarılmış,
İndirdiler anamı evine.

Babam Alhanlı'da yatar,
Seymenler toprağı atar,
Şu anamın acıları,
Yüreğime hançer batar.

Gavuştun mu sen babama?
Ataş düştü boz abama,
Nasihatın atmam yabana,
Allah rahmet etsin ana.

Getirseler dağı daşı,
Akar gözlerimin yaşı,

Sekseninde idi yaşı,
Allah dosdu hacı anam.

Deli oğlun da söyledi,
Hem çaldı da hem ağladı,
Sözünü burada bağladı,
Allah dosdu hacı anam.

Başına Kuran okunur,
Kâbe'de zemzem içilir,
Anam Angara'da geçinir,
Anam benim canım anam.

Anam garının sözleri,
Hakga dikilmiş gözleri,
Hizmetindedir kızları,
Ağlaşllar anam deyi.

Dayım ağlar bacım deyi,
Habar verilmişdir köye,
Yol uzundur galdım yaya,
Anam anam canım anam.

Dezzem ağıtlar yakıyor,
Meyyitini kim yıkıyor,
Gomşular yüzüne bakıyor,
Ağlaşllar bacım deyi.

Sıra sıra yapar işi,
Hilâle benzerdi gaşı,
Temizliği çok severdi,
Galmazdı heç bulaşığı.

Temizlik yapar elleri,

Hakgı zikreder dilleri,
Hasbahçenin de gülleri,
Solup getdi gardaşlarım (Akkaş, 2012, s. 337-338).

-4-

Hamiyet'in Ağdı

Angara'da evine vardım,
Gayet seni bitkin gördüm,
Bizi görünce ağladın,
Yakdın beni babam kızı.

Boynun bükük benzin sarı,
Gardaş Süleyman'ın yarı,
Bakdıkca içim yanıyor,
Siyah gözlerinde ölü.

Tabipler ümidi kesmiş,
Evine götürün demiş,
Vasiyetin var mı deyince,
Angara'ya defnedin demiş.

Gardaşın sana bakıyor ,
Gözlerinden yaş döküyor,
Hayır dualar okuyor,
Rabbim şifa versin deyi.

Ganser sarmış vücudunu,
Galdıramam tabudunu,
Yakdı gardaşın acısı,
Üsdüne atın gapudunu.

Gardaşların ağlaşıyor,
Guzuların meleşiyor,
Takadın kesilmiş gardaş,
Ganser yeyip bitiriyor.

Halalaşıp vedalaştık,
 Nemli gözler hep ağlaştık,
 Yaradan sabır ver bizlere,
 Gardaşdan da uzaklaştık (Akkaş, 2012, s. 339).

-5-

Aytekin'in Ağdı

Çanakgale'de de girdin denize,
 Bir daha dönemedin sen yuvanıza,
 Allah sabırlar versin her iki dayımıza,
 Gaybettim Aytekin'i de yanar ağlarım.

Güççük yavrun ile eşin galdı geride,
 İşlerin başlı galdı da yarıda,
 Aytekin veda etdi de artık hayata,
 Gaybetdim ilim adamını da yanar ağlarım.

Çanakgale boğazı da aldı götürdü,
 Dayım artık Aytekin'i de yitirdi,
 Mühendisim ömrünü de Marmara'da bitirdi,
 Allah rahmet eylesin dayım oğluna.

Avlanmak için de girdin denize,
 Geder oldun yüze yüze,
 Ben Allah'tan rahmet diliyorum size,
 Gayıboldu dalgalarla Aytekin'im.

İstanbul'a şirket gurdun,
 Aradığını orda mı buldun,
 Gayet hayırsever bir guldun,
 Akıbetin hayrola Aytekin'im.

Âşık ağıt aktarıyor saza,
 Dayım ağlar geze geze,

Sabır versin bacım Arzu'ya,
Gayıp etdik Aytekin'i.

Cesedin de bulunmadı,
Balıklar etini yedi,
Yavru Hakan yetim galdı,
Gayıp etdik Aytekin'i.

İstanbul'dan geldi habar,
Bulundu cenazesi der,
Emri ilahi vuku bulmuş,
Aytekin göçdü dünyadan.

Almak için düşdük yola,
Aytekin'in cesedi gele,
On beş gün botda galmış,
Güneşden vücudu sola.

İstanbul'da defin oldu,
Dayım soğuk yüzün gördü,
Sevenleri dua etdi,
Aytekin göçdü dünyadan.

Hastane morgundan alındı,
Hicret Cami'de nazmı gılındı,
Nasıl bilirsiniz diye soruldu,
Rahmet diye cevap verildi.

Dünyaya meyil vermeyin,
Halal gazancı da yeyin,
Yaradana şükür edin,
Bu dünya misafirhanedir.

İstanbul'da Şihli'ya varıldı,
Aytekin toprağa verildi,
Bu dünya kimseye galmaz,
Orada ibret alındı.

Hakan oğlun ile eşin,
Sıcağı yakdı güneşin,
Gara gözlü dikce başın,
Toprak oldu Aytekin'im.

Marmara'ya akıp getdi,
Yalan dünyanın burada bitdi,
Zıpkıninan denize düşdü,
Mühendisim uçdu getdi.

Dayım ağlar guzum deyi,
Acı habar geldi köye,
Atlı getdi galdım yaya,
Aytekin'im gayboldu.

Gazete habarın verdi,
Seni acep kimler gördü,
Bulanlara ödül vardı,
Aytekin hocam uçup getdi.

Bir yavruyla bir de eşin,
Başlı galdı bunca işin,
Tuzlu artık benim aşım,
Aytekin'im uçup getdi.

Acı habarımı aldım,
Cenaze namazın gıldım,

Dünyaya gelen ölü ,
Ben de yaşamadan öldüm (Akkaş, 2012, s. 340-342).

-6-

Kadir'in Ağdı

Yedi yemeğin verdiler,
Ruhun şâd olsun dediler,
Kuran ile yâd etdiler,
Seymenler dua yaptılar.

Yanık öter sazın teli,
Soldu has bahçenin gülü,
Seherlerde öter idi,
Gadir'imın sarı bülbülü.

Değer verme dünya malına,
Sabır ver kemter guluna,
Ne oğluna ne kızına,
Goyma malın insanoğluna.

Safoğlu sözün bağladı,
Nemli gözler ol dem ağladı,
Yanıp ağıtlar söyledi,
Evinde rahat yat Gadir'im.

Âşık İrfan söyler sözün,
Hakga bağlamışdır özün,
Sana garşı gara yüzüm,
Affet yaradanım bizi (Akkaş, 2012, s. 343).

-7-

Çuha şalvar bacağında,
Gırma çifde gucağında,
Öldürmüşler oğlum seni,
Kelgoca'nın ocağında.

Kekile bakın kekile,
 Kekil başına döküle,
 Seni vuran cendermenin,
 Evi başına yıkıla.

Hele bakın yatışına,
 Ağ golların atışına,
 Öldürmüşler oğlum seni,
 Fadıma'nın ataşına.

Sabahınan tan yüzüne,
 Bir ataş düşdü özüme,
 Ben de düğür getdim idi,
 Bacımın telli gızna.

Aldı Bacısı Elif

Kekilini keseyim mi?
 Sağ goynuma asayım mı?
 Bu yollara geden gelmez,
 Umudumu keseyim mi?

Ölüm var gimi, yok gimi,
 Gelir tokenır ok gimi,
 Ne yatıyon babamoğlu,
 Garbi almış gavak gimi.

Evlerinin ardı tesbi,
 Dalları var yasdı yadsı,
 Ne yatıyon babamoğlu,
 Al yaralı sarı fesli.

Hasda emmim oğlu hasda,
 Su veririm altın tasda,
 Elaziz'e geden posda,

Söyle emmimoğlu gelsin (Çimen, 2012, s. 400-401)

-8-

Kadir Ağca'nın Ağdı

Beş Ağustos günü hayatın sonu,
Dünya bir değirmendir canlıdır unu,
Ne güzeldir yaşayana yüce İslam'ın dini,
Bu güzelliklerden Allah'ım ayırma bizi.

Bir yavrun ile eşin de yadsa,
Dayım Dursun Ökkeş'de hasda,
Habarını verin de eşile dosda,
Allah'ım Gadir'e rahmet dile.

Memmet emmim durmaz ağlar,
Anan bacıların garalar bağlar,
Çobanlık yaptığın dağlar,
Kokar Gadir deyi deyi.

Ağabeylerin içden yanıyor,
Ökkeş devamlı bayılıyor,
Acımız büyükdür Gadir,
Dayım Dursun dayanamıyor.

Adana'da seni yardılar,
Açık yaranı sardılar,
Defin için müsaade verdiler,
Gözgayada yatar Gadir.

Canım dayımın adısın,
Yirmibeşdeyidi yaşın,
Bir çocukla yetim eşin,
Ağlar eşin Gadir deyi.

Seymenine maşallah diyom.

Okunan mevlüdü dinliyom
Gözlerimden gan ağlıyom,
Ağlar Gadir deyi deyi.

Cenazen evinde yıkandı,
Mezerlikde namazın gılındı,
Gözgayada toprağa verildi,
Seymen ağlar Gadir deyi.

Üzerine Yasin okunur,
Biriketle duvarın örülür,
Nasıl bilirsiniz diye sorulur,
Rabbim rahmet eylesin Gadir.

Siyah saçlı ela gözlü,
Gadir yumuşakça sözlü,
Göçüp getdi bu dünyadan,
Affet bizi yüce yaradan.

İki gaşşık çorba içdin,
Emaneti teslim etdin,
Yakasız gömleği geydin,
Rahmet eyleye yaradana.

Nenen deden bildimola?
Melekler yoldaşın ola?
Gadir bindi tahda ata,
Rahmet eyleye yarada (Akkaş, 2012, s. 366-367).

-9-

Armudu sapanla daşladı,
Göçmenler nerede gışladı,
Hamiyet'i gayıp etdim,
Yaprak dökümü başladı.

Gönlüm derinlere daldı,
Cansız resimlerin galdı,
Ben gardaşı gayıp etdim,
Yaprak dökümü başladı.

Boynun bükük benzin sarı,
Çağırımı anamgarı?
Gözleriyin yokdu feri,
Yaprak dökümü başladı.

Olmak istiyordun hacı,
Abin gurban hatın bacı,
Hazinesinde ne yokdur ki,
Başına gosunlar tacı.

Hediyen de bol bol ola,
Mevlam senden razı ola,
Cennet hatını olası,
Selam verdin sağa sola.

Kuran senin gerçek dosdun,
Serili galdı ha posdun,
Ahrete ayak basdın,
Allah senden razı ola.

Abin sana ağıt yakar,
Gözlerinden yaşlar akar,
Süleyman'a kimler bakar,
Hamiyet göçdü dünyadan (Akkaş, 2012, s. 406).

-10-

14 Temmuz 2008 Günü Vefat Eden Zübeyir Fettahlıoğlu Ansına

Bir ozan ayrıldı saflarımızdan,
Çalıştı, çırpındı, yoruldu gitti,

Anlatır, gürledik gaflarımızdan,
Sohbetin defteri, dürüldü gitti.

Bir dert geldi, hayatımı zorladı,
Alev alev yandı, söndü, parladı,
Bazen yağmur oldu, yağdı gürledi,
Çağlandı, bulandı, duruldu, gitti.

Sohbeti güzeldi, kendi yiğitti,
Gader değirmeni, ömrün üğüttü,
Rüzgar esti, toz misali dağıttı,
Dane dolu, harman savruldu gitti.

Başı yüce dağlar gibi dumandı,
Gözleri ışıktı, kaşı kemandı,
Gölgesinde oturacak zamandı,
Koca ulu çınar devrildi gitti.

Gizli sırlarını vermedi yada,
Mezarda kendine ayrılan oda,
Huzur bulamadı yalan dünyada,
Zalim, kaderine darıldı gitti.

Dedim, geçmiş olsun, ağladı sustu,
Anladım ki, orda bizlere küstü,
Bir bardak ayrılan içti, kan kustu,
Can bedenden çıktı, ayrıldı gitti.

Artık, ölüm yok eyledi, sızısın,
Kimse bıraktı, hasta kuzusun,
Gavli kalem, böyle yazmış yazısın,
Aramızdan kalktı, sıyrıldı gitti.

Gaygılı üzüldü, başını eğdi,

Akciğer kanseri, Zübeyr'i yedi,
 Oğlum Emre, size emanet dedi,
 Bir beyaz kefene, sarıldı gitti (Türk, 2012, s. 146-147).

-11-

25 Nisan 2010 Tarihinde Vefat Eden Muttalip Gaygun'un Anısına

Bana sorarsanız, cennet kuluydu,
 Bir Muttalip geldi geçti dünyadan.
 Arı kovanında oğul balıydı.
 Bir Muttalip geldi, geçti dünyadan.

Bahçe'nin simgesi açan gülüydü,
 Sohbetin küpüydü, içi doluydu,
 Görünüşte deli, çok akıllıydı,
 Bir Muttalip geldi, geçti dünyadan.

Acıktı mı sinirlenir, ağlardı,
 Elini ısırır, efkâr dağlardı,
 Nazım Kasar, potinin bağlardı,
 Bir Muttalip geldi, geçti dünyadan.

Pehlül insanların çıkan sesiydi,
 Sohbetin kralı, şahanesiydi,
 Kültür sularının, şahanesiydi,
 Bir Muttalip geldi, geçti dünyadan.

Karnı acıktı mı yüzü gülmezdi,
 Nefsi toktu, para versen almazdı,
 Kötülük bilmezdi, küfür bilmezdi,
 Bir Muttalip geldi, geçti dünyadan.

Doğuştan mecnundu, çölde gezerdi,
 Dertlerini, bir kenara yazardı,
 Başı, yüce karlı dağa benzerdi,
 Bir Muttalip geldi, geçti dünyadan.

Yazıldı mı kara yazı silinmez,
Muttalip, kayboldu artık bulunmaz,
Malatya'da neler çekti bilinmez,
Bir Muttalip geldi, geçti dünyadan.

Mazlumdu, mahsundu, iyi insandı,
Son zamanda dertler sırtına bindi,
Gardaşı, İsmail yandı da yandı,
Bir Muttalip geldi, geçti dünyadan.

Gaygılı dualar okusa suya,
Yıldızlar yalvarsa güneşe, aya,
Ne yapsak, bir daha gelmez dünyaya,
Bir Muttalip geldi, geçti dünyadan (Türk, 2012, s. 148-149).

-12-

2 Şubat 2010 Yılında Vefat Eden Battak Kasar'ın Anısına

Yörü bre koca Battal,
Sen de göçtün bu dünyadan,
Kimseye haber vermeden,
Sen de göçtün bu dünyadan.

Verilen müddetin doldu,
Demek, emir haktan geldi,
Seni veren, geri aldı,
Sen de göçtün bu dünyadan.

İnsan gördün, devlet gezdin,
Defterine neler yazdın,
Kime küstün, kime kızdın,
Sen de göçtün bu dünyadan.

Baharın, gurbet de geçti,
Bağrında yaralar açtı,
Dostun mu aklına düştü,

Sen de göçtün bu dünyadan.

Kur'an ne dedi duydun mu?
Onun emrine uydun mu?
Torbana bir şey koydun mu?
Sen de göçtün bu dünyadan.

Batak Kasar senin adın,
Devlet gezdin adım adım,
Daha bura gelmem dedin,
Sen de göçtün bu dünyadan.

Geçtin köşeye oturdun,
Gurbetten servet getirdin,
Giderken ne götürdün,
Sen de göçtün bu dünyadan.

Yetmiş sene yaş yaşadım,
Ev yaptın, için döşedin,
Kız aldın, gelin boşadın,
Sen de göçtün bu dünyadan.

Bu dünya güzelmiş dedin,
Biraz da sen oyalandın,
Yalan olduğun anladın,
Sen de göçtün bu dünyadan.

Yokuşlar çıkar, inerdin,
Gelir yanına konardın,
Gaygılı'ya dert yanardın,
Sen de göçtün bu dünyadan (Türk, 2012, s. 150-151).

-13-

Hikayesi: Aşık Gaygılı'nın torunu üzerine yaktığı ağıt.

Torun Ağdı

Dağları bir duman sardı,
Ardından gelir gıcısı,
Kınamayın komşularım,
Zormuş torun acısı.

Yıkıldı bir taze çınar,
Dallarına kuşlar konar,
Yavrum, yavrusuna yanar,
Ben de kuzuma yanıyom.

Mevla verdi, Mevla aldı.
Demek emir, Hakk'tan geldi,
Ağlama oğlum Bedirhan,
Güllerin açmadan soldu.

Gaygılı'm yüzüm gülmez,
Acıyı çekmeyen bilmez,
Burak gitti geri gelmez,
Yok ki ağlasın bacısı.

Sen sabisin, günahın yok,
Bizim burada acımız çok,
Cennet kuşu oldu yavrum,
Bizim ondan şüphemiz yok (Türk, 2012, s. 152-153).

-14-

Adnan Menderes'e Yakılan Ağıt

Gül ağacı içli dışlı,
İğneleri heril başlı,
Şu ağamın gelinleri,
Gövel ördek yürüyüşlü.

Gül ağacı boğum boğum,
Gül dalını döktü bugün,
Üç kardaşım dört gelini,

Bülbül oldu öttü bugün.

Odada dibek ötmedi,
Bugün de kamber yatmadı,
Üç kardaşım dört çobanı,
Çobanlar da gem tutmadı

Yol üstünde biten ota,
El birikmiş beni ötler,
Aldı vermez tecir ile,
Erzurum başlıklı atlar.

Çadırı çatal urganlı,
Üstü kadife yorganlı,
Şu ağamın gelinleri,
Hatun kızlı ve oğlanlı.

Ömer, Osman kardaşlarım,
Gitmez de burada kışlarım,
Eller bana deli diyor,
Deli miyim kardaşlarım.

Geldi elin nazarına,
Çıkamadı pazarına,
Uyandıkça kokla yavrum,
Güller koydum mezarına (K62).

-15-

Zamanın birinde iki delikanlı evlenmişler. Bir erkek çocukları olmuş. Derken adam ölmüş. Adam ölünce çocuk ile kadın baş başa kalmış. Kadına da kimse sahip çıkmamış. Kadın da başka bir adamla evlenmiş ve oğlunu da yanına almış. Günler geçmiş, çocuk büyümüş askerlik çağı gelen bir delikanlı olmuş. Askere gitmiş. Askerde hastalanmış ve askeriye bu delikanlıyı geri ailesinin yanına göndermiş. Delikanlı hastaneye yatırılmış. Babalık da delikanlıya sahip çıkmamış. Ana da oğluna şu ağıdı yakmış.

Trene bindim de tren salladı,
 Zalim doktor ciğerimi elledi,
 Tez iyi olasın diye geri yolladı,
 Anama söyleyin anam ağlasın,
 Babam oğlu değilim, beni neylesin.

Hastane içerisi mermer döşeli,
 Doktorlar geliyor, eli şişeli,
 Bir ay oldu, ben bu derde düşeli,
 Anama söyleyin anam ağlasın,
 Babam oğlu değilim, beni neylesin.

Ben ölürsem söyleyin nazlı geline,
 Kimler alırsa alsın, suna gelini,
 Kimler sararsa sarsın, suna gelini,
 Anama söyleyin anam ağlasın,
 Babam oğlu değilim, beni neylesin.

Hastane önünde incir ağacı,
 Doktorlar bulamadı bana ilacı,
 Anama söyleyin anam ağlasın,
 Babam oğlu değilim, beni neylesin (123).

-16-

Bir kadının üç çocuğu varmış. Bu kadın kocasından ayrılmış. İki çocuğu kaynanasına bırakıp diğer çocuğunu da yanına almış. Sonra da o çocuğa da bakamaz olmuş ve onu da bir isteyen olmuş ve o kişiye vermiş çocuğu. Çocuğu alan kadın şu ağıtı yakmış.

Ocak taşlarını atmış,
 Küçük yaşta ele atmış.
 Ne ettimdi anam sana,
 Ne ettimdi babam sana,
 Hiç acımadınız mı bana.

Ana diye çağırırım,

Ağlar ağlar avunurum,
 Duymaz mısın anam beni,
 Duymaz mısın babam beni.

Eline yakmış kına,
 Gözüne çekmiş kara,
 Şu küçük yaşta düşmüş yola,
 Ne ettimdi babam sana

Gündüzleri avunurum,
 Geceleri çağırırım,
 Anam diye bağırırım,
 Ne ettimdi anam sana

Ana dedim kucak açtım,
 Ben sevgimi ona saçtım,
 Anam beni doğurdu da,
 Ne ettimdi anam sana,

Ne ettimdi babam sana,
 Hiç acımadınız bana (123).

-17-

Bir eski beylik zamanında Ankara'dan bir kız gelin getirilecekmış. Adanalılar hazırlığını yapıyor, atlarına develerine binip Ankara'ya varıyorlar. Kına gecesi yapılacağı akşam gelinlik kız yatağında ölüyor. Bunun üzerine gelinin yakınlarından biri ağıt yakıyor.

Bu sırada ölüm çetin,
 Tepemizden çıktı tütün,
 Yasın tutsun Lale Hatun,
 Uyan güzel hanım uyan
 Çeyizin sılıkla denkle,
 Beş yüz atlı geldi cenkle,
 Bahar anan gelsin bekle,
 Uyan nazlı hanım uyan (K60).

- 18-

Kara trende Rus kaçıyor,
Demirin üstünde al kan saçıyor,
Anam gelmiş de kanlarımı içiyor,
Kapı deresinde kaldım diye

Yoncalıdan tel çekili,
Gardaş kaymakam vekili,
Sol canından tren vurmuş,
Kan olmuş kara kekili.

Yoncanın cılkı yolu,
Gide gide kavuşuyor,
Seni vuran kara tren,
Katar takmış savuruyor.

Yoncalının boz dumanı,
Hükümet bilme zamanı,
Ben garadaşa düğün kurdum,
Ot biçim orak zamanı

Oy, oy, oy, anan öle,
Ölmeyip de ne gün göre,
İki bacın kurban ola (K123).

-19-

Hastane kapısına kar doldu,
Acılar yüreğime dert oldu,
Duydum anam hasta uyumadım,
Hastane köşeleri bana yurt oldu.

Açmayın pencereyi dolmasın yeller,
Bugün efkârlıyım bilmesin eller,
Köyüme varınca da dertliymiş derler,
Ölüm ver Allah'ım verme ayrılık.

Merdiven çıktım yan basa basa,
 Ciğerim kurudu anam kan kusa kusa,
 Duydum anam ömrün çok kısa,
 Ölüm ver Allah'ım verme ayrılık.

Mezarımın üstünde yayılan koyun,
 Gelin ahbablar elbisemi soyun,
 Yavrularım gelmeden mezara koyun,
 Ölüm ver Allah'ım verme ayrılık.

Söyle doktor söyle ölecek miyim?
 Ölmeden önce yavrularımı görecek miyim?
 Ölüm ver Allah'ım verme ayrılık,
 Ölüm ver Allah'ım verme ayrılık (K121).

2. Sosyal Olaylar Üzerine Yakılan Ağıtlar

- 20-

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Adnan Menderes'in asılarak idam edilmesi üzerine yakılan ağıt.

Altın yüzük parmağında,
 Kumaş pontul ayağında,
 Deniyom da göremiyom,
 Paşaların önlerinde

Deniyom da göremiyom ,
 Menderes'in örneğinde.

Anası ağlar, bacısı ağlar,
 Berrin Hanım kara bağlar,
 Paşalar suya giderken,
 Gördüm ola yüksek dağlar.

Trenin de doğru oku,
 Ölene dökerler koku.

Kurban olam Allah sana,
Başında var mıdır fakı.

Uçakların uçar gelir,
Kanadını açar gelir,
Kıyılır mı Menderes'e,
Cümle aleme su çektirir.

Kıyılır mı paşalara,
Cümle aleme suç ektirir (K62).

-21-

Bahçe Müftüsü İsmail Efendi ve kardeşi Bahçe Belediye Başkanı Yusuf için
anası Güllü Hatun tarafından yakılan ağıt.

Müftü oğlum evde oturur,
Çocukları avutarak,
Yusuf oğlum kahve döker,
Serçe pürçük dağıtarak.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

İstanbul'dan geldi ferman ,
Kalmadı dizimde derman,
İsmail'i verin bana,
Yusuf'u vereyim kurban.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Erzin'de de koca çınar,
Yel eser yaprağı döver,
Kaç kurtul Müftü Efendi,
Dünya bir havaya döner.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Yol üstünde ulu mezar,
Yel estikçe kumu tozar,
Darağacı kurulunca,
Değirmenin için gezer.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Cüppesi yeri sürüdü,
Erzin'den beri yürüdü,
Ağzımda dilim çürüdü,
Yusuf, Müftüm diye diye.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Erzin'de darağacı,
Salınır kendirin ucu,
Ben müftüyü vermem demiş,
Mahpusta Gardiyan Hacı.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni neni.

Müftü'mü çektiler dara,
Yusuf'uma geldi sıra,
Biz Müftü'yü vermek diye,
Hapisler düştü telaşa.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,

Nenni biriciğim nenni nenni.

Bugün tekkeden çıkmadın,
Sağın soluna bakmadın,
Okunan Kur'an hakk için,
Düşmana kurşun atmadın.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Azizli'ye Azizli'ye,
Duman çökmüş düz yazıya,
Kurtarıyorum müftüm seni,
İlahan dolu gaziye.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Kara sakal pırıl pırıl,
Kur'an okur gürül gürül,
Yusuf hapiste vezirmiş,
İsmail'im ona darıl.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni,

Gümüş fincan, gümüş tabak,
Oda da dövülür dibek,
Kızlar Adana'ya gitmiş,
Hepsinin de başı kabak.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Bizim köye ferman gelmiş,
 Uğrun uğrun okunarak,
 Beyler asılmaya gitmiş,
 Bönüz bönüz bakınarak.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
 Nenni biriciğim nenni neni.

Padişahdan ferman geldi,
 Dizimde kalmadı derman,
 Hasta olmuş Müftü Efendi,
 Sekiz ispat sana kurban.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
 Nenni biriciğim nenni nenni.

Hem okurum, hem yazarım,
 Evim odamı bozarım,
 Elim aldım çift sarığı,
 Oda oda ben gezerim.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
 Nenni biriciğim nenni nenni.

Müftü oğlum şahriyat vali,
 Yusuf'umda daha deli,
 Gelin helâlleşek kuzum,
 Elinizi verin bari.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
 Nenni biriciğim nenni nenni.

Müftü'nün saklı gara,
 Yusuf'umu çekmen dara,

Niyaz ettim ben Mevlâ'ma,
Mevlâ'm sizi yaksın nara.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Altında atı hışılar,
Döşünde işlik hışılar,
Eli yanına dökülsün,
Seni öldüren yahşılar.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Bulanık'ın yolu güzel,
Yel eser de kumu tozar,
Müftü'n darağaç görünce,
Mahpusanın için gezer.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Saat sekizde bastılar,
Candan umudu kestiler,
İmdada gel Erzinliler,
Bahçe Müftü'sün astılar.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Çarşıda da koca çınar,
Yel eser de dalı döver,
Duvar dibinde asmışlar,
Yönünü de kibleye döner.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Çarşıda da koca çınar,
Çınar dalların döküle,
Dil verip de söylesene,
Çınar bellerin büküle.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

İsmail'im kalır ara,
Yusuf'umu çekmen dara,
Darağacı çift kurulmuş,
Asılmışlar sıra sıra.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Nesini deyim nesini,
Gâvurlar almış fesini,
Müftü oğlum asılırken,
Melekler duymuş sesini.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Gül ağacın budamışlar,
Gülü gonca açsın diye,
İkisin birden asmışlar,
Ocacığı batsın diye.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Saat asılı döşünde,
Yeşil sarığı başında,
İkisini birden asman,
Yazık olur genç yaşında.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Evlerinin önü asma,
Asmanın dalına basma,
Gâvur musun zalim cellât,
Birin as da birin asma.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Fendi deli gönlüm fendi,
Ciğerimin başı yandı,
Bilmem bunlara n'etmişsin,
Bahçeli Müftü Efendi.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Biri Yusuf, biri Müftü,
Böylem Osmanlı'nın ahdı,
Yusuf'umu öldürenin,
Yıkılsın sarayı tahtı.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Adana'dan vali biner,
Gelir de odama iner,

Vallahi yalan değilim,
Dört yanımda kandil yanar.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Fermanları yazılıyor,
Bacıları sızılıyor,
Darağacına asmışlar,
Kara bıyık süzülüyor.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Yeşil sarık parıl parıl,
Gur'an okur gürül gürül,
Adana'da Vali Paşa,
Oğlumunu asana darıl.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Şu Erzin'in minaresi,
Yıkılıp viran galası,
Yedi köyün bir ağası,
Kurtarmamış Erzinliler.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Erzin'in de içi sulu,
Sen astıran gâvur oğlu,
Sana ayan olmadı mı?
Sen ulaş Hazreti Ali.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Ak konaklar karşı karşı,
İçi vezirganlı çarşı,
Karşı gelmedi mi kuzum,
Yedirdiğim pirinç aşı.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Dışarı çekin atını,
Pusatın üstüne atın,
Koca Erzin yol ederken,
Yoruldun mu Sultan Hatun?

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Enlidir döşün arası,
Alnında ferman karası,
Bu işe ağlamam amma,
Boğazı kendir yarası.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Şu Bahçe'den getirdiler,
Şu Erzin'e yatırdılar,
Öldüğüne yanmıyorum,
Gâvur keyfin yetirdiler.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Müftü oğlum okur yazar,
 Yusuf oğlum deli gezer,
 Yazık oldu ikisine,
 Erzinliler kabir kazar.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
 Nenni biriciğim nenni nenni.

Müftü ay'a Yusuf güle,
 Verin kefenini giye,
 Hanesine haber olmuş,
 Varınca ben neler diye.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
 Nenni biriciğim nenni nenni.

Müftü güneş Yusuf ay'ım,
 Verin kefenneri giyim,
 Habar alır avratları,
 Dayan oy yüreğam dayan.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
 Nenni biriciğim nenni nenni.

Gül ağacı boğum boğum,
 Gül yaprağın döktü bugün,
 Yusuf'umun çift gelini,
 Bülbül oldu öttü bugün,

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
 Nenni biriciğim nenni nenni.

Müftü oğlum vezir olmuş,
 Müdiran ekiyor darı,

Gelin guzum helallaşak,
Elinizi verin beri.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Birin koyam, birin gezem,
Evimi odamı bozam,
Bir elimde iki efe,
Ben de kapı kapı gezem.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Adım adım ark eyledim,
Büyük evi terk eyledim,
Soysuz imiş elin kızı,
Ben de yeni fark eyledim.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Kalması Osmanlı fendi,
Asılan da Müftü'm belli,
Aşirette ünün almış ,
Azizli Mehmet Efendi.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Erzin'de koca çınar,
Tülüsün başın döner,
Azizli Mehmet Efendi,
Lastikli gundura giyer.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Biri Yusuf, biri Ali,
Veyli çiftelerim veyli,
Mencilisinde laf veriyor,
Sanırım esnekli tülü.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Atını çekin dışarı,
Atı bindirmez haşeri,
Ağlasana Sultan Hatun,
Dinden imandan dışarı.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Hiç durman atını satın,
Koyunu kuzuya katın,
Koca Erzin yol ederken,
Yoruldun mu Sultan Hatun?

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Müftü oğlum okur yazar,
Reis oğlum deli gezer,
Yaktı kül eyledi beni,
Erzin'deki çifte mezar.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Böyle Osmanlı'nın fendi,
 Evvelden de bilir kendi,
 İslamiyet'ten ün almış,
 Bahçe'de Müftü Efendi.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
 Nenni biriciğim nenni nenni.

Müftü oğlu emir donlu,
 Yusuf'umun gözü kanlı,
 Size diyom emmileri,
 Osmanlılar iki dinli.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
 Nenni biriciğim nenni nenni.

Yusuf'un giydiği çizme,
 Güzellik Yusuf'u yakar,
 Hükümete varıncağız,
 Kaymakam ayağa kalkar.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
 Nenni biriciğim nenni nenni.

Darağacı kurulmadan,
 Yunak suyu vurulmadan,
 Varın söylen anasına,
 Bunun gözü yumulmadan.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
 Nenni biriciğim nenni nenni.

Adana'nın Valisini,
 Bağlasınlar delisini,

Haber verin Bahçeliye,
Kaldırsınlar ölüsünü.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Kollarım kürekten bağlı,
Ünün almış Gâvurdağlı,
Ferman elinde oğlumun,
Okunmaz karalı aklı.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Köpüklü atın bağlıyam,
Evlatsız gönül eyliyem,
Gel oğlum yanıma otur,
Uğrun uğrun çok ağlıyam.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Düşümde gördüm düşümde,
Yeşil sarığı başında,
Padişahdan emir geldi,
Yazılı ferman döşümde.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Hem okudum, hemi yazdım,
Yalan dünya senden bezdim,
Evime halılar yazdım,
Oğullarım gelir diye.

Müftüm nenni, Yusuf nenni,
Nenni biriciğim nenni nenni.

Atını çekin pazara,
Müftü'm dayanmaz nazara,
Gurban olam Erzinliler,
İkisin bir gon mezara.

Müftüm nenni, Yusuf neni,
Nenni biriciğim nenni nenni (Bahçe'nin sesi dergisi, 2010, s. 25-28).

-22-

Şubeden haber geldi,
Üç oğlum da asker oldu,
Osman'ımı bıraktılar,
Ahmet ile Mustafa şehit oldu.

Mustafa Yemen'e gitti,
Ahmet Çanakkale'ye yattı,
Bu vatanın uğruna,
İkisi de şehit oldu.

Benim de kara bayramım,
Anayım şehitlerime ağlarım,
Onlar rahmete kavuştu,
Makamlarına hayranım.

Köyden on bir asker oldu,
Bir tanesi geri döndü,
Sabır ver yüce yaradan,
On askeri şehit oldu.

Gökte yıldız sayılır mı?
Çiğ yumurta soyulur mu?
İki oğlumu şehit verdim,

Şehitlere doyulur mu?

Namaza düşkün Ahmed'im,
Elinde kaval Mustafa'mın,
İkisi de şehit oldu,
Anayım size gurbanım.

Kurşun kafatasına girdi,
Mevzisine yığılıp kaldı,
Aktı kanı rengi soldu,
Nurlu cemaline gurbanım.

Ellerine kına yaktım,
Kayboluncaya kadar baktım,
Cennet mekanınız olsun,
Makamlarınıza gurbanım.

Namazı kılmadan yatmam,
Düşmana yüzümü açmam,
Kaçar iseniz düşmandan,
Ak südümü helâl etmem.

Şubeden künyeler verildi,
Mülazım boynuma sarıldı,
Yetim Abdurrahman'a nafaka bağlandı,
Onunla büyüttüm torunu.

Şehit anası Mihriban'im,
Bu vatana aksın ganım,
Yüz binlerce şehit versem,
Toprağıma gurban canım.

Şehitliğin düşmüş âşkı,
Kan gölünde kamer şafkı,

Rengini oradan almış,
Al bayrağıma gurbanım.

Değirmenin de bendine,
Döner de kendi kendine,
Allah'ım sabırlar versin,
Su tesir etmiyor yangına.

Mihriban'ım söyler ağıt,
Ne kalem var ne de kâğıt,
Çoban Mustafa da gitti,
Yayamaz oldum yayık.

Dökme su ile dolap dönmez,
Yalan söze asla kanmaz,
Dumansız ateşe düştüm,
Bu ateşim asla sönmez.

Fransızlar topa tuttu,
Köyleri yakıp yıktı,
Kemal Atatürk'ümüz çıktı,
Bu vatani geri aldı(Bahçe'nin sesi dergisi, 2008, s. 30).

Bahçe yöresinden derlemiş ve bazı yazılı kaynaklardan edinmiş olduğumuz ağıtların hece ölçüsüyle söylendiği görülmüştür. Ağıtların çoğu 8'li heceyle söylenmiş, bazıları 11'li ölçüyle birkaçı da ölçsüz söylenmiştir.

Mani tipi kafiyeye söylenen ağıtlar (7-9-20-21) numaralı ağıtlardır.

Bazı dörütlüğü koşma, bazıları mani, bazıları düz kafiyeli ve bazı dörütlüğü de karışık kafiye ile söylenen ağıtlar ise (3-6-8-14-19-22) numaralı ağıtlardır.

Bahçe yöresinde daha çok ölüm olayı üzerine ağıt söylenmiştir. Ağıt söyleyenler yitirdiği kişilere olan özlemini, ölüm sonrasında yaşadıklarını dile getirmiştir. Yine ağıtlarda ölen kişilerin iyi huyları ölmeden önce yaptıkları anlatılmıştır. Bahçe'de aileden birisinin ölümü üzerine söylenen ağıtlar ya da topluma önderlik etmiş kişilerin

ve Türk tarihinde ayrı bir yere sahip Yemen ve Çanakkale Savaşlarına gidip dönmeyenler için ağıtlar yakılmıştır. Bahçe Müftüsü, Adnan Menderes ağıtları gibi.

2. 1. 5. Tekerleme

Daha çok çocuklar tarafından söylenen şaşırtıcı, içerisinde söz cambazlığı ve dil çabukluğu olan bir türdür. Türkü, ninni ve ağıtta olduğu kadar bir ezgi barındırmasa da gizli bir ritmi olan anonim türlerdir.

Bazı çocuk oyunlarının olmazsa olmazıdır, tekerlemeler. Oyunlarda; ebe, oyuncu seçiminde, oyunun önemli bölümlerinde tekerlemeler yer alır.

Kaya (1999) tekerlemelerin diğer Türk boylarındaki adlarını şu şekilde bildirir:

Azerbaycan Türkleri ÂşıkEdebiyatında; “tekerleme”, çocuk folklorunda; “sanama”, Dobruca Tatarların masallarında; “tekerleme”, Gagauzlarda; “tekerleme, sayılmak, badaşmak”, Kazak Türklerinde; “ölen (hayvan tekerlemeleri için), tekerleme”, Kırgız Türkerinde “cañılmaç”, Kıbrıs ve Makedonya Türklerinde; “tekerleme”, Özbek Türklerinde; “bala koşukları, sanaş, sanak”, çocuk folklorunda; “sayılmak” ve Türkmenistan’da “sanavaç”tır (s. 546).

Mani türkü gibi türlerde göreceğimiz biçim özellikleri tekerlemelerde yoktur. Hece sayıları olsun, mısra sayıları olsun tekerlemeler bir bütünlük oluşturmaz. Ancak ne kadar da teknik açıdan düzgün bir metne sahip olmasa da tekerlemeler manzum anonim ürünlerdir (Kaya, 1999, s. 553).

Tekerlemelerin ses ve sözcük benzerliğinden yararlanılarak oluşturulduğunu belirten Yardımcı (1998), bu türün ahenkli olmasından dolayı çocukların manzum ürünlere ilgi duymalarını sağladığını ifade eder. Tekerlemelerde şaşırtma, söz cambazlığı önemli bir yer tutar. Böylece eğlendirme, keyiflendirme gibi bir foksiyonda ortaya çıkmış olur.

Duymaz (2002), *İrfanı Arzulayan Sözler Tekerlemeler* adlı eserinde tekerlemelerin şekil, konu, muhteva ve işlevleri bakımından sınırlarının çizilemeyeceğini belirtmiştir. Tekerlemelere sınır çizilememesinin nedenini ise şöyle açıklar: “Bunun en önemli sebebi, tekerlemelerin daha çok bilmece, âşık şiiri, masal, ninni, oyun, halk hikâyesi, halk tiyatrosu gibi pek çok türün içinde yer almaları olsa gerektir.” (s. 9).

Tekerlemelerin pek çoğu mani, ninni, ağıt gibi bağımsız bir tür değildir. Daha çok oyunların içinde, dilek ve dualarda, bu türe uygun ortamlarda kullanım alanı

bulurlar. Bu türün belli bir konusu olmadığı için metin olup olmadığı bile tartışılabilir. Biçim olarak manzum bir özellikte olduğundan anonim şiir çerçevesinde incelenir (Kaya, 1999, s. 545).

Artun (2008), tekerlemeyle ilgili görüşlerini şu şekilde açıklar:

Tekerlemelerin diğer halk edebiyatı türleriyle; türküyle, âşık şiiriyle, masalla, oyunla, hikâyeyle, karagöz ve ortaoyunu gibi seyirlik oyunlarla yakın ilgisi vardır. Ancak tekerleme, yukarıda sıraladığımız çeşitli halk edebiyatı türleriyle ilgisi olmasına rağmen bu türlerden ayrılır. Bazı tekerlemeler ise başka türlerden bağımsız olarak ortaya çıkarlar. Tekerlemeleri daha çok çocukların söylediği düşünülse de âşıkların da bazı türkü ya da masallarda tekerleme söyledikleri görülüyor (s. 211).

Tekerlemelerle ilgili birçok tasnif yapılmıştır. Bu tasniflerden biri de Üzelgök'ün (2008) aktardığına göre Boratav (1978) tarafından yapılmıştır.

1. Masal Tekerlemeleri
2. Oyun Tekerlemeleri
3. Tören Tekerlemeleri
4. Bağımsız Söz Canbazlığı Değerinde Tekerlemeler (s. 146).

Bahçe yöresinden derlediğimiz tekerlemeleri Boratav'ın tasnifinden yola çıkarak şu başlıklar altında toplayabiliriz:

1. Masal Tekerlemeleri
2. Oyun Tekerlemeleri
3. Bağımsız Söz Cambazlığına Dayanan Tekerlemeler

1. Masal Tekerlemeleri

-1-

Bir varmış bir yokmuş

Evvel zaman içinde

Halbur saman içinde

Bit tellal iken

Pire berber iken

O yalan bu yalan
 Karıncaya bindim
 Deveyi kucağıma aldım
 O da mı yalan (K123).

2. Oyun Tekerlemeleri

-2-

Nereye babam nereye,
 Tarlaya kızım tarlaya,
 Tarlada keçi kulağı,
 Gelinlerin duvağı,
 Has bahçeye gidelim,
 Kavun karpuz yiyelim,
 Kimlerle yiyelim,
 Kızlar çiçek ben çiçek,
 Elimde gümüş bıçak,
 Elimi kesti ne diyeyim,
 Mendil getir sileyim.
 Mendil bahçe yolunda,
 Bit pazı bitpazarı,
 İçinde ayı gezer
 Ayı beni korkuttu,
 Kulağımı sarkıttı,
 Elme verdim yedi,
 Sakız verdim çiğnedi,
 Hap hup kırmızı turp (K123).

-3-

Üç deve gördüm,
 Birisine bindim,
 Ablama gittim,
 Ablam pilav pişirmiş,
 İçine sıçan düşürmüş,
 Vallahi yemem,
 Billahi yemem,
 O dolaptan ne çıkar,

Sırma saçlı yar çıkar,
 Sırma saçı öreyim,
 Ali Bey'e vereyim,
 Ali Bey hasta,
 Püskülü mavi ,
 İnadına kavi (K58).

- 4-

Kuzu kuzu me,
 Bin tepeme,
 Haydi gidelim,
 Ayşe teyzeme,
 Ayşe teyze hasta,
 Çorbası tasta,
 Kendisi ipek,
 Kocası köpek (K58).

- 5-

Ali Dayı'nın keçileri,
 Kıpır kıpır kişniyor,
 Arpa saman istiyor,
 Arpa saman yok,
 Kilimcide çok,
 Kilimci kilim dokur,
 İçinde bülbül okur,
 O bülbül benim olsa,
 İkiz kardeşim olsa,
 Biri Ali biri Veli (K125).

- 6-

Elim belim,
 Şemsiye telim,
 Horoz öttü,
 Tavuk gitti,
 Bülbül bize,
 Selam verdi,
 Al çık bal çık,

Sen bu oyundan çık (K126).

- 7-

Çatlak patlak ,
 Yusuvarlak,
 Kıremalı börek,
 Sütlü çörek,
 Çek dostum çek,
 Arabanı yoldan çık,
 Çek çek amca,
 Burnu kanca,
 Al sana bir tabanca,
 Tabancaya kaç kurşun vereceğim?
 On kurşun,
 Bir çek, iki çek,
 Üç çek, dört çek,
 Beş çek, altı çek,
 Yedi çek, sekiz çek,
 Dokuz çek, on cuk.
 Mavi boncuk ,
 Sen bu oyundan çık,
 Pis çocuk (K145).

- 8-

Denizde dalga,
 Hoş geldin abla,
 Eteğini topla,
 Rahat otur abla,
 Eteğimin filesi,
 Saçımın lülesi,
 Hop hop altın top,
 Bundan başka oyun yok (K146).

- 9-

Eteğimin pilesini,
 Saçlarımın lülesi,
 Doktor bana dedi,

Dört yumurta ye dedi,
 Yemedim içmedim,
 Ah karnım vah karnım,
 Hastalandım kurtarın (K125).

- 10-

Al satarım bal satarım,
 Ustam ölmüş ben satarım,
 Ustamın kökü sarıdır,
 Satsam on beş liradır,
 Al sancak kara sancak,
 Dön arkana iyi bak (K145, K146).

- 11-

Alttan geç üstten geç,
 Yes yes Pamuk Prenses,
 Nasrettin Hoca burnu koca,
 Çüş eşeğim çüş,
 Tarlaya düş,
 Tarlada yılan gel,
 Boynuma dolan (K145, K146).

- 12-

Soğan sarımsak,
 Otur kalk,
 Keyfine bak,
 Açar maçar,
 Dolapları açar,
 Annesi gelince,
 Fır diye kaçar (K145, K146).

- 13-

Üç çarpı iki,
 Ne beştir ne yedi,
 On ikinin yarısı,
 İşte altın sarısı,
 Tatlı mı tatlı,
 Bal gibi altı (K145, K146).

-14-

Ebe ebe gel bize,
 Uzaktan vur elimize,
 Eğer vuramazsan,
 Ebesin ebe,
 Bir, iki, üç, dört,
 Beş, altı, yedi,
 Bunu sana kim dedi?
 Diyen dedi,
 On yedi yağı böreği ,
 Kim yedi (K145, K146).

- 15-

Çıktım elma dalına,
 Bastım dalın sapına,
 Alamadan elmayı ,
 Düştüm senin yoluna,
 Koşar da saklanırım,
 Bulamazsan ağlama,
 Aramazsan oynama,
 Kar düşmeden saçına,
 Kış gelmeden kapına,
 Ben çıkarsam karşına ,
 Nanik yapar kaçarım (K145, K146).

- 16-

İğnem düştü yakamdan,
 Kedi geldi arkamdan,
 Gelme kedi gelme,
 Annem bakıyor arkamdan (K145, K146).

- 17-

İnne mine,
 Ucu tine,
 Fırfır atan,
 Sinek satan,
 Acur acur,

Kurtlu bücür,
Tak tuk çık (K145, K146).

- 18-

El el epelek,
Elden çıkar topalak,
Topalağın yarısı,
Sarı koyun derisi,
İp ip ilgidir,
Dedem beni kaldırır,
Salla getir bul da getir,
Çek şunu çıkar şunu (K145, K146).

- 19-

Komşu komşu huuu...
Sırtındaki ne?
Arpa
Kaça sattın?
Kırka,
Eve ne aldın?
Hırka,
Çocuğa ne aldın?
Halka (K125).

- 20-

Teke teke tekerim,
Hani benim şekerim,
Akşam babam gelecek,
Bana para verecek (K145, K146).

- 21-

Ahmedi medi,
Kuyruklu kedi,
Bir sıçan tuttu,
Yalamadan yuttu (K145, K146).

- 22-

Yağmur yağmur yağ ister,
Evimizin önü sel ister,

Teknede hamur tarlada çamur,
Ver Allah'ım ver,
Gümbür gümbür yağmur (K125).

- 23-

İki dokuz,
Bir on sekiz,
Say bak,
Pek çok ceviz,
Dışı kütük,
İçi katık (K145, K146).

3. Bağımsız Söz Cambazlığına Dayanan Tekerlemeler

- 24-

Tarhana tarhana taraca,
Tarhana serdim gıraca,
Yemiş bitirmiş bir gecede (K60).

- 25-

Mürü,
Ahır kücü,
Dama çıkma,
Yavuklun görü (K60).

- 26-

Fukara oyar Bahçe,
Tilki fikirli Aşağı Karderesi,
Akla ihtiyacı var Yukarı Karderesi,
Kabağı tatlı Bilalik,
Odunu yüklü Dutlu,
Pis kalmış Kıyıklar,
Suyu çok Lapaçlı,
Seyip gezer Örencik,
Kabahati güzel Nohut,
Mengene mezhepli Arıklıkaşı,
Yüksekten seyreden Mercanlı,
Sefil kalmış Senemler,
Tiryakisi çok, tütününü yok Kokarpınar,

Lahanası çok, parası yok Hasanbeyli,
 Çamuru çok Çolaklı,
 Açlığına dayanırsan Savranlı,
 Ömrü küçük Cumafakılı,
 Ayağını çardaktan sallandırır güzeli çok İmamlı,
 Kuş dilli İbişliler,
 Karatakı bacaklı Arıcaklı,
 Kavga kaşası Kızlaç,
 Kız çıkarmaz Kaman,
 Ekmek vermez Olucak,
 Gün görmez Dünek,
 Memuru çok Fevzipaşa,
 Buğdası güzel Zencilli,
 Kurdu çok Başpınar,
 Aç kabadayı Beynamazlı,
 Tütün tutmaz Karahasanlı,
 Bit ocağı Topuk,
 Pekmezi çok Şekerobası,
 Dedeler bende kalsın,
 Balığı tatlı Uba,
 Çok mu öksüz kalmış Keklikova (K7).

- 27-

Kar yağıyor,
 Karga bağıyor,
 Annem çörek pişirmiş,
 Seni eve çağırıyor (K145).

-28-

İndim kuyu dibine,
 Sildim,
 Süpürdüm,
 Silkindim,
 Çıktım (K145, K146).

-29-

Tek tek tekerleme,

Üstü kaymak şekerleme (K74).

-30-

Gevrek ekmek pekmezsemiş, pekmez gevrek ekmeksemiş (K79).

Bahçe yöresinde derlediğimiz tekerlemelerden bazıları dörtlük şeklindedir. Bazı tekerlemeler ise manzum şekilde söylene de nazım birimi özelliği taşımaz. Bir tekerleme ise mensur şeklinde söylenmiştir.

İki tekerleme kafiyelenişi bakımından *aaba* şeklindedir. Manzum olan diğer tekerlemeler ise çoğunlukla *aa, bb, cc...* şeklinde kendi arasında kafiyelenmiştir.

Üç tekerleme 4'lü heceyle, iki tekerleme 5'li heceyle, yine üç tekerleme 7'li heceyle söylenirken diğer manzum tekerlemeler ölçsüz bir şekilde söylenmiştir. Aliterasyon ve asonanslarla tekerlemelerde ahenk yakalanmaya çalışılmıştır.

Yörede söylenen tekerlemeler, genellikle oyun içinde ebeyi seçmek, rakibi belirlemek için söylenen tekerlemelerdir. Bazı tekerlemeler ise oyun içerisinde önemli bir işleve sahiptir.

Kimi tekerlemeler ise eğlenmek amacıyla söylenir. 26 numaralı tekerleme ise yöreye özgü ve yöre insanını, köylerini eğlenceli biraz da alaycı biçimde anlatır.

Tekerlemelerin daha çok çocuklar tarafından oyun öncesi veya oyunun bölümlerinde söylendiği gözlenmiştir. Çocukları eğlendirmek, söyleyişlerini kuvvetlendirmek yanında oyun öncesi eş, ebe seçiminde adaleti sağlayan önemli bir işlevi olduğu tespit edilmiştir.

2. 2. Anonim Halk EdebiyatıManzum-Mensur Ürünleri

2. 2. 1. Bilmece

Eğlendirmesi yanında düşünme ve muhakeme gücünü arttıran, soru sorma yoluyla oluşturulmuş ve kapalı bir anlatımı olan türe “bilmece” denir. Bilmeceelerde bir toplumun zeka incelikleri, kültürel ve toplumsal yapısı yanında nüktedanlığı görülür.

Bilmecelerin *geleneksel bir soru* olduğunu söyleyen Başgöz (1999), geleneksellikten kastın yaygınlık, belli bir grup insan tarafından kabul edilmiş olmak olduğunun tespitini yapar. Yine bilmeceye verilecek cevabın hangisinin doğru

olduğunu gelenek söyler. Bilmeceler sözlü bir üründür. Bu ürün için gösterim çok önemlidir. Çünkü bilmeceler bir gösterim içinde söylenir. Bu gösterimde en az iki kişiden oluşur. Bilmeceler böylece icra ortamı bulmuş olur. Gösterimde dinleyen ve söyleyen kişiler rollerini aralıklarla değiştirirler (s. 3-4).

Şimşek (2003), bilmeceleri şu şekilde tanımlar: “Sözlü halk kültürünün önemli ürünlerinden olan bilmeceler, en az iki kişi arasında sorulan, bazen mensur, fakat çoğunlukla manzum halde olan kalıplaşmış ifadelerdir” (s. 222).

Çoban’ın (2011) aktardığına göre İslam Ansiklopedisi bilmeceler bölümünde, “Çeşitli varlıklarla bunlara bağlı olmaları, insan, hayvan, bitki gibi canlıları, eşyayı, akıl, zekâ, güzellik gibi soyut kavramlarla dini konu ve motifleri kapalı bir şekilde yakın uzak münasebetler ve çağrışımlarla insanın, düşünce, muhakeme ve dikkatine sunarak bulmaya amaçlayan kalıplaşmış sözlerdir” (İA, 15.Cilt,1997, s. 348) tanımı yapılır.

Savur’un (2010) Artun’dan (2008) aktardığına göre:

Bilmeceler sorma; çağlar boyu halk kültürünün deneyimleri sonucu biçimlenerek günümüzdeki şeklini almış, belirli kuralları olan, kuşaktan kuşağa aktararak günümüze gelmiş bir gelenektir. Bilmecelerde toplumun düşünce yapısını, ortak beğeni ve kültürünün yansımaları görüyoruz (s. 191).

Üzelgök’ün (2008) Sokolov’dan (1973) aktardığına göre ise bilmecelerin konuları çok çeşitlidir. Yine devamında bilmecelerin önemli bir işlevinden bahseder. “Özlü biçimleri, halkın belleğinde çok eski zamanlardan beri korunabilmelerinin nedeni olmuştur. Aynı zamanda bizlere ilkel dinlerden izler getirirler” (s. 13)

Bahçe yöresinden derlediğimiz bilmecelerin tamamı cevap tek olan bilmeceler şeklindedir.

Üzelgök’ün (2008), Elçin’den (1970) aktardığına göre söyleniş özelliklerine göre bilmeceler şöyle kümelenebilir: (s. 81-88).

1. Tabiat ve Tabiat Hadiseleri ile İlgili Bilmeceler
2. Bitkiler ve Onların Mahsulleri ile İlgili Bilmeceler
3. Hayvanlar ve Onların Mahsulleri ile İlgili Bilmeceler
4. İnsanlar ve Onun Uzunlukları ile İlgili Bilmeceler
5. Eşya ile İlgili Bilmeceler

6. Manevî-Dinî Unsurlarla ve Diğer Kavramlarla İlgili Bilmeceler

Bahçe yöresinden derlediğimiz bilmeceleri Şükrü Elçin'in tasnifinden yola çıkarak şu şekilde gruplandırabiliriz:

1. Tabiat ve Tabiat Hadiseleri ile İlgili Bilmeceler

- 1-

Mavi atlas,
İğne batmaz,
Terzi biçmez,
Makas kesmez (Gökyüzü) (K9).

- 2-

Ufacık ufacık kömbe ettik
Babam evine gittik (Yıldız) (K9).

- 3-

Gökte biter,
Yerde yatar (Yağmur) (K86).

- 4-

Ay varken açarlar,
Güneş varken kaçarlar (Yıldız) (K119).

- 5-

Gökte açık bir pencere,
Kalaylı bir tencere (Ay) (K123).

- 6-

Küçük kuşlar,
Damı taşlar (Dolu) (K86).

- 7-

Dam üstünde takır tukur,
Sandım kızlar kilim dokur (Dolu) (K7).

- 8-

Gökte uçar kanadı yok,
Şekere benzer tadı yok (Kar) (K73).

- 9-

Nenemin etekleri, süpürür sokakları (Rüzgâr) (K103).

2. Bitkiler ve Onların Mahsulleri ile İlgili Bilmeceler

- 10-

Ağzı aşağı,
Teke daşağı,
Bunu bilmeyen,
Marzuman eşeği (Patlıcan) (K72).

-11-

Yer altında sakallı dede (Pırasa) (K60).

-12-

Uzun uzun uzlama,
Ucunda bir bazlama (Ay çiçeği) (K60).

-13-

Uzun uzun urk yatar,
Uzun dalda gurk yatar. (Kavun, karpuz) (K60).

-14-

Dışta kazan karası, içi peynir mayası (Kestane) (K8).

-15-

Dilim dilim nar (Ekin destesi)
Dize çıktı kar (Ekin)
Uçtu keklik (Saman)
Kaldı dilber (Buğday) (K60).

-16-

İttim kapı açıldı,
İnci mercan saçıldı. (Nar tanesi) (K106).

-17-

Allah yapar yapısını,
Bıçak açar kapısını. (Karpuz) (K76).

-18-

Bizim evde bir dana bağlı, boynuzu köke bağlı (Kabak) (K104).

-19-

Ağacın üstünde kilitli sandık (Ceviz) (K116).

-20-

Mantosu yeşil, elbisesi kırmızı, düğmesi siyah (Karpuz) (K8).

-21-

Sallanır sarkar,
Düşmeye korkar (Çınar kozalağı) (K9).

3. Hayvanlar ve Onların Mahsulleri ile İlgili Bilmeceler

-22-

Gökte gezer sesi yok,
Yerde gider izi yok,
Eti haram, sütü helal (Arı) (K9).

-23-

Biz biz, biz idik,
Altmış iki kız idik,
Daldaloğlu daldık,
Bir tepeye yığıldık (Arı) (K74).

-24-

Altı mermer, üstü mermer (Kaplumbağa) (K113).

-25-

Altı tahta, üstü tahta,
İçindeki kanlı kahpe (Kaplumbağa) (K135).

-26-

Uzaktan baktım bir taş,
Yanıma geldim,
Dört ayaklı bir baş (Kaplumbağa) (K66).

-27-

Altı tahta üstü tahta içindeki güllü Fatma (Kaplumbağa) (K61).

- 28-

Daldan dala, kırmız pala (Sincap) (K135).

-29-

Kanadı var kuş değil, boynuzu var koç değil (Kelebek) (K119, K120).

-30-

Kulakları kurda benzer,
Ayakları dörde benzer,
Şeytanlı Kürt'e benzer,
Şaştım bunun elinden (Fare) (K106).

-31-

Bilmiyorum nerden gelmiş,
 Çuvalın dibini delmiş,
 Sofradan ekmek çalmış,
 Şaştım bunun elinden (Fare) (K7, K9).

-32-

Üstü çimen biçilir,
 Altı pınar içilir (Keçi) (K106).

- 33-

Dağda takılar,
 Suda cibiler,
 Arşın ayak,
 Burma bıyık (Kedi) (K61).

-34-

Sandığı açar çeyizi saçar (Fare) (K67).

-35-

Yer altında bir top zincir (Karıncı) (K103).

-36-

Yer altında yağlı kayış (Yılan) (K4).

-37-

Sarp kayada sarı katır kişner (Sincap) (K13, K76).

-38-

Benim bir kutum var iki çeşit otum var (Yumurta) (K125).

4. İnsanlar ve Onun Uzuvarıle İlgili Bilmeceler

-39-

Karşıdan attım armuda,
 Ya keklığe ya turaca (Göz) (K72).

-40-

Bir ufacık nur taşı,
 Dolanır dağı taşı (Göz) (K9).

-41-

Gölgesiz karşıya geçer (Ses) (K7).

-42-

Sıra sıra söğütler,
 Dibinde öğütler (Diş) (K60).

-43-

Benim bir evim var, içi kör keserle dolu (Diş) (K139).

-44-

Yedi delikli tokmak,

Bunu bilmeyen ahmak (İnsan Kafası) (K9).

-45-

Ben giderim o gider,

Kalbimde tık tık eder (Kalp) (K137).

-46-

Çarşıdan alınmaz,

Mendile koyulmaz,

Tadına doyulmaz (Uyku) (K60).

-47-

Sıra sıra fincanlar,

İçi dolu mercanlar (Diş) (K73).

-48-

Ben giderim, kendi gider, yanımda tin tin eder (Gölge) (K9).

-49-

Himidi himidi,

Akşamki bize gelen,

Kim idi (Uyku) (K1).

-50-

Benim bir kesem var içi altın dolu. (Ağız) (K61).

-51-

Azdık izdik,

Otuz iki kızdık,

Bir ipe dizildik (Diş) (K107, K108).

-52-

Hamı tatlı yetiği acı (Çocuk) (K61).

-53-

Yorgan kalkamadan döşek kalkmaz (Kız) (K80).

-54-

İki çeler bir meler dört tıklar tıklar ayakları. (Kelle) (K60).

-55-

Yedi delikli tokmak,
Bunu bilmeyen ahmak (Kafa) (K122).

5. Eşya ile İlgili Bilmeceler

-56-

Yer altında gangur gungur. (Saban demiri) (K124).

-57-

Kırmızıya boyadım, anayın önüne dayadım (Önlük) (K7).

-58-

Ark atladım, anana sapladım (Terlik) (K7).

-59-

Gider leyli, gelir leyli,
Ayaküstü durur leyli (Kapı) (K60).

-60-

Dört ayaklı, bir kulaklı. (Ekmek tahtası) (K60).

-61-

Üç ayaklı bir göbekli. (Ocak) (K60).

-62-

Benim bir gelinim var
Gelenin gidenin elini öper (Havlu) (K120).

-63-

Uzunluğu urgan gibi,
Enliliği yorgan gibi,
Dağları aşar gelir,
Kuzulu kurban gelir (Tren) (K137).

-64-

Dağdan gelir takır takır,
Ayakları demir bakır (Tren) (K137).

-65-

Melemez mülemez,
Ocak başına gelemez (Yağ) (K137).

-66-

Küçük mezar,
Dünyayı gezer (Ayakkabı) (K13).

-67-

Ayakları su içer,
Üstünden gelen geçer (Köprü) (K61).

-68-

Dört ayağı var bir de başı (Ekmek tahtası) (78).

-69-

Ben giderim o gider,
Yanımda tık tık eder (Baston) (K8).

-70-

Hırsız içerde, başı dışarıda (Çivi) (K7).

-71-

Yapan satmak için yapar, alan hiç kullanmaz, kullanan hiç görmez (Tabut) (K7, K74).

-72-

Tarlada biter,
Makine bükür,
Misafirin elini öper (Havlu) (K109).

-73-

İpe dizilir sır olur,
El emeğidir diz olur (Boncuk dizmesi) (K105).

-74-

Atla koşar bir olur
Sahibi koşar dört olur (Nal) (K5).

Bahçe yöresindeki bilmecelerden bazıları manzumdur. Manzum bilmecelerin büyük bir bölümü iki dizeden oluşmaktadır. Üç ve dört dizeden oluşan bilmeceler de vardır. İki dizeli bilmecelerin tamamı *aa* şeklinde kafiyeleşmiştir

Üç dizeli bilmecelerin bir kısmı *aab* şeklinde, bazıları *aba* şeklinde ve bazıları da *aaa* kafiye örgüsüyle şekillenmiştir.

Dört dizeli bilmecelerin bir kısmı *abbb*, *aaba*, *aaaa*, *aaabbazısı* da *aabbdüzeniyle* kafiyeleşmiştir.

Manzum bilmeceler 4, 5, 6, 7, ve 8'li hece ile söylenmektedir. Bilmecelerin bir kısmında ise ölçüde kararsızlık görülür.

Bahçe yöresinde bilmece sorma geleneği canlı bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Yörede bilmece, “*mesel sorma*” şeklinde adlandırılır. Özellikle orta yaşın üzerindeki kişilerin bilmece noktasında zengin bir birikime sahip olduğu tespit edilmiştir. Bunun sebeplerinden biri de geçmişte, özellikle kış gecelerinde vakit geçirmek, toplanıp eğlenmek amacı olabilir.

Yörede derlenen bilmeceler bölge insanının keskin zekasını ortaya koymaktadır. Bilmecelerde yer alan konuların daha çok tabiat, bitki, insan, eşya ile olduğu da tespit edilmiştir.

2. 2. 2. Atasözü;

Yaşanmışlıktan yola çıkarak deneyim ve birikimlerle yaşanabileceği öngören, yüzyıllardır toplumdan topluma, dilden dile aktarılan ve halkın ortak malı sayılan türe “*atasözü*” denir. Atasözlerinin çıkış noktasında bir olayın ve durumun yaşanmışlığı ve bunların gözlemi vardır. Bizler atasözlerinde bir toplumun inanç, kültürel, psikolojik yapılarını, alışkanlıklarını, dünyaya bakış açılarını görebiliriz.

Avcı'nın (2015) aktardığına göre Aksoy (1945) atasözünü şu şekilde tanımlar:

Kuvvetli bir fikri, derin bir düşüncüyü veya hayat tecrübelerinden alınmış bir dersi; ya öğüt, ya genel kural yahut âdet ve gelenek olarak; kısa, özlü bir düstur şeklinde belirten, halkın ortak bilincinden doğmuş ve uzun zamanların süzgecinden geçmiş yaygın, sevilir sözlerdir.” (s. 213)

Savur'un (2010), Oy'dan (1991), aktardığına göre Türk dünyasında atasözleri farklı terimlerle söylenir.

Çuvaşlarda “cumak”, “samah”, “oranlama”, Altaylarda “ülger-comak”; Kazan'da “eski söz”; Kırım'da “kartlar sözü”, “hikmet”; Doğu Türkistan'dan Kırım'a uzanan sahada “makal”; Türkistan, İran ve Afganistan'da nakıl; Doğu Türkistan'da “tabma”, “ulular sözü”; Kerkük'te “darbkelam”, “emsâl”, “cümle-i hikemiyye”, “deyişet”, “eskiler sözü”; Anadolu'da bazı yörelerde “deyişet” ve “ozanlama” denildiği de görülmektedir (s. 44).

Atasözlerinde az sözle, çok fazla anlam ifade edilir. Yoğun bir anlatıma sahip olan bu anonim türün özelliklerinden biri de etkileyici ve düşündürücü olmasıdır. Sözcük sayısı ne kadar azsa da tam tersi etkisi ve gücü bir o kadar fazladır. Atasözlerinin dikkat çeken başka bir noktası ise çekimidir. Büyük bir çoğunluğunun

geniş zamanla çekimlenmiş olduğu görülür. Çünkü geniş zaman, uzun bir zaman mefhumunu karşılar. Genel geçer davranış, olay ve durumlarda bu zaman dilimini kullanılır.

Bahçe yöresinde 47 atasözü derlenmiştir. Bu atasözleri alfabetik sıra gözetilerek tasniflendirilmiştir.

A

- 1

Aç ayı, oynamaz (K1, K5, K86, K100).

-2-

Açlığına dayanırsan Savranlı'dan iyi yer yoktur (K41, K42, K43, K44, K61, K114).

-3-

Akıllı düşünürken deli oğlunu evermiş (K7, K13, K21, K32, K67, K80, K96, K117, K123, K139).

-4-

Akılsız köpeği yol kocadır (K9, K16, K17, K18, K19).

-5-

Alnın sapırtma ağacına değdiğinde ne olduğun ortaya çıkar (K73, K74, K119, K120, K127).

-6-

Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al (K1, K6, K13, K40, K76, K86).

-7-

Asıl azmaz, bal kokmaz (K120).

-8-

Ateş düştüğü yeri yakar (K1, K3, K5, K7, K8, K9, K32, K43, K44, K53, K60, K74, K139).

B

-9-

Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur (K12, K24, K78, K81):

-10-

Başa gelmedik iş, ayağa değmedik taş olmaz (K4, K46, K61, K110).

-11-

Buğdayı olan, buğday kaynatır (K27, K46, K50, K70, 96).

Ç**-12-**

Çocuğa iş söyle, ardından sen git (K1, K3, K24, K51, K77, K99).

-13-

Çocuklu avratla sıpalı eşekle yola gidilmez (K57, K71, K73, K74, K78).

D**-14-**

Dağ başına harman vurma yel alır

Dere kenarına ev yapma sel alır

Genç karı alma el alır (K106).

-15-

Damlaya damlaya göl olur, akar gider sel olur (K13, K40, K108, K109).

-16-

Dişi kuş yapar yuvayı hem de sıvayı sıvayı (K123).

-17-

Dişten artmaz, işten artar (K1, K2, K4, K41, K45).

-18-

Dostun iyisi acı söyler (K102, K107, K116).

-19-

Dünya malı eldeyken Aptil bile dost olur, elde bir şey kalmayınca dost bile düşman olur (K72).

E**-20-**

Eceli gelen köpek cami duvarına işer (K3, K4, K7, K9, K81, K82, K92, K100, K119).

-21-

El elin eşeğini türkü çağırarak arar (K5, K47, K48, K58).

-22-

Elin iyisi olmaz (K13, K46, K55).

-23-

Eski çamlar bardak oldu (K3, K8, K27, K32, K42).

-24-

Eski düşman dost olmaz, kurt derisinden post olmaz (K41, K44, K66, K81).

-25-

Eşğin kuyruğunu kesme kimi uzun der, kimi kısa (K123).

G

-26-

Gelin binmiş deveye gör kısmeti nereye (K24, K30, K40, K69).

-27-

Gezen ayak b...k getirir (K47, K60, K69, K71, K74, K81, K119).

-28-

Gün dönmeden neler olur (K135, K138, K139).

-29-

Gün olur, altın kapılı demir kapılıya muhtaç olur (K2,K4, K20, K40).

H

-30-

Haydan gelen, Hu'ya gider (K31, K37, K45).

-31-

Hayvanın alacası dışında, insanın alacası içindedir (K6, K8, K9, K13, K61, K67, K83, K99, K104, K137).

-32-

Hazıra dağ dayanmaz (K1, K23, K40, K54, K70, K80).

-33-

Her yere hane konmaz (K7, K9, K86, K103).

İ

-34-

İti an, taşı eline al (K2, K4, K121, K123, K128).

-35-

İt ite buyurur it de döner, kuyruğuna buyurur (K10, K16, K19, K41, K71, K74, K133).

K

-36-

Kışın taşa yazın yaşa oturulmaz (K1, K6, K34, K44, K90).

-37-

Kızını dövmeden dizini döver (K1, K3, K6, K34, K78, K81, K97, K120).

-38-

Komşunun tavuğu, komşuya kaz görünür (K40, K52, K66, K83, K85).

M**-39-**

Meyve veren ağacı taşlarlar (K119, K120, K134, K137, K138).

N**-40-**

Namazda gözü olmayanın ezanda kulağı olmaz (K2, K4, K61, K67, K87, K89, K94, K110, K119, K129).

O**-41-**

Oğlan olduğu yere gelin vardığı yere (K123, K137, K139).

S**-42-**

Seni beni el bilir, altın kemeri bel bilir (K7, K40, K44, K130, K131, K139).

-43-

Suyun çağlamayanından, insanın söylemeyeninden kork (K5, K7, K8, K76, K81, K119, K123, K136, K139).

T**-44-**

Tatlı söz yılanı deliğinden çıkarır (K1, K3, K6, K13, K19, K32, K40, K46, K78, K82, K86, K110, K137).

Y**-45-**

Yarım doktor candan, yarım hoca imandan eder (K4, K7, K54, K87, K98, K115).

-46-

Yokluktan varlığa mal sakla, gençlikten ihtiyarlığa can sakla (K123, K138).

Yörede derlenen atasözlerinin büyük çoğunluğu geniş zaman kipinde çekimlenirken emir kipinde ve geçmiş zaman kipinde çekimlenmiş olan atasözleri de vardır. Yükleme isim olup kip eki ile çekimlenmeyenler ve yükleme olmayan atasözleri de tespit edilmiştir.

Bahçe yöresinden derlemiş olduğumuz atasözlerinin bazıları tek yargılıdır. Bazı atasözleri ise birden çok yargı içermektedir.

Yörede derlemiş olduğumuz atasözlerinde, yöre insanının yaşam felsefesini görmekteyiz. 2 nolu atasözü Savranlı köyü insanın insanlara yaklaşımı ile ilgili söylenmiş, yöreye özgü bir atasözüdür. Bahçe’de derlemiş olduğumuz atasözlerinde öğüt verme, insanlara yol gösterme vd. işlevleri görürüz.

Bahçe ilçesinde derlediğimiz birtakımatasözlerini Anadolu’nun birçok yerinde söylenir. Derlediğimiz bazı atasözleri ise yöre ve bölgeye özgüdür.

2. 2. 3. Deyim

Deyimler, anlatımı daha etkili hale getirmek için kullanılan ve daha çok mecazi anlama gelen kalıplaşmış söz öbekleridir. Deyimlerde bir toplumun ruhu, dilsel zekası en çarpıcı şekilde yer alır. Türk halk kültüründe ilk yazılı metinlerde deyimlere rastlanır.

Uğurlu’nun (2010) Batur’dan (1998) aktardığına göre:

“Göktürk Yazıtları’nda adak kamaştırmak (ayağıburkul-mak), atıküsi yok bulmak (adısıniyok olmak), közi kaşiyablak bolmak (gözü kaşifena olmak), sabın sımak (sözünü kırmak), il tutmak (yurt tutmak), kara budun (halk tabakası), udısıkıkelmek (uykusu gelmek) gibi deyimlere rastlanır.” (s. 617).

Albayrak (2004) ise bir çalışmasında deyimlerin işlevinden bahseder. “Türkçede insanın kızdığı, yadırgadığı, eleştirmek istediği çeşitli nesne ve durumları deyimlere aktarmak suretiyle ifade etmesi çok yaygındır.” (s. 130-132)

Bahçe yöresinde 43deyim derledik. Derlemiş olduğumuz deyimler alfabetik sıra gözetilerek tasniflendirilmiştir.

A

-1-

Açık kapı bırakmak (K2, K7, K9, K120).

-2-

Aklı yatmak (K8, K18, K40, K44).

-3-

Alkış etmek (K13, K30, K46, K82).

-4-

Alnı sapırtma ağacına değmek (K73, K74).

-5-

Araya gitmek (K1, K5, K45, K53, K65, K71, K73, K75, K93, K116, K119, K137).

-6-

Avrat akıllı olmak(K4, K43, K63, K80).

-7-

Ay ağıllanmış (K30, K73).

B

-8-

Berk etmek (K4, K8, K139).

-9-

Birini karamak (K116, K137).

-10-

Borusu ötmek(K7, K9, K66, K67, K86).

C

-11-

Cızık çıkmak (K40, K76, K82).

-12-

Cingan çalar, Kürt oynar (K2, K5, K53).

Ç

-13-

Çıkın göndermek (K3, K5, K7, K8, K9, K13, K40, K46, K61, K63, K79, K116, K139).

D

-14-

Devri sükûn olmak (K139).

E

-15-

-Ecel taşı olmak (K139).

-16-

Eli gidişmek (K86, K106).

-17-

Eli yatkın olmak (K1, K4, K6, K32, K44).

-18-

Elif pazarı (K86).

G**-19-**

Gadasını almak (K3, K5, K6, K7, K8, K9, K32, K40, K46, K79, K81, K100, K116, K119, K120, K126, K139).

-20-

Gâvur sütü (K135, K138, K139).

-21-

Gözüne bir şey gözükmek (K7, K13, K42).

H**-22-**

Hâlna göre Hasan Ağa (K9).

-23-

-Harman savurmak (K123, K139).

İ**-24-**

İçinde iğde dikenini olmak (K135).

-25-

İki bayram arasında (K1, K7, K9, K61, K63, K78).

-26-

İşi kırık olmak (K47, K101, K102).

K**-27-**

Kendi bedenini sevmemek (K135).

-28-

Keskenmek (K139).

-29-

Kulağı turus meselesi gibi olmak (K9).

M**-30-**

Malamat etmek (K2, K6, K67).

-31-

Malamat olmak (K5, K6, K61, K78).

-32-

Mal değneği gibi olmak (K4, K13, K40, K135, K139).

O**-33-**

Ocağı kör kalmak (K1, K3, K4, K5, K6, K7, K9, K17, K30, K42, K61, K63, K78, K80, K116, K135).

-34-

Okuntu oğlağı gibi (K61, K101, K102, K139).

Ö**-35-**

Ödü kopmak (K7, K9, K46, K66).

S**-36-**

Sabunluk olmak (K135, K138).

Ş**-37-**

Şelek çekmek (K76).

-38-

Şelek olmak (K1, K9, K30, K74, K123).

U**-39-**

Ununu elemiş, eleğini asmış olmak (K1, K3, K5, K7, K9, K40, K120).

-40-

Uz demek (K139).

Y**-41-**

Yazı ağartısız geçirmek (K135).

-42-

Yer yazmak (K1, K6, K13, K46, K61).

Z**-43-**

Zahmeri sineği gibi vızıldamak (K135, K139).

Bahçe yöresinde derlemiş olduğumuz deyimler, daha çok yöre halkı ile konuşmamız sırasında cümlelerde geçen deyimlerin derlenmesiyle olmuştur. Aynı zamanda soru-cevap yoluyla da deyimler derlenmeye çalışılmıştır. Tespitlerimiz

sonucunda yöre halkında deyimlerin güçlü bir yeri olduğu görülmüştür. Derlemiş olduğumuz deyimlerde, daha çok yöreye ve bölgeye özgü deyimlerin yer almasına çalıştık. Sonuç olarak ilçede deyimler cümle içerisinde ağırlıklarını hissettirmektedir.

2. 2. 4. Alkış/ Kargış

İnsanların içerisinde buldukları ruh yapısını ortaya koyan, bir isteğin, beklentinin iyi ya da kötü bir şekilde gerçekleşmesi için söylenen kalıplaşmış ifadeler alkış ve kargışı oluşturur. Alkış, duayı, iyi dileği, methi vb. şeyleri karşılarken kargış; kötü dileği, ilenmeyi, bedduayı, laneti vd. şeyleri karşılar. Türk halk kültüründe yaygın olan bu ifadeler ister istemez inanç yapısından, gelişen teknolojidən, kültürel yapıdan doğrudan etkilenir. “Allah seni peygamberimize komşu eylesin.”alkışı İslamiyet dini inanç yapısıyla ilgili iken biz bu ifadeyi İslamiyet öncesi dönemde göremeyiz. Yine aynı şekilde “Tırın altında kalasın.” kargışını da yüzyıl öncesinde göremeyiz. Bu kargış da gelişen teknolojik yaşamla beraber ortaya çıkmıştır.

Boratav (1978) alkış ve kargışların bir halk edebiyatı türü olmadığını ve alkışın, kargışın konuşmayı süsleyici, duyguları belirtici, anlatımı güçlendirici dil öğeleri olduğunu ifade eder.

Yörede 79 adet alkışderledik ve bu alkışlarıhalk bilimi uzmanlarının yapmış olduğu tasnifleri inceleyerek şu şekilde sınıflandırmayıuygun bulduk:

1. Din ve ahiret ile ilgili söylenen alkışlar
2. Bir iyilik beklenmeden söylenen alkışlar
3. Hayat ile ilgili söylenen alkışlar (Kaya, 1997, s. 99-121).

1) Alkışlar (Dualar):

1. Din ve ahiret ile ilgili söylenen alkışlar

-1-

Allah affedilen kullarından eylesin (K1, K9, K54, K113, K126, K136, K139).

-2-

Allah mekânıncennet eyleye (K2, K5, K6, K9, K13, K45, K55, K87, K98, K100, K116).

-3-

Allah seni peygamberimize komşu eylesin (K1, K4, K7, K23, K56, K61, K66, K67, K74, K87, K102).

-4-

Anana babana rahmet (K9, K13, K40, K42, K61).

2. Bir iyilik beklenmeden söylenen alkışlar

-5-

Allah acılarını göstermesin (K2, K3, K6, K61, K80, K89).

-6-

Allah binlerce kez razı olsun (K1, K2, K3, K7, K9, K17, K23, K30, K45, K52, K65, K74, K87, K100, K116, K138).

-7-

Allah birini bin etsin (K5, K9, K17, K26, K33, K42, K55, K78, K84, K87).

-8-

Allah ciğer acısı göstermesin (K7, K8, K14, K22, K30, K40, K49, K58, K61, K115).

-9-

Allah ele muhtaç etmesin (K1, K7, K34, K76, K87, K89, K93, K96, K104).

-10-

Allah gönlüne göre versin (K2, K6, K32, K38, K44, K82, K85, K98, K105, K107).

-11-

Allah güç kuvvet versin (K8, K76, K89, K98, K122, K123, K134, K137, K139).

-12-

Allah gün yüzü göresin (K1, K5, K6, K9, K15, K24, K28, K33, K59, K61, K63, K66, 78, K81, K99).

-13-

Allah işini gücünü rast getirsin (K4, K24, K65, K98, K105).

-14-

Allah kaza bela vermesin (K2, K6, K7, K8, K14, K17, K18, K20, K29, K34, K41, K42, K57, K65, K88, K96, K99, K100, K119, K120).

-15-

Allah kötülerle karşılaştırmasin (K4, K7, K19, K27, K33, K40, K46, K61, K78, K81, K119, K120, K123, K139).

-16-

Allah tuttuğunu altın etsin (K1, K4, K7, K61, K80).

-17-

Allah ziyade etsin (K5, K63, K79, K90).

-18-

Ayağına taş değmesin (K4, K8, K45, K89, K92, K95, K115, K119, K124, K126).

-19-

Birin bin olsun (K76, K114, K116, K127, K134, K139).

-20-

Çok bayramlar göresin (K1, K5, K24, K30, K45, K89, K100, K106).

-21-

Ellerin dert görmesin (K6, K13, K25, K78, K80, K105, K112, K117, K124).

-22-

Geçmişlerinin canına değsin (K9, K45, K50, K61, K67, K81, K95).

-23-

Sen beni yormadın Allah da seni yormasın (K8, K24, K54, K87, K94, K103, K107).

3. Hayat ile ilgili söylenen alkışlar

-24-

Allah analı babalı büyütsün (K2, K5, K9, K76, K84, K93, K119).

-25-

Allah kesene Halil İbrahim bereketi versin (K1, K34, K40, K46, K50, K53, K55, K61, K63, K67, K69, K87, K100, K106, K116).

-26-

Allah kızım ömrün uzun düğünün güzün ola (K13, K30, K46, K61, K76, K81, K107, K119, K126).

-27-

Allah sağlıklı ve huzurlu bir yaşam versin (K5, K9, K18, K24, K89, K103, K109, K120, K137).

-28-

Allah sana çok bayramlar yaşatsın (K7, K9, K12, K61, K66, K78, K81, K100, K105).

-29-

Bir yastıkta kocayın (K1, K2, K5, K6, K22, K35, K40, K46, K51, K57, K78, K79, K89, K99, K106, K119).

-30-

Tekerine taş değmesi (K9, K32, K45, K67, K98, K119).

2) Kargışlar (Beddualar):

Bahçe yöresinde kargışlarla ilgili yaptığımız araştırma sonucunda 62kargışderledik. Derlenen kargışlarıKaya'nın (1997) kargıştasnifinden yolaçıkarak konularına göre yedi ana başlık altında şöyle sıraladık.

1- Ahiret ve inanç ile ilgili (cennet, cehennem, günah, şeytan, zebanî, kabir..)

söylenen kargışlar

2- İnsan bedeni ve hastalıklarla ilgili söylenen kargışlar

3- Eşya, para, mal, mülk ile ilgili söylenen kargışlar

4- Hayatla ilgili söylenen kargışlar

5- Evlilik ve zürriyetle ilgili söylenen kargışlar

6- Kaza, belâ, felâket ile ilgili söylenen kargışlar

7- Ölümle ilgili (ecel, kefen, cenaze, tenesir..) söylenen kargışlar (s. 99-121).

1- Ahiret ve inanç ile ilgili (cennet, cehennem, günah, şeytan, zebanî, kabir..) söylenen kargışlar

-1-

Allah cezanı versin (K9, K13, K23, K34, K66, K67, K86, K88, K94).

-2-

Allah gazı ile gazab eylesin (K1, K6, K9, K78, K81, K115, K119, K123).

2- İnsan bedeni ve hastalıklarla ilgili söylenen kargışlar

-3-

Ağzın yamula (K5, K9, K16, K25, K35, K43, K47, K88).

-4-

Allah boyların devrilsin (K61, K67, K98).

-5-

Allah ciğerin ağzına gele (K30, K45, K46, K55, K79, K80).

-6-

Boynun altında kala (K13, K61, K66, K79, K123).

-7-

Boyun bosun devrilsin de altında kalasın (K126, K134, K139).

-8-

Bölük porçük olasin (K6, K13, K30, K46, K54, K63, K65, K79, K86, K101).

-9-

Canının ciğerini yiyesice (K86, K105, K119, K122).

-10-

Ciğerleri ula (K1, K6, K13, K24, K38, K79, K81, K125).

-11-

Dilin tutulsun (K23, K61, K76, K79, K84, K100, K115, K123).

-12-

Elin ayağın yanlarına dökülsün (K3, K6, K13, K30, K46, K64, K67).

3- Eşya, para, mal, mülk ile ilgili söylenen kargışlar

-13-

Allah evin başına kepe (K7, K9, K34, K46, K55, K67, K89, K93, K101, K104, K117).

-14-

Allah evinde incir ağacı bitsin (K26, K30, K31, K36, K39, K48, K55, K67, K72, K83, 90).

-15-

Allah komşu evine buğday yağa (K1, K3, K6, K19, K44, K63, K86, K126, K136).

-16-

Ekmek atlı sen yaya olasin da koşa koşa arkasından yetişemeyesin (K7, K9, K40, K52, K58, K93).

-17-

Ekmeğin nar kabuğu olsun (K1, K9, K95, K106, K118).

-18-

İkiz doğurasın (K9, K13, K110, K116).

4- Hayatla ilgili söylenen kargışlar

-19-

Allah çoluğundan çocuğundan çekesin (K5, K23, K30, K44, K66, K74, K76, K89).

-20-

Allah gidişin olsun da dönüşün olmasın (K3, K9, K34, K55, K109, K122).

-21-

Allah iki ucunu bir araya getirmesin (K5, K9, K14, K24, K36, K44, K50, K89, K99, K104, K117, K126).

-22-

Allah oğlundan kızından bulasın (K4, K56, K61, K66, K79, K83, K98).

-23-

Allah sana evlendiğinde gün yüzü göstermesin (K13, K40, K45, K46, K112, K113, K117).

-24-

Allah seni şuradan şuraya eletmesin (K7, K9, K61, K79).

-25-

Allah sürüm sürüm süründürsün (K1, K5, K49, K68, K116).

-26-

Gençliğine doymayasın (K1, K3, K5, K6, K9, K36, K43, K57, K76, K97).

-27-

İki yakan bir araya gelmesin (K2, K4, K5, K9, K33, K45, K67).

-28-

Senin evladın da sana yapsın (K30, K51, K56, K58).

5- Evlilik ve zürriyetle ilgili söylenen kargışlar

-29-

Allah gelinliğin kefenin ola (K1, K3, K9, K44, K61, K79, K81, K116).

-30-

Allah gelinlik yüzü görmeyesin (K123, K126, K138, K139).

-31-

Gâvurun kızı (K7, K9, K45, K50, K64, K69, K97, K104).

-32-

Gâvurun sütü (K3, K6, K9, K21, K30, K72, K74, K139).

-33-

Köküne gıran girsin (K1, K6, K23, K30, K46, K76, K89).

-34-

Ocağın kör ola (K1, K4, K6, K13, K32, K45, K61, K102, K124, K139).

-35-

Ocağın sönsün (K1, K3, K6, K13, K32, K45, K56, K78, K79, K81, K102, K110, K113, K115, K138).

-36-

Sen bana ettin. Allah'ta sana zürriyet yüzü göstermesin inşallah (K5, K9, K45, K61, K79, K87, K88, K92, K107).

6- Kaza, belâ, felâket ile ilgili söylenen kargışlar

-37-

Allah ettiğini çekesin (K1, K4, K7, K9, K13, K40, K46, K76, K90).

-38-

Allah seni kurtarmasın (K9, K17, K35, K46, K55, K61, K79, K81, K137).

-39-

Beni kınayan benden beter olsun (K1, K3, K6, K13, K104, K109).

-40-

Beni unuttur kendi başınıza düşersiniz inşallah (K9, K105, K123).

-41-

Çıra gibi yanasın (K1, K7, K9, K42, K44, K61, K76).

-42-

Ettiğin ayağma dolaşsın (K5, K89, K111, K125, K139).

-43-

İflâh olduğun gün aç yatasın (K9, K74).

-44-

Ne kötülük düşünüyorsan, Allah başına versin (K1, K5, K8, K19, K24, K31, K56).

-45-

Sen beni oynattın, kandırdın; Allah da seni oynatsın (K66, K67, K76, K88, K97, K106, K111).

-46-

Sürüm sürüm sürünesin (K2, K4, K7, K13, K45, K56, K85, K97, K100, K116).

-47-

Ulum ulum ulayasın (K9, K61, K67, K76).

-48-

Yerin dibine giresin (K3, K7, K9, K15, K26, K67, K90, K103).

-49-

Yılanın derisine çekilesice (K4, K9, K67, K98, K123, K125).

-50-

Yılan gibi yerlerde sürün (K36, K104, K107, K109).

-51-

Yılanlar soksun (K9, K30, K46).

-52-

Yok günlerine uğrayasın inşallah (K7, K19, K26, K33, K58, K98).

7- Ölümle ilgili (ecel, kefen, cenaze, teneşir...) söylenen kargışlar

-53-

Allah bu evden tabutun çıksın (K1, K61, K67, K79, K90, K97, K115).

-54-

Allah öldüğün yeri bildirmesin (K8, K9, K58, K65, K119).

-55-

Allah sabaha çıkamayasın (K6, K7, K14, K24, K65, K80).

-56-

Allah son gördüğün yüz benim yüzüm olsun (K9, K61).

-57-

Canıyın hayrını görmeyesin (K2, K5, K49, K53, K66).

-58-

Çenen çekilsin (K9, K71, K72, K74, K99).

-59-

Gâvur mezarında hortlayasın (K9, K40, K61, K76).

-60-

Öldüğün yerde bir daha ölesin (K4, K6, K9, K13, K30, K34, K58, K106).

-61-

Sabaha çıkamayasın (K11, K17, K71, K76).

-62-

Teneşirlere gelesin (K11, K19, K30, K46, K65).

Bahçe'de alkış ve kargışlar tüm canlılığı ile halkın dilinde varlığını sürdürmektedir. Türk halk kültüründe olduğu gibi yörede de alkış iyi niyetle yapılan duaları, olumlu istekleri bildirirken kargış, olumsuz bir durum ve olay karşısında kızgınlığı, sitemkârlığı dile getirmek için söylenir. Yöre insanı özellikle kargış söylemenin doğru olmadığı, günah sayıldığı inancındadır. Ancak bazı olumsuzluklar karşısında kargışın yörede tüm canlılığı ile de söylendiğini ifade ederler. Yörede, alkış ve kargışta İslam dinin etkisi görülür.

2. 3. Anonim Halk Edebiyatı Mensur Ürünleri

2. 3. 1. Fıkra

Fıkra'yı sözlü edebiyatın müstakil bir türü olarak belirten, temelinde de beşerin olduğunu niteleyen Dursun Yıldırım fıkra ile ilgili şu tanımlamayı yapmıştır:

“Fıkra, hikâye çekirdeğini hayattan alınmış bir vaka, veya tam bir fikrin teşkil ettiği kısa ve yoğun anlatımlı, beşeri kusurlarla, içtimai ve gündelik hayatta ortaya çıkan kötü ve gülünç hadiseleri, çarpıklıkları, zıddiyetleri, eski ve yeni arasındaki çatışmaları sağduyuya bağlı ince bir mizah, hikmetli bir söz, keskin bir istihza yoluyla yansıtan; umumiyetle bir fıkra tipine bağlı olarak nesir diliyle yaratılmış sözlü edebiyatın müstakil şekillerinden ibaret epik-dram türündeki realist hikâyelerden her birine verilen isimdir.” (Yıldırım, 1999, s. 3)

“Kaşgarlı Mahmut’un ‘küg’ deyimini ile karşıladığı fıkra, Batı Türkçesinde ‘hikâye, masal, kıssa, nükte, mizah, latife’ gibi adlarla anılmaktadır.” (Elçin, 1981, s. 623).

Fıkra sözcüğünü “gülen bir kelime” olarak belirten Sakaoğlu, fıkrada nüktenin önemli bir yerinin olduğunu ifade eder. Fıkraları anlayabilmek, kavrayabilmek için geniş bir hayal dünyası ve ince zekaya ihtiyaç vardır (Sakaoğlu, 1992, s. 5).

Avcı'nın (2015) aktardığına göre fıkranın güldürme dışındaki fonksiyonlarına vurgu yapan Boratav (1995) ise fıkranın “Herhangi bir düşüncüyü örnek vererek güçlendirmek, karşısındakini inandırmak ya da direnişinde yanıldığını tanık göstermek veya herhangi bir durumu açıklamak maksadıyla anlatılan bir tür”(s. 85) olduğunu belirtir

Pertev Naili Boratav ise fıkraları, tiplerine göre iki ana gruba ayırarak sınıflandırır:

Fıkra anlatma geleneği bugün de Türk halk kültüründe canlılığını muhafaza eden önemli bir türdür. Halkın ince zekasını tüm çıplaklığıyla gösteren, Türk insanın olaylara bakışını, nüktedanlığını en güzel şekilde yansıtan bu tür Nasrettin Hoca, Bekri Mustafa ve İncili Çavuş tiplerini çıkarmıştır.

Bahçe yöresinde fıkra anlatma geleneği varlığını güçlü bir şekilde sürdürmektedir. Bahçe yöresinde derlediğimiz fıkralaraların sayısı 30'dur.

-1-

Goca'nın Bahçe Hakiminin Karısına İncir Odunu Satması

Goca'nın kış zamanı cebinde hiç parası kalmamış. Goca da ne yapayım, ne yapayım diye düşünmüş. Yokluktan aklına evinin önündeki incir ağacının dallarını kesip satmak gelmiş. “Bunları birine satıp da para kazanayım.” demiş. Yüklemiş eşeğine incir odunlarını, Bahçe çarşısına doğru yol almış. Çarşıya yaklaşırken Goca'nın karşısından hakim gelmiş. Tabi hakim de incir odunun yanmadığını bilirmiş. Goca'ya seslenmiş. “Yahu, Goca Emmi! Sen bu incir odununu yüklemiş götürüyorsun da kim alır bu incir odununu senden?” demiş. Bunun üzerine Goca da “Buluruz bir enayi hakim bey demiş.” Hakim yoluna devam etmiş. Goca da eşeğiyle çarşıya doğru giderken hakimın evinin önünden geçiyormuş. Hakimın karısı Goca'yı görmüş. “Ne edeceksin bu odunları Goca Emmi?” demiş. Goca da “Satmaya götürüyorum.” deyince kadın, ”Kaça satıyorsun?” demiş. Goca da o zamanın parasıyla uygun bir fiyat söylemiş. Bunun üzerine kadın odunları evine yıktırmış Goca'ya. Parayı alan Goca binmiş eşeğine evine doğru yola çıkmış. Akşam olunca hakim eve gelmiş. Hakimın karısı kocasını evin kapısında karşılamış. Evinin önünde incir odunlarını gören hakimın aklına Goca gelmiş. Hakim karısına: “Lan avrat, senden başka enayi yokmuş bu Bahçe'de incir odunlarını alacak.” deyince, kadın “N'oldu bey?” demiş. Bunun üzerine Hakim de “Bu incir odunu, hiç yakılır mı kış zamanı?” demiş (K2, K4, K135, K138, K139).

-2-

Goca'nın Mektubu Tersten Okuması

Goca askere gider. Bahçe'den Goca'ya asker mektubu gelmiş. Çavuşu gelen mektubu Goca'ya vermiş. “Al oğlum, mektubun geldi; oku bakalım.” demiş.

Goca'da okuma yazma bilmediği için mektubu tersten tutarmış, öyle okumaya çalışırmış. Çavuş, Goca'nın bu vaziyetini görünce “Goca, oğlum mektubu ters tutuyorsun” demiş. Goca da “Fark etmez benim için Çavuşum.” demiş (K2, K135, K139).

-3-

Goca'nın Üzümlü Pekmez Yapması

Oruçluk günü muhtar o gün Goca'nın evine davetliymiş, iftarını Goca'nın evinde açacakmış. Goca da çarşıya gitmiş iftar için üzüm, süzek, ekme almış. Evine yaklaşınca yorulmuş, kızına uzaktan, “Hamido, Hamido...” diye bağırmış. Kızı sesini duymamış. Goca iyice sinirlenmiş, ekmeği kenara koymuş. Üzümleri de yere koymuş ve sinirle başlamış bağıra bağıra üzümleri depelemeye. Sonunda kızı Goca'nın sesini

duymuş: “Ne diyorsun baba?” demiş. Goca da: “Gel , gel hele şuraya masereyi kurdum. Ekmekle, pekmezi götür.” demiş (K2, K3, K4, K135).

-4-

Goca'nın Bostandaki Soğanları Yolması

Goca çarşıdan gelirken karısı Goca'yabostandan bir bağ soğan getir, demiş. Goca da evin yanındaki bostana uğramış, ne kadar iri soğan varsa köküyle sapıyla yolmuş gelmiş. Goca kapıdan içeri girmiş, karısına soğanları uzatmış. Kadın, “Goca, gözün kör olmaya, hiç mi bostanda ufak soğan yoktu; hep iri soğanları getirmişsin!” demiş. Goca da “Öyle mi diyon hanım?” deyip doğruca geri bostana gitmiş. Başlamış bütün ufak soğanları çekmeye. Çeke çeke bakmış ki biricik ufak soğan kalmış bostanda; sonunda onu da yolmuş ve doğruca eve gelmiş. Hanımına, “Hanım, soğanlar harman oldu. Git, torbala getir soğanları.” demiş. Karısı da, “Ne yaptın sen Goca,?” deyince Goca da, “Ne yapayım, sen soğanların büyüğünü getirmişsin dedin, ben de küçükleri çektim; geldim.” demiş (K2, K3, K4, K135).

-5-

Goca'nın Bostandaki Soğanları Yolması

Goca öküzlerle tarlaya çift sürmeye gidiyor. Akşama kadar çiftini sürüyor, bir şey de yemiyor, aç. Merkebe sabanı falan yüklüyor, öküzleri de önüne katıyor eve geliyor. Eve gelirken de biliyor ki evde yemek yok varsa bir ayran var başka da bir şey yok. Evinin yanındaki bostanından birkaç kelle soğan çekeyim de varınca ayranla ekmekten doğrambaç yaparım yanına da soğan iyi olur diyor. Goca nerde iyileri varsa soğanlardan büyük kelleli olanlardan çekiyor. Eve geliyor. Kapıdan içeri giriyor. Karısı Goca'nın elinde iri kelleli soğanları görünce, “Goca bunların iyilerinden sökmeseydin de kelle tutmayanlarından sökseydin; iyilerini kış yeseydik olmaz mıydı?” diyor. Bunun üzerine Goca, “Hıı...” deyip ortadan kayboluyor. Goca'nın karısı oğluna “Hele, bir bak bakalım baban nere gitti?” diyor. Oğlan da bir bakıyor ki Goca bostana girmiş. Bütün soğanları kökünden söküp söküp fırlatıyor. Oğlan korkusundan babasının yanına varamıyor. Bostanın yanında sözü dinlenen Cıngalak Memed vardır. Çocuk doğruca onun yanına gidip olanları ona anlatıyor. Cıngalak Memed de bunun üzerine Goca'ya, “Goca, Ne yapıyorsun yahu?” diyor. Goca da “Benim malımı bana yedirmiyorlar!” diyor ve soğanları söküp atmayı bırakıyor. Lakin Goca bostandaki soğanın yarısını söküp atmıştır (K139).

-6-

Goca'nın İntihara Kalkışması

Eskiden Bahçe'de salatalık meşhurmuş. Goca'nın oturduğu yerde de iyi salatalık yetiştirmiş. Salatalık ekilir, satılır; tuz, sabun, gaz parası satılan salatalık parasıyla çıkarmış. Goca bir tarla salatalık ekmiş. Salatalık tarlasını da sabahleyin güzelce sulayıp diğer bir işine gitmiş. Akşam oluyor gün batımına yakın işinden geliyor. Varayım da şu salatalık tarlasını da bir gezeyim diyor. Tabi Goca'nın umudu da salatalık. Salatalık yetişecek de Goca'nın cebine üç beş kuruş haçlık girecek. Goca tarlaya geliyor bir de bakıyor ki ne görsün. Sabah da tarlayı sulamış. Mal(büyük hayvan) salatalığın içine girmiş yediğini yemiş yemediğine de basmış çamura depmiş, salatalıktan hayır kalmamış. Goca üzülüyor, sinirleniyor ama nafiye. Yüksek sesle “Aha ben kelebe (uçurum) gidiyorum.” diyor. Bunu da yakınında olan adamlardan biri duymuş. Cıngalak Memed, Osman Kâhya'ya haber veriyor. “Vallahi Goca kelebe gitti. Kelepten atlayacak.” Goca kelebe varıp kelebin tepesine çıkıyor, kelepten aşağı atlayacak. Cıngalak Memed ile de Osman Kâhya kelebin alt tarafına varıyorlar, Goca atlamadan yetişiyorlar. Yalnız Goca onların kelebin altında olduğunu bilmiyor. Goca kelebin tepesinden bağıyor. “Keeleeeep, keeelep! Atılsam çocuklar ufacak, atılmasam bostan battı. Atılayım mı kelep, atılamayayım mı?” diyor. Osman Kâhya da aşağıdan bağıyor, “Atılmaaa Goca, Atılmaaa çocukların ufak...” Goca'nın aşağıdaki Cıngalak Memed ile Osman Kâhya'dan haberi yok. Zannediyor ki kelep dile geldi. Bunun üzerine Goca kelepten atlamadan eve geliyor. Cıngalak Memed ile Osman Kâhya da geliyorlar. Goca kelebin dile geldiğini anlatıyor (K139, 140).

-7-

Goca'nın Et Hesapsızlığı

Goca ekini ekermiş, eti de çok severmiş. Kasaptan kelle, karın, et alır, kasaba da “Yaz oğlum, harman zamanı parasını vereceğim.”dermiş. Neyse harman zamanı gelir harmanını kaldırmış. Kasaba, “Çuvallarını al da gel.”dermiş. Kasap ile hesaba otururlarmış. “Kaç teneke borcum var?” der kasap da şu kadar deyincehesaplaşmış. Goca kasabın çuvallarını doldurur kendi çuvallarını boşaltmış. Goca'nın kendine buğday kalmazmış. Ondan sonra da Goca kara kara düşünür. ”Kışı nasıl geçireceğiz?” dermiş (K135, K138, 139, 140).

-8-

Goca'nın Kabaklara Verdiği Zarar

Goca eskiden evinin önüne kabak ekmişti. Goca'nın ailesi yediğini yemiş, yemedikleri kabakları da mala verirlermiş. Yokluk olduğu için Goca'nın avradı kabak oldu mu çoğu zaman kabak pişirmiş. Goca'nın oğullarından biri de sürekli kabak yemekten tiksiniş. Sonunda oğlan kabak tarlasına gitmiş. Kabağı kaldırıp kabakların altına bıçak sokmuş ve kabakları da geri yerine bırakmış. Kabaklarda haliyle ulamış. Goca da oğlanın yaptığından haberi olmadığı için avradına, “Vay, kabaklara nazar oldu!” demiş (K139).

-9-

Çavuş'un Elektrikli Fenerle İmtihanı

Bahçe Bilal köyünde Çavuş denilen bir zat varmış. Çavuş Bahçe'de akşamları işi olduğunda köyden yola çıkarken aydınlık olsun diye meşalesiyle yola çıkarmış. Çavuş'un abisi Çavuş'u yanına çağırılmış. Çavuş'a: “Bak, ben bir pilli el feneri aldım. Bahçe'de akşam işin olursa bununla gidebilirsin, meşaleye gerek yok.” demiş.

Çavuş'un bir gece yolu yine Bahçe'ye düşmüş. Abisinden feneri istemiş. Abisi de fenerin açma kapama düğmelerini Çavuş'a gösterip feneri vermiş.

Çavuş gece yarısında yola çıkmış. Fener lambasını yakmış elinde sabaha yakın hava aydınlanmaya başlamış. El fenerini söndürmek isteyen Çavuş'un aklına fenerin kapatma düğmesi gelmemiş. Çavuş başlamış feneri üflemeye. Üfleye üfleye Bahçe'ye varmış ama ne nefesi kalmış üflemekten ne de fer. Bahçe'ye varıp işlerini haletlikten sonra köye geri gitmiş. Doğruca abisini yanına gidip: “Ağabey, bu fener beni yolda koyacak. Al bu feneri ben bunu üfleye üfleye söndüremedim.” demiş (K72).

-10-

Doktorun Sözü'nün Hastaya Tesiri

Bahçe ilçesinde doksanlı yıllarda bir doktor belediye başkanı olmuş. Bu doktor, psikiyatri alanında uzmanmış. Bahçe Belediyesinde çalışan memurlardan birinin de sürekli kalbi ağrıyormuş. Gitmedik hekim bırakmamış ama derdine bir çare bulunmamış. Sonunda bu rahatsızlık canına tak etmiş. Bir gün belediye başkanının yanına çıkıp “Sayın başkanım, gitmedik doktor bırakmadım; hiçbiri de bu derdime çare olmadı. Sen doktorsun, hele şu kalp ağrım bir çare buluver.” demiş. Belediye Başkanı adamın kalbine kulağını şöyle bir götürüp birkaç dakika kalbini dinlemiş. Sonra ona,

“Korkma, bu kalp sen ölene kadar seni idare eder.” demiş. Başkanın bu sözünden sonra adamın kalbi bir daha hiç ölene kadar ağrımamış (K141).

-11-

İnderesi Köyüne Orucun Gelmeşi

Bahçe'nin İnderesi adında uzak, çukur içinde olan bir köyü vardır. Bu köy Bahçe'nin en uzak köyü olduğu için köylüler alışverişe ayda yılda bir gidermiş. İndereli adamın biri Bahçe'ye alışverişe gidiyor. Bahçe'ye varınca bakıyor ki bakkalların, fırınların önü kalabalık, Bahçe'de bir hareketlilik var. Adam yanındakilere, “Hayrola, burada bir hareketlilik var; ne var burada?” diyor. Yanındakiler adama, “Ne olacak, yarın Ramazan Bayramı'nın birinci günü herkes bayram alışverişi yapıyor.” deyince adam, “Ramazan geldi mi ya?” diyor ve yanındaki adamlar, “Ramazan ayı bitiyor bile, yarın bayramın birinci günü dedik ya!” diyorlar.

Adam şöyle bir seviniyor. Alışverişini yaptıktan sonra köyüne gidiyor. Namazdan sonra köylüyü etrafına toplayıp: “Bakın İnderesi köyümüzün kıymetini bilin. Ramazan Bahçe'de gelip geçmiş haberimiz yok.” diyor (K14).

-12-

Kaynanaların Kazasına Gelinlerin Sevinmesi

Bir köyde düğün kuruluyor. Başka köyden de bir römorka gelinler, başka bir römorka da kaynanalar binip düğüne geliyor. Yolda gelirken kaynanaların olduğu römork devriliyor. Kaynanalar ölüyor. Gelinler başlıyor oynamaya. Gelinlerden biri de diğerleri oynarken ağlamaya başlıyor. Oynayan gelinlerden biri, “Bacım, biz kaynanalarımızdan kurtulduk diye seviniyoruz, oynuyoruz. Söyle, bakalım sen niye ağlıyorsun?” deyince ağlayan gelin, “Benim kaynanam gelmedi, evde kaldı ben de ona ağlıyorum.” diyor (K33).

-13-

Adamın Keçiyi Öldürmesi

Bahçe'nin Savranlı köyünde genç bir çift kıtlık zamanında evlenmişler. Aradan birkaç ay geçtikten sonra bunlara misafir gelmiş. Adam kadına, “Hanım, evde bir şey yok mu? Misafirlere bir şeyler ikram edelim.” demiş. Kadın kocasına, “Bizim beyaz

keçiden süt sağayım da teleme çalayım.” demiş. Adam da karısına, “Hay, aklınla bin yaşa hanım.” demiş. Kadın gitmiş, keçiden sütü sağıp teleme çalmış. Misafirlerine ikram etmişler. Misafirleri gittikten sonra kadın adama, “Bak herif, babamın verdiği keçi olmasaydı yüzümüz ağarmayacaktı, iyi ki babamın verdiği keçi varmış.” demiş.

Adamın karısı böyle deyince laf yüreğine oturmuş kalmış. Gündüz gece “babamın verdiği keçi” lafı aklından çıkmamış. Aradan birkaç gün geçtikten sonra adamın aklına bir hinlik gelmiş. Adam keçinin olduğu ahıra gitmiş. Yatırmış keçiyi yere dayamış boğazına bıçağı ve karısına seslenmiş. “Karı yetiş, babayın verdiği keçi ölüyor!” demiş. Hemen ardından keçiyi kesmiş. Keçiyi kestikten birkaç gün sonra karısına, “Ya avrat, keçi de öldü bundan sonra yüzümüzü nasıl ağartacağız.” demiş (K43, K44).

-14-

Köylüye Ayak Uyduran Hoca Efendi

Bir köyün halkı namaz kılmayı sevmezmiş. Köye gelen hocayı da köyde tutmazlar. Ne yaparlar ederler hocayı köyden kaçırmışlar. Bir gün köye bir hoca gelmiş. Tabi hoca köyün ününü köye gelmeden önce duymuş. Hoca biraz da muzip bir adammış. Toplamış köylüleri başına. Şuradan buradan konuştuğundan sonra “Ey, cemaat!” demiş. Köylülerde, “Söyle hoca efendi.” demişler. Hoca da başlamış anlatmaya. “Şimdi sabahleyin kalkıyoruz. Tam iş yapacağımız zaman sabah namazını kılıyoruz. Vakit böylece geçiyor, gelin bu sabah namazını kılmayalım. Öğle namazına gelince, öğle nazmını mı kılalım, yemek mi yiyelim? Gelin bu öğle namazını da kılmayalım.” demiş. Cemaat hep bir ağızdan, “Tamam, hoca efendi kılmayalım.” demiş. Hoca devam etmiş sözlerine, “İkinci namazı vakti tam çalışılacak zaman, gölgenin olduğu an. Gelin onu da kılmayalım. Ya akşam! Akşam namazı da zaten yoruluyoruz, bu akşamı da kılmayalım. Ama yatsı nazmını mutlaka kılalım.” demiş.

Orada bulunan beyaz sakallı ihtiyarlardan biri de, “Hocam, yatsıyı da şu sakalıma bağışla.” demiş. Hoca da, “Onu da sakalına bağışladım.” demiş. Sonunda bu köyde bir hoca kalmayı başarmış. Köylülerle geçinip gitmiş hoca (K9).

-15-

Temel’in Fadime Âşkı

Temel Fadime'ye asılıyormuş. Temel'in aklına Fadime gelmiş. Nerede bulurum, bu Fadime'yi derken pazar yerinde bulmuş. Gitmiş Fadime'nin arkasından sarılmış. Fadime'ye de, "Kurbanın olayım Fadime'm." demiş. Fadime de, "Temel, Temel! Kusura bakma. Biz bu bayramda öküz kesmiyoruz." demiş (K9).

-16-

Hoca'nın Camideki Cemaate Yaptığı Benzetme

Camide hoca vaaz veriyor. Cemaat sorularla hocanın kafasını karıştırmış. Hoca biraz kızıp cemaate, "Hele susun da size bir hikâye anlatayım." demiş.

"Bir ev varmış, yıkık viraneymiş bu ev. Günden güne duvarları çatlıyor, açılıyormuş. Evin sahibi adamcağız da her sabah işe gitmeden çamur yapar; evin çatlayan, açılan kısımlarını sıvar, çamurla kapatırmış. Ardından Allah'a dua eder. Allah'ım ev göçmesin inşallah, der eve de Ev kurbanın olayım göçmeden bana haber ver, içinde eşim çocuğum var beni onlarsız koyma, dermiş. Yine böyle bir gün evin çatlayan kısımlarını çamurla kapatıp işe gitmiş. Akşam bir de gelmiş ki ev yıkılmış eşi çocuğu evin altında kalmış. Sonra adam göçmüş eve 'Ey ev ben sana demedim mi bana haber ver, eşim çocuğum var içinde.' deyince ev de Allah tarafından dile gelip 'Ben ağzımı açtıkça sen benim ağzımı tıkadın beni konuşturmadın ki nasıl haber vereyim?' demiş (K9).

-17-

Yunan Subayının Cahilliği

Yunan subayının biri gazete okuyormuş. Gazetede Türkiye haritası varmış, haritada da Ağrı ilini görmüş. Yunan subayı, "Ha, buldum!" demiş. Yaşlı babası da dinliyormuş. Oğluna, "Ne buldun, yavrum?" demiş. Yunan subayı da babasına, "Türkiye'nin Ağrısı var." demiş. Yaşlı baba da yerinden kalkıp Türkiye haritasını göstererek, "Evladım, Türkiye'nin Ordu'su var. Tokat'ı var, Tokat'ının da Ağrı'sı var." demiş (K60).

-18-

Kılıbık Oyunu

Eskiden Bahçe'nin dağlarında banı (keçi, davar) damları olurmuş. Bahar mevsimi geldiğinde köylüler keçilerini alır banı damlarına gidermiş. O zamanda Kızlaç köyünde herkes banı damına gitmiş. Köyde Muhtar, Şevket Amca, Deli Memet ve Kara Mustafa kalmışlar. Muhtar, "Canım sıkılıyor, hadi kılıbık oyunu oynayalım." demiş.

Oradakiler de oynayalım demişler. Onun evine onu gönderelim, onun evine onu gönderelim tavuk yiyelim. “Bakalım kim kılıbıkmiş, kim değilmiş onu da anlayalım.” demişler. İlk önce Deli Memet’in evine Kara Mustafa’yı gönderelim. Kara Mustafa Deli Memet’in evine gitmiş, kapıyı çalmış. “Elif Bacı, Elif Bacı!” diye seslenmiş. Elif Bacı kapıyı açınca Kara Mustafa, “Elif Bacı kocan muhtarın evinde oturuyor. İşte bu da çakmağı. Beyin senden bir tavuk istiyor.” demiş. Elif Bacı da, “Ulan deli oğlan gadasını da alsın.” demiş ve tutup iki tavuk vermiş. Kara Mustafa tavukları alıp muhtar ve yanındakilerin yanına varmış. Deli Memet’e “Senin hanım, tutup iki tavuk verdi.” demiş. Deli Memet herkesin içinde gururlanmış. O gün iki tavuğu yemişler. Aradan bir hafta geçmiş. Aynı kişiler bir daha toplanmışlar. Bu kez Şevket Amca’nın evine Deli Memet ve Kara Mustafa’yı göndermişler. Kapıyı çalmışlar. Döl Osman’ın kızı kapıyı açmış. Deli Memet kadına, “Kocan muhtarın evde oturuyor, bunun şahidi de tabakası, senden bir tavuk istiyor.” demiş. Kadın da “Kurban ederim Şevket’e, Şevket’in ne hakkı var tavukta!” diyerek bunları göndermiş. Adamlar muhtarın evine dönmüşler. Kadının dediğini oradakilere anlatmışlar. Şevket Amca orada kılıbık olmuş. Adını kılıbık koymuşlar. Gece olmuş Şevket Amca evine gelmiş. Karısını kaynanasını evden kovmuş (K7).

-19-

Yağmur Duası

Bir köyde kuraklık olmuş. Köylüler bir yere toplanmışlar, yağmur duası yapacaklarmış. Garibanın biri de oradan geçiyormuş. Oradakilere, “Neyapıyorsunuz?” demiş. Oradakilerde yağmur duası edecegiz demişler. Gariban adam da “Yağmur öyle mi yağar? Bana bir helke su, bir de leğen getirin.” demiş. Leğenin içine gömleğini çıkarıp atmış, suyu da üzerine dökmüş. Adam gömleği iyice ıslatmış sonra da sıkmış; sıktığı gömleği orada bulunan çalının üzerine atmış. Sonra adam gömleği çalının üzerine atınca yağmur yağmaya başlamış. Adam oradakilere, “Benim gömleği kurutmayan size dua ile yağmur mu yağdırır?” demiş (K7).

-20-

Kına Yakma

Kına zamanı Arıklıkaş köyüne kına yakmaya gidilir. Kızın anası, “Âşık getirmezsensiz, ben kınayı yaktırmam. Gidin bulun getirin âşığı kınayı öyle yakalım.” dermiş. Kadının kocası da “Yahu, karışma adamlara kadın!” dermiş. Beyiyle

kadın kavga ederlermiş. Kadın âşık olsun, beyi de gerek yok dermiş. Sonra kınaya gelen adamlardan biri bu duruma dayanamayıp başlamış söylemeye:

Yürüyüşünü benzettim de Hûma kuşuna,

Dişleri benzer de mezar taşına.

Hanımlık taslar da soyka başına,

Kocan senden de hazalmıyor orospu

Adam yine “Altına da mertek ağacı sürem.” diye başlayınca kadın, “Ha, dillerine sağlık edem.” demiş. Kadın; bu taşlamanın kendine olduğunu hiç anlamamış. Getirin kınayı;kına böyle yakılır, demiş ve kına yakılmış (K9).

-21-

Kel Adamın Berbere Gidişi

Kel bir adam bir gün berbere gitmiş. Adamın saçında sadece üç tel saç varmış. Berber kel adamı koltuğa oturtmuş ve saçını taramaya başlamış. Bir tarak atmış, bir tel saç düşmüş. İkinci kez tarak atmış, ikinci tel saç düşmüş. Sonra berber adama, “Bir tel saçın kaldı, onu ne yapayım.” demiş. Adam da, “Bırak o da karışık kalsın.” demiş (K140).

-22-

Laz’ın Zeytin Yemesi

Laz’ın biri; bir gün bir lokantaya oturmuş, kahvaltı istemiş. Kahvaltıda bal, reçel, peynir bir de zeytin varmış. Laz hayatında hiç zeytin yememiş. Başlamış kahvaltı yapmaya, kahvaltı yaparken başlamış zeytini çatala takmaya. Ama uğraşüyor uğraşıyor, çatalı zeytine bir türlü takamıyormuş. Garsonda bir köşede oturmuş, Laz’ı izliyormuş. Garson bakmış ki, Laz çatalı zeytine takamıyor. Garson gelmiş, Laz’ın elinden çatalı alıp zeytine takmış. Sonra Laz garsona, “Ben o zeytini o kadar yormasaydım, sen bile tutamazdın onu.” demiş (K140).

-23-

Temel’in Sahtekârlığı

Temel’in Allah’tan bir dileği varmış. Bu isteği kabul olursa adak keseceğini söylemiş. Temelin duası kabul olmuş. Temel de adağı kesmemiş ve şöyle demiş:

Biz Laz'ık, Laz'ık,

Biraz da matrabazık.

Ha, bu uşağa yazık

Attım sana bir kazık (K140).

-24-

Delinin Deliden Korkması

Delinin biri çok sinirlenmiş, intihar etmek için cami minaresine çıkmış. Bu sırada köylülerin hepsi aşağıda toplanmış, deliye ne derlerse desinler onu bir türlü aşağı indiremiyorlarmış. Öteden başka bir deli gelmiş. “Bana şuradan bir jilet getirin.” demiş. Orada toplanan köylü jileti ne yapacağını sorunca deli, “Minareyi jiletle keseceğim, o zaman şu minaredeki deli aşağı düşer.” demiş. Yukarıdaki deli de bu konuşmayı duyunca “Lan deliii! Kesme minareyi, şimdi aşağı iniyorum.” demiş (K120).

-25-

Al Üfür Dağı

Bahçe'nin Kaman köyünden bir erkek ile ailesi kız istemeye gitmişler. Kız evine varmışlar. Hoşbeşten sonra kız kahve yapıp gelen dünürçülere ikram etmiş. Ama damat adayı hayatında hiç kahve içmemiş, kahve nedir bilmezmiş. Kaynar kahveyi alınca kızıdan, birden içmiş ve ağzı yanmış. Ağzı yanınca da kafasını yukarı kaldırmış. Bozuntuya vermek istememiş. O zamanlar evlerin tavanlarında mertekler varmış. Damat adayı kıza sormuş, “Bu mertekleri nerden aldınız?” demiş. Kız da oğlanın kahveden ağzının yandığını anlayınca oğlana “Al, üfür Dağından getirdik.” demiş (123).

-26-

Gökmustafalı'nın Adanalıları Görüşü

Altmış yetmiş yıl önce Gökmustafalı köyünden Adana'ya biri gitmiş. Adana'da ufak tefek açık insanları görmüş. Sonrasında tekrar Gökmustafalı köyüne dönünce köylülere, “Ey köylüler rahat olun. Cehennemi şehirdekiler doldurur, bize yer kalmaz.” demiş (K115, K118).

-27-

Uzun Saçlı Erkeğin Kız Sanılması

Bahçe istasyonunda yaşlı bir kadın Adana dönüşünde saçları uzun bir gençten çantasını taşıması için yardım istemiş. Delikanlıya, “Kızım bana azıcık yardım et.” demiş. Bu sözü duyan genç de “Ben kız değilim teyze” deyince yaşlı kadın “Ne bileyim yavrum dul olduğumu.” demiş (K115, K118).

-28-

Ağanın Okuma Yazma Bilmemesi

Bahçe’de yaşayan bir ağa varmış. Ağa işlerle ilgilenir, adamlarıyla geçimini sürdürürmüş. Yalnız ağanın okuma yazması yokmuş, bunu da eşinden başkası bilmezmiş. Bir gün payitahtan bir haber gelmiş. Ağanın malının, mülkünün yazılıp payitahta gönderilmesi istenmiş. Tabi ağa adamlarına emir verip, yazdırmış. Sonra da adamları ağam bir de sen oku da yazdıklarımıza bakıver deyince ağa, “Yahu kaç yıldır yanımdasınız, benim sizi güvenim tam. Yazdığımız, çizdiğiniz gibi gönderin.” demiş (K8).

-29-

Yunakta Adamın Ölmesi

Köyün birinin camisinde imam yokmuş. Muhtar demiş ki “Sakallı sukallı bir adam, hoca bulursanız beş on kuruş verelim de hiç olmazsa şu ölülerimizi yıkasın, defnetsin.” demiş. Neyse bir sakallı geçiyormuş oradan, adamı sakallı görünce işte bu hoca demişler. Adama “Gel hele, gel hemşerim. Bizim buranın cenazeyi yıkayan adamı yok. Namazını falan istemiyoruz da cenazemizi yıka onu defnet yeter. Zaten camiye gelen falan da yok. Sana da şu kadar aylık, bir de ev veririz burada oturursun.” demişler. Sonunda zorla da olsa bu adamı ikna etmişler. Adam da “Yalnız ben cenazeyi yıkarken benim yanıma kimse girmesin. Ben girer yıklarım. İşim bitti mi de size cenaze yıkandı. Cenazenizi alın götürün derim.” demiş. Köylü de adamın isteğine razı olmuş. Neyse bir cenaze olmuş, iki cenaze olmuş derken dedikodu çıkmış. “Acaba bu hoca cenazeyi nasıl yıkıyor?” demişler. Köylülerden biri “Vallahi bunu öğrenmek için aramızdan biri yalandan ölsün. Hocanın cenazeyi nasıl yıkadığını görelim. Yoksa başka türlü öğrenemeyiz.” demiş. Köylüler dediğin doğru da kim ölecek demişler. Aralarından biri ben ölürüm demiş. Adamı alıyor, yunakhaneye götürüyorlar. Hocaya da “Cenazemiz var, gir yıka.” Eskiden don kazanları olurmuş. Su bu don kazanında iyiden iyiye kaynamış. Hoca yunakhanenin içine giriyor. Eline de bakırdan saplı ölü yıkamada kullanılan kefgiri alıyor. Kaynar suyu ölü taklidi yapan adamın üstüne döküyor.

Yunakta yatan adam can havliyle “Yandım anam!” diyor. Hoca da o sırada “Ulan, adam geri dirildi.” deyip kefgirle adamın kafasına vura vura adamı öldürüyor. İki kefgir de su serpiyor üstüne. Kan ter içinde dışarı çıkıyor. Oradaki köylülere, “Gardaşım, bir daha ölülerinizi öldürmeden getirmeyin. Ben öldürünceye kadar canım çıktı.” diyor (K139).

-30-

Eşeğin Mezarının Ziyaret Olması

Ziyaret çalıştıran, türbe başında bulunup buradan para kazanan bir adam varmış. Adamın biri de işsizmiş, bu ziyaret çalıştıran adamın yanına gitmiş. “Ben işsizim, bana iş ver.” demiş. Ziyaret çalıştıran adam da “Olur ben sana iş veriyorum. Bu ziyaretin temizliğiyle, görünen işleri ile uğraş. Sana ayda şu kadar para veririm.” demiş. Adam da işi yok gücü yok kabul etmiş. Orada yiyecek, orada yatacak, orada kalkacak görünenleri de tutacakmış. Aradan bayağı bir zaman geçmiş. Adam ziyaret sahibine, “Seneler oldu ben memleketimden çıkalı. Ben memleketimi, eşimi, dostumu özledim. Ben memleketime gideceğim.” demiş. Türbe sahibi adam da, “Yahu neyle gideceksin? Madem sen gideceksin ben sana bir merkep vereyim. Yatağını yorganını buna yükle. Yavaş yavaş gidersin.” demiş. Adam, türbe sahibiyle vedalaşmış. Merkebe eşyaları yükleyip memleketine doğru yola koyulmuş. Derken bir ormanlık, dağlık bir yerden geçiriyormuş; merkep ölmüş. Adam dağın başında kalmış. “Ben şimdi ne yapacağım? Yatağı yorganı burada bıraksam da olmaz.” dermiş. Neyse oraya bir mezar kazmış, eşeği oraya gömmüş. Oradan gelip geçenlerde mezarı görünce adama sorarmış. “Burası nedir böyle?” diye. Adam da “Burası ziyaret.” dermiş. Gelen giden bir şeyler bırakmaya başlamış. Derken gelen giden artmaya başlamış. Adamın yanından ayrıldığı ziyaret sahibinin geleni gideni azalmış. Yalnız adamın kulağına falan yerde bir ziyaret var, orası çok ünlenmiş, herkes oraya gidiyor diye bir laf gelmiş. Adamın yanından ayrıldığı ziyaret sahibi, “Yahu, bu neyin ziyaretiymiş. Gideyim de bende göreyim bu ziyaret yerini.” diyor. Adam gele gele geliyor ki kendinin yanında çalışan adam. “Lan oğlum, n’oldu?” diyor adama. Adam da “Vallahi ne olsun senin verdiği eşek burada öldü ben de onu buraya gömdüm. Ziyaret ilan ettim, müşteri akmaya başladı.” diyor. Adamın yanından ayrıldığı ziyaret sahibi de, “Ulan, Allah cezanı versin senin! Benim ziyaret de sana verdiğim eşeğin anasıydı.” diyor (K139).

-31-

Alman Mühendisin İmanı

Bahçe’de Ayran Tüneli yapımı sırasında Alman mühendisle, Müslüman Türk işçiler oturmuş; sohbet ediyorlarmış. Alman mühendis, Müslüman Türk işçilere, “Müslüman nasıl olunur?” diye soru sormuş. Müslüman Türk işçilerde “Kelime-i şehadet getirirsen müslüman olursun.” demişler. Alman mühendis de hemen onların söylediği şekilde kelime-i şehadet getirmiş. Tabii Müslüman Türkler başlamış alkışlamaya, sevinmeye. Sonra Alman Mühendis, “Arkadaşlar ben kelime-i şehadeti dilimle söyledim. Kalbimle söylemedim ki... Asıl Müslümanlık kalp ile olur.” demiş.

2.3.2. Masal

Masal ile ilgili tanımlamayı Sakaoğlu (2015) şu şekilde yapar: “Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyicileri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür.” (s. 2).

Yüzyıllardır nesilden nesle aktarılan, kahramanları hayvanlar, insanlar veya olağanüstü varlıklar olan, hayali öğelerle süslenmiş ve olayların çoğunlukla hayali bir mekânda gerçekleştiği genellikle mutlu sonla biten sözlü anonim türe “masal” denir.

Anadolu coğrafyasının farklı yörelerinde ise masal ile ilgili farklı söyleyişler vardır. Doğan Kaya masalın Anadolu’da; mesel, mesele, matal, metel, hikâye, heka, hike, heket, sanak, sanaka, oranlama, horonlama gibi isimlerle söylendiğini ifade eder. (Kaya, 2014, s. 529).

Avcı’nın (2015), Artun’dan (2013) aktardığına göre, “Masallar kendilerine özgü bir gelenek içinde anlatılırlar. Diğer halk kültürü ürünleri gibi toplumun temel taşlarından olan değerleri oluşturmada önemli rol oynarlar. Masallar; anlatıldıkları yörelerin insanların dünyaya bakış açısını, inanışlarını ve hayallerini yansıtırlar.” (s. 121)

Masallar Türk halk kültürü anlatı geleneğinde önemli bir yer tutar. Özellikle kış gecelerinde Anadolu evlerinde masal anlatan, çocukların hayal dünyasını zenginleştiren anlatıcı tipini geçmiş dönemlerde görebilmek mümkün iken günümüzde gelişen teknoloji ve değişen toplumsal yapı ile beraber anlatı türünün bu işlevselliği azalmıştır.

Antti Aarne ve Stith Thompson’ın tasnifine göre masallar şu ana çeşitlere ayrılmıştır: (Boratav, 1978:84).

1. Hayvan Masalları

2. Asıl Halk Masalları

a. Olağanüstü Masallar

b. Gerçekçi Masallar

3. Güldürücü hikâyeler, Nükteli Fıkralar

4. Zincirlemeli Masallar

Bahçe yöresinde derlemiş olduğumuz masalları yukarıdaki tasnife göre sınıflandırdık.

1. Hayvan Masalları

-1-

Katır, Kurt ve Tilki

Katır, kurt ve tilki arkadaşlık yapıyorlarmış. Katır ne bulursa ottan çöpten yermiş. Tilki ile kurt ise av bulamamışlar, aç kalmışlar. Tilki ve kurt kendi aralarında, “Gel bu katırı yiyelim.” demiş. Katır bunu anlamış. “Arkadaşlar, siz beni yiyeceksiniz ama önce arka sağ ayağımın altında babamın vasiyeti var. Bu vasiyeti bana okuyun; ondan sonra beni yiyin.” demiş. Tilki kurnaz ya, “Benim okumuşluğum yok.” demiş. Kurt ise “Ben okurum.” demiş. Kurt, katıra “Ayağını kaldır.” demiş. Katırda ayağını kaldırmış. Bakmış kurt katırın ayağının altında yazı yok. Katıra, “Ayağının altında yazı yok.” demiş. Katır da kurda, “Biraz yaklaş.” demiş. Bunun üzerine de kurt iyice yaklaşmış. Katır da bir anda depikle kurdun alnının ortasını vurmuş ve kurt o anda yere yığılıp ölümüştü. Bu durumu gören kurnaz tilki de, “Vay anasını be! Demek ki okuryazarlıkta bir işe yaramıyormuş.” demiş.

-2-

Aslanla Hayvanlar

Aslan bütün hayvanlara, “Benim emrime itaat edeceksiniz. Ben her gün av peşinde koşamam, her gün biriniz gelecek benim açlığımı giderecek.” demiş. Hayvanların biri her gün sırasıyla geliyormuş ve aslanın açlığını gideriyormuş. Sıra tilkiye gelmiş. Tilki aslanın karşısına gelince tilki, ağlayıp sızlıyormuş. Bunun üzerine aslan, “N’oldu tilki?” demiş. Tilki de, “Efendim, senin avını getiriyordum. Senden daha iri, daha güçlü bir aslan çıktı karşıma. Sana getireceğim avı aldı ve bir de sana kafa tuttu. “O, benden daha güçlü olamaz.” dedi ve ben çaresiz şekilde senin yanına

geldim.demiş. Aslan da “Nerdeymiş bu benden daha güçlü, daha iri aslan göster bana.” demiş. Tilki de falan yerdeki kuyunun başında, demiş ve tilki aslanla beraber kuyunun başına gitmiş. Aslan tilkiye, “Hani nerede?” diye sormuş. Tilki de kuyunun içini göstermiş. Aslan da kuyunun içine bakınca kuyudaki suda kendi görüntüsünü görmüş ve kuyuya atlayıp bir anda suyun içinde boğulmuş. Böylece hayvanlarda tilki sayesinde aslandan kurtulmuş.

2. Asıl Halk Masalları

a. Olağanüstü Masalları

-4-

Keloğlan Masalı

Keloğlan bir gün bir rüya görmüş. Yakınındakilere ben bir rüya gördüm, demiş.Fakat kimse “Rüyan hayır olsun Keloğlan.” demediği için rüyayı kimseye anlatmamış. Gittiği yerde ben bir rüya gördüm der, kimse de “Hayır olsun.” demez, Keloğlan da rüyasını bir türlü anlatmamış.

Bu rüyayı anlatmaması ülkede herkesin diline düşmüş ve sonunda padişahın kulağına gitmiş. Padişah Keloğlanı sarayına çağırmış. Keloğlan’a, “Sen bir rüya görmüşsün, bu rüyayı anlatmaman halkın dilinde dolaşıp durur. Anlat bakalım bu rüyayı.” demiş. Padişah da “Rüyan hayır olsun Keloğlan.” demediği için Keloğlan rüyasını anlatmamış. Padişah da askerlerine, “Götürün bunu zindana atın, akıllanır belki rüyasını anlatır.” demiş.Askerler Keloğlan’ı götürüp zindana koymuşlar.

Padişahın da bir kızı varmış. Kızı zindandaki mahkûmlara yemek götürürmüş. Derken Keloğlan ile padişahın kızı tanışmışlar, arkadaş olmuşlar.

Bir gün Rusya’dan padişaha bir nağme gelmiş. Rus padişahı aynı renkte, boyda olan bir tay ile anasını (kısırağı) padişaha göndermiş. Bu iki atın ikisi de aynı düzenmiş, birbirinden ayırt edilmiyormuş. Rus padişahı Osmanlı padişahına, “Bu atlardan hangisi tay, hangisi anası bil bakalım?” demiş. Eğer padişah bilemezse ona harp açacağını söylemiş. Padişah da düşünür dururmuş. Hangisi anası, hangisi tayı işin içinden bir türlü çıkamazmış. Ertesi gün padişahın kızı Keloğlanın yanına yemeğini götürmüş, babasının durumunu da Keloğlan’a anlatmış. Keloğlan kıza, baban akşam kısrağ ile taya tuz versin sonrasında ise su içirmesin. Sabah olduğunda kısrağ ile tayı suya bıraksın. Hangisi önce su içmeye giderse o taydır. Sonra giden ise kısrağıdır, demiş.Padişah aynen Keloğlan’ın dediği gibi yapmış. Keloğlan’ın dediği gibi tay önce anası kısrağ da sonra suya gitmiş.

Padişah Rusya'ya hangisinin tay, hangisinin kısrak olduğunu bildirmiş. Rusya da "Bildiniz." demiş. Aradan bir müddet geçmiş bu kez Rus padişahı bir ağacı oklava şeklinde yontturmuş, Osmanlı padişahına oklavayla beraber şu nağmeyi göndermiş. "Bu oklavanın dibi neresi, başı neresi?" demiş. Rus padişahı, "Oklavanın dibiyle başını ayırt edebilirsen ettin, eğer ayırt edemezsen seninle harbim var." deyince Osmanlı padişahı kara kara düşünmeye başlamış. "Bu oklavanın dibini başını nereden bulacağım?" diye sabah akşam oklavaya bakarmış. Padişahın kızı yine Keloğlan'a yemek götürmüştü. Olan durumu Keloğlan'a anlatmış. Keloğlan da kıza, "Oklavayı suyun içine atın, dip tarafı oklavanın aşağı çöker; o zaman belli olur." demiş. Keloğlan'ın dediğini padişah yapmış. Oklavanın bir tarafı dibe çökmüş. Oklavanın dibine de başına da işaret koyup Rus padişahına göndermişler. Rus padişahı bunu da bildiniz demiş.

Aradan bir müddet daha geçmiş. Rus padişahı, Osmanlı padişahına, "Senin bu horozların ta oradan ötüyor, beni burada rahatsız ediyor; bu horozlarını kes." demiş. Osmanlı padişahı yine kara kara düşünmeye başlamış. Kız Keloğlan'ın yanına gitmiş.

Rus padişahının isteğini Keloğlan'a anlatmış. Keloğlan'da kıza, "Babana söyle, beni buradan çıkarsın; bir çare bulayım." demiş. Padişah, Keloğlan'ı zindandan çıkarmış. Keloğlan padişaha, "Bana izin ver Rusya'ya gideyim, derdine çare olayım." demiş. Padişah da Keloğlan'ın Rusya'ya gitmesini kabul etmiş. Kızını da gitmeden Keloğlan'a vermiş. Keloğlan ile padişahın kızı evlenmişler. Ardından Keloğlan da Rusya'ya gitmiş, eline de bir kılıç almış. Rusya'da ne kadar köpek varsa kılıçtan geçirmiş. Bu durum Rus padişahının kulağına gitmiş. Rus halkı, "Osmanlı'dan bir Keloğlan geldi ne kadar köpek varsa kesiyor." demiş. Rus padişahı da Keloğlanı sarayına çağırılmış. Keloğlan'a, "Sen neden bu köpekleri kesiyorsun?" demiş. Keloğlan'da Rus padişahına, "Bu köpekler bizi İstanbul'da rahatsız ediyor." demiş. "Bu köpeklerin ürmesinden biz rahatsız oluyoruz." diyen Keloğlan'a Rus padişahı, "Yahu, buradan üren köpekler hiç oradaki insanı rahatsız eder mi?" demiş. Keloğlan da "Osmanlı'dan öten horoz sizi rahatsız eder de buradan üren köpek bizi rahatsız etmez mi?" demiş. Rus padişahı da "Sen çok akıllısın Keloğlan, demek ki benim sorduğum sualleri hep sen bildin." deyip "Benim bir kızım var, onu da sana veriyorum." demiş. Bu sırada Keloğlan ben bir rüya gördüm, demiş. Rus padişahı da "Rüyan hayrola." deyince Keloğlan, "Rüyamda güneşi bir koynuma ay'ı da bir koynuma koydum." demiş ve Keloğlan'ın rüyası çıkmış. Rus padişahının kızı Osmanlı padişahının kızından daha güzelmiş. Keloğlan hem Rus padişahının hem de Osmanlı padişahının kızıyla

evlenmiş.Rus padişahının kızı güneş kadar; Osmanlı padişahının kızı ise ay kadar güzelmiş (K47).

-5-

Feleğin Çarkını Arayan Adam

Bir adamın işleri kırılmış. Hiçbir şey istediği gibi olmuyormuş. Adam kendi kendine “Ben giderim şimdi feleği bulur, çarkımı döndürürüm.” deyip yola çıkmış. Yolda giderken karşısına bir aslan çıkmış. Aslan, “Nereye ey insanoğlu böyle?” demiş. Adam da, “Benim işlerim hep bozuk, feleği aramaya gidiyorum. Dönmeyen çarkımı döndüreceğim.” demiş. Aslan da, “Ey insanoğlu benim de yedi seneden beri ağzım kapalı, ağzıma bir lokma girmiyor. Bu derdimi feleği bir sorar mısın?” demiş. Adam da, “Sorarım tabi ki.” demiş ve yoluna devam etmiş. Az ileride adamın karşısına bir sultan çıkmış. Sultan da “Nereye böyle insanoğlu?” demiş. Adam da sultana, “Benim işlerim hep bozuk, feleği aramaya gidiyorum. Dönmeyen çarkımı döndüreceğim.” demiş. Sultan da adama, “Ben bir harbe gireceğim, bu harbi kazanacak mıyım, kaybedecek miyim? Bunu feleğe bir sor bakalım.” demiş. Adam da sorarım tabi ki sultanım deyip yoluna devam etmiş. Adam epey gittikten sonra adamın karşısına kurumuş, kupkuru bir ağaç çıkmış. Ağaç, “Nereye insanoğlu?” demiş. “Benim işlerim hep bozuk, feleği aramaya gidiyorum. Dönmeyen çarkımı döndüreceğim.” demiş adam da. Ağaç, “Ben yıllardır kuruyum, yıllar geçmesine rağmen bir türlü yeşeremedim. Bu derdimi söyle feleğe bakalım. Benim derdim neymiş söyleyiversin.” demiş. Adam da tamam söylerim deyip yoluna devam etmiş. Biraz ilerledikten sonra adamın karşısına bir ihtiyar çıkmış. Yaşlı adam, diğer adama nereye gidiyorsun diye sormuş. Adam da “Benim işlerim hep bozuk, feleği aramaya gidiyorum. Dönmeyen çarkımı döndüreceğim.” demiş. İhtiyar adam da ben de seninle geleyim, deyip adama yoldaşlık etmiş. Adamla ihtiyar feleği aramaya beraber gitmişler. Adamla ihtiyar sonunda çarkların olduğu yere varmışlar. Milyarlarca çark. Dünyadaki bütün insanların çarkı buradaymış. Kiminin çarkı paslanmış dönmüyor, kiminin ki bozulmuş, kiminin çarkı da parıl parıl parlıyor, dönüyormuş. Feleği bulup adam derdini anlatmış. Felek de ona çarkını gösterip “Busenin çarkın. Bu çarkı temizle, pasını sil, çarkın dönecek.” demiş. Adam feleğin dediğini yapmış, çarkını iyice temizlemiş ve adamın çarkı dönmeye başlamış. Çark dönmeye başlayınca adam mutlu olmuş. Sonra felek bir anda kaybolmuş. Adamın yanında gelen kişi ile adam çarkın olduğu yerde baş başa kalmış. Adam, ”Yolda gelirken bir aslana, bir padişaha, bir de kuru bir ağaca rastladım. Onların da dertleri vardı. Felek gitmeseydi dertlerini

soracaktım ona.” demiş. Yanındaki ihtiyar da Hızır Aleyhisselam imiş. Söyle bakalım dertlerini demiş adama. “Yolda gelirken bir kuru ağaç gördüm, hiç yeşermemiş. Yeşermemesinin sebebini soruyordu kuru ağaç.” Hızır aleyhüsselam da, “O ağacın altında bir kazan altın var. O kazan dolu altın ağacın dibinden çıkmadıkça ağaç yeşermeyecek.” demiş. ”Ya bir de sultan gördüm yolda sultandan bir harp istiyorlarmış. Sultan harbi kazanacak mı, yoksa kazanamayacak mı? Onu sordu benden.” demiş. Hızır Aleyhisselam da “O sultan daha bekara kız. Eğer ki evlenirse harbi kazanır, yok evlenmezse harbi kaybedecek.” demiş. “Bir de yolda bir aslan gördüm. Bu aslanın yedi yıldır ağzı kapalıymış. Bunun derdi nedir?” Hızır Aleyhisselam da, “Aslan bir ahmak kafası yiyecek, ahmak kafası yerse ağzı açılacak, yemezse ağzı öyle kapalı kalacak.” demiş. Yaşlı ihtiyar bir anda felek gibi kaybolmuş. Adam sualleri sorup cevapları aldıktan sonra çarkların olduğu yerden ayrılmış. Mutlu mutlu yürürken kuru ağacın yanına gelmiş. Ağaç, adama: “Ne yaptın insanoğlu, derdimi sordun mu?” demiş. Adam da, “Senin kök tarafında bir kazan altın varmış. Bu altın çıkmayınca sen yeşeremeyeceksin.” dedi. Ağaç adama: “Gel insanoğlu şu altını dibimden sök, sen zengin ol ben de yeşereyim.” demiş. Adam, “Yok benim çarkım döndü, ben hiç burada senin dibini sökmekle mi uğraşırım.” deyip yoluna devam etmiş. Adam sevine sevine yoluna devam etmiş. Sultanın olduğu yere gelmiş. Sultan derdimi sordun mu deyince adam: “Sen hiç evlenmemişsin, bekar bir kızmışsın. Evlenirsen bu harbi kazanacakmışsın. Evlenmez isen kaybedecekmişsin.” dedi. Kız olan sultan, “Gel ey insanoğlu benimle evlen. Sen padişah ol ben sultan olayım. Bu harbi kazanalım.” demiş. Adam da: “Yok benim çarkım döndü artık, ben seninle evlenemem.” deyip arkasına bile bakmadan yoluna devam etmiş. Sonunda adam aslanın yanına gelmiş. Aslan adama: “Ne yaptın insanoğlu, benim lafı açtın mı?” demiş. Adam da aslana “Sen bir ahmak kafası yersen ağzın açılacak.” demiş. Aslan da, “Kurban olayım Allah’ıma senden iyi ahmak kafası mı olur?” deyip adamın kafasını yemiş ve aslanın ağzı açılmış (K47).

-6-

Kuyruk ve Evlat Acısı

Bir adam durmadan define ararmış, altın bulmaya çalışmış. Derken bir gün bir yeri kazarken bir taşın altından yılan çıkmış. Kocaman, kara bir yılan. Adam ile yılan anlaşmışlar. Yılan adama: “Pınarın başına gel, sana günde bir altın vereceğim.” demiş. Adam her gün pınarın başına gelmiş, yılan da ona bir altın vermiş. Derken adam bir gün

hastalanmış. Hastalanınca oğluna, “Şurada bir pınar var. O pınarın başına git, sana kara bir yılan altın verecek.” demiş. Bir gün olmuş, beş gün olmuş, oğlan altınları yılandan almış ama oğlan artık pınara gitmekten usanmış bir altın için. Oğlan kendi kendine, “Ben bu yılanı öldüreyim, hazinenin hepsini alayım. Niye her gün bir altın için uğraşıp duruyorum?” demiş. O gün pınarın başına varmış. Oğlan yılan gelince yılanın kuyruğunu koparmış. Yılan da can havliyle oğlanı orada sokup öldürmüş. Oğlanın babası oğlanı bekliyormuş ama ne gelen var ne giden. Sonunda adam pınarın başına varmış. Bir de ne görsün oğlu ölmüş, pınarın başında yatıyor. Yılan da kuyruğu kopuk öylece orda duruyor. Yılan adama olanları anlatmış. Adam da gel tekrar dost olalım deyince yılan da “Sen de evlat acısı ben de kuyruk acısı olduktan sonra biz dost olamayız.” demiş (K46).

-7-

Çocukların Cadı Kadından Kurtuluşu

Evvel zaman içinde iki çocuğun bir analığı ve bir de babaları varmış. Analıkları bu çocukları hiç sevmemiş. Bir gün kocasına, “Bu çocukları giydir, dağa götür, onların da kanlı göyneklerini bana getir.” demiş. Baba da sabah olunca çocuklarını giydirmiş, bir de birinin kümesinden tavuk çalmış. Çocuklarla beraber dağa gitmiş. Dağa varınca çocuklara, “Siz burada durun, ben şu ilerden odun kesip geleceğim” demiş. Çocuklar, babalarının onları bıraktığı yerde beklemiş ancak akşam olmuş hala babaları gelmemiş. Babaları gelmeyince çocuklar tak tak diye bir ses geldiğini duymuşlar. Sessiz geldiği yere bir bakalım babamız orada mı, diye gitmişler. Çocuklar varmışlar ki babaları bir ağaca kavak tahtası asmış, rüzgar estikçe taak taak sesi geliyor. O sırada çocuklar, “Tak tak kavacım, kandır bizi babacım demişler.”

Babaları da dağa getirdiği tavuğu kesmiş, çocukların yanına aldığı göyneğine kanı belemiş. Eve gidince avradına çocukların kanlı göyneğini göstermiş. “İşte çocukları öldürdüm.” demiş adam.

Çocuklar da “Tak tak kavacım, kandır bizi babacım.” diyorlarmış. Sonra oradan ayrılmışlar. Ormanın içinde bir ev görmüşler. Eve varmışlar ki bu ev, bir dev evi. Bu evde dev karısı yaşıyor. Dev karısı çocukları eve buyur etmiş. Oğlum, kızım demiş. “Şurada kaynayan kazanın içine ve şu kenardaki leğene bakmayın. Ben bir yere gidip geliyorum.” demiş. Dev karısı gidince çocuklar birbirilerine, “Bu dev kadın leğene, kazana bakmayın dedi. Bir bakalım bunların içinde ne var?” demişler. Kazana bakmışlar ki kazanda adam kellesi. O sırada bunlara bir ses gelmiş. Ses, “Aşağıda bir

dana var, yan tarafta da bir tarak var, perdede de bir iğne var. Tarağı, iğneyi alın. Danaya da binin buradan kaçın.” demiş. Yine aynı ses, “Yolda giderken arkanıza tarağı atın, bir tarak bin tarak olacak. Arkanıza iğneyi de atın, bir iğne bin iğne olacak.” demiş. “Böylece bu dev kadın arkanızdan yetişemez.” demiş ses. Bunlar danayı binip sesin dediklerini yapmışlar. Tarağı atınca bir bir tarak bin tarak olmuş. İğneyi atınca, bir iğne bin iğne olmuş. Derken bir nehir kenarına varmışlar. Dana, kız ile oğlanı karşı kıyıya geçirmiş. O sırada arkalarından dev karı geliyormuş, iğneye tarağa bata çıka, kan revan içinde çocuklara yaklaşmış. Dev kadın çocukların arkasından seslenmiş. “Beni de kurtarın yavrularım.” demiş. Çocuklar da danaya, “Git nenemizi de getir buraya.” demişler. Dana da dev kadını sırtına bindirmiş, tam nehrin ortasına gelince sırtından dev kadını suya atmış. Kadın boğulup ölmüş. Böylece bütün memleketin çocukları o dev kadından sonsuza kadar kurtulmuş (K46).

-8-

Devin Gelini Yemesi

Bir dev varmış. Bu devin bir dudağı yerde bir dudağı ise gökteymiş. Bir gelin ekmek ediyormuş, gelinin yanına gelmiş dev. Gelinin ettiği ekmeği yemiş, ettiği ekmeği yemiş, ettiği ekmeği yemiş. Gelin de deve, “Yeter artık yediğin, bu da kocama kalsın.” demiş. Dev de “Ney, ney şimdi seni de yerim ha!” demiş. Gelin de deve, “İki odun getireyim de bunu da edeyim bunu da ye o zaman.” demiş. Gelin kaçacakmış. Neyse gelin odun getirme bahanesiyle komşulara kaçmış. Dev de beklemiş, beklemiş gelin gelmemiş. Sonra ne kadar yatak varsa devirmiş, yatakların altına puslanmış. Gelin de sonra eve gelmiş. Bir de ne görsün ki... dev ne kadar yatak varsa dağıtmış, devirmiş. Gelin kendi kendine de “Cehennem olmuş, gitmiş dev.” dermiş. Yatakları gelin topluyormuş, yatakların altından dev çıkmış. Gelinin kanını akıta akıta gelini yemiş (K139).

b. Gerçekçi Masallar

-9-

Padişahın Tebdili Kıyafeti

Padişahla veziri bir gün tebdili kıyafet etmişler. Yolda giderken çoban bir çocuğa rastlamışlar. Çocuğa İslam’ın şartı kaç diye sormuşlar. Çocuk nefes almadan “Beş.” demiş. Bu durum padişahın hoşuna gitmiş. Padişah çocuğa bir altın vermiş. Çocuk da “Almam ben altını.” demiş. Padişah da “Al bu altını ben padişahım.” deyince

çocuk, “Annem babam sıkıştırır bu altını nerden aldın?” diye. Bunun üzerine padişah, “Padişahıtan aldım dersin.” demiş. Çocuk da, “O zaman bana hiç inanmazlar efendim. Koskoca padişah kalkıp da sana bir altın mı verir.” demiş. Bu akıllı çocuğun konuşmasına ve aklına hayran kalan padişah çıkarıp çocuğa bir kese altın daha vermiş (K137).

-10-

Padişah ve Üç Hanımı

Bir gün padişah tebdili kıyafet yapmış ve yanındaki vezirlerle köyleri, arazileri gezmeye çıkmış. Bir bakmış ki bir çiftçi öküz ile çift sürüyormuş. Çiftçi tarlasını sürerken tarlasının bir hat başına gelir orada oynarmış, tarlasının diğer hat başına gelir bir de orada oynarmış. Bu durumu gören padişah “Bu deli mi, nedir bu adam acaba? Niye böyle oynuyor?” demiş. Padişah ve vezirleri adamın yanına gitmişler. Tabi adam padişah olduğunu bilmiyormuş padişahın. Padişah adama “Ya, insanoğlu sen niye böyle yapıyorsun? Tarlanı sürerken bir hatların başında oynuyorsun.” demiş. Adam da “Ya hemşerim ben niye oynamayayım. Benim evde bir hanım var. Ben eve vardığımda o hanım öküzümü ahıra çeker, onu yemler. Yukarı çıkar elimi, ayağımı yıkar; yemeğimi hazırlar. Bütün hizmetimi yapar, ben oynamayayım da kimler oynasın.” demiş. Padişahında üç hanımı varmış. Tabi çiftçinin hanımını anlatması padişahın kafasına yer etmiş. Padişah, kendince ben bunu çağırayım; avardını ben bunun elinden alayım, demiş. Padişah adamı saraya çağırılmış. Adam saraya varmış, bir de bakmış ki yanına gelen adam padişah. Padişah adam demiş ki “Benim üç hanım var. Bu üç hanımı sana vereyim, o hanımı sen bana ver.” demiş. Adam da “Yahu, olur mu böyle padişahım? Böyle dava olur mu hiç?” demiş. Padişahla adam anlaşmışlar. Adam padişahın üç hanımını eve getirmiş. Padişahın hanımlarına, “Padişah niye sizin üçünüzü bana verip benim bir hanımı aldı, nedeni nedir bunun?” demiş. Hanımlardan biri, “Benim elim çakır, hırsızlık yaparım.” demiş. Hanımlardan bir diğeri ise “Ben inadım. Ne derse inatçılık yapardım.” demiş. Sonuncu kadın ise “Benim uçkurum düşük, belaltı işler yaparım.” demiş. Çiftçi hırsız olan hanıma, “Sen şurda dur. Benim bütün param pulum şurda. Gerek olduğunda istediğin zaman kullanabilirsin.” demiş. Yine adam uçkuru düşük olan kadına da “İstedığın zaman beni çağırabilirsin. Ben benim.” demiş. İnad olan hanıma da, “Kalk bakalım sen.” demiş. Köyünün altından akan koca bir nehir varmış. İnatçı kadını almış köprüden aşağı, nehre atmış. İntçı kadın nehirde boğulup ölmüş.

2. 3. 3. Efsane

“Efsane kelimesi Türkçeye Farsça ‘fesane’ kelimesinden geçmiştir. Türkiye Türkçesinde efsane kelimesinin yerine ‘söylence’ kelimesi de kullanılmaktadır (Alptekin, 2012, s. 117).

Boratav (1995) ise efsanenin tanımını şu şekilde yapar: “Efsane, kendine göre üslubu, kalıplaşmış kuralları olmayan, düz konuşma dili ile bildirilen bir anlatı türüdür (s. 99). Efsanenin ayırt edici özelliği inanmadır. İnanış konusu ile efsane masaldan ayrılır iken destan ve hikâyeye yaklaşır. Efsanenin diğer bir özelliği ise üslup kaygısı taşımamasıdır. Düz bir anlatımla anlatılır (Boratav, 1995, s. 98).

Efsane sözcüğü Türk dünyasında farklı kullanımlarla karşımıza çıkar. Ergun (1997) bu kullanımları şu şekilde sıralamıştır:

”Anadolu dışında yaşayan Türklerden Azerbaycan’da esatir, mif, efsane,; Türkmenlerde epsana, rovayat; Özbeklerde efsane rivayet; Karakalpaklarda epsane, legenda anız, anız-engime; Kazaklarda anız, anız-engime, epsane, hikayet; Başkurlarda rivayat, legenda; Kırım Tatarlarında efsane, Kazan Tatarlarında rivayat, legenda, ekiyet, beyt; Altay Türklerinde kuuçın, kep-kuuçın, mif-kuuçın, legenda-kuuçın, Hakaslarda kip-çooğ, legenda, çooğ-çaah, az da olsa nımah; Tuva Türklerinde tool-çurgu çugaa, töögü çugaa, genel ad olarak toolçurgu bolgaş töögü çugaalar; Şorlarda purungu çook, kep çook, erbek; Karaçaylarda aytıv, tavruh, Uygurlarda rivayet, epsane; Yakutlarda kepsen, sehen, kepsel, bıırgı; Dolganlarda çukçah; Tofalarda uleger; Çuvaşlarda halap, mif, legenda az da olsa yumah; Kırgızlarda ulamış, mif, ilakap, comok vb. terimleri efsane karşılığı olarak kullanılmaktadır (s. 1-2).

Gökşen (1999) “Giresun Efsâneleri” adlı çalışmasında efsaneyi şu şekilde tanımlar. “Efsâneler, şahıs, hadise ve yer adlarına bağlı olarak teşekkül eden, yüzyıllardır sözlü gelenek yoluyla günümüze kadar gelmiş, birçoğu olağanüstü unsurlar taşımaya rağmen esas vasfı inandırıcılık olan ve belirli bir şekli ve üslubu olmayan şifahî halk kültürü ürünlerdir.” (s. 13).

Boratav’ın efsaneleri tasnifi şu şekildedir:

- 1- Yaradılış efsaneleri
- 2- Tarihlik efsaneler
- 3- Olağanüstü kişiler, varlıklar ve güçler üzerine efsaneler.

4- Dinlik efsaneler (s. 100).

Bahçe yöresinde on dokuz efsane derledik. Tasniflemeyi ise yedi başlık altında topladık.

- 1- Dini nitelikli efsaneler
- 2- Taşlar ve kayalarla ilgili efsaneler
- 3- Yer adları ile ilgili efsaneler
- 4- Olağanüstü varlıklar üzerine efsaneler
- 5- Ağaçlarla ilgili efsaneler
- 6- Hazine ile ilgili efsaneler
- 7- Aşk efsaneleri
- 8- Tarihi efsaneler

1. Dini nitelikli efsaneler

-1-

Hz. Ali'nin Bahçe'den Geçişi

Hz. Ali Anadolu'ya gelmiş. Anadolu'daki gayrimüslimlerle mücadele ediyor, İslamiyet'i yaymaya çalışıyormuş. Kayseri de yaşayan Rumlar ve Ermenilerle mücadele etmiş, Bahçe'nin Arıcaklı köyü İbişli Mahallesi'nin hemen yukarisından geçiyormuş. Mahalle'nin yukarisından Daz denilen yerden aşağıda insanların olduğu yere doğru, "Burada kim var?" diye narasını patlatarak birkaç kere seslenmiş. Hz. Ali'nin narası öyle güçlüymüş ki İbişli'de bulunan hiç kimseden ses çıkmamış. Hz. Ali tekrar bağırmiş. Ama yine ses gelmemiş. Bunun üzerine Hz. Ali "Yok demeye diliniz varmıyor mu? Diliniz tutulsun sizin." demiş. Bu efsane İbişli köyünde yaşayan insanların çok fazla ahraz görülmesi üzerine söylenmiştir (K122).

2. Taşlar ve kayalar ile ilgili efsaneler

-2-

Sarı kız Efsanesi

Bir gün bilgin adamlar Bahçe'nin dağlarında gezermiş. Aşağıdan yukarılara çıkarken bir kayanın yanına gelmişler. Bilginlerden biri arkadaşına, "Şu kayada hazine var. Sen dua okumaya başla, sen duanı okurken oradan dünya güzeli bir kız çıkacak. Ancak sen duanı okurken başka hiçbir şey söyleme, ses de çıkarma. O kız üzerindeki kıyafetleri çıkaracak, üzerindeki bütün kıyafetleri çıkarana kadar oku. Sonrasında onun üzerinde bir şey kalmadı mı biz hazineyi bulacağız." demiş. Arkadaşı da tamam demiş

ve başlamış okumaya. Adam okumaya başlayınca kız çıkmış kayanın üzerine. Adam okumaya başladıkça kız başlamış üzerindeki çamaşırları çıkarmaya. Kız çamaşırları çıkarırken en sonunda üzerinde bir tane çamaşırı kalmış. Duayı okuyan adam dayanamamış ve “Yeter ya artık.” demiş. Adamın yeter ya artık demesiyle kız patlamış kayanın arasına girip sır olmuş. Kızın ardından adamlar da sır olmuş. Bir daha hiç kimse onlardan haber alamamış. Bu kayaya Bahçe’de Sarıkız’ın kayası demişler. Kaya dilik dilik ve yedi sekiz dilim halinde dururmuş. Sonra kayaların olduğu yere devlet asfalt yol yapmış. Karayolları yol çalışmasında kayaları kaldırırken, kayaların altında mağara bulunmuş ve mağaranın içinde de su varmış. İnsanlar hala o suda Sarıkızın hazinesi olduklarına inanırlar (K122).

3. Yer adları ile ilgili efsâneler

-3-

Kaman Köyünün Adı Efsanesi

Kaman köyünde Bölük denilen yerde bir ev varmış. Bu evde yaşayan adamın birinin camızları varmış. Adam camızlarını alır, Bahçe ile Nurdağı arasında olan Aslanlibel Geçidi’nden geçirir Nurdağı yanındaki Emen gölüne götürürmüş. Yalnız Aslanlibel’de yaşayan aslanlar varmış. Adam buradan camışlarını geçirirken aslanlar adamın camışlarına saldırır, bazı camışlarını yermiş. Bir gün adamın Adana’dan bir arkadaşı onu ziyarete gelmiş. Camış sahibi adam başındaki bu sıkıntıyı Adana’dan gelen misafirine anlatmış. Misafir de, “Sen, bir kama yap, bunları da camışların buynuzuna tak. Aslanlar camışı yemeye çalıştığı sırada, camışlar boynuzunu aslanlara taktığında kama onları öldürür.” demiş. Camış sahibi adam da misafirinin dediğini yapmış ve aslanlar camışı yemeye çalıştığı anda camışlar aslana kamayı saplamış ve aslanlardan kurtulmuş. Böylece köyün adı Kaman olarak buradan gelmiş (K29).

-4-

Gâvur Dağı Efsanesi

Bahçe ile İslâhiye arasında yaşayan iki aile arasında husumet çıkar. Bu husumet öyle ileri gider ki karşı aileden bir adam diğer ailenin kökünü kurutur. O aileden geriye sadece beşikte bir oğlan çocuğu kalır. Aileyi yok eden adam, kanundan korkarak dağa çıkar. Derken beşikte kalan erkek çocuğu büyür ve genç bir delikanlı olur. Onu büyüten aileye, “Benim; hiç anam, bacım, gardaşım yok mu?” diye sorar. Delikanlıyı büyütenler de bir adamın delikanlının ailesini öldürdüğünü, aileden geriye sadece kendisinin kaldığını anlatırlar. Aileyi yok eden adamın da karşı dağlara kaçtığını söylerler.

Delikanlı da silahını alır adamı öldürmek için dağlara çıkar. Dağlara çıkarken de bağıarak, “Gel beni de vur, Gel beni de vur!” diye bağıırır. Ardından ses dağlarda böyle yankılanır. Kimse kimin kimi öldürdüğünü veyahut onlara ne olduğunu bilmiyor. Zamanla dağın adına halk “Gelvur Dağı” diyor ve “Gelvur”adı “Gâvur Dağı” oluyor (K72).

-5-

Uyuzluk Adı Efsanesi

Çok eskiden adamın biri şimdiki adıyla Yeni Mahalle civarından geçerken çok susamış. Orada bulunan akarsudan su içmiş ve ayaklarını da suya sokmuş. Adamın kaşıntı hastalığı varmış. Birkaç gün sonra ayaklarındaki kaşıntının geçtiğini fark etmiş. Ayaklarını akarsuya soktuğu gelmiş. Birkaç gün sonra akarsuyun başına tekrar gitmiş ve vücudunda kaşınan yerlerini akarsudaki suyla yıkamış. Kaşıntılarının geçtiğini anlayınca ordaki suya uyuzluk demiş. Gel zaman git zaman oranın adı uyuzluk kalmış. Şimdiki adı ise Şifa Pınarı’dır (K2).

-6-

Arıcaklı Köyü Adı

Arıcaklı köyüne bu adın verilme nedeni, köyde yaşayan bir adamın arıları varmış. Adam bugün köyün bulunduğu yere kovanlarını koyar ve arıcılık yaparmış. Bu sebeple köye bu ad verilmiş (K42).

-7-

Yaylalık Köyü İnsanlarının Köye Gelişi

Yaylalık köyünün insanların Malatya Akçadağ Derelerden geldiği söylenir. Malatya Akçadağ’da bir ölet olmuş. Kaçan kurtulmuş, orada kalanlar ise ölmüşler. Üç kardeş kaçarak biri Bahçe’ye biri Düziçi’ne biri de Hasanbeyli’ye gelmiş (K17).

-8-

Cumafakılı’nın Adı

Bugünkü adı Aslanlı Mahallesi olan yerin eski adı Cumafakılı’yymış. Cumafakılı’nın bulunduğu bölgeye ilk olarak iki kişi gelmişler. Bu kişilerden birinin adı Cuma diğerinin adı da Fakı’yymış bu sebeple bu isim verilmiş. Köye il yerleşen sülalede Fakılar ve Musalardır (K74).

-9-

Kızlaç Köyünün Adı ve Oraya İlk Yerleşimler

Kızlaç köyünün adı köyün yakınlarında bulunan çok eski ve devasa olan bir kızıl ağaçtan geliyor. Kızlaç'a Hatay Kırkhan'dan bir aile gelmiş. Köye ilk gelen sülale Recepoğulları ve Yükseloğulları sülalesiymiş.

Yükseloğulları ile Mürseloğulları Kırkhan'da kavga etmiş, kan akmış. Bunun üzerine Yükseloğulları ilk olarak Nurdağı'nın Oğulcak köyünün Tümbel denilen yerine oradan da Kızlaç'a gelmişler (K70).

-10-

Topuzlu Adı

Günümüzde Esentepe Mahalesi'ne yöre halkı Topuzlu demektedir. Eskiden Ökkeşiye'nin olduğu yerden Bahçe'ye doğru yerleşmek için geliyorlar. Gelirlerken de ellerine ağaçtan koca koca topuz yapıyorlar. Topuz yapmalarının nedeni ise yol güzerahlarında vahşi hayvanların bulunmasıymış. Bundan dolayı köyün adı "Topuzlu" oluyor.

4. Olağanüstü varlıklarla ilgili efsâneler

-11-

Cinin keçi kılına girmesi

Bir gün Hüseyin adlı dede ormana keçi otlatmaya gitmiş. Ormanda keçileri otlattıktan sonra keçilerle beraber eve gelmiş. Eve gelince keçileri saymış ki bir tane keçi eksik. Diğer keçileri ahıra koyduktan sonra eksik olan keçiyi bulmak için doğruca ormana gitmiş. Ormana varınca bir dinlemiş ki bir yerden keçi sesi geliyor. Hüseyin Dede keçi sesinin geldiği yere gitmiş. Bakmış ki keçi orada. Hüseyin Dede keçiye yaklaştıkça keçi kaçıyormuş. Halbuki kaybolan keçi Hüseyin Dede'yi gördüğü zaman yanına gelirmiş. Keçi gittikçe Hüseyin Dede peşindeymiş. Keçi gide gide dedeyi bir uçurum kenarına getirmiş. Sonrasında Hüseyin Dede anlamış ki bu keçi değil, keçi kılına girmiş cin. Hüseyin Dede keçiyi uçurum kenarında bırakıp ardına bile bakmadan eve gelmiş. Eve geldiğinde bir de bakmış ki aradığı keçi evdeymiş (K55).

-12-

Ali Öldü Deresi

Zamanın birinde Ali adında bir genç varmış. Bir gece Ali'yi uyku tutmamış. Ali yataktan kalkmış evden çıkıp uzaklaşmış. Ali'nin gittiği yerde de dere varmış. Ali gece dolaşmanın musibetli olduğunu biliyormuş. Derenin oraya varınca cinler Ali'nin işini orda bitirmişler. Ali'yi dereye kakmışlar. Sabah olunca Ali'nin ailesi Ali'yi yatakta göremeyince orayı burayı aramışlar. En sonunda dereye bakmışlar. Dereye bakınca

orada bir ceset görmüşler. En son anlamışlar ki Ali'yi bu hale cinler getirmiş. O ölümden sonra derenin adı Ali Öldü Deresi olarak kalmış (K59).

-13-

Cinin Keçi Kılığına Girmesi

Kel Osmanlar'da yaşayan bir adam varmış. Bir gün keçilerini otlatmaya gitmiş. Keçilerden biri kaybolmuş. Adam bunu hiç fark etmemiş ve eve gelmiş. Eve gelip keçileri saydığında keçinin birinin olmadığını görmüş. Sonra ahıra gidip atına semeri giydirmiş ve keçiyi aramaya gitmiş. Yolda ilerledikçe keçi melemesi duymaya başlamış ve sesin geldiği yöne doğru ilerlemiş. Keçiyi görmüş ve kucağına almış. Şöyle bir incelemiş ve aynı keçisine benziyor ama bir şey dikkatini çekmiş. Onun kaybettiği keçi dişiymiş, kucağındaki keçi ise erkekmiş. Ağzından şu sesler çıkmış. "Benim keçim dişiydi ama bu teke yalnız keçime de çok benziyor." Keçi o anda, "Ne sandın ya?" deyince adam keçiyi kucağından atıp oradan uzaklaşmış. Anlamış ki bu keçi değil cinmiş (K54).

-14-

Cinli Dere

Adamın birinin tarlası varmış. Bu tarlanın adı da Mengilli imiş. Mengilli denilen tarlanın yanında toprak bir evde yaşayan yaşlı bir kadın ve oğlu varmış. Kadın çok yaşlı olduğu için unutkanlık başlamış. Bu unutkanlık ilerleyince oğlu anasını hocaya götürüp ona muska yazdırmaya karar vermiş. Yaşlı kadın ve oğlanın arabaları olamadığı için yürüyerek gitmek zorunda kalmışlar. Mengilli'nin hemen yanından bir dere akarmış, o derenin üzerinden giden yolu kullanmaya karar vermişler. Yaşlı kadın çok susamış ve yolun ilerisindeki pınardan su içmek istemiş. Yaşlı kadın pınardan su içerken oğlu dereden sesler geldiğini görmüş. Sesin geldiği yere gidince cinlerin düğün yaptığını görmüş. Genç İhlâs Suresi'ni okumuş ve hemen anasının yanına varıp oradan uzaklaşmışlar (K55).

-15-

Sarıköz Efsanesi

Çok eskiden Aslanlı mevkiinde bir mağara varmış. Çobanın biri bu mağaraya tesadüfen girmiş. Mağarada su varmış. Mağaradan tam çıkarken suyun içinde güzel, sarışın bir kız görmüş. Kız çobanın kendisini gördüğünü anlayınca, çobandan kendisini gördüğünü kimseye söylememesini istemiş. Eğer ki çoban kendisini gördüğünü kimseye anlatmazsa

ona her gün bir altın vereceğini söylemiş. Çoban da bu sırrı tutmuş ve Sarı Kız'ın olduğu mağaraya her gün gelip ondan bir altın almış. Ama bir zaman sonra çoban sözünde duramamış ve sırrı insanlara anlatmış. Böyle olunca Sarı Kız mağarada bir daha görünmemiş. Söylentilere göre bu mağaraya girenlerin bir kısmı çarpılmış, bir kısmı da mağarada kaybolmuş. O gündür bu gündür mağaranın adı Sarı Kız Mağarası kalmış (K54).

-16-

Askerlere su veren kadının kaybolması

Kadının biri yol kenarına harman kurmuş, buğdayını eliyormuş. Oradan geçen Osmanlı askerleri buğday eleyen kadına bağırarak, “Hele kadın bize su getir.” demişler. Kadın sağına soluna bakmış, su götürecektir yok. Elinde sadece buğday elediği halbur var. Halburu aldığı gibi pınara koşmuş. Pınardan halburla su getirip askerler vermiş. Askerler halburu alıp su içmişler. İçmişler ama bir de içtikleri kaba bakmışlar ki delikli halbur. Bu işe şaşırarak askerler suyu içtikten sonra kadına bakmışlar ki kadın sırt ortadan kaybolmuş. Şimdilerde o kadının kaybolduğu yer ziyaret edilir. O kadının kaybolduğu yerde bir kesme bir sakızlık ve bir de meşe ağacı var (K122).

5. Ağaçlarla ilgili efsâneler

-17-

Çınarın dalının kuruması

Merdan Hasan Bahçe’de yaşayan yiğit bir delikanlıymış. Ailesi de fakirmiş Merdan Hasan’ın. Merdan Hasan Bahçe Kadı’sının kızına âşık olmuş. Akıllı fikri ondaymış. Kadı’nın kızı da Merdan Hasan’ı sevmiş. Bu durum Bahçe Kadı’sının kulağına gidince Kadı çok sinirlenmiş. Kadı, “O kim oluyor da benim kızımı seviyor!” deyip hiddetlenmiş ve Kadı’nın aklına bir hinlik gelmiş. Bahçe’den üç yalancı şahit bulmuş ve Merdan Hasan’ı hırsızlıkla suçlamışlar. Mahkeme kurulmuş ve Merdan Hasan’ın idamına karar verilmiş. Bugün hala belediye binasının önünde bulunan çınar ağacına urgan atılmış. Merdan Hasan’ın başı urgana geçirilince çınarın dalı kırılmış. Başka bir çınar ağacının dalına urgan atılmış ve Merdan Hasan o çınarın dalında asılmış. Yalnız o çınarın dalı bir daha hiç yeşermemiş, kurumuş gitmiş (K37).

6. Hazine ve define ile ilgili efsâneler

-18-

Define Peşinde Olan Adamlar

Eskiden define peşinde olan üç adam varmış. Bu adamlar bir mağaranın içinde define olduğunu öğrenmişler. Ancak bu mağaranın içine giren bir daha çıkmıyormuş. Adamlar bir şey olmaz deyip mağaraya gitmişler. Mağaranın içine birinci adam girmiş ama adamdan bir daha ses soluk çıkmaz olmuş. Ardından ikinci adam girmiş mağaraya ama ondan da ne bir ses ne de bir soluk gelmiş. Sonunda üçüncü adam girmiş mağaraya. Adam bir bakmış ki kocaman bir yılan. Yılanın da yanında altınlar var. Yılan oraya gelen herkesi sokmuş, öldürmüş yalnız üçüncü adamı fark etmemiş yılan. Adam mağaradan sessizce kaçmış. Mağaranın içine girip çıkan adam sadece o varmış. O mağaranın içine bir daha hiç kimse girmemiş (K55).

7. Aşk efsâneleri

-19-

Osmanlı Devleti zamanında birkaç Yörük aile gelip Gökçe Dağ'a çadır kurmuşlar. Ailenin küçükbaş hayvanları varmış ve bir çoban da bu hayvanları otlatırmış. Yörük ailelerden birinin kızı çobana âşık olmuş. Çoban kızı istemiş. Yörük ailesi kızı vermeyince çoban ile kız kaçmaya karar vermişler. Kızın bir abisi varmış. Kızın abisinin karısı çoban ile kızın kaçmalarına yardım etmiş. Bu arada kızın yengesi de kızla çobanın kaçtığını kocasına anlatmış. Kızın abisi çoban ile kız kaçarken arkalarından yetişmiş. Savranlı köyünün girişindeki yokuşta kızı arkasından vurmuş. Çobana ne olduğu ise bilinmiyor. Kızın mezarı hala bu köydedir. O kız öldükten sonra iki kara yılan mezarının başında bekçi olarak bekliyormuş. Bazı yaşlılar bu yılanları görmüşler. Yılanlardan biri öldürülmüş. Diğerisi ise hala mezarı yanındaymış. Yaklaşık üç dört yıl önce kızın mezarının oraya bir ev yapıldı.evin temeli açılırken kızın mezarının üstünde beyaz bir güvercin görülmüş. Güvercin oradan hiç ayrılmamış. Kepçe ne kadar uğraşsa da mezarın yanına temel açamaz. Savranlı köyünden bazı aileler, gece vakti o kızın mezarının olduğu yerden gökyüzüne bir ışığın yükseldiğini görmüşler (K61).

-20-

Sarıköz Efsanesi

Eskiden bir köyde imamlık yapan biri sabah namazına giderken bir tepede ışık görür. Aradan birkaç hafta geçer ve aynı yerde ışığı görmeye devam eder. Ardından ışığın olduğu yere doğru gitmeye karar verir. Işığı gördüğü tepeye doğru yaklaştıkça ışığın parlaklığının arttığını fark eder. Tepeye vardığında ışığın mağaradan geldiğini görür.

Mağaranın girişine bakar ama bu kez bir şey göremez. Tam dönüp eve gidecekken mağaradan bir ses duyar. Mağaraya girmeye karar verir. Mağaraya girer ve orada su olduğunu görür. Suyun yanında da altın, altının yanında ise Sarı Kız vardır. Sarı Kız bir anda adamı fark edince suyun içine dalar ve kaybolur (K123).

8. Tarihî efsâneler

-21-

Kıbrıs Harekâtı Efsanesi

Bahçe ilçesinin güneydoğusunda Ağca Dağ ve Göğce Dağ vardır. Bu dağlar yan yanadır. 1974 Kıbrıs çıkartmasında Ağca Dağ ve Göğce Dağ'dan bir şimşek balmış ve Kıbrıs'a kadar uzanmış bu şimşek. Bu şimşek Kıbrıs'ta savaşılan askerlere yardım etmiştir (K75).

-22-

Mezarlıkta görülen alev

Bahçe şehir mezarlığının yanında eskiden fıstık tarlaları varmış. Fıstık tarlaları olanlar, tarlalarına gider akşamları orada kalır domuz beklermiş. Mezarlığın içinde Ağca Bey Kümbetleri'nin ön tarafında büyük bir mazı (meşe) ağacı varmış. O meşe ağacının olduğu yerden cuma akşamları ateş yanarmış. Ateşin alevi yeşil renkteymiş ve alev göklere kadar yükselir sonra da göklerden yere inermiş. Bu görüntü her cuma bu şekilde tekrarlanmış (K74).

Bahçe yöresinde derlemiş olduğumuz efsanelerde özellikle Sarı Kız efsanesinin farklı anlatışlarının olduğu görülmüştür. Bu efsanelerin başkahramanı Sarı Kız olsa da gerçekleşen olayların mekânları farklıdır.

Yörede cinler ile ilgili efsanelerde bulunmaktadır. Bu efsanelerde ise cinlerin kılık değiştirip hayvan suretinde olması, bir dereye birini öldürmesi, yahut bu varlıkların bir eğlence düzenlemesi şeklinde karşımıza çıkar.

Yer adları efsanesinde ise Kaman köyü adı ve Gâvur Dağları efsanesi yer alır. Bu efsanelerin ise gerçeğe yakın bir olay örgüsü vardır.

Merdan Hasan adında bir delikanlının çınar ağacına asılması sonucunda çınarın dalının kuruması ise ağaçlarla ilgili ve Anadolu kültüründe önemli bir yer tutan efsane örneğidir.

Bugün hala Yukarı Arıcaklı köyünde ahraz olan insan sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Yöredeki bu durum Hz. Ali efsanesi ile bütünleşmiştir.

Tarihi efsanelerde ise geçmiş dönemde görülen birtakım olağanüstülükler yer alır. Kıbrıs harekâtında şimşek balkması, Bahçe mezarlığında yerden göğe ışığın yükselmesi önemli efsane örnekleridir.

2. 3. 4. Halk Hikâyesi

Alptekin (1997) halk hikâyesini “Göçebelikten yerleşik hayata geçişin ilk mahsullerinden olup, aşk, kahramanlık vb, konuları işleyen; kaynağı Türk, Arap-İslam ve Hint-İran olan büyük ölçüde âşıklar ve meddahlar tarafından anlatılan nazım nesir karışımı anlatımlardır (s. 7) cümlesiyle tanımlar. Bu tanımda dikkat çekilecek bir husus ise halk hikâyelerinin toplumsal bir yapının geçişinde ortaya çıkmasıdır.

Boratav (1995) halk hikâyelerinin destanlardan farklılaşmış bir türe girdiğini belirtir ve bu düşüncesini şu cümleleriyle açıklar. “Destanda bir toplumu tüm olarak temsil eden kahramanların toplum adına dışdüşmanlarla ya da insandışıvarlıklarla savaşa dabarışhalindeki ilişkilerinin, tabiatüstü güçlerle uğraşlarının dile getirilmesine karşılık, halk hikâyelerinde anlatılan ilişkiler toplum içi, bireyler ya da tabakalararasındakilerdir; çatışmalarda aynı çerçevede içinde kalır.” (s. 52).

Halk hikâyeleri farklı devirlerde ve bölgelerde değişik adlarla söylenmiştir. “Dede Korkut’ta ‘boy’, XVII-XVIII. yüzyıllarda ‘hikâye’, Azeri sahasında ‘hekat’, günümüzde Doğu Anadolu ve Azerbaycan’da ‘nağıl’ gibi. Ayrıca kısa hikâyelere ‘kıssa’, “serküşte (sergüzeşt), türküsüz hikâyelere de kara hikâye denilmektedir” (Türkmen, 1998, s. 488).

Bir çalışmasında Türkmen (1998) Türk halk hikâyelerinin çıkış noktalarını şu şekilde belirtir: “1. Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da gerçek olaylardan doğmuş kısa hikâyeler. 2. Yaşayan ve yaşadığı rivayet edilen âşıkların hâl tercümelerinden doğan hikâyeler. 3. Dini – millî hadiselerle bunlara dayalı kahramanlık olaylarının konu edinen halk hikâyeleri. 4. Klasik hikâyeler” (s. 489).

Bahçe yöresinde derleme sırasında iki halk hikâyesi derlenmiştir.

-1-

Ağca Bey Hikâyesi

Nohut köyünde Topal Ağa diye bir ağa yaşamış, bölgenin ağasıymış. Bir gün Topal Ağa ölmüş, karısı dul kalmış. Eskiden âşıklar köylerde gezermiş ellerinde sazlarıyla. Âşık gelmiş, bakmış ki Topal Ağa’nın karısı ağlıyor. Kadına niye ağlıyorsun diye sormuş. Kadın da “Niye ağlamayayım! Ağa öldü, köylüler ekmeğimize saldırmaya

başladılar. Bize sahip çıkacak kimse yok.” demiş. Âşık da kadına, “Maraş’ın Karalar diye bir yeri var. Orada Fettahlı Beyleri diye beyler yaşar. Onlar size sahip çıkarlar.” demiş. Kadın çobanla beraber Fettahlı Beylerine hediye gönderip kendilerine yardım etmeleri için onlardan yardım istemiş. Fettahlı Beyleri de Oğuz boylarından gelen büyük bir aile imiş. Çoban hediyeyi Fettahlı Beylerinin liderine vermiş. Sonra bunlar toplanıp bir karara varmışlar. Ağca Bey’i göndereceklermiş. Ağca Bey yirmi yaşlarında yiğit bir delikanlıymış. Ağca atına binip Nohut köyüne gelmiş. Topal Ağa’nın dul karısını bulup, “Siz, bize hediye gönderdiniz. Beyler bir karar aldı buraya ben geldim.” demiş. Kadın da “İki tane kızım var, onlardan hangisini beğenirsen onunla evlen.” demiş ve Ağca da küçük kızını seçmiş ve onunla evlenmiş. Aradan birkaç ay geçtikten sonra haramiler kadının evini, malını yağmalamaya gelmişler. Bakmış ki ev, mal yağmalanıyor Ağca’ya, “Ben seni yatasın diye çağırmadım, bize sahip çıkasın diye çağırdım.” demiş. Bunun üzerine Ağca birkaç kişi ile birlik kurmuş. Sonra bütün haramilerin hepsini kılıçtan geçirmiş. Zamanla Ağca Bey yanındakilerin sayısını arttırmış ve küçük bir ordu olmuşlar. Osmanlı Devleti’nin veziri Kalender Paşa padişah tarafından sürgün edilmiş. Vezir de Ağca Bey’in yanına sığınmış. Ağca Bey bunlara altı ay bakmış, altı ay sonra padişah veziri affetmiş; vezir de İstanbul’a geri dönmüş. Padişah Kalender Paşa’ya “Nereye gittin, ne yaptın?” diye sorunca Kalender Paşa, “Padişahım Gâvur Dağları’nda Ağca Bey adında bir bey var. Onun yanında misafir oldum.” demiş. Padişah da o zaman ona asker göndereyim oralarda beni temsil eder demiş. Yirmi beş asker İstanbul’dan gemiye binmiş. Payas limanına inmiş. Osmaniye’den Bahçe’ye gelirlerken Kanlıgeçit’te haramiler askerlerin önünü kesmiş. Onlardan para istemişler. Askerleri kılıçtan geçirmişler. Askerlerden biri kaçmış. İstanbul’a gelmiş. Ağca Bey’in adamlarının geçitten geçerken askerleri öldürdüğünü söylemiş. Bunun üzerine padişah Ağca Bey’in kafasını istemiş. Kalender Paşa askerlerle gelmiş ve Savranlı Kalesi’nin orda Ağca Bey ve adamlarıyla savaşmış. Bir süre sonra Ağca Bey’in erzağı tükenmiş, Ağca Bey teslim olmuş. Paşa Ağca Bey’e “Sen bana çok yardımcı oldun ama padişah senin kelleni istiyor. Ben sana kıymak istemiyorum. En iyisi biz bir hayvan keselim, senin bir kıyafetini hayvanın kanına bulayalım ve padişaha onu götürelim.” demiş. “Olmaz paşam. Eğer ki benim hakkımda ferman çıkmış, benim kellemi padişaha götürün.” demiş. “Ama benim bir kardeşim var Ahmet Ağa diye. O benim ölüme dayanamaz. Önce onun canını alın.” demiş. Ahmet Ağa çağırılmış ve önce onun canı alınmış. Sonra da Ağca Bey, “Son bir isteğim var.” demiş. “Karım hamile. Eğer ki erkek çocuk olursa benim adımı koyun, eğer ki kız olursa neslimi bitirin.” demiş.

Sonra Ağca Bey'in kafası kesilmiş. Ağca Bey'in oğlu olmuş ve nesli devam etmiş (K134).

-2-

Kozanoğlu İle Padişah

Kozanoğlu İstanbul'a askere gitmiş. İstanbul'da yedi sene askerlik yapmış. Askerliği bittikten sonra Kozan'a doğru yola koyulmuş. Epey yol geldikten sonra kendi kendine, "Yahu, ben Kozan'a varsam nerede yaptın askerliği derler? İstanbul'da yaptım desem; bana sarayı, padişahı görüp görmediğimi, padişahın nasıl olduğunu sorarlar. Bunlara cevap veremezsem, benim İstanbul'da askerlik yaptığımı inanmazlar. En iyisi ben İstanbul'a geri döneyim de padişahı da sarayını da göreyim." demiş. Kozanoğlu geldiği yerden geri İstanbul'a dönmüş, sarayın kapısında dikilmiş. Kapıda bekleyen muhafızlara, "Ben illa ki padişahı göreceğim." demiş. Padişah, Kozanoğlu'nu sarayın kapısında fark etmiş. Muhafızlarına Kozanoğlu'nun yanına getirilmesini emretmiş. Padişah, karşısında duran Kozanoğlu'na, "Söyle bakalım derdini." demiş. Kozanoğlu da "Padişahım, benim derdim falan yok. Ben İstanbul'da yedi sene askerlik yaptım. Yedi senem de doldu. Kozan'a geri döndüğümde bana padişahı sorarlar, sarayı sorarlar. Eğer ki onlara cevap veremezsem benim İstanbul'da askerlik yaptığımı inanmazlar. Ben de sizin nasıl olduğunuzu görmek için geldim." demiş. Padişah da ona, "Ulan Kozanoğlu sana üç sual soracağım. Bu üç suali bildin bildin. Eğer ki bilemezsen yedi sene daha sana askerlik yaptıracağım." demiş. Kozanoğlu'da padişaha, "Sorun padişahım." demiş. Padişah birinci sorum şu demiş. "Ey Kozanoğlu! Şu yerle göğün arası ne kadardır." Kozanoğlu da cevap olarak, "Çok yakındır padişahım." demiş. Padişah da nereden biliyorsun deyince, Kozanoğlu da "Çünkü balkondan aşağı su döktüğünde iz yapar lakin o kadar yağmur yağar ama hiç iz yapmaz." demiş. Padişah, ikinci sorusunda, "Osmanlı'nın arası ne kadardır?" demiş. Kozanoğlu'da cevap olarak, "On iki saattir efendim." deyince padişah nereden biliyorsun Kozanoğlu demiş. Kozanoğlu da "Güneşin doğup batmasından padişahım..." demiş. Padişah üçüncü soru olarak "Öbür dünya ile bu dünya arası ne kadardır?" deyince Kozanoğlu, "Orası çok uzaktır efendim." demiş. Padişah da peki nereden biliyorsun Kozanoğlu deyince, "Padişahım, gidenlerin hiçbiri gelmiyor da ondan biliyorum." demiş.

Kozanoğlu'nun suallere olan cevapları padişahın çok hoşuna gitmiş. Padişah Kozanoğlu'nu yedirmiş, içirmiş, giydirmiş. Askerlerine onun için bir at hazırlatmış. Atın heybelerine de altın doldurtmuş. Kozanoğlu, "Padişahım, beni yolda böyle

görürlerse, keserler.” demiş. Padişah bir de ferman yazmış ve Kozanoğlu yola çıkmış. Memleketi olan Kozan’a gelmiş. Orada uzun yıllar sefa sürmüştü.

Bahçe yöresinde derlenen halk hikâyesinden Kozanoğlu hikâyesi bölgede sıkça karşımıza çıkabilir. Derlemiş olduğumuz bu hikâyede hiç nazım kullanılmamış. Tamamen nesirden oluşan bir hikâyedir.

Ağca Bey ise yaşamış tarihi bir şahsiyettir. İlçede bulunan cami adını Ağca Bey’den alır. Bu halk hikâyesinde ise Ağca Bey’in başından geçenler anlatılır.

2. 3. 5. Lakaplar

Kişilere; fiziksel yapısına, huyuna, karakter özelliğine, ruhsal durumuna ve yaşamış olduğu bir olay veya durum üzerine “lakap” verilir. Bu gelenek Türk halk kültüründe önemli bir yer tutar.

Anadolu kültüründe lakaplar yaygın bir şekilde varlığını sürdürür. Bu durum özellikle kırsal kesimlerde daha fazladır. Hatta kişiler veya çocuklar ilçede, köyde kendisini tanıtırken lakabıyla, sülale adıyla söyler.

Lakaplar kişinin daha somut ve daha akılda kalıcı olmasını sağlar. Başka bir açıdan bakıldığında ise lakaplar yöre insanın dil muhayyilesini, olaylara ve insan davranışına bakışını yansıtan en gerçekçi sözlerdir.

Lakaplar çeşitli şekillerde verilebilir. Kişinin; fiziksel durumuna, mesleğine, sülalesine, huyuna, bir olay ya da durum sonucunda verdiği tepkiye, memleketine, ekonomik durumuna, inanç dünyasına, alışkanlıklarına vb. durumlarına göre lakap verildiği görülür. Kimi lakapların ise ya söyleyiş özelliğinden ya da zamanla anlamını yitirmesinden dolayı anlamının bilinmediği görülür.

- Lakap takma bir nevi ad koyma gibi yaygın bir gelenektir. İnsanlar adı ve soyadıyla bilinmez iken lakabı söylendiğinde hemen bilinir. Bu gelenek Bahçe’nin köylerinde, ilçe merkezine göre daha fazladır (K4, K7, K9, K32, K40, K43, K81, K119, K139).
- Kimi lakaplar kişinin fiziksel kusurlarına göre, kimi lakaplar yaşadığı bir olay ya da durum üzerine kimi lakaplar da mesleğine göre verilir (K9, K17, K19, K40, K43, K60, K92, K124, K127, K138).
- Hemen hemen herkesin bir lakabı vardır. Küçük bir çocuğa babasının adını sorduğunuzda, çocuk babasının adını soyadını söylediğinde babasını çıkartamazsanız, onu sülale adıyla ve lakabıyla söyler. Böylece babasını tanıyabilirsiniz (K2, K7, K9, K44, K135).

Bahçe yöresinde derlemiş olduğumuz lakapları,Adana ili Tufanbeyli ilçesi halk kültürü araştırmasından yola çıkarak tasniflendirdik (Savur, 2010, s. 425).

- 1.Fiziksel Özelliklerle İlgili Lakaplar
2. Davranışlarla İlgili Lakaplar:
3. Sülale Lakapları
4. Meslek ve Yer Adlarıyla İlgili Lakaplar
5. AnlamıBilinmeyen Lakaplar
6. Argo ve Müstehcen Lakaplar

1- Fiziksel Özelliklerle İlgili Lakaplar:

Arap Ali,Balık Hasan, Balonun Gızı Hatice, Baştan Gara, Battal Ahmet, Benek Ali,Bıyık Hösün,Boksör Ali, Borazan Omar, Cantı Kırık Memed, Cıngıl Eşe, Conta Ali, Çapar Ali, Çatal Kafa Vaysal,Çelik Ali, Çil Memet,Çolak Duran, Çolak Salih,Çolak Hamza, Çökel Ali, Çörtmen Mahmut, Çürük Memed, Dağlı Ahmet, Dik Duran, Fıtık Osman, Frensiz Hasan, Gara Derviş, Garaca Veli, Gedik Hösün,Gıbıdik Ali, Gınalı Zeynep, Gır Vaysal, Goca ağız, Goca Omar, Goca Ramazan,Hakim Adem, Göğce Kazım, Göğce Mustafa, Güccük Mehmet, Gündüz Feneri Memed, Hebeş Osman, İnce Memed, İnce Osman Kara Ahmet,Kara Duran, Kara Döne,Karabaş Memed,Karnı Büyük Ali,Kaya Hösün,Kef Hasan, Kekeç Ahmet, Kel Apo, Kel Kemal, Kermit Bilal, Kıdı Melek,Kıllı Vahap, Kör Ali, Topal Osman, Köse Kemal,Köse Mustafa, Kulaksız HasanMırık Ökkeş, Minnak Makbule, Mustuk Ali, Tahtacı Omar, Kuru Musa, Küp Hösün, Kürt HalilLöleli Nuri,Pala Bıyık, Perçemli Ayşe, Sağır Sultan, Sarı Soner, Sarı Memed, Sepet Hasan, Sinek Memed, Şeker Garı,Şih Zeynep, Tekkanat, Tık Celal, Tıkış Ahmet, Topal Abdurrahman, Topal Mustafa, Topal Ökkeş, Toros Memed, Tostos Hasan, Tosuk Ali, Tombul Cuma, Torniş Osman, Uzun İbiş, Uzun Memmet, Zurnacı Ahmet.

2- Davranışlarla İlgili Lakaplar:

Ağzı Yüce Döne, Akıllı Mustafa,Allahverdi İsmet,Apık Memmet,Armut Goca, Âşık Orhan, Baz Memed, Beynamazlı Rukiye, Bilgisayar Memed,Billur Garı, Bülbül Ali, Celal Bayır, Canı Cebinde Ayşe, Cırt Hasan, Cıngalak Memed, Cinli Memed, Cıvciv Emine, Cuguli İsmail,Çakal Osman, Çapıdı Yalan Ahmet,Dede Şimşek, Deli Memed, Deli Zeynep,Dipçikli İbrahim, Donbiti Memed, Dolak Hasan,Doyduk Garı, Dozer Abdullah,

Duzsuz Fadıma,Elbiseli Memed, Faka Hösün, Ferik Ahmet,Ferik Fadıma,Filik Hasan, Gaba Mustuf, Galli Hasan,Gavur Kelle, Gazel Memed, Gıdı Bekir,Gıraç Ahmet,Gırgır Sami,Gerrick Mehmet,Gocuğ Ahmet, Goç Osman,Gum Hösünler, Gümüş İsmail,Hacı Ökkeş,Hakim Adem, Halli Omar,Harpışlı Mustafa,Horoz Ali,Humeyni Hamza,İnternet Ali,Kaba Mıstık, Kahir İbrahim,Katır Hamza, Keklikçi Memed, Kokulu,Kep Mustuk, Küllü Zeynep,Lök Kemal, Mesela Memed, Mırık Ali,Mir Osman, Muduk Garı, Müftü Memed,Ördek Bilal,Paşa, Pır Pır Osman, Sepeti Seyrek Hasan,Sesli Eşe, Solak İsmail,Tasma Hasan, Tav İbrahim, Tavşan Ali, Teke Memed,Teke Hösün, Telefon Gadir, Telli,Tıkır İbiş, Tıraş,Uluk Hasan, Varyemez Ömer, Vırıvırı İsmail.

3. Sülale Lakapları:

Akyüzler, Almanyalılar, Altunlar, Altundişler, Ateşler, Azaplar, Azizler, Balık Hasanlar, Bekiroğulları, Berduşlar, Cuvadarlar, Çatallar, Çerçiler, Çolaklar, Çökeliler, Deli Uslular, Demirci Hasanlar, Durmuşlar, Fakılar, Fettahhoğulları, Gavurdağlılar, Gır Aliler, Gıraçlar, Gıroğlanlar, Goca Omar'ın Kızları, Guru Celiller, Gum Hösünler, Hacelliler, Hallikler, Hantılar, Hatcalar, Hoca Yunisler, İbişliler, İnce akıllılar, İsmailler, Kara Hüseyinler, Kara Ökkeşler, Kavcılar, Kayalar, Kebeliler, Kel Ahmetler, Kel Gocalar, Kel Ali Oğulları, Kır Mahmutlar, Koreliler, Kürt Mahmutlar, Lökler, Memidikler, Mercen Ökkeşler, Meryemler, Metelikçi Hasanlar, Motorcular, Mustuklar, Müftüoğulları, Omzu bozlar, Onbaşılar, Ömer Hocalar, Pancarlar, Postacının Gelinleri, Rahimler, Salmanlılar, Sarıoğlanlar, Tekirdağlılar, Yiğitler, Üsteloğulları.

4. Meslek ve Yer Adlarıyla İlgili Lakaplar:

Albay Ökkeş, Almanyalı Mustafa, Avcı Derviş, Bakkalcı Fatih, Bakkal Elif, Balcı Harun, Banlı Fettah, Bekçi Memed, Berber Mustafa, Bilalikli Döne, Buğdacı Hasan, Camcı Bilal, Cuval İbrahim, Çam Ali, Çavuş Mustafa, Çaycı Yahya, Çerçi Musa, Çerçi Ökkeş, Çilingir Ali, Değirmenci Ali, Deveci Ahmet, Demirci Mulla, Dom dom Ali, Ekmekçi Fadıma, Eşşekçi İbrahim, Fakı Duran, Fındık Goca, Fıstıkçı Memed, Galaycı Mustafa, Gelibolulu Ahmet, Gıyık Ali, Gıylı Hasan, Gonyalı Memed, Halburcu Vahide, Hançerci Ali, Hızarcı Hayrettin, Hızarcı, Hurdacı Bilal, Kadı Mehmet, Kamanlı Karı, Kasap Memed, Katırcı Mustafa, Katip Ökkeş, Kebapçı Hasan, Kıprıslı Ali, Kilsli Ökkeş, Kulüpcü Apo, Manav Dursun, Marangoz Osman, Maraşlı Ahmet, Mercen Ökkeş, Mitilci Mustafa, Muhtar Ali, Murtaza Bekçi, Nalbant Omar, Onbaşı Hösün,

Pasaport Mustafa, Postacı Mahmut, Saka Ahmet, Saatçi Mustafa, Sincik Mehmet, Topçu Ali, Tuzcu Halil, Yarbay Ahmet, Zop Halil, Zurnacı Ali.

5. Anlamı Bilinmeyen Lakaplar

Abeş Ahmet, Agguğ, Bicinik Osman, Comak Goca, Corcu İsmail, Cucuk Ali, Çot Mamey, Gımıgımı Sultan, Gındil Zeki, Gındil Mehmet, Gurruk Memed, Gürrü Ali, Hallik Yaşar, Hökkeşliler, Kentiş Ferzi, Mansir Ali, Mizom Bekir, Tırık Fatma, Tinkop Kadir, Tomas Veli, Vırrık Ali, Zirziri Hanifi, Zollo Osman.

6. Argo ve Müstehcen Lakaplar

Ağılı Durgut, Baykuş Mehmet, Bira Yüzlü Vaysal, Bitli Hayri, Boklu Ahmet, Cimo Ahmet, Çakal Fettah, Dana Veli, Davar Memet, Döl Osman, Eşekçi İbrahim, Gısır Tavuk, Kakalı Osman, Kılıbık Ejder, Kokar Memet, Manda Omar, Pis Kemal, Sakar Ali, Sümüklü Ayşe, Tavşan Ali, Tavuk Celil, Tavuk Eşe.

Bahçe Yöresinde Kullanılan Bazı Lakapların Anlamları

Ağcadağlı Hasan: Soyadından dolayı bu lakap verilmiş (K1, K4, K5, K9, K119).

Akıllı Mustafa: Deli bir adammış. Lakabında akıllı denerek bu durumun tam tersi kastedilmiş (K9).

Anşa Memmet: Anasının adı Ayşe imiş, bu yüzden Anşa Memmet denmiş (K85, K86).

Apdal Ali: Soy abdallardan geldiği için bu lakap verilmiş (K5, K19).

Âşık Orhan: Bol bol türkü söylediği için bu lakap verilmiş (K27, K79).

Bakkal Elif: Bakkalı olduğu için bu lakap verilmiş (K1, K4).

Balonun Kızı Hatice: Kadın balon gibi şişmiş, o yüzden demişler (K3, K6, K61).

Baz Mehmet: Sürekli bazlama yediği için bu lakap verilmiş (K2, K4, K8).

Bekçi Mehmet: Bekçi olduğu için demişler (K5, K55).

Bilgisayar Mehmet: Kafası iyi olduğu için, bilgisayar gibi her şeyi bilir, o yüzden bu lakap verilmiş (K86, K91).

Bıyıklı: Gençliğinden beri bıyığını hiç kesmemiş, o yüzden bu lakap verilmiş (K7).

Boksör Ali: Burnu kırıldığı için bu lakap verilmiş (K4, K9, K92).

Borazan Omar: Sesi çok yüksek çıktığı için bu lakap verilmiş (K82, K100).

- Bulduk Fatma:** Tombiş olduğu için bu lakap verilmiş (K110, K119,K120).
- Camcı Bilal:** Camcılık yaptığı için bu lakap verilmiş (K137, K140).
- Cantıgırık Mehmet:** Yan yan gittiği için demişler (K135, K139).
- Cenap Hüsne:** Kocasının adı Cenap olduğu için bu lakap verilmiş (K1, K3, K6, K46).
- Civciv Emine:** Çok hızlı konuştuğu için bu lakap verilmiş (K123).
- Conta Ali:** Parmağının biri olmadığı için bu lakap verilmiş (K115, K118).
- Contular:** Boyları kısa olduğu için bu lakap verilmiş (K110, K111).
- Cuguli Adem:** Sanatçı Cuguli'ye benzediği için bu lakap verilmiş (K81).
- Çakal Osman:** Uyanıklık yaptığı için bu lakap verilmiş (K141).
- Çam Ali:** Çamları kestiği için bu lakap verilmiş (K1, K4, K5, K9, K66).
- Çapıdı Yalan Hasan:** Her sözü yalan olduğu için bu lakap verilmiş (K7, K9).
- Çerçi Ökkeş:** Çerçicilik yaptığı için bu lakap verilmiş (K7, K9, K19).
- Çolak Mehmet:** Eli özürlü, çolak olduğu için bu lakap verilmiş (K32, K63, K81).
- Çökeliler:** Karanlık dereye çadır kurup oraya çökmüşler (K3, K4, K9).
- Değirmenci Ali:** Değirmencilik işi ile uğuraştığı için bu lakap verilmiş (K41, K42, K44).
- Deli Mehmet:** Adana'ya sinemaya gitmişler. Sinemada film izlerken sinema perdesine silah çektiği için bu lakap verilmiş (K52, K54).
- Deli Zeynep:** Akı yerinde olmadığı için bu lakap verilmiş (K1, K9).
- Dolak Hasan:** Soğukkanlı olduğu için bu lakap verilmiş (K7, K8, K41).
- Dom dom Ali:** Sürekli davul çaldığı için bu lakap verilmiş (K1, K4, K5).
- Donbiti Mehmet:** Kafasına bit düştüğu için kendisine bu lakap verilmiş (K7, K9).
- Dozer Abdullah:** Dozer gibi çok çalıştığı için bu lakap verilmiş (K48, K49, K58).
- Duzsuz Fadıma:** Evinde hiç tuz bulunmadığı için bu lakap verilmiş (K1, K2).
- Elbiseli Mehmet:** Köyde ilk takım elbiseyi giyen kişi olduğu için bu lakap verilmiş (K7, K8).
- Eşim Gülay:** Eşi deli olduğu için bu lakap verilmiş (K13, K46).

Ferik Fadıma: Minyon tipli olup ferige(buğday) benzediği için bu lakap verilmiş (K86, K87).

Fındık Goca: Fındık sattığı için bu lakap verilmiş (K4, K16, K119).

Fıstıkçı Mehmet: Fıstık sattığı için bu lakap verilmiş (K124, K125).

Filik Hasan: Filik akı tam yerinde olmayan, uçuk kafalı demektir. Bu adam da biraz uçuk kafalı olduğu için bu lakap verilmiş (K1, K7, K9).

Frensiz Hasan: Ayak parmağından biri olmadığı için bu lakap verilmiş (K63, K64, K67).

Gaba Mustuf: Konuşması kaba olduğu için bu lakap verilmiş (K4, K8).

Gamanlı Garı: Bahçe ilçesinin Kaman köyünden olduğu için bu lakap verilmiş (K3, K6, K61).

Goç Osman: Soyadı Koç olduğu için bu lakap verilmiş (K100, K123).

Gıbidık Ali: Gözlerini kırptığı için bu lakap verilmiş (K107, K126).

Gır Vaysal: Saçları kır olduğu için bu lakap verilmiş (K1, K4, K7, K8, K9).

Gıyık Ali: Gıyık biberi sattığı için bu lakap verilmiş (K4, K135, K138, K139).

Gıylı Hasan: Sürekli tütün kıydığı için bu lakap verilmiş (K54, K55).

Hacı Ökkeş: Hacı olduğu için bu lakap verilmiş (K1, K2, K8).

Halburcu Vahide: Halbur sattığı için bu lakap verilmiş (K13, K40, K88).

Hançerci Ali: Çerçencilik yaparmış. O nedenden bu lakap verilmiş (K2, K4, K9).

Harpışlı Mustafa: Ne bulursa giydiği için bu lakap verilmiş (K7).

Hızarcı Ahmet: Mesleği hızarcılık olduğu için bu lakap verilmiş (K2, K76, K100, K119).

Hurdacı Bilal: Hurda alıp sattığı için bu lakap verilmiş (K120).

İnce Mehmet: Zayıf ve uzun olduğu için bu lakap verilmiş (K17, K24, K35).

İnternet Ali: Çok bilgili olduğu için bu lakap verilmiş (K2, K3).

Kâhir İbrahim: Sözü dinlendiği için bu lakap verilmiş (K12, K17).

Kâhya Ramazan: Babasının adı Kâhya imiş, o yüzden bu lakap verilmiş (K116, K120).

Kebabçı Hasan: Kebap yaptığı için bu lakap verilmiş (K1, K3, K137, K139).

Kebeli: Ailenin büyüklerinden biri bir aileyle tartışıyor. Silahlı bıçaklı oluyor iki aile ve ailelerden birinin kimi hapse giriyor, kimi ölüyor ve geriye sadece beş yaşlarında bir oğlan çocuğu kalıyor. Çocuğun teyzeleri bir hırka işleyip çocuğun sırtına giydiriyorlar. O zamanlar hırkaya kebe deniyormuş. Köydeki herkes çocuğa ‘‘Kebeli Çocuk’’ diyor. Sonra o çocuktan türeyen kişilerin lakabı kebeli oluyor (K1, K4).

Kefli Mustafa: Ağzı sürekli keflendiği için bu lakap verilmiş (K1, K4, K7, K8, K9).

Keklikçi Mehmet: Keklik kuşlarıyla ilgilenirmiş, bu yüzden bu lakap verilmiş (K54, K57).

Kel Kemal: Kel olduğu için bu lakap verilmiş (K2, K5, K46).

Kermi Bilal: Kafası küçük olduğu için bu lakap verilmiş (K2, K5).

Kivir Halil: Dedelerinin lakabı kibir olduğu için bu lakap verilmiş (K7, K8, K9).

Kör Ali: Kör olduğu için bu lakap verilmiş (K36, K74, K87).

Köse Ali: Boyu kısa olduğu için bu lakap verilmiş (K81, K120).

Kuru Musa: Çok zayıf olduğu için bu lakap verilmiş (K7, K111).

Kulaksız Hasan: Adamın bir kulağı olmadığı için bu lakap verilmiş (K9).

Kulüpçü Apo: Kahvecilik işi ile uğraştığı için bu lakap verilmiş (K4, K7, K81).

Kürt Halil: Kürtlere benzediği için bu lakap verilmiş (K13, K40, K119).

Maraşlı Ahmet: Maraşlı olduğu için bu lakap verilmiş (K24, K32, K80).

Mehmet Menderes: Askerde dişini çektirirken ah bile demediği için bu lakap verilmiş (K61, K114).

Minnak Makbule: On sekiz yaşında üniversiteyi bitirdiği için bu lakap verilmiş (K1, K3).

Mitilci Mustafa: Mitil sattığı için bu lakap verilmiş (K6, K48).

Mustuk Ali: Kafaları küçük olduğu için bu lakap verilmiş (K5, K6, K45).

Müftü Mehmet: Müftülüğe özendiği için bu lakap verilmiş (K7, K9, K19).

Ördek Bilal: Ördek gibi öttüğü için bu lakap verilmiş (K13, K46).

Pampa: Ham ham konuşurmuş, yani konuştuğu şey anlaşılmaz imiş bu nedenle bu lakap verilmiş (K54, K55).

Pasaport Mustafa: Makinist olduğu için bu lakap verilmiş (K23, K32, K86).

Pır pır Osman: Kuş uçması taklidi yaptığı için bu lakap verilmiş (K7, K8, K9).

Saka Ahmet: Saka olduğu için bu lakap verilmiş (K33, K76, K127).

Sazaklar: Sulak bir yerde yaşadıkları için bu lakap verilmiş (K17, K28).

Sepedi Seyrek Hasan: Aklı yarım olduğu için bu lakap verilmiş (K16, K74, K89).

Sepet Hasan: Kilolu olduğu için bu lakap verilmiş (K1, K4, K8).

Sinek Mehmet: Sinek gibi küçücük olduğu ve hızlı araba kullandığı için bu lakap verilmiş (K137, K139).

Şapkalı: Sürekli şapka taktığı için bu lakap verilmiş (K2, K4, K81).

Şeker Garı: Şeker gibi bembeyaz olduğu için bu lakap verilmiş (K1, K3, K6).

Tahtacı Omar: Tahta sattığı için bu lakap verilmiş (K135, K137).

Tavuk Eşe: Bacakları tavuk ayağı gibi olduğu için bu lakap verilmiş (K63, K64, K67).

Tık Celal: Tık tık yürüdüğü için bu lakap verilmiş (K7, K8).

Topal Mehmet: Topal olduğu için bu lakap verilmiş (K1, K4, K9).

Tostos Hasan: Tombul olduğu için yavaş hareket edermiş, bu yüzden bu lakap verilmiş (K4, K36).

Uluk Hasan: Evinde bulunan her şey çürürmüş, bu yüzden bu lakap verilmiş (K139).

Uzun Mehmet: Çok uzun olduğu için bu lakap verilmiş (K139).

Vırvırvı İsmail: Çok konuştuğu için bu lakap verilmiş (K8, K9, K138).

Zeynep Hasan: Anasının adı Zeynep olduğu için bu lakap verilmiş (K1, K3).

Zurnacı Ahmet: Zurnacı gibi ağzını şişirdiği için bu lakap verilmiş (K2, K4, K81).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAHÇE ÂŞIK EDEBİYATI

3. 1. Âşık Edebiyatı

Âşık edebiyatına geçmeden önce âşıklar üzerinde durmak gerekir. Halk edebiyatında âşıklar ile ilgili birçok tanımlama yapılmış, bu sanatçılar ete kemiğe büründürülmüştür. Boratav (1969) “Türk halk edebiyatında aşağı yukarı 16. yüzyılın başlarından bu yana belirtilen bir sanatçı tipidir.” (s. 2). Bu sanatçı tipinin tahmini başlangıcını ortaya koyar. Sakaoğlu (1986) ise âşık terimi için “İrticâlen şiir söyleyebilen, saz çalabilen kişidir.” (s. 249) tanımını yapar. Yardımcı (1998) ise âşık ile ilgili birden çok tanımlama yapar. Bu tanımlamalardan biri de şudur: “Türk töresine bağlı olup elinde sazı dilinde Türkçe deyişleri ile toplum içinde yaşayan, halk kaynağından kana kana içen gönül adamıdır.” (s. 94).

Artun (2005) ise âşığı şu şekilde tanımlar. “Âşık; sazlı (telden), sazsız (dilden), doğaçlama yoluyla, kalemlle (yazarak) veya bu özelliklerin birkaçını birden taşıyan ve âşıklık geleneğine bağlı olarak şiir söyleyen halk sanatçısıdır (s.1).

Âşıklık; tohumları İslamiyet öncesi dönemde atılmış, özünü şiirsel söyleyişin oluşturduğu, yüzyıllardır devam etmesiyle birlikte inanç, kültür ve toplumsal yapıdan etkilenmiş Türk kültürünün mayasını içinde barındıran bir gelenektir.

Âşık sözcüğü ilk dönemlerde Yunus Emre tarzında şiirler okuyan tasavvuf şairleri için kullanılırken bu terim zamanla anlam genişlemesine uğrayarak halk şiiri tarzında şiir söyleyen şairler için de kullanılmıştır (Yardımcı, 1998, s. 100).

Âşıkların kimi saz çalabilir iken kimi de saz çalamaz. “Çalabilenlerin çaldıkları sazlar da birbirinden farklıdır. Bağlama, cüra, tanbur, keman, vb. bu değişik sazlardır.” (Yardımcı, 1998, s. 100).

16. yüzyıl sonuna kadar âşık edebiyatının yerini destan geleneği ve dini-mistik edebiyat geleneklerinin tuttuğunu belirten Yardımcı (1998) “Orta Asya’dan Anadolu’ya giderek günümüze kadar değişikliklere uğrayarak gelişen bir edebiyat oluşturmuşlardır. Bu edebiyatın ise baş mimarları ise ozanlardır.” düşüncesiyle ozanlara vurgu yapmaktadır (s. 96).

Değerli ilim adamı Köprülü (1985) “Türk Edebiyatı Tarihi” adlı çalışmasında İslamiyet sonrası âşık olarak anılan şairlerin İslamiyet öncesindeki Türk coğrafyasında farklı adlarla anıldığını söylemektedir. “Türklerin en eski şairlerine, Tunguzlar ‘şaman’, Altay Türkleri ‘kam’, Yakutlar ‘oyun’, Kırgızlar ‘bahşı’ ve Oğuzlar ‘ozan’ demişlerdir.” (s. 67).

Günay (1986): “Âşık tarzı şiir adıyla anmayı uygun gördüğümüz manzum ürünler günümüze kadar saz şiiri veya âşık şiiri terimleriyle ifade edilmiştir.”(s. 24), açıklamasıyla saz şiiri ve âşık şiiri için “Âşık tarzı” deyimini uygun görmüştür

Dini ve tasavvufi edebiyatın etkisi neticesinde 16. yüzyıldan itibaren “ozan” deyimini tamamen terk edilerek yerine “âşık” terimi kullanılmaya başlanmıştır (Yardımcı, 1998, s. 212).

Bir toplumun edebiyatı üzerinde en etkili unsurlardan biri de dindir. Türklerin İslamiyet etkisine girmesiyle beraber inanç dünyasındaki değişim, sanatsal ve kültürel faaliyetleri de doğrudan etkilemiştir. Bu etkileşimi, somut olarak ozan-âşık değişiminde görebiliriz.

Tekke- Tasavvuf edebiyatının nasıl ki teşekkül mekânları tekkeler ise Çobanoğlu da(2000) âşık edebiyatının en önemli mekânlarının kahvehaneler olduğunu belirtir (s. 128-129).

Çukurova bölgesi Anadolu’da âşıklık geleneğinin canlılığını sürdürdüğü önemli bölgelerden biridir. Kuşkusuz yörenin piri sayılan âşığı ise Karacaoğlan ve Dadaloğlu’dur. Artun (1996) Çukurova âşıklık geleneğinde bu konuya şu şekilde değinir:

Çukurova âşıklık geleneğinde Karaca Oğlan geleneği önemli bir yere sahiptir. Öyle ki pek çok aşığa, âşıklığa nasıl başladınız sorusu yöneltildiğinde Karaca Oğlan geleneği ile yetiştiklerini söylerler. Çukurova’da Âşıklar fasıllara katıldıklarında usta malı şiirler okurken önce mutlaka Karaca Oğlan ve Dadaloğlu’ndan bir başlık ya da güzelleme okurlar. Bu gelenek hâline gelmiştir (s. 38).

3. 2. Bahçe Yöresinde Âşıklık Geleneği

3. 2. 1. Bahçe İlçesinde Yaşayan Âşıklar ve Şiirleri

a) Âşık Gaygılı

Âşık Gaygılı'nın Hayatı

Âşık Gaygılı, 1944 yılında Osmaniye'nin Bahçe ilçesinin Cumafakılı (Aslanlı Mahallesi) köyünde dünyaya gelir. Adı Ali Türk'tür. Babası Durdu Mehmet diye bilinen Mehmet Türk'tür. Annesi ise Topuzlu köyünden Ahmet İştâr adlı bir vatandaşın kızıdır. Âşık Gaygılı'nın babası iki kez evlenmiş ve yirmi dört çocuğu olmuştur. Âşık Gaygılı da ilk eşinden doğmuştur.

Âşık Gaygılı ilkokulu köyünde okur, sonrasında ağabeyleri, Osmaniye'de terzilik yapan halasının oğlu Ahmet Haktan'ın yanına çırak olarak verirler. Burada terzilik mesleğini öğrenir. On yedi yaşında babasını kaybeder. Yirmi yaşına girmeden gönüllü jandarma olarak asker olur. Kayseri'de vatani görevini tamamladıktan sonra 27 Mart 1965 tarihinde tezkeresini alır ve Bahçe'ye döner.

Gaygılı için yeni bir hayat başlar. İlk olarak yolcu taşıyan bir otobüse muavin olarak girer. Bir gün otobüste bir kız görür ve ona âşık olur. Sorar, araştırır. Bu, Bahçe'nin Bilalik köyünden Zekiye adında biridir. Kızı istemeye giderler ve babası sen fakirsin diyerek kızı vermez. Gaygılı ile Zekiye kaçarak 26 Mart 1966 yılında evlenirler. Gaygılı Zekiye ile evlendikten sonra bir terzi dükkânı açar ve geçimlerini bu şekilde sağlarlar. Âşık 1970 yılında terzi dükkânını kapatarak Bahçe Ziraat Müdürlüğüne memur olarak girer ve burada üç yıl çalışır. Üç yıl sonunda istifasını vererek terzilik mesleğine geri döner. 1979 yılında Bahçe ilçesinin Karşiyaka Mahallesi'nin yirmi yıl aralıksız muhtarlığını yapar. Yirmi yıl sonunda emekliliğe ayrılır. Âşık Gaygılı'nın sekiz çocuğu vardır, hepsi yaşamaktadır. Âşık Bahçeeşi Zekiye Hanım'la Karşiyaka Mahallesinde oturmaktadır.

Âşık Gaygılı'nın âşıklığa başlaması

Âşık Gaygılı âşıklığa başlamasını ne usta çırak ilişkisinde yetişmeye ne de bade içmeye bağlar. Kendisi âşıklığa, 1965 yılında askerden geldikten sonra irticalen şiir söyleyerek başlar. İlk şiirini söyler ve saz çalmaya başlar. Saz çalmayı da kendi kendine öğrenir. İlk yazdığı şiiri "Bahçe'ye Sesleniş" adında bir şiirdir. Birkaç yıl şiir söyledikten sonra kendi deyişiyle duraklama devrine girer. İki üç yıl şiir söylemez. Bunun nedenini ise kendi şiirlerinin tenkit edilmesine bağlar. O dönemde Bahçe'de edebiyat öğretmeni olan Ahmet Köklügiller'in desteğiyle şiirini tekrar söylemeye başlar.

Şiirlerinde kullandığı “Gaygılı” mahlasını kullanmasını iki şekilde açıklar. İlk olarak “Çok düşündüğüm için; insanları, dünyayı, dünyanın geleceğini çok düşündüğüm için der.” İkinci nedeni ise “Çok yokluk, sıkıntı çektim.” diyerek ifade eder. Bu düşünme ve yokluktan dolayı kaygılandığını ifade eder.

Âşık Gaygılı'nın iki şiir kitabı vardır. Birincisi, “Âşık Gaygılı'dan Damlalar”, ikinci kitabı ise “Âşık Gaygılı'dan Esintiler” adıyla yayımlanmıştır.

Şiirlerinin Muhtevası

Şiirleri, konuları bakımından aşk, vatan, ölüm, gurbet, dini, doğa, Atatürk ve cumhuriyet, özlem, nasihat, güzel sözler gibi muhtevalarda şekillenmiştir. Özellikle âşk konulu şiirlerini eşi Zekiye Hanım'a yazmıştır. Şiirlerinin yazarken, yaşadığı veya şahitlik ettiği bir olaydan etkilenerek yazdığını söyler Gaygılı.

Âşk Konulu Şiirleri

-1-

Zekiye- 1

Az bir zaman değil tam elli sene
Beraber yaşadık bu mutlu günü
Yarı aç, yarı tok günümüz geçti
Sevdiğim hatırla unutma dünü

Nere gitsek biz beraber giderdik,
Üç keçimiz vardı, kırdı güderdik,
Soğan ekme yerdik, şükür ederdik,
Komşudan alırdık bulguru unu.

Ne acılar çekti ne yokluk gördü
Bu güzel günlere sabırla erdi.
Allah bir de size âşıklık verdi,
Dünyaları sardı kocayan ünü.

Sen benim hayatım canımsın canım,
Sana sonsuz benim sevgim, güvenim,
Her zaman başımı dik tuttun benim,

Onurlu yaşattın glüm sen beni,

Dedikine bahar gelsin bir hele,
Beraberce yuva kurduk bir dala,
Karar verdik çıktık bu uzun yola,
Gittikçe açıldı yolların önü.

Gaygılı yıkmadın gönül köşkümü,
Öksüz bırakmadın benim âşkımı,
Üstüme şemsiye oldun kış günü
Onun için sevdim Zekiye'm seni.

-2-

Zekiye- 4

İlk görüşte sana âşık oldum ben,
Yaklaş bana, uzak durma Zekiye,
Huri misin melek misin, nesin sen?
Diyorsun ki beni sorma Zekiye,

Dua et kavuşsun bu can o cana,
Çekinme kimseden gel çık meydana.
Bu iş olur gibi geliyor bana,
Beni daha fazla yorma Zekiye.

Yazdığım mektubu kimseye verme,
Okueken dikkat et, yollarda durma.
Baban vermem derse engel çıkarma,
İşleri yokuşa sürme Zekiye.

Konuşak doğruyu seçek seninle,
Anlaşak kapıyı açak seninle,
Annen de vermezse kaçak seninle,
Daha fazla ipi germe Zekiye.

Ellerinde satır sudan geliyon,

Gözleri ışıltı ışıltı, yüzler gülüyor,
Baktıkça aklımı benden alıyon,
Tarayıp saçını örme Zekiye.

Dayak döner nasihattan olmazsan,
Arkama düşüp de bana gelmezsen,
Âşık Gaygılı'ya gelin olmazsan,
Dünyada murada erme Zekiye

-3-

Âşkın Uğruna

Yaradan ne tatlı yaratmış bunu,
Ne canlar gidiyor âşkın uğruna,
Bir yudum su kadar arkası önü
Ne canlar gidiyor âşkın uğruna.

Kalem gibi kaşlar o kara gözler,
Dudaklardan çıkan o şirin sözler
Koç gibi yiğitler, gencecik kızlar,
Ne canlar gidiyor âşkın uğruna.

Her canlı bu âşkın peşinde gezer,
Âşk insanı ezer, elekten süzer,
Âşk ocakta yanan ateşe benzer,
Ne canlar gidiyor, aşkın uğruna.

Zehir koysan yenir âşkın aşına,
Başını çaldırır ecel taşına
Sabah, öğle, akşam dakika başına,
Ne canlar gidiyor âşkın uğruna,

Âşık Gaygılı'yım dertlerim çoktur,
Beni de vuran bu âşktan bir oktur.
Âşkın tadı, balda, kaymakta yoktur,
Ne canlar gidiyor âşkın uğruna,

-4-

Köyde Bir Kız Gördüm

Deste çekerkene, bir güzel gördüm,
Bu dünyayı, versem ona az olur,
Baktı gözlerime, güldü yüzüme,
İsmin desem, aralıkta söz olur.

Varıp onun ellerinden tutmalı,
Oturup, baş başa sohbet etmeli,
İlk akşamdan, sarılıp da yatmalı,
Güzelin koynunda, sabah tez olur.

Düğür salsam, sülalemi sorsalar,
Sülalemden iyi haber alsalar,
Gaygılı'yım, seni bana verseler,
Zahmeride, kış aylarım yaz olur.

Vatan Konulu Şiirleri

-5-

Vatan Bizim

Vatan bizim, toprak bizim, yurt bizim,
Alamazlar, aldırmayız, bilsinler.
Arap bizim, Çerkez bizim, Kürt bizim,
Bölemezler, böldürmeyiz bilsinler.

Türk milleti iman, Kur'an zengini
Batı bilir gavgasını cengini.
Ay yıldızlı bayrağımın rengini,
Silemezler, sildirmeyiz bilsinler.

Bize derler Osmanlı'nın torunu.
Çizme yapar dağlarının karını.
Savaşlarda koçyiğidin sırrını,
Bilemezler bildirmeyiz bilsinler.

Biz inanmak gâvurların dostuna.
 Su yerine zehir koyar testine.
 Elli düşman bir tek Türk'ün üstüne
 Gelemezler,
 Geldirmeyiz bilsinler.

Gaygılı çat da gör Halep arşını.
 Nenem sıkar düşmana ilk kurşunu.
 Bu vatanda başkasının marşını,
 Çalamzlar, çaldırmayız bilsinler.

-6-

Bu Vatan Nasıl Kuruldu

Biri deniz oldu birisi kara,
 Biri mehem oldu birisi yara,
 Biri mermi oldu birisi para,
 Bu vatan bu devlet böyle kuruldu.

Biri ağaç oldu birisi dal,
 Biri köprü oldu biri yol,
 Biri bülbül oldu biri gül oldu,
 Bu vatan bu devlet böyle kuruldu.

Biri ateş oldu biri köz oldu,
 Biri poyraz oldu biri buz oldu,
 Biri gelin oldu biri buz oldu,
 Bu vatan bu devlet böyle kuruldu.

Biri kuru oldu biri yaş oldu,
 Biri demir oldu biri daş oldu,
 Birisi ayak oldu biri baş oldu,
 Bu vatan bu devlet böyle kuruldu.

Biri ova oldu birisi yayla,

Biri Mecnun oldu biri de Leyla,
 Biri Hızır oldu gönderen Mevla,
 Bu vatan bu devlet böyle kuruldu.

Birlik oldu güneşimiz ayımız,
 Düşmandan olmasın bizim dayımız,
 Gaygılı bu bizim ortak payımız,
 Bu vatan bu devlet böyle kuruldu.

Ölüm Konulu Şiirleri

-7-

Ölümü Düşün

Ey aziz kardeşim bak beni dinle!
 Akılda olmayan ölümü düşün,
 Kimseye yaklaşma öfkeyle kinle,
 Akılda olmayan ölümü düşün.

Her gün korumaya alsan arkanı,
 Bir emirle yok ederler markanı,
 Ansızın gelir de yutar yakanı,
 Akılda olmayan ölümü düşün.

Bu yolun bir daha dönüşü olmaz,
 Çantasında ekmek yiyecek olmaz,
 Akşamı sabahı gecesi olmaz,
 Akılda olmayan ölümü düşün.

Gece gündüz senin peşinde gezer,
 Ne yaparsan hepsin deftere yazar,
 Ne bir dostu ne de bir düşmana benzer,
 Akılda olmayan ölümü düşün.

Haber vermez sana çekip gidenden,
 Yaradanım ayırmasın imandan,

O tatlı canını alır bedenden,
Akılda olmayan ölümü düşün.

Gaygılı çokları boşuna havlar,
Göze hoş görünür gönlünü tavlalar,
Ördek gibi gölde yüzerken avlar,
Akılda olmayan ölümü düşün.

-8-

Ezrail Gardaş

Ne zaman gelersen gel kapım açık,
Bir can için minnet etmem kimseye,
Demesinler bana bir aklı kaçık,
Bir can için minnet etmem kimseye

Böyle dedim ise darılma gülüm,
Güle âşık olandertli bülbülüm,
Ne kadar yaşasak sonumuz ölüm,
Bir can için minnet etmem kimseye.

Demekğine böyle imiş kaderim,
Kaderi yazana dua ederim,
Haktan geldim geri hakka giderim,
Bir can için minnet etmem kimseye,

Bazı yaralara sargı sarılmaz,
Acısı derinden gelir görülmez,
Mevlanın emrine karşı durulmaz,
Bir can için minnet etmem kimseye.

Defterlere yazsam sığmaz ki anım,
Ne güzeller sevdi aciz bedenim,
Muradım içimde kalmadı benim,
Bir can için minnet etmem kimseye,

Gaygılı ömrünü senelerdir yedi,
 Dalağıma girdi bir kara kedi,
 Doktorlara gittim ölürsün dedi,
 Bir can için minnet etmem kimseye,

-9-

Âşık Gaygılı'nın büyük oğlu Bedirhan Türk'ün bir oğlu olur. İki yaşına geldiğinde bir akşam aniden rahatı kaçar. Babası hemen alır çocuğu Osmaniye Devlet Hastanesine götürür. Bedirhan'ın anası ve babası torunundan bir haber beklerken gece saat birde kapının önüne bir araba gelir. Ana, baba ne görsün bir de bakarlar ki torunun cenazesi gelmiş. Bedirhan çocuğunun ölüsünü bir kenara koyarak baba, ana torunuyun ölüsünü getirdik der ve gözlerinden yaşlar, yağmur suyu gibi akamaya başlar. Eeee, Âşık Gaygılı bu, alır sazını bakalım neler söyler torunu için:

Dağları bir duman sardı,
 Ardından gelir gıcısı,
 Kınamayan dostlarım,
 Zormuş torun acısı.

Yıkıldı bir taze çınar,
 Dallarına kuşlar konar,
 Yavrum, yavrusuna yanar,
 Ben de kuzuma yanıyom.

Mevla verdi, Mevla aldı,
 Demek emir, Hak'tan geldi,
 Ağlama oğlum Bedirhan,
 Güllerin açmadan soldu.

Geldi elin nazarına,
 Çıkamadı pazarına,
 Uyandıkça kokla yavrum,
 Güller koydum mezarına.

Gaygılı'yım yüzüm gülmez,
 Acıyı çekmeyen bilmez,
 Burak gitti geri gelmez,
 Yok ki ağlasın bacısı.

Sen sabisin, günahın yok,
 Bizim burada acımız çok,
 Cennet kuşu oldu yavrum,
 Bizim ondan şüphemiz yok.

Gurbet Konulu Şiirleri

-10-

Gurbet

Gelirken ayaklarım salındı,
 İsteyerk ben gelmedim gurbete,
 Ellerimdem hürriyetim alındı,
 İsteyerk ben gelmedim gurbete,

Canım anam dondu hayale daldı,
 Sefil babam elin koynuna saldı,
 Eşim arkam sıra ağladı kaldı,
 İsteyerk ben gelmedim gurbete,

Bir yorgan bir yastık aldım ışıқта,
 Lokmam yarım kaldı ağaç kaşıқта,
 Kızım baba baba dedi beşikte,
 İsteyerek ben gelmedim bu gurbete.

Var olmasa eğer yaşam gücünde,
 Seni sevmez gardaşın da bacın da,
 Fakirlik var burada işin ucunda,
 İsteyerk ben gelmedim gurbete.

Duygularım şimdi uzak sevgiye,

Eğilip içtiğim bir damla suya,
Döneceğim yine doğduğum köye,
İsteyerk ben gelmedim gurbete.

Manava bakkala borcum çok idi,
Sıkıntılar yüreğimde ok idi,
Gaygılı'yım başka çarem yok idi,
İsteyerk ben gelmedim gurbete.

-11-

Garip

Nerden düştüm gurbet ele,
Eller garip ben gurbetim,
Yoruldu ben gidemiyorum,
Yollar garip ben gurbetim.

Düşündüm ki mevlam yüce,
Çöktüm oturdum bir uca,
Döktüm gözümde gizlice,
Seller garip, ben gurbetim.

Havadan bir kuş uçmuyor,
Tanıdık bir dost geçmiyor,
Ağzımı bıçak açmıyor,
Diller garip, ben gurbetim.

Burada yalnız kalıverdim,
Sağ ikene ölüverdim,
Bir gül idim soluverdim,
Dallar garip ben gurbetim.

Gaygılı'yım dert bitmiyor,
Sılaya sesim gitmiyor,
Sazıma vurdu ötmüyor,
Teller garip ben gurbetim.

Dini Konulu Şiirleri

-12-

İnancım Sonsuz

Birdamla meniden insan var eden,
Bizi yaradana inacım sonsuz,
Besleyip büyütüp bize yâr eden,
Bizi yaradana inacım sonsuz.

Dağların taşaların bütün sahibi,
Her canlı başların bütün sahibi,
Bin türlü kuşların bütün sahibi,
Bizi yaradana inacım sonsuz.

Adım adım her gün bizi izleyen,
Sırrı kadem gözükmeden gözleyen,
Yeşil ot içine ayran gizleyen,
Bizi yaradana inacım sonsuz.

Düşünün dünyayı döndüren kimdir,
Her derdin dermanı Lokman Hekim'dir,
İki ulu cihana hâkimdir,
Bizi yaradana inacım sonsuz,

Gaygılı der, yüce dağı yaratan,
Bahçeyi bülbülü bağı yaratan,
Yedi kat yukarda göğü yaratan,
Bizi yaradana inacım sonsuz.

-13-

Yaradan

Öbür dünya denen ahret olmasa,
Yaradan dünyayı hiç var etmezdi,
Kulunun ahrette huzuru için,
Bizleri sınava tabi tutmazdı.

Bura bizim için durak sayılır,
 Serhoş olan düşünürse ayılır,
 Ömür biter bir gün cana kıyılır,
 Dünya tatlı insan buradan gitmezdi.

İnsanın kalıcı olsaydı ömrü,
 Belki de bu kadar olmazdı cimri,
 Bunların hepsi Allah'ın emri,
 Toprağa düşmese tohum bitmezdi.

Kaç bin sene geçmiş bunca aradan,
 Bu düzeni bozmamıştır yaradan,
 Çeşit çeşit meyve sundu sıradan,
 Hak istese bunlara tat katmazdı.

Gaygılı göklere çekildi Musa,
 Dilinde hak kelam elinde asa,
 Can benden ayrılıp da gitmese,
 Kuru beden mezarlıkta yatmazdı.

Doğa Konulu Şiirleri

-14-

Bizim Dağlar

Altmış yedi sene ne çabuk geçti,
 Bizim dağlar, seni nasıl özledim,
 Şimdi mor menevşe sümbülü açtı,
 Bizim dağlar, seni nasıl özledim,

Topuzlu, Beşpınar, kıtlık harmanı,
 Meşeyi bastırmış, çamın ormanı,
 İbişli'ye çökmüş, garbi dumanı,
 Bizim dağlar, seni nasıl özledim,

Mezla'nın pınarı alın kaşını,

Karataki'sını, Curuk kuşunu,
Büyük Seki, Loru, Daz'ın başını,
Bizim dağlar, seni nasıl özledim,

Çobanlar çimene yanını vermiş,
Davarını karşı yörebe vurmuş,
Çayların kokusu dağları sarmış,
Bizim dağlar seni nasıl özledim.

Garoluk'ta yonsul tutmuş akıyor,
İnsan büyüdüğü yerden bıkmıyor,
Gaygılı'yım hiç aklımdan çıkmıyor,
Bizim dağlar, seni nasıl özledim,

-15-

Bahar Gelince

Âşka gelir, coşar, susuz dereler,
Seller bayram eder, bahar gelince.
Al, yeşil don giyer, dağlar yöreler,
Dallar bayram eder, bahar gelince.

Gökten yağmur yağar, yerler ıslanır,
Damlasıyla çayır, çimen beslenir.
Erkek keklik dişisine seslenir,
Diller bayram eder bahar gelince.

Daldan dala konar, gezinir kuşlar,
Ev olur kuşlara ulu ağaçlar,
Bülbül seher vakti figâna başlar,
Güller bayram eder bahar gelince.

Tarlalar sürülür, sebze ekilir,
Elme yanaklara çiçek sokulur,
Yaylacılar yaylalara çekilir,
Yollar bayram eder, bahar gelince.

Gerçek âşık olan sever yurdunu,
Dağlarının çakaklını, kurdunu,
Gaygılı sazına döker derdini,
Teller bayram eder bahar gelince.

Atatürk, Cumhuriyet Konulu Şiirleri

-16-

Ata'm

Cumhuriyet senden yâdigar kaldı,
Sağlar sana dua ediyor Ata'm,
Sayende bu millet hazine buldu,
Ağlar sana dua eyliyor Ata'm

İsmi andıkça gönlüm coşuyor,
Yediden yetmişe sana koşuyor,
Kurtları, kuşları özgür yaşıyor,
Dağlar sana dua ediyor Ata'm.

Diktiğin fidanlar meyve tutuyor,
Güneş doğdu meyveleri tutuyor,
Baykuşları sustu bülbül ötüyor,
Bağlar sana dua eyliyor Ata'm

Mavi gözlerinden sevgi akıyor,
Eserlerin burcu burcu kokuyor,
Herkes özgür gazatesini okuyor,
Beyler sana dua eyliyor Ata'm

Başımıza baba gibi oturdun,
Gaygılı'yı muradına yetirdin,
Yurdumuza sevgi, barış getirdin,
Köyler sana dua eyliyor Ata'm.

-17-

Cumhuriyet Var Bizim

Bir daha dönmek yok asla geriye,
Önümüzde cumhuriyet var bizim,
Beyaz bayrak boşuna mı kan oldu?
Kanımızda cumhuriyet var bizim.

Erzurum, Sivas'ta plan kurduk biz,
Hain düşmanları böyle vurduk biz,
Vatan için canımız verdik biz,
Dünümüzde cumhuriyet var bizim.

Sırtlarında mermi taşıyan hatun,
Yoruldu mu sırtın kaşıyan hatun,
Osmaniyeli o Rahime Hatun,
Kadınımızda cumhuriyet var bizim.

Canımız, gözümüz bizim Türkiye,
Aslanlar bu yurdu vermez tilkiye,
Namaz kılma diyen var mı kimseye,
Dinimizde Cumhuriyet var bizim.

En büyük hürriyet cumhuriyettir,
Bu güzel söz de Atatürk'e aittir,
Oğlune tarihi güzel okutur,
Şanımızda cumhuriyet var bizim.

Gaygılı korkusuz giresin bağa,
Bülbüller hür konsun güle yaprağa,
Şehitlerim kan döktü toprağa,
Anımızda cumhuriyet var bizim.

Özlem Konulu Şiirleri

-18-

Köyümü Özledim

Usandım, gurbetin kahrını çekmekten,
Ben köyüme gitmesini özledim,
Annemin serdiği ayaz damında,
Yataklarda yatmasını özledim.

Hasret kaldım toprağına taşına,
Pınarına kecliğine kuşuna,
Başı puslu dağlarının başına,
Çıkıp seyran etmesini özledim.

Ekin biçer, gemsürerdik harmanda
Tüfekler omuzda, köpekler yanda,
Sürü sürü davarları ormanda,
Hey çalarak gütmesini özledim.

Keçilerin süt biriken memesin,
Haz duyardık satırlara sağmasını,
Ferik tutar besleyip de tanesin,
On kuruşa satmasını özledim.

Kıtlık harmanında davar güderken,
Yukardan bakardık tren giderken,
Telemeyi yiyip durup dururken,
Çobanlara çatmasını özledim.

Yaylacılar yayla yolunu tutar,
Çobanlar sırtından abasın atar,
Kekliğin ardında ferikler öter,
Ferikleri tutmasını özledim.

Yazın toplanırdık pınar başına,
Kızlar çiçek takar idi düşüne,
Oturup pınarın seki taşına,
Üstümüze su serpmesin özledim.

Kaş altından bakar beni kollardı,
 Kimseler görmese elin sallardı,
 Küçük bacısıyla mendil yollardı,
 Komşumuzun Fatma'sını özledim.

Akşamüstü pınarlara varınca,
 Kızlarının bir araya gelince,
 Eve dönerkene beni görünce,
 Dönüp de taş atmasını özledim.

İşte biz kızları böyle tavarlardık,
 Gece olur hülyalara daldık,
 Evlerinin yanda serçe avlardık,
 İncirlerin yetmesini özledim.

Bak, Gaygılı altmış yedi yaşında,
 Bunlar yaşar mazisinde düşünde,
 Yaz geldi mi, ağaçların başında,
 Baykuşların ötmesini özledim.

Bahçe İlçesi Konulu Şiirleri

-19-

Bahçe (1)

Ağustos ayında suyun buz gibi,
 Dört mevsimin üçü baharsın Bahçe.
 Salınırsın gelinik bir gız gibi,
 Eşi bulunmaz bir diyarsın Bahçe.

Sağda, solda yüce yüce dağların,
 Kocamaz, eskimez senin çağların,
 Elvan çeşit çeşit açar senin bağların,
 Bir sarı, bir yeşil, bir morsun Bahçe.

Ufak olur dağlarının ormanı,
Senden çıkar yiğitlerin harmanı,
Ayran suyun dertlilerin dermeni,
Sevgisin, şifasın, şirinsin Bahçe.

Sılasından ayrı her Bahçelisi,
Ahmet'i, Mehmet'i Ali, Veli'si
Seni özler akıllısı delisi
Cennet köşesinden bir yersin Bahçe.

Senin âşkın deli eyledi beni,
Gaygılı yoluna koydu bedeni
Görüp de sevmemek mümkün mü seni,
Yaylasın, güzelsin, serinsin Bahçe.

-20-

İlçemize Övgüler (1)

Ne güzel endamla kurulmuş yeri,
Dağlarla çevrili yanı Bahçe'nin,
Pazarı da Cuma günü kurulur,
Bir mahşere döner günü Bahçe'nin.

Kömürlerin rampasını çıkınca,
Bir taş bulup üzerine çökünce,
Kaman'dan Kızlaç'tan beri bakınca,
Al yeşil görünür donu Bahçe'nin.
Savaşlarda çok önemli tutulur,
Koçyiğitler cephelere atılır,
Poşet poşet elden ele sılır,
Ayran suyu kanı, canı Bahçe'nin.

Çınarın dibine insanlar konmuş,
Pınarın başına güzeller inmiş,
Uyuzluk pınarı cennete dönmüş,
Böyle değil idi dünü Bahçe'nin.

Seher vakti insanları yekindir.
 Abdest alır silahını takınır,
 Şafak sökerkene ezan okunur,
 Çevrilir kibleye doğru yönü Bahçe'nin.

Gaygılı der Bahçe güzel bir diyar,
 Çobanı dağlarda malını yayar,
 Selçuklardan kalma minaresi var,
 Tarihlerden gitmez ünü Bahçe'nin.

Nasihât Konulu Şiirleri

-21-

Nasihât

Bir toplumda bulunursan,
 El konuşsun sen de dinle,
 Sıra sana geldiğin de,
 Doğru söyle bildiğinle.

Öyle bir söz söylekine,
 Sözünden ibret alsınlar,
 Konuşmasın bilmiyorsan,
 Sus seni adam sansınlar.

Cahil isen konuşma sus,
 Âlim isen doğruyu gus,
 Dost dediğin acı söyler,
 İster darıl ister küs.

Gerçekleri konuşkine,
 Âlimler bile şaşırırsın,
 Senin bu akıllı sözün,
 Bizi hayrete düşürsün.

Bu sözlerin pınarından,
 Cahillere su içirin,
 Gaygılı'nın süzgecinden,
 Bu sözleri bir geçirin.

-22-

Yanaşma

Gönülsüz güzelin başına girme
 Bahçıvanı olur güle yanaşma
 Geçeyim derken canından olun
 Durgun akıp giden sele yanaşma

Baş olmayan kervan çok ağır yürür
 İş işten geçti mi menzile varır
 Boş yere gönlüne teselli verir
 Çingenenin baktığı fala yanaşma

Bazı insanlara iyilik eden
 İyilik bilmezse beddua eden
 Yüzmesin bilmezsen boğulan giden
 Dibi görünmeyen göle yanaşma

Damla damla döken gözden yaşını
 Derde koyar dertsiz olan başını
 Akşam sabah zehir eden aşını
 Eşinden ayrılan dula yanaşma

Gaygılı bazı an aklın şaşırır
 Pirincin yerine bulgur pişirir
 Mecliste insanı küçük düşürür
 Okumamış cahil kula yanaşma

Güzel Sözler Konulu Şiirleri

-23-

Güzel Sözler

Kışın hava soğuk olur üşürsün
 Ateşi yanmayan evde yatılmaz
 Satamazsın malın elinde kalır
 Körler pazarında ayna satılmaz

Azrail alırsa son nefesini
 Elin kızı tutmaz senin yasını
 Ne kadar bağıırırsan duymaz sesini
 Sağırın yanında nara atılmaz

Dökülme suyla kuyu dolmuyor
 Sevgisiz yuvada huzur olmuyor
 Emek olmayınca yemek olmuyor
 Lokma bile çiğnemedenden yutulmaz

Çocuk ağlamasın keser kucakta
 Pınar suyu ilaç olur sıcakta
 Ne kadar kalırsa kalsın ocakta
 Demir olmayınca kelle ütülmez

Aşık Gaygılı'ya deli demişler
 Desinler boşuna günah olmuşlar
 Atalar hiç boş söz söylememişler
 Kaçan balık büyük olur tutulmaz.

Âşığın Şiirlerinin biçimi

Âşık Gaygılı şiirlerini hece ölçüsüyle yazar vedaha çok hecenin 11'li ve 8'li hecesini kullanır. Şiirlerinin çoğu dörtlüklerden oluşur. Şiirlerinde koşma tarzı kafye düzeninin *abab/aaab- cccb- dddb* ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir. Bazı şiirlerinde tekrar eden dizeler görülür. Âşık şiirlerinin hemen hemen hepsinde başlık kullanır. Gaygılı mahalsını, yazdığı şiirlerinin son dörtlüğünde görürüz.

b) Âşık Hösün

Bahçe ilçesinin Arıklıkış köyünde yaşamaktadır. Adı Hüseyin Özdemir'dir. Askerlik öncesi gençlik döneminde âşıkların şiirlerini söyler, saz

çalarmış. Kendi şiirlerini ise askerliğe Kıbrıs'a giderken Mersin'de söylemiş. İlk şiirimi, "Kendiliğimden söyledim." diyor.

Yaklaşık olarak dokuz yıl Düziçi'nde kalmış ve Âşık Hösün, saz çalmayı Düziçili "Üdülü Mıstık" tan öğrenmiş. Yine Âşık Hösün saz çalarmış ama babasının "Saz çalma oğlum, bu günahdır; bu şeytan işidir." demesi üzerine saz çalmayı bırakmıştır.

"İlk olarak âşıkların şiirlerini okurdum. Dadaloğlu, Hurşit, Sürmeli Bey, Karacaoğlan, Keremin alayını söyledim. Bunları kitaplardan öğrendim. Ancak kendi şiirlerimi söylemeye başlayınca çoğunu unuttum." diyor âşık. Aynı zamanda "Delikanlılıkta düğünlerde âşık olarak uzun havalar, türküler söyledim."

"Şiirlerimi söylerken bir başlık bulurum, ardından şiir gelir aklıma ancak şiirlerimi hiç yazmadım. Tutabildiğim şiirleri aklımda tutarım ama şimdilerde unuttum hastayım." Biz, Âşık Hösün'ün yanına gittiğimizde kendisi yataktan kalkamayacak durumdaydı. Kronik bir rahatsızlıktan dolayı âşık neredyse hiç yürüyemiyor. Âşık Hösün bize bazı arkadaşlarından bahsetti ve biz de bunları anlatırken söylediği bazı şiirleri kayda aldık.

"Ali Sağlam muazzam şiir söylerdi. Onunla yaklaşık üç yıl şiir dostluğumuz oldu. O şiir yazdığı zaman bana telefonda okur benim onun şiirini değerlendirmemi isterdi. Ali Sağlam ölmeden önce, onu hasta iken evinde ziyaret edip bu şiir yazdım."

-1-

Bay Ali Sağlam

Ali Sağlam geliyor bir yana yaslan,
Düşmanın gözüne görülür aslan,
Ozandır kendisi dillere destan,
Bulunmaz şiirin Bay Ali Sağlam.

Ali Sağlam gördüm hasta,
Su verelim altın tasta,
Kimi sağlam kimi hasta,
Bulunmaz şiirin Bay Ali Sağlam.

-2-

Âşık hasta olduktan sonra emmisinin oğlu Halil Özdemir için bu şiiri yazmış ve ona biriyle göndermiştir.

Halil Özdemir 1

Hamd olsun Allah'a verdi dertleri,
Doktor yasak etti bana etleri,
Tavuk serbest dedi balık etleri,
Bulursam yiyorum Halil Özdemir.

Aslanın gözüne benzer gözlerin,
İnanırsam ben mavranı özlerim,
Hastalandım tutmaz oldu dizlerim,
Perişan oldu hâllerim Halil Özdemir.

-3-

Âşık Hösün, Halil Özdemir'le bir düğünde karşılaşır ve Halil Özdemir anlatmaya başlar. Bunun üzerine yanındakiler mavra konuşuyor şuna bir şiir söyle âşık derler ve âşık da bu şiiri söyler.

Halil Özdemir 2

Düğünde bayramda bol bol atarsın,
Söylediğin söze yalan katarsın,
Kıvrılıp da bir köşeye yatarsın,
Bilirim ben seni Halil Özdemir.

Ayağıma taktım yine hedîği,
Çok seversin arpa ile bedîği,
Zâlımdı, Kırkbayır'ın ferîği,
Onlarda tükendi Halil Özdemir.

Geçti senin av etmeyin zamanı,
Tavşanı görünce vermen amanı,
Elin saz çalıyor, düşün kemanı,
Vazgeç bu işlerden Halil Özdemir.

Dinle Özdemir'im sana bir öğüt,
Kapıyı önüne diksen bir söğüt,

Elinle tımar et sen onu büyüt,
Otur gölgesinde Halil Özdemir.

-4-

Gövcedağ

Savranlı, İmamlı sana yaslanmış,
Yağmur yağdı avcıların ıslanmış,
Açmış çiçeklerin başın süslenmiş,
Kader çiçeklerin başın Gövcedağ.

Baharda aşiret üsyüne konar,
Güzeller suyundan içer de kanar,
Başında radarın ışığı yanar,
Gecelerim gündüz oldu Gövcedağ.

Âşık Hösün sözü burada bağladı,
Kaç aile de Kürt olup da yayladı,
Keklik Ali kuşlarını avladı,
Doyulmaz kuşuna senin Gövcedağ.

Çıkayım Gövcedağ'ın başına,
Sıkaydım kekliğine kuşuna,
Pınarların gitti benim hoşuma,
İçtim suyundan doydum Gövcedağ.

Gövcedağ, senin her yerin yoldur,
Öğlen namazını başında kıldır,
Hırsız Pınarı'nda ıspatan boldur,
İçtim suyundan doydum Gövcedağ

Karlar yağmış senin başına,
Doyamadım senin ekmeğine aşına,
Oturaydım kuzluğunun başına,
Toplardım çayını Gövcedağ.

Başına çıkınca görülür yaman,
Eser rüzgârın da ne de çok yaman,
Eğilip suyundan içtiğim zaman,
Cana can katıyor suyun Gövcedağ.

-5-

Durnalar

Ayrandan uçunca Bahçe'ye gelin,
Ötüşün durnalar bağrımı delin,
Çok olur Bahçe'nin güzeli,
Sorun Terzi Ali'den görün durnalar.

Bahçe'den uçunca kanat açınız,
Ötüşün durnalar neşe saçınız,
Örencik dağına kucak açınız,
Nohut'un köyüne inin durnalar.

Nohut'a varınca orada durun,
Kadioğlu Ali'yi de arayıp bulun,
Bulun kendini hâl hatır sorun,
Sorun hâllerini de durnalar.

Kadioğlu'da ustanın kendi,
Dolaştım köyleri bulunmaz dengi,
Yol gösterir size kılavuz kendi,
Hürmetle uçurur sizi durnalar.

Nohut'tan kalkınca, dağlarını aşınca,
Arıklıkış köyünde yolunu şaşma,
Taşoluk'tan öte, Dırbaktan aşma,
Selenlere inin durnalar.

Selenler köy de yayla sayılır,
Esen rüzgârını da insanı bayılır,
Malzgiritle kızları da güzel sayılır,

Konun onları da görün durnalar.

Malazgirt'ten öte Kokar'a geçin,
Eğlenin suyundan için durnalar,
Demirci Ömer derlerse dost der,
Seçin eğlenin yanında kalın durnalar.

Gövcedağ'dan avcı dağa bakıyor,
Durnam bu tellerin beni yakıyor,
Âşık Hösün size destan yakıyor,
Darılıp sözüme kızmayın durnalar.

-6-

Âşık Hösün küçükken davar güdermiş. Davarın karnını doyurduktan sonra evin üst yanına davarı koyar, anasının yanına gelip “Ana ben acıktım.” dermiş. Yokluk zamanı anası da, “Oğlum şuradan bir soğan kes. Ayrana ekmeği doğra kaşıkla ye.” demiş. Âşık Hösün de “Ben ekmekle ayran yamiyeceğim.” deyince anası da “Ne yiyeceksin, ya oğlum!” demiş. Aradan seneler geçmiş Âşık Hösün Kıbrıs'ta asker olmuş ve bu yaşadıkları da aklına gelmiş ve şu şiiri yazmış.

Geçmiş Günler

Yemezdim ekmekle ayranı,
Ben olmuşum Kıbrıs'ın hayranı,
Analar babalar yapsın bayramı,
Sağlık olsun ana gelirim bir gün.

Meleşiyor, koyunların kuzusu,
Mevziler girmiş ana kuzusu,
Allah'a yalvaran halkın yazısı,
Sağlık olsun ana gelirim bir gün.

Kafeste beslenen kınalı keklik,
Elimde silahım, belim fişeklik,
Urum bakar, yosuğu amma eşeklik,
Sağlık olsun ana gelirim bir gün.

Kıbrıs'ın üstünden geçmiyor duman,
Askerlik bizlere vermiyor aman,
Analar babalar ağlıyor zaman,
Sağlık olsun ana gelirim bir gün.

Kimimiz evli, kimimiz bekâr,
Kimimiz nişanlı, eğlemem keder,
Ağlıyor mu yoksa ihtiyar peder?
Sağlık olsun ana gelirim bir gün.

Kıbrıs'ı dersin bir büyük ada,
İçinde yatıyor Atatürk Baba,
Uğrun bakar sözleri baba
Sağlık olsun ana gelirim bir gün.

-7-

Âşık Hösün sene 1971 yılında İskenderun Demir-Çelik Fabrikası'na işçi olarak girer. Her gün köyünden İskenderun'a Karderesi köyünden Hamza'nın oğlu Kamil'in gidiş geliş yapar. Yağışlı bir günde İskenderun'a giderken Kızıldere'nin orada bir kamyonu arkadan çarparlar. Âşık Hösün'ün o gün saat sekizde fabrikada olup kart basması gerekiyormuş. Onlarada başka bir şoför ayarlamış gidip gelmeye başlamışlar lakin araba ikide bir bozuluyormuş. Âşık'da bu durum üzerine bu şiiri yazar.

İskenderun

İskenderun'la şu Bahçe'nin arası,
Kapanmıyor şu gönlümün yarası,
Olmaz olsun Demirçelik parası,
Bilmiyorum nasıl olur hâlimiz?

Demirçelik senden usandım, bıktım,
Nice insanların yuvasın yıktın,
Yavrular küçüktü öksüz bıraktın,
Bilmiyorum nasıl olur hâlimiz?

Ahmet'im küçüktür n'olur ağlatman,
 Babam İsmail'e de yolu denetmen,
 Sakın aranızda beni unutman,
 Bilmiyorum nasıl olur hâlimiz?

Erişsek n'olurdu bahara yaza,
 Arabamız eğledi yolda kaza,
 Basın gelmedi ki gazete yaza,
 Kim bilir ki nerede kalır ölümüz?

Âşğın Şiirlerinin biçimi

Âşık Hösün şiirlerini hece ölçüsüyle yazar. Şiirlerinde daha çok 11'li hece ölçüsünü kullanır. Dörtlükle şiir yazan âşğın kafiye düzeni koşma tarzındadır. Âşğın bazı şiirlerinde son dizelerin tekrar ettiği görülür.

c) Âşık Reşit

Âşık Reşit'in adı Reşit Kiriş'tir. 1943 yılında Bahçe ilçesi Cumafakılı (Aslanlı Mahallesi) nde doğmuştur. Âşık ortaokul mezunudur ve emeklidir. Kendisi Bahçe ilçesinin Aslanlı Mahallesi'nde ikâmet etmektedir. Âşık saz çalamıyor. "Benim şiirim çoktu. Ben askere gidince abim şiirlerimin içinde olduğu sandığı ırmağa atmış." diyor âşık. 1966 yılında TCDD'de işe başlayan âşık şiir söylemeyiseyreltir. 1993 senesinde emekli olduktan sonra boşluğa düşer ve şiir söylemede yoğunlaşır. Âşık, şiirlerinin çoğunun şahsına yazılmış gibi gözüke de asıl anlatımın toplumdur, diyor. Âşık Reşit'in söylemiş olduğu şiirler hiçbir yerde basılmamış, defterinde yazılı olarak bulunmaktadır. Âşık Reşit çeşitli konularda şiir söylemiştir.

Dini Konulu Şiirleri

-1-

Dil Verdi Bana

Bizim için yarattı dünyayı niye,
 Sıhhatimle ilgili hâl verdi bana,
 Kendi hâliyle tutunsun diye,
 İşte bunun için kol verdi bana.

Yaratmış beni sorumlu tutar,
Emriyle güneş doğar ve batar,
Atarsın tohumu toprağa biter,
Buğday, sebze, meyve bol verdi bana.

Yön vermiş gökteki yıldız ve aya,
Şükrederim yaradana Mevla'ya,
Eğilip de secde etsin diye bana,
Bükülüp de doğrulan bel verdi bana.

Bu dünyada hakikatı bularak,
Kâinatın her şeyinden ibret alarak,
Yaradılış özlerinden erkek olarak,
Kendi gücüyle döl verdi bana.

İnsan hikmetine hayran oluyor,
Çiçekler gününde açıp soluyor,
Bütün canlıları kendi koruyor,
Akarsular deniz göl verdi bana.

Reşit der ki yüreklerim ezilir,
İyi kötü defterime yazılır,
Ölüm günü bütün plan bozular,
Hesap versin diye dil verdi bana.

-2-

Kurban Olayım

Âdem'i Havva'yı önce yarattı,
Yarattığı kuluna kurban olayım,
Ceza verdi birbirini arattı,
İlk yarattığın kuluna kurban olayım.

Yarattın dünyayı kaç sene geçti,
Toprağın üstüne bereket saçtı,
Canlılar içinde insnaı seçti,

Kudretine gücüne kurban olayım.

Var etti insanı, sonra dil verdi,
Bu dünyaya sadık olan kul verdi,
Ağaç verdi, meyve verdi, gül verdi,
Meyvesine, dalına kurban olayım.

Var oldu emriyle gündüz ve gece,
Akıl ermez sendeki kudrete güce,
İndirdi Kur'an'ı bak hece hece,
Bu kusal kitabına kurban olayım.

Gökyüzünde güneş, ay'ı, yıldızı,
Vurur şavkıyla ısıtır bizi,
Sonbahar, ilkbahar, kış ile yazı,
Kışına, yazına kurban olayım.
Emriyle ağaçlar meyve veriyor,
Bütün kâinata bakıp görüyor,
Yaratıp var edip kendi koruyor,
Hikmetine kudretine kurban olayım.

Denizi, toprağı, yüce dağları,
Soğuğu, sıcaklığı yağmuru, karı,
Çiçek vermiş, açar sarısı, moru,
Açan çiçeklerine kurban olayım.

Kul yarattı ismi Resûl Muhammed,
Reşit der ki olalım biz ona ümmet,
Yarabbi yüzü hürmeti bize yardım et,
Muhammed nebine kurban olayım.

Âşk Konulu Şiirleri

-3-

Güzelin

Endâmı duruşu, belli hâlinden,

İnce, kıvrak olur beli güzelin,
Konuştukça bal akar dilinden,
İncitmez insanı dili güzelin.

Güzeller doğuştan kadersiz olur,
Çirkinler her demde güzeli alır,
Ömür boyu güzel çırpınır durur,
Bozbulanık akar seli güzelin.

Nere gitse kaderi gider kendiyle,
Güzellik beladır düşerler dile,
Hoştu endâmları benzerler güle,
Bahçesinde gülü solar güzelin.

Yazılmış anlıma bunu silemen,
Güzel misin asla mesut olaman,
Dünyanın kuralı bunu bilemen,
İşte böyle geçer hâlî güzelin.

Duruşu bakışı güzel her yanı,
Kudretten böyleler sıcaktır kanı,
Güzeller sevecen sever insanı,
Cana can katıyor dili güzelin.

Güzeller yakışmaz çirkin koluna,
Güzel düşer kötülerin eline,
Acır Reşit güzellerin hâline,
Açık olur herkese eli güzelin.

-4-

Görmeden Sevdim

Hayali habersiz kalbime girdi,
Görmeden ben bir güzeli sevdim,
Eski bir dost gibi hâlîmi sordu,
Görmeden ben bir güzeli sevdim.

Hayalini seveyim böylece kalsın,
 Seni seven insan yolunda ölsün,
 Gizli kalsın sevgimiz melekler bilsin,
 Görmeden ben bir güzeli sevdim.

Kendi orta boylu, gözleri iri,
 Anladım ki rüyamda gördüğüm biri,
 Sevdim seni güzelim, dönemem geri,
 Görmeden ben bir güzeli sevdim.

Ferhat da Şirin'i görmeden sevdi,
 Âşkından balyozla başını ezdi,
 Onun âşkıyla dağlarda gezdi,
 Ben de onun gibi görmeden sevdim.

Bir yol var ki kalpten kalbe gidiyor,
 İşte bunu ancak seven biliyor,
 Hayalin Reşit'i âşık ediyor,
 Görmeden ben bir güzeli sevdim.

Hayat İle ilgili Şiirleri

-5-

İnsanlar birbirlerini sevmez oldular,
 Dünya mı değişti, kul mu değişti?
 Akrabalık sevgiden uzak kaldılar,
 Ahlak mı değişti, hâl mi değişti?

Mevsimler değişti kışı yaz oldu,
 Ekilmiyor tarlalar yeri öz oldu,
 Yanıyor meyveler, sanki köz oldu,
 Ağaçlar mı değişti dal mı değişti?

Büyük, küçük sevgi nedir bilmiyor,
 Hiçbir insan vade ile ölmüyor,

Konşulan söz yerin bulmuyor,
Sözler mi değiştii dil mi değiştii?

Güneş dahi ayrı yerden batıyor,
Şimşek çaksa yıldırımlar atıyor,
Bu ne hâldir dünya telden ötüyor,
Dünya mı değiştii tel mi değiştii?

Bozuldu tabiat mikrop akıyor,
Ekilen meyveyi güneş yakıyor,
Diktiğimiz çiçekler dahi başka kokuyor,
Bahçeler mi değiştii, gül mü değiştii?

Reşit der zamana aklım ermiyor,
Kimse kimsenin hâlini sormuyor,
Çiçekler arıya balın vermiyor,
Çiçekler mi değiştii bal mı değiştii?

-6-

Çektim Sineme

Gitmedi başımdaki efkârım,
Çektim hep sineme kaderim dedim,
Ağzımdan düşmedi ah ile zârım,
Çektim hep sineme kaderim dedim.

Hayatımda her şey geldi başıma,
Felek su kattı hep pişmiş aşıma,
Çilelerle geldim ben bu yaşıma,
Çektim hep sineme kaderim dedim.

Arkadaş edindim gamı kederi,
Bir dost edinemedim gezdim her yeri,
Yüzüme gülmedi günümün biri,
Çektim hep sineme kaderim dedim.

Mecnun gibi ıssız dağlarda kalsam,
 Ferhad gibi elin sözüne kansam,
 Kerem gibi arzumdan tutuşup yansam,
 Alıştım her şeye kaderim dedim.

Kalmadı artık gücüm, kudretim,
 Yokluk diyarı makamım yerim,
 Ne malım mümkün ne de servetim
 Var olmadı bir gün kaderim dedim.

Reşit der gündüzüm oldu karanlık,
 Kahrettim her şeye hayatım batık,
 Bitmiyor bu çilem sonu yok artık,
 Hep çektim sineme kaderim dedim.

-7-

Kara Tren

Osmanlı'dan kalma hediyesin bize,
 Dumanınla yaşa sen kara tren,
 Toplayalım hepsini yapalım müze,
 Tarihsin sen sembolsün kara tren.

İstanbul'dan uzanır Bağdat'a yolun,
 Reklamör, kontramaj, hareket kolun,
 Görünce acıyorum perişan hâlin,
 Yakışırsın müzeye sen kara tren.

Adana, Sivas, Malatya yerin,
 Çok eskiye dayanır senin tarihin,
 Osmanlı değil mi senin öz varın?
 Dede yadigârı sen kara tren.

Alman, Fransızlar yapın biliyor,
 Ne yazık ki seni tarih siliyor,
 Yine de halkımız seni diliyor,

Çok insan taşıdın sen kara tren.

Düdüklelerin insanın kalbini dağlar,
Kıvrılıp gidişin görenler ağlar,
Kıymetini bilmez şimdiki sağlar,
Eskilerin uçağı sen kara tren.

İnsan verir sana kömürü suyu,
Takmışlar vagonları uzamış boyu,
Bakarlardı yoluna şehri köyü,
Hasret kavuşturan sen kara tren.

Reşit der doymadım ben kana kana,
Hakkım helal olsun yuttuğum dumana,
Biz çalıştık biz yorulduk kime ne,
Çoksevmiştim ben seni kara tren.

-8-

Acımasız Dünya

Verme fırsatını zalim dünyaya,
Acımasızdır o düşürür seni,
Alır atını da bırakır yaya,
Acımasızdır o düşürür seni.

Dikkat eyle yürü ha düşme batağa,
Yersin pençesini düşersin yatağa,
Uyanık ol sakın gelme atağa,
Acımasız bu dünya yatırır seni.

Kötülükler dolu bil ki her yeri,
Kurulmuş düzeni yoktur direği,
Acımasız, düşene katı yüreği,
Acımasız bu dünya götürür seni.

Bağlı değil isen kendi ırkına,

Çarptın ise bu dünyanın çarkına,
Vurur yere varamazsın farkına,
Acımasız bu dünya bitirir seni.

Hiçbir sebep yok iken çöker başına,
Her zaman su katar pişmiş aşına,
Çalışın, çabalan gider boşuna,
Dünya bu yola getirir seni.

Bilmem kaç kere boşaldı doldu,
Çok insanın sende muradı kaldı,
Reşit bu dünyaya boşuan geldi,
Çok fanisin dünya sevmedim seni.

Doğa ile ilgili Şiirleri

-9-

Kara Toprak

Asırlar önce var olmuşum,
Benim adım kara toprak,
Bazen yanıp kor olmuşum,
Benim adım kara toprak.

Yeryüzüne serilmişim,
İnsan olup dirilmişim,
Kerpiç olup örülmüşüm,
Benim adım kara toprak.

Bağrımda yatar insanlar,
Üzerime akar kanlar,
Mahsulüm alır bakanlar,
Benim adım kara toprak.

Yer kabuğuyum mor olurum,
Kömür olup kor olurum,
Ekilmezsem bor olurum,

Benim adım kara toprak.

Canlıların özü benim,
Dünyalının gözü benim,
Güzelliğin yazı benim,
Benim adım kara toprak.

Reşit bunu bileceksin,
Bir gün bana geleceksin,
Ebedi bende kalacaksın,
Benim adım kara toprak.

-10-

Gâvur Dağları

Yükseğinde kar erir, sular akardı,
Eskiden yaylalıktın Gâvur Dağları,
Açar çiçeklerin kekik kokardı,
Perişan olmuşsun Gâvur Dağları.

Yörükler kervanla gelir, geçerci,
Düzlüğünde yayla çayı biçerci,
Karga Pınarı'ndan sular içerci,
Pınarların kurumuş Gâvur Dağları.

Yetiştirdi kayalarda sümbül nergisi,
Mis kokardı eskiden baharı yazı,
Meşhur Ayran Suyu'nun kurumuş gözü,
Bulunmaz suların Gâvur Dağları.

İstesen de geçemezdin ormendan yaya,
Kesilmiş meşeler dönmüş tarlaya,
Hasret kaldık yetişen mis kokan çaya,
Yok etmişler her şeyin Gâvur Dağları.

Armut, kiraz yetiştirdi eser kalmamış,

Görsem sanırsın ki yazı gelmemiş,
Kurumuş pınarlar suyu kalmamış,
Acıyorum sana Gâvur Dağları.

İnsanlar zalimdir acımaz sana,
Hiç orman kalmamış dönüp baksana,
Gezdi gördü Reşit çok yandı sana,
Acınacak hâlin var Gâvur Dağları.

-11-

Isırgan Otu

Eskiden seni çeker atardık,
İlaç mıydın sen ısırgan otu,
Yapraklarından alır yemek yapardık,
Kansere çareymişsin ısırgan otu.

Baktın mı yüzüne gülüp duruyor,
Sanki bana bakıp hâlim soruyor,
Yarası olanlar ilaç arıyor,
Kanserin çaresi ısırgan otu.

Çarşıda, pazarda satılır oldun,
Ayrı bir otsun sen gökten mi geldin?
Bu çare kudreti nereden aldın?
Dile gel de söyle ısırgan otu.

Yaklaşırsan hemen ısırır seni,
Yaprakları yeşil, tüylüdür teni,
Yaramkanser imiş durmuyor kanı,
Yarama ilaç ol ısırgan otu.

Yemeyenler bilmez senin tadını,
İlaç diye buldular yeni adını,
Kaynatıp içeyim yapraklarını,
Derdime çare ol, ısırgan otu.

Reşit der dermanı bu otta ara,
 Derman olur inşallah, iyi olur yara,
 Anladım ki yaprağı, tohumu çare,
 Mevla'nın bağışı ısırgan otu.

Nasihat Konulu Şiiri

-12-

Dostum

Çarpışın feleğin çarkına belli,
 Biraz sabırlı ol aldırma dostum,
 Çok insanlar senin gibi perişan hâlli,
 İsyan edip başın kaldırma dostum.

İradeli ol, uzun yollar aşarsın,
 Bak kendine dikkat et düşersin,
 Çalış her dem alışırsın, pişersin,
 Hasta olup gül benzini soldurma dostum.

Karışma ele, herkes kendi yoluna,
 Sakın düşme muhanetin diline,
 Dikkat eyle elin ile beline,
 Sakın gençliğini öldürme dostum.

Mevla'm akıl vermiş, fikir vermiş insana,
 Bütün iyilikler insanlıktan yana,
 Tembel olma çalış, gülerler sana,
 Elalemi sana güldürme dostum.

Kırıcı olup kırma sen ha atanı,
 Yaşın gençtir iyi düşün öteni,
 Yaşantında, hayatında olup biteni,
 En sadık eşine bildirme dostum.

Büyükler büyüktür, önder insana,
 Kötülük kötüdür, koyma kafana,
 Reşit'tir sözlerim sakla son âna,
 Ebedi kafandan sildirme dostum.

-13-

İhtiyarlık

Ağzında dökülür, sözün sohbetin,
 Bu durumu başına gelen biliyor,
 Yaşlı adam gücenme, budur kaderin,
 Bu durumu başına gelen biliyor.

Gençler senin ile dalgasın geçer,
 Tanıyamaz olursun gözün zor seçer,
 Boğazına durdurur, suyu zor içer,
 İşte bu durumu, çeken biliyor.

İnsan yaşlandı mı sözden anlamaz,
 Kulak duymaz, söyleyeni dinlemez,
 Yanlış yola gider evi bulamaz,
 Başına gelenleri iyi biliyor.

Unuturlar hemen dünkü olanı,
 Böyle geçer bak ömrüyün kalanı,
 Gün yaklaşır bu işin yoktur yalanı,
 İnsan bunu sıhhatinden biliyor.

İhtiyarlık değil mi adını anma,
 Zevk alıyorum dese de duy da inanma,
 Elin kolun dökülür sen gencim sanma,
 Bu durumu başına gelen biliyor.

Bir gün kolun ağrır, bir gün bacağıın,
 Yatamazsın soğuk olur kucağıın,
 Kimse kalmaz yanında söner ocağıın,

Sonun bu olacak herkes biliyor.

Ağzından dişlerin tek tek dökülür,
Doğrulamaz olursun belin bükülür,
Herkes dalga geçer sana takılır,
Bu durumu başına gelen biliyor.

Yavaş yavaş toprak seni çağırır,
Vücudunda bütün kıllar ağarır,
Hatırlarsın gençliğini seni ağlatır,
Bugünleri yaşayan iyi biliyor.

Atadır onlara siz iyi bakın,
Bakın da helal eylesin hakkın,
Kırmayın kalbini sakın ha sakın,
Onlar evlatlarını iyi biliyor.

Reşit der ki sakın gülmeyin bana,
İnsanlar her zaman gençlikten yana,
Siz de gelirsiniz bir gün o âna,
Biraz akli olan bunu biliyor.

Yakınları İçin Yazdığı Şiir

-14-

Gariban Anam

Sırtı ile dağdan odun taşıdı,
Benim çilekeş gariban anam,
Şehirde genç durur kendi yaşıtı,
Yaşlanmadan yaşlandı gariban anam.

Doğduğundan beri çile çekiyor,
Dağ başında kazma ile ekin ekiyor,
Kör olsun fakirlik beli büküyor,
Ne yokluklar çekti gariban anam.

Geçim zor köyde çalışmak lazım,
 Bir dakika boş durmazlar yazın,
 Üç beş tavuk ile on tane kazın,
 Olsun diye çalışı gariban anam.

Otuz yaşındaydı saçı ağardı,
 Geceleri tek başına hamur yoğurdu,
 Çalışırken tarlalarda doğurdu,
 Ne sancılar çekti gariban anam.

Kıraçtır köyümüz taşlı tarlası,
 Taş değer iyi olmaz ayak yarası,
 Ayakkabı almaya yoktur parası,
 Yalın ayak gezdi gariban anam.

Reşit der günümüz böyle geçiyor,
 Anam daha suyu tasla içiyor,
 Dağ başında orakla ekin biçiyor,
 Vay, bağı yırtık gariban anam.

Vatan Konulu Şiirleri

-15-

Türkiye'm

Üç tarafı deniz, bir tarafı kara,
 Dünyaya geçilsin benim Türkiye'm
 Zaferler kazanmış, bilmem kaç kere,
 Yavuzlar, Fatihler yurdu Türkiye'm.

Doğu'da Erzurum ili güzel yaylalık,
 İstanbul ilimiz çok kalabalık,
 Güneydoğu illerimiz dağlık mı dağlık,
 Her tarafı bir başka benim Türkiye'm.

Bağrı yaslanmış İç Anadolu,

Avrupa kıtası Edirne kolu,
İstanbul çevresi tarihle dolu,
Tarihler sembolü güzel Türkiye'm.

Çeteler diyarı Gâvur Dağları,
Antep ile mor sümbüllü bağları,
Anlattılar çetelerin sağları,
Çok ızdırıp çekmiş benim Türkiye'm.

Dur basma toprağa şehit yatıyor,
Kalbimiz istiklâl diye atıyor,
Düşmanın hançeri hâlen batıyor,
Ne acılar çekmiş benim Türkiye'm.

Reşit der ki ülkem muhtaç oluyor,
İleri gidem derken geri kalıyor,
Bu idare sistemine eller gülüyor,
Böyle mi olacaktın sen benim Türkiye'm.

-16-

Afrin

Sabrın taşırmayın Türk milletinin,
Türk milleti İsrail, Suriye, Çin'e benzemez,
Gücünü Kur'an'dan imandan alır,
İsalm dini başka dine benzemez.

Bak düşmanı bize güldürmesinler,
Aslanı yerinden kaldırmassınlar,
İçimize öfke doldurmasınlar,
Türk'ün kini sizin kine benzemez.

Tarihlerden sorun Türk'ün şanını,
Sakarya biliyor akan kanını,
Vatan bayrak için verdi canını,
Türk'ün canı başka cana benzemez.

Amerika aramızı bozanlar,
Kendi düşer Türklere kuyu kazanlar,
Doğru yazsın tarihleri yazanlar,
Türk'ün şanı Fransa'ya benzemez.

Dikkat eylen kurt girmesin sürüye,
İnsanları salman sınırdan beriye,
Aklını başına al Suriye,
Bizdeki cesaret Esat sana benzemez.

Önüne kattı mı tozu dumanı,
Pkk sürüsüne vermez amanı,
Kırk senedir yeni geldi zamanı,
Bizdeki cesaret sana benzemez.

Ölüm Konulu Şiirleri

-17-

Ömer Yıldız'a Ağıt

Bu baki dünyaya yalan diyenler,
Yaşadık gördük ki insanlar yalan,
Her gün sırayla kefen giyenler,
Bunu böyle derdi o büyük çınar.

Nice peygamberler bura geldiler,
Çiçek gibi açıldılar, soldular,
Yaşadılar, yaşadılar öldüler,
Ölümden korkmazdı o büyük çınar.

Dostumun dostuydu gönül eriydi,
Kendi uzun boylu başı iriydi,
Dağların aslanı cesur biriydi,
Çok üzdü bizleri o büyük çınar.

Bizlere bıraktı dokuz kuzuyu,

Kim dindirir bu büyük acıyı,
Kader denilen bu büyük yazıyı,
İşte böyle yendi o büyük çınar.

Artık ben sizlerden çok uzaktayım,
Eşimden dostumdan ayrılmaktayım,
Kapısız karanlık mezarlıktayım,
Ölümden korkmazdı o büyük çınar.

Dünyadan ayrıldım ahrete vardım,
İki cihanda da muradım erdim,
Yüce yaradana hesabım verdim,
Hayır severdi o büyük çınar.

Nasıl isem öyle anlatın beni,
Deyin ki sağlam idi inancı dini,
Tamah zenginlerine karşıydı kini,
Gitti gelmez artık o büyük çınar.

-18-

Ben Gerçek Dünyaya Göçtükten Sonra

Şiirlerim hatıram olsun,
Ben gerçek dünyaya göçtükten sonra,
Kaybetmeyin sakın ebedi kalsın
Ben gerçek dünyaya göçtükten sonra.

Bitiyor artık benim çilem kaderim,
Bekler beni orda pederim,
Senede bayramda görün mezarım,
Ben gerçek dünyaya göçtükten sonra.

Siz devam ettirin artık gayrımı,
Yapmadım hayatta evlat ayrımı,
Mümkün olduğu kadar yapın hayrımı,
Ben gerçek dünyaya göçtükten sonra.

Ölüm korkusu süsledi hep gecelerimi,
Söyletmedim ben kimseye acılarımı,
Siz tüttürün evimin bacalarını,
Ben gerçek dünyaya göçtükten sonra.

Sevmeyenler cenazeme gelmesin,
Sevin dostlarımı onlar bilmesin,
Hiç kimsenin alacağı kalmasın,
Ben gerçek dünyaya göçtükten sonra.

Ağlayıp da harap olup bitmeyin,
Sakın ola gurbet ele gitmeyin,
Baba malı için kavga etmeyin,
Ben gerçek dünyaya göçtükten sonra.

Zekârette gelsin aklım başıma,
Çilelerle geldim ben bu yaşıma,
Kadersiz yazdırın mezar taşıma,
Ben gerçek dünyaya göçtükten sonra,

Reşit der siz benden ibret alın,
Dost akrabam gelsin getirsin salım,
Kırmayın birbirinizi saygılı olun,
Ben gerçek dünyaya göçtükten sonra.

Âşığın Şiirlerinin biçimi

Âşık Reşit şiirlerini hece ölçüsüyle yazar. Şiirlerinde daha çok 11'li hece ölçüsünü kullanırken örnek olarak verdiğimiz şiirlerinden biri 12'li heceyle biri ise 8'li heceyle söylenmiştir.. Dörtlükle şiir yazan âşığın kafiye düzeni koşma tarzındadır. Âşığın bazı şiirlerinde son dizelerin tekrar ettiği görülür.

d) Âşık Mustafa Ülkü

Âşık Mustafa Ülkü 1961 yılında Bahçe ilçesinin Bekdemir köyünde dünyaya gelir.Kendisi, kimlikte 1961 yılı yazsa da asıl doğum yılınının 1963 olduğunu ifade

ediyor. İlkokulu köy okulunda okuyanâşık, çocukluğunu köyde davar güderek geçirir.Âşık ortaokul ve lise tahsilini ise Bahçe merkezde tamamlar.Âşık ilk şiirlerini Kıbrıs'ta askerlik yaparken söyler. Şiir söylemeye başlama nedenini ise askerlikte sıldan ayrılık olarak açıklar.Kıbrıs'ta askerlik yaparken sevdiğine gönderdiği mektuplarında, fotoğraflarında şiir yazmaya başlar. Askerlik sonrasihayatın getirdiği birtakım olumsuzluklar neticesinde ve yaşadığı kimi olay ve durumlar sonucunda şiir söylemeye devam eder. Özellikle lisede okurken edebiyat öğretmenin kendisi üzerinde olumsuz bir hava yansıttığını bundan dolayı da edebiyattan şiirden uzak durduğunu söyleyenÂşık Mustafa Ülkü söylediği şiirlerinin Abdurrahim Karakoç ve Necip Fazıl'ın şiirlerine benzediğini ifade etmektedir. Saza olan merakını ise kısa bir anısında şöyle açıklar: “Kürt Ahmet'in evinin yanında dut kesildi. Ben de dutun bir dalını sürüye sürüye eve kadar getirdim. Amacım dutu oyup saz yapmak. Yaptım da ama tavuk çanağına benzedi bu. Öyle de kaldı. Anam sonra onu tavuklara su vermek için kullandı. Sonra da ilerleyen zamanlarda bir saz geçti elime. Çok iyi çalamıyorum ama kendimi tatmin edecek şekilde mırıldanıyorum.” Her konuda şiir söylemiş olan âşık, şiirlerinde “Ülkü'm” mahlasını kullanır.Askerlikten sonra evlenen âşığın eşinden üçü kız, ikisi erkek olmak üzere beş çocuğu olur. Fakat âşık eşinden ayrılır. Gardiyan olan âşık şu anda ikinci eşi ile Bahçe ilçesi Yeni Mahalle' de, yöresel tabirleGücüğün Dağ denilen yerde, oturmaktadır. Âşık Mustafa Ülkü çeşitli konularda şiirler söylemiştir.

Âşk Konulu Şiiri

-1-

Güzelim

Baktıkça yüzüne öte dönderirsin,
O mâh cemalinden yanayım güzelim,
Cilve yapar, naz eder, eza verirsin,
Ben sana nasıl dayanayım güzelim.

Geldi geçti ömrüm kaldı yarısı,
Hayırlısı demekle geçer gerisi,
Rüzgârda ışıl ışıl altın sarısı,
Çıkmayan saçında kınayım güzelim.

Çuvaldız iğne bu kim kime batıra,

Atarsın sırtından götüre götüre,
Ruhuma işlesin senden bir hatıra,
Aklıma geldikçe anayı güzelim.

Ne der ne buyurursun son kez sorayım,
Gel buyur demezen ben nasıl buyurayım,
Harabeye dönmüş şu gönü sarayım,
Arz-ı hâlimdir bu sunayım güzelim.

Ülkü'yüm zor ettim ne deyim çeneme,
Sabrım sonsuz değil sakın deneme,
Ok olmuş kirpiklerin batar sineme,
Sevda denen bir baheneyim güzelim.

Ölüm Konulu Şiiri

-2-

Mezara Konduğum Zaman

Düşman sevinirken dostum ahbabım,
Üzülür, mezara konduğum zaman,
Önceden çatılmış, elim eyeğim,
Çözülür mezara konduğum zaman.

Düşünmesi bile hazin, ne tuhaf?
Sen affet Allah'ım, şu beni sen af,
Arkada namaza cemaat saf saf,
Dizilir mezara konduğum zaman.

Hangi yönde olur, acep kaderim,
Ya Hakk sualine ne cevap veririm,
Kapanırken üstü amel defterim,
Çizilir mezara konduğum zaman.

Kazılık mezarım, uzunca darca,
Kürünr toprak aldığı kadarca,

Nasıl bir insan olduğum onlarca,
Sezilir, mezara konduğum zaman.

Toplanarak gelirden başıma,
Oğlum, kızım bakar doğum yaşım,
Ali oğlu Mustafa Ülkü taşıma,
Yazılır mezara konduğum zaman.

Doğa Konulu Şiiri

-3-

Beşik Düldül

Beşiği andırır her iki başın,
Yücelerden yüce bir dağsın Düldül,
Eksik olmaz senin bornın kışın,
Yücelerden yüce bir dağsın Düldül.

Bir yan Düziçi, bir yn Andırın,
Bahçe'den bakınca yürek yandırın,
Bazen üşütürsün, bazen dondurun,
Yücelerden yüce bir dağsın Düldül.

Bir yanda Ceyhan'ın bir yanda Sabun,
Akarsuları serin mi serin,
Hazreti Ali'den senin eserin,
Yücelerden yüce bir dağsın Düldül.

Karacaoğlan yatmış, kalmış Farsak'ta,
Hounun yazısı öten dirseke,
Senin için bizler her ne desek de,
Yücelerden yüce bir dağsın Düldül.

Sivrilmış başında yalçın kayalık,
Taşların arası hem hem oluk oluk,
Karın kalktığında çirişe bolluk,

Yücelerden yüce bir dağsın Düldül.

Vatan Konulu Şiiri

-4-

Dalga dalgadır ateş, yalın mı yalın,
Öze gelişini Çanakkale’de gördük,
Müslüman önünde Batı ve batılın,
Dize gelişini Çanakkale’de gördük.

Kaçıncısı bilmem Haçlı Seferi’nin,
Kılına dokudurmam Türk neferinin,
O gün beş yüz düşman askerinin,
Bize gelişini Çanakkale’de gördük.

Saldırıyorlar Mehmetçiğe art arda,
Mevla’m göstermesin o günleri de tekrar da,
Yüreklerden çıkan tehvidin ikrârda,
Söze gelişin Çanakkale’de gördük.

Bilmem nerde nasıl olacakların,
Mümine bugün de olur, olur da yarın,
Allah’tan destekli Bedrin aslanların.
Göze gelişin Çanakkale’de gördük.

Bilin kıymetin İslam’ı dini bilin,
Topraklara düşmüş şehit gövdelerin,
Soysuz İngiliz devşirmelerinin,
Gaza gelişini Çanakkale’de gördük.

Ülkü’m hâlin anlar bağıri yanıkların,
Çanakkale geçilmez der tanıkların,
Destanlar, ağıtlar, kahramanlıkların,
Saza gelişin Çanakkale’de gördük.

Nasihat Konulu Şiiri

-5-

Oğluma Nasihat Evladım

Boşa kaıştırıp durma saçı solu,
Hayat bilen okumuştur evladım,
Nice insanları syletmenin yolu,
Gönül teline dokunuştur oğlum.

İnsan nice ki okuryazar olmadan,
Bülbüller yastadır gl-i zâr olmadan,
Sana bu dünya bir gün mezar olmadan,
Erdemlik yanlıştan dönüştür oğlum.

Aczane şiir yazdım, sen onla nesir,
Faydasım görürsün ettiğinde tesir,
Nefsine sakın ha olmayasın esir
Hayal meyalın sonu düştür evladım.

Bir yerdeyken üç yerde kaynar kazanım,
Dertlenmem, sızlanmam, sağ olursa canım,
İdare, kanaat sabırla donanım,
Ki yoklukta diriliştir evladım.

Selamlaş, merhaba derken yap bir toka,
Sarıdır zm zme baka baka,
Hiçbir şeyin yoksa verecek sadaka,
Tebessüm et o da glştr evladım.

Cemaaten ol, imam ardında saf et,
Başına insanlığın bela cehalet,
Söylemek neysa susmak da maarifet,
Biri altın, biri gümüştür evladım.

Ağzından çıkan söze olursun gebe,

Çıkarmadan onu iyi düşün sen be,
 Bir huy vardır yakıştırırlar merkebe,
 Bazen çü çü, baze de çüştür evladım.

Yarıma bırakma bugünü işini,
 Ta yazdan hesap eyle düşün kışını,
 Yalnız yeme ki ekmeğini aşını,
 Paylaştır, bölüştür, bölüştür evladım.

Başın darda kalır bir gün sıkışır,
 Ülkü'm sabet bu insanlığa yakışır,
 O başkaları seni yolda bırakır,
 Kendini kendinle yarışır evladım.

Köyüne Özlem Konulu Şiiri

-6-

Köyü Özledim

Köyüm dedikçe dilim şişti şişeli,
 Hayal ederekten kalayın özledim,
 Yıllar oldu köyümden ayrı düşeli,
 Karapıar suyunun çayını özledim.

Üst yanına varsam oturup ağlasam,
 Ne kaygı, ne kederim olmazdı tasam,
 Mendiller sallayıp başta oynasam,
 Davullu zurnalı halayın özledim.

Köyüm de köyümdür Billalilik dediğim,
 Onca yerler gezip de gördüğüm,
 Tasından sular içip yoğurt yediğim,
 Kazanın, bakırın, kalayın özledim.

Çit sürmekte öküzün inek başlısın,
 İtaate avradın uzun saçlısın,

Kör, topal, gelin, kız, genç ile yaşlısın,
Çoluğun, çocuğun alayın özledim.

Ülkü'm doğup büyüdüğüm köymüş meğer,
Dağı, bağı, bahçesi her yere değer,
Kim semerli olur, kimi de eğer,
Eşeğin, katırınhem tayın özledim.

Yakınları İçin Yazdığı Şiir

-7-

Bacı Bacı

Allah'ın emri peyamberin kavli,
Hayırlısıdır evli oluşun bacı,
Atılıp gelmişsin sen bir hayli,
İyi olur görüşün inşallah bacı.

Daha dün gibi çocuk bilirdik seni,
Adınla nardık rahmetli ebeni,
Evimizin küçük kızını son keseni,
Bizi mutlu edecek gülüşün bacı.

Kimseye baki kalmaz baba ocağı,
Isınıp da durduğun ana ocağı,
Sana da mı çattı şu gelinlik çağı,
Umarım hayırlı olur eşin bacı.

Evlilik mutluluk, rahmet, keramettir,
Huzur, sevgide saygıda alamettir,
Geçim kanaat, sabırsa selamettir,
Aman sen de deme düşün düşün bacı.

Sen ona cariye, o da sana köle,
Olun ki ekmeğinizi böle böle,
Eğer bir hatam varsa sen bana söyle,

Dişi kuş yapar yuvasın bacı.

Hayat demek zorluk demek güç demektir,
Kadın deve sırtında hörgüç demektir,
Zamane artık yecüc mecüc demektir,
Var elbet bir inişi yokuşun bacı.

Yazmış Ülkü'm gardaş nasihatı işte,
Varı yoğu kalem tırnkla dişte,
Adın da bilmem amma olsun enişte,
Hayırlı olsun sana Durmuş'un bacı.

Yaşam Konulu Şiirleri

-8-

Geçti

Ne yapsam ne etsem bu kader bende,
Elimi kolumu bağladı geçti,
Şans,baht ne dersen de ne gezer bende,
Bir ara yanımdan sallandı geçti.

Anlamadan bilmeden ne de çabuk,
Bir ömür kırk dört yılı abuk sabık,
Avrattı uşaktı derken çor çocuk,
Bir muratmış o da bir çağdı geçti.

Alttan alttan alıp edemem zorba,
Ne mutlu önünde bir tabak çorba,
Gayrı ondan sonrası torun torba,
Saç sakal avcuma yağdı geçti.

Görünür kısa günün kârı gibi,
Belki de aşamın inkârı gibi,
Temmuz ayında yaz yağmuru gibi,
Esti, gürlledi bazen yağdı geçti.

Gam yemezdim canda canan olursa,
 Ne mutlu ardından yanan olursa,
 Benden sonra kalıp anan olursa,
 Derler ki ne bir Ülkü adı geçti.

Eleştiri Konulu Şiirleri

-9-

Görmedim

Ne duydum ne de rastladım tekine,
 Ömrümde böyle bir densiz görmedim,
 Al sen berikini vur ötekine,
 Daha böylesi bir dinsi görmedim.

Sağ gösterirken sol gösterir bildirmez,
 Çıkarı olmazsa yüzün güldürmez.
 Tükürsen yüzüne yine aldırılmaz,
 Hayırsız bir işi onsuz görmedim.

Ülkü'm damlaya damlaya göllendin,
 Sustukça sustum, sonuna dillendin,
 Ehli din deyip varıp gönüllendin,
 Böyle bir fııldak, yönsüz görmedim.

Âşğın Şiirlerinin biçimi

Âşık Mustafa Ülkü şiirlerini hece ölçüsüyle yazar. Örneklerini verdiğimiz şiirlerinde, 11'li ve 12'li heceyle yazmıştır. Şiirlerinin son dör'lüğünde Ülkü'm mahalasını kullanan âşık, şiirlerinde başlığa yer verir.Âşık Mustafa Ülkü'nün örneklerini verdiğimiz şiirlerinin kafiye düzeni genellikle *abab-cccb-dddb...* şeklindedir. Âşık ile görüşmemiz sırasında kendisi, tam olarak hatırlamasa da iki veyaüç şiirini serbest biçimde yazdığını, diğer bütün şiirlerini ise heceyle yazdığını dile getirdi.

SONUÇ

“Bahçe Halk Hayatı” başlıklı tezimizin birinci bölümünde çalışma yapılan alanın tarihi, coğrafi özellikleri, nüfusu, ekonomik ve sosyo-kültürel yapısı incelenmiş, yöre hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca çalışmanın konusu, amacı, kapsamı, sınırları ve yöntemi belirlenmiştir. Çalışmamızın birinci bölümünde “Bahçe Halk Hayatı” geçiş dönemleri sırasında yapılan pratikler; halk inanışları, halk mutfağı, halk hekimliği, halk zanaatları, sözlü tarih ve çocuk oyunları ile ilgili toplumun kültür yapısını yansıtan uygulamalar üzerinde durulmuştur. Bu uygulamaların Türk halk kültüründeki yeri, benzerliği ve farklılıkları tespiti çalışılmıştır. Çalışmamızın ikinci bölümünde ise manzum, manzum-mensur ve mensur ürünler hakkında bilgi verildikten sonra Bahçe ilçesi ve köylerinden derlenmiş olan veyahut yazılı kaynaklarda bulunan bu ürünlere tezimizde yer verilmiştir. Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise âşık edebiyatı hakkında bilgi verildikten sonra yörede bulunan âşıkların yaşamından ve şiir hayatından kısa bilgiler verilmiş, söyledikleri şiirlerden örnekler sunulmuştur.

Araştırma alanı ile ilgili yapılan ön çalışmada Bahçe ilçesi İslam Mahallesi Müslüman Türkler tarafından ilk yerleşilen yerdir. Yerleşimler tarihi Ağca Bey Camii etrafına yapılmıştır. Millî mücadele dönemine kadar ilçede Müslüman Türklerin dışında Ermeni nüfusu da yer almaktaydı. Bahçe'nin köylerinde yerleşimlerin ise daha çok Kahramanmaraş, Malatya, Gaziantep, Hatay gibi çevre illerden olmuştur. Dolayısıyla ilçe halk hayatında bu çeşitliliğin yansıması da göze çarpmaktadır. İlçenin gerek bulunduğu konum gerekse ilçeye geçmiş dönemlerde olan göçler zengin bir halk kültürü ortaya çıkarmıştır.

Çalışmanın birinci bölümü Bahçe Halk Hayatı başlığını taşımaktadır. Bu bölümde ilk olarak değinilen geçiş dönemleri olan doğum, evlenme, ölüm çevresinde gelişen uygulama ve inanışlar zengin bir kültürel birikime sahiptir. Ne kadar da değişen koşullar, gelişen teknoloji vd. etkenler geçiş dönemlerini etkilese de ilçe ve çevresinde hâla geçiş dönemi uygulama ve inanışları varlığını korumaktadır. Bu bağlamda geçiş dönemlerinden ilki olan doğum etrafındaki gelişmeler, modern tıp uygulamalarının yanında geleneksel uygulamaları ve inanışları muhafaza etmektedir. Bahçe yöresinde doğurganlık kadının saygınlığını arttıran en önemli ölçütlerden biridir. Doğum olayı öncesinde kadın âdeta ayrı bir kutsanmışlığa bürünür. Doğacak çocuk soyun devamı, ailenin temellerinin sağlaştırılmasının en önemli ayağıdır. Dolayısıyla evlenen çiftlerden en kısa sürede çocuk beklendiği görülür. Eğer ki çocuk olmuyorsa modern tıp

uygulamaları yanı sıra halk hekimliği ve dini içerikli inanış ve uygulamalar yapılır. Yakın zamana kadar yörede doğumları ebeler yaptırmaktaydı. Ancak gelişen ulaşım imkanları, modern tıpa ulaşım kolaylığı yörede ebeliğin bitmesine vesile olmuştur. Bebeğin kırklanması, kötü ruhlardan ve nazardan korunması, beslenmesi, ilk gezme, ilk diş, ilk tırnak ile ilgili inanış ve uygulamalarda geleneksel uygulamaların ve inanışların önemli bir yer tuttuğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu uygulamaların eski kültür izlerini belirgin olarak taşıdığı söylenilebilir.

Geçiş dönemlerinden ikincisi olan evlenme etrafındaki inanış ve uygulamaların bir kısmı bu dönemlerde unutulmaya yüz tutmuş olsa da genel mânada gelenekselliğini muhafaza etmektedir. Yörede evlenme çeşitleri arasında günümüzde daha çok gençlerin kendi arasında tanışarak veya görücü usulü ile evlendikleri tespit edilmiştir. Yine yörede “kalın” olarak adlandırılan başlık alma geleneği hemen hemen bitmiştir. Bahçe yöresinde eski Türk geleneğinin devamı olan düğüne davet “okuntu” geleneği birtakım değişiklikler olsa da devam etmektedir. Geçmiş dönemlerde kibrit kutusu, sabun, fistanlık vb. şeylerin yerini matbaalarda bastırılan davetiyeler almıştır. Değişen koşullar, insanların zaman sınırları yapılan düğünlerin kapsamın daraltmış, birtakım uygulamaların değişiklik göstermesine ya da unutulmasına sebep olmuştur.

Geçiş dönemlerinden üçüncüsü olan ölüm etrafındaki inanış ve uygulamalar eski Türk inanış ve geleneklerinden izler taşırken ayrıca İslami ritüeller ön planda yer alır. Bazı hayvanların çıkardıkları sesler vb. şeyler ölümün ön belirtisi olarak kabul görür. Aynı zamanda hasta kişinin ölüm anı yaklaştığında başında Kur'an-ı Kerim okunur. Yakınları teselli edilir. Ölen kişinin kıyafetlerine soyka denir ve bu kıyafetlerden uygun olanlar yıkanır ve fakirlere verilir, bazıları hatıra olarak saklanır. Ölünün ardından yas tutma, taziye çadırı kurma, ölünün ruhu için yemek verme yoğun bir şekilde yapılmaktadır.

Erkek çocuklarının sünnet uygulaması varlığını devam ettirmektedir. İslam dininin bir getirisi olan bu uygulamayı kimi aileler mevlitli, kimileri ise çalgılı yapmaktadır. Eskiden ilçede bu uygulamayı yapan, köyleri gezen sünnetçi tabir edilen bazı kişiler var iken günümüzde bu uygulama daha çok sağlık personelleri tarafından gerçekleştirilmektedir.

Bahçe ilçesi ve köylerinde dini bayramlar büyük bir hassasiyet ve kutsiyetle kutlanır. Bayramların dini fonksiyonları dışında sosyal fonksiyonlarının da ilçede yoğun

bir varlık gösterdiği tespit edilmiştir. Ailelerin bayram dolayısıyla bir araya gelmeleri, geleneksel hayatın aktarılmasına da bir vesile olmaktadır. Bayram öncesi yapılan hazırlıklar, bayramda uygulanan görenekler bu günlerin önemi kültürel açıdan bir kat daha arttırmaktadır. Kandil geceleri ilçe ve köylerinde camideki cemaat sayısının arttığı gözlemlenmiş, bu günlerde hayır amaçlı yiyeceklerin dağıtıldığı tespit edilmiştir.

Bahçe yöresinde millî bayramlar daha çok resmi bir havada kutlanır. İlçe stadyumu kutlamaların yapıldığı merkez konumundadır. Millî bayramlarda ilçede esnafların dükkanlarına bayraklar astığı tespit edilmiştir.

Halk inanışları Bahçe ilçesinde neredeyse halk hayatının tamamına tesir etmiştir. İslam öncesi inanç sistemi kalıntıları yörede varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Yatırlar ve ziyaret yerleri, kurban-adak, ocaklar, nazar-nazarlık, uğur-bereket, tabiat olayları, hayvanlar, günler, büyü ve rüya inanışları yörede hâkim bir konumda insanların muhayyalesinde ve inanç dünyasında yer almaktadır.

Zengin bir yemek çeşitliliğine sahip Bahçe halk mutfağı yörenin bitki çeşitliliğinin de bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır. Yörede Akdeniz mutfağına özgü yemekler yanında ilçeye özgü “galli (sincap) kebabı, kirpi kebabı” farklı türde yapılan yemekler bölgenin özgünlüğünü ortaya koyar. Bitki çeşitliliğinden dolayı ilçede otlardan yapılan yiyecekler fazlaca yer tutar.

Modern tıpın gelişmediği ya da ona erişimin zor olduğu dönemlerde insanlar geleneksel birikimler ile hastalıklara çözümler bulmaya çalışmış, halk hekimliğinin sürdürülebilirliğini deneyimler ve birikimler neticesinde devam ettirmiştir. Bahçe yöresinde halk hekimliği varlığını eskiye nazaran az da olsa devam ettirir. Özellikle kırsal kesimlerde bu uygulamanın daha yaygın olduğunu tespit ettik. Bitkisel ilaçlarla tedavinin yanında dinsel-büyüsel uygulamaların da ocaklı diye tabir edilen kişiler tarafından yapıldığı belirlenmiştir.

Halk zannatları gelişen teknoloji ile beraber fonksiyonlarını yitirmeye başlamış, fabrikasyon ürünlerle mücadele edemez duruma gelmiştir. Ayrıca bu zanaatları yapan ustaların yaşlanması; ekonomik koşullar, gelecek kaygısı vd. sebeplerden ötürü çirak bulamaması el zanaatlarının yok olmasını hızlandırmıştır. Bu durumun ilçedeki en büyük örneği Maraş lastik yemenisidir. İlçede yer alan “çomça, semercilik, demircilik, kilimcilik, kaval yapımı, deri davul, ney” zannatları bitme aşamasındadır. Maraş lastik yemenisi ise ilçede işlevini tamamlamış bir zanaattır.

Sözlü tarih olayları birebir yaşayan insanların hafızasında önemli bir yer tutmuş, nesilden nesile aktararak varlığını devam ettirmeye çalışan tarihi veri kaynağıdır. İlçe hakkında da sözlü tarih ile ilgili hafızalarda yer edinen en önemli nokta 20. yüzyılın başında yaşanan “Kaçkaç” olayıdır.

Çocuk oyunları da tıpkı el zanaatları değişen ve gelişen teknolojik gelişmelere boyun eğmek zorunda kalmıştır. Özellikle ekran karşısında geçirilen zaman çocukların oyun algısını ve anlayışını değiştirmiştir. Bahçe yöresinde derlediğimiz oyunlar maalesef çocuklar tarafından oynanmamakta daha doğrusu bilinmemektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Bahçe anonim halk edebiyatı ürünleri incelenmiştir. Bahçe halk edebiyatı manzum ürünlerinden ilki türküdür. Fazla bir sayıda olmasa da yörede türkü varlığını hissettirir. Özellikle Kaman köyünde söylenen Kaman türkü yöreye ait meşhur bir türküdür. Ayrıca yörede söylenen türkülerin Barak havasında olduğu tespit edilmiştir. Bahçe’de özellikle kına yakma sırasında kına türkülerinin bu türküyü güzel söyleyen ve bilen orta yaş üstü kadınlar tarafından söylendiği tespit edilmiştir.

Anonim halk edebiyatı ürünlerinden mani Bahçe ilçesinde yaygın bir tür olarak bulunur. Yörede mani söyleme geleneği eskiye göre az da olsa varlığını sürdürmektedir. Sevda, askerlik, gelin-kaynana, evlenme gibi farklı konularda söylenen maniler tespit edilmiştir. Mani tasniflemesi ise alfabetik sıraya göre yapılmıştır. Ayrıca manilerin sonunda içerik ve biçim değerlendirilmesi yapılmıştır.

Anonim halk edebiyatı ürünlerinden ninni;anne ve çocuğun sözle ve güfteyle yakınlaşmasının en güzel örnekleridir. Bahçe yöresinde yedi ninni derledik. Derlemiş olduğumuz ninniler kafiyeli bir biçimde söylenen ahengin ön planda olduğu ninnilerdir. Anadolu coğrafyasının farklı yörelerinde değişik varyantlarla söylenen “Bebeğimin beşiği çamdan, yuvarlandı düştü damdan ...” ninnisi yörede en meşhur ninnidir.

Anonim halk edebiyatı ürünlerinden ağıt; Türklerin geçmişinde önemli bir yer tutan kökü çok eskilere dayanan bir türdür. Bahçe çevresinde de ağıt yaygın bir şekilde bulunur ve ağıt yakma geleneği zengin birikime sahiptir. Çalışmamıza aldığımız ağıtların bir kısmını sözlü kaynaklardan derler iken bazı ağıtları ise yazılı kaynaklardan edindik. Bahçe Müftüsü ve kardeşi Belediye Reisi Yusuf Efendi’nin idam edilmesi üzerine anası Güllü Hatun tarafından yakılan ağıt gerek sözleri gerek ise uzunluğu bakımından önemli bir yer tutar. Yörede ağıtlar daha çok ölüm olayı üzerine yakılmıştır.

Anonim halk edebiyatı ürünlerinden tekerleme, özellikle çocuklar tarafından çok canlı bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Kişinin dil zekasını, şaşırtısını ön plana çıkaran tekerleme çocukların oyunlarında veyahut hafızalarında önemli bir yer tutar. Derlememiz sırasında çocukların tekerleme örneklerini azımsanmayacak kadar çok bildiklerini tespit ettik. Ayrıca Bahçe ve köylerinde yaşayan insanlar için söylenen tekerlemede yöre insanının kıvrak zekasının en güzel örneğidir.

Anonim halk edebiyatı manzum mensur-mensur türler içerisinde yer alan bilmece Bahçe yöresinde zengin bir varlığa sahiptir. Derlememiz sırasında özellikle orta yaş üzeri erkeklerin bilmece bilme konusunda önemli bir birikimlerinin olduğunu tespit ettik. Yörede manzum bilmecelerin sayısının da azımsanmayacak kadar fazla olduğunu aynı zamanda manzum bilmeceler sorulurken ahenkli bir biçimde sorulduğunu da gözlemledik.

Atasözleri insanların gözlem ve deneyimleri sonucunda oluşmuş geçerliliğini kolay kaolay kaybetmeyen yoğun ve kısa ifadelerdir. Bahçe halk kültüründe özellikle derleme sırasında bu türün varlığı canlılığını devam ettirir. Yörede derlenen atasözlerinin çoğu Türk halk kültüründe ortak kullanıma sahiptir. Atasözlerine göre deyimler daha yerel özellik gösterir. Bazı deyimlerin özellikle bu bölgede kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bahçe yöresinde zengin bir alkış-kargış birikimi vardır. Bahçe insanının hayata, insanlara vb. durumlara karşı olumlu-olumsuz isteklerini gösteren alkış ve kargışların yörede kullanımı hayli zengindir.

Anonim halk edebiyatı nesir türleri içerisinde yer alan fıkra, Bahçe çevresinde önemli bir yer tutar. Özellikle yörede bir konu anlatılırken, o konuyla ilgili fıkraların anlatıldığı tespit edilmiştir. Mahalli fıkra tipi olan “Goca” ise Bahçe’nin eski adıyla “Kıyıklı” mevkinde bilinen önemli bir karakterdir. Yine yöreye özgü fıkra sayısı da fazladır. Bölgede ulusal bir tip olan Temel’in fıkraları da anlatılmaktadır.

Masal, teknoloji erezyonundan çağın yaşam koşullarından olumsuz bir şekilde etkilenmiş türlerin başında gelir. Bahçe halk hayatında masalı daha çok 50 yaş üzeri insanların bildiği tespit edilmiştir. Özellikle yörede kış gecelerinde bir evde toplanılıp sabaha kadar masal anlatıldığı söylendi. Fakat değişen yaşam koşulları bu türün artık yavaş yavaş yörede unutulmaya başlandığını göstermektedir. Yörede ayrıca masal anlatmak terimi “heka vermek” olarak adlandırılır.

Anonim halk edebiyatı nesir türlerinden olan efsane, Bahçe halk kültüründe varlığını güçlü bir biçimde sürdüren türlerin başında gelir. Sarı kız efsanesi ilçenin en meşhur efsanesi olarak tespit edilmiştir. Ayrıca yer adları ile ilgili efsaneler ve olağanüstü varlıklarla ilgili efsaneler de yöre halkının zengin bir hayal dünyasına ve inanma gücüne sahip olduğunu gösterir.

Halk hikayesi derleme yaptığımız sahada çok fazla yoktur. Sadece iki halk hikayesi derlenmiştir. Ağca Bey yöre insanı için önemli bir konumda olan tarihi bir şahsiyettir. İlçede bulunan tarihi cami de adını Ağca Bey'den alır. Kozanoğlu Çukurova bölgesinde anlatılan önemli bir karakterdir. Tespitlerimiz sonucunda derlenen halk hikayelerinin manzum parçaları bilinmemektedir.

Geleneksel Türk ad verme geleneğinin uzantısı olan lakaplar, Türk halk kültüründe olduğu gibi yörede de yaygın bir şekilde mevcuttur. İlçede insanların ad ve soyadlarının yanında lakaplarının da olduğu tespit edilmiştir. Yörede derlenen lakaplar Bahçe insanının olaylara, insanlara, hayata bakışlarının en güzel örneklerini sunar.

Çalışmanın üçüncü bölümünde âşık edebiyatı ile ilgili genel bilgiler verildikten sonra Bahçe ilçesinde bulunan âşıkların hayatından kısa bilgilere yer verildikten sonra şiirlerden örnekler verilmiştir. "Âşık Gaygılı" ilçede bilinen en meşhur âşıktır. Yörede herkes onu mesleğinden dolayı Terzi Ali olarak bilir.

Çalışmanın son bölümünde sonuçla birlikte sözlü ve yazılı kaynaklar, yöreye özgü kelimeler listesi fotoğraflar ve özgeçmiş yer almaktadır. Gelişen teknoloji ve değişen yaşam koşulları Bahçe halk kültüründe birtakım kayıplara sebep olsa da diğer yanıyla bu yerleşim yeri gelenekselliğini muhafaza etmektedir.

İnsanların ölümü aslında bir nevi kültürün ölümüdür. Her canlının ölümü tadacağı, bu iki kapılı hanı terk edeceği için sözlü kültürlerin derlenmesi çok önemlidir. Dolayısıyla bu amaçla yapılan çalışmalar karınca misali yangına su taşıyan bir damlayı oluşturmaktadır. Sonuç olarak yapmış olduğumuz çalışma ile Bahçe halk hayatını bir bütün hâline getirip sunmaya çalıştık. Saklı kalmış kültür zenginliklerini gün ışığına çıkarmaya, sonraki nesillere aktararak en azından şlevi kaybolsa da bu kültür öğelerinin bilinmesine vesile olmaya çalıştık. Ayrıca tezimizde Bahçe halk hayatının Türk dünyası ve Anadolu coğrafyasındaki benzerlik ve farklılıklarını tespiti, yöreyi gelecek kuşaklara aktarmaya çalıştık.

KAYNAKÇA

- Abdülkadiroğlu, A. (1987).Kastamonu'da dini folklor veya dini-manevi halk inançları.III. *Milletlerarası Türk Folklor Kongresi*, C. 1-18, Ankara: Ankara Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Abdülkadiroğlu, A. (1987). *Bartın ve çevresinde dini manevi halk inançları*. Ankara: KTBMFAD Yayınları.
- Acıpayamlı, O. (1962). Anadolu'da nazarla ilgili bazı âdet ve inanmalar.*Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 20 (1/2),1-40.
- Acıpayamlı, O. (1974). Türkiye'de doğumla ilgili âdet ve inanmaların etnolojik etüdü.Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Ağcalar, A. (2009).Silifke halk kültürü araştırması,Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Akalın, S. (1972). *Türk manileri I*. İstanbul: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları.
- Akbulut, S. (2002). *Karabük ili Safranbolu ilçesindeki doğum âdet ve inanmaları*, Türk halk kültüründen derlemeler 1999, 1-16, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (1945). *Gaziantep ağı II, deyimler, meşhur sözler, atasözleri, dualar, beddualar*. Ankara: TDK.
- Albayrak, N. (2004). *Ansiklopedik halk edebiyatı terimler sözlüğü*. İstanbul: L&M Yayınları.
- Algül, H., Apaydın, Y., Bardakoğlu, A., Dönmez, İ. K., Erkal, M., Harman, Ö. F., vd. (2014). *İlmihal-I iman ve ibadetler*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Alptekin, A. B. (1990). *Ninni maddesi*. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C.7, İstanbul.
- Alptekin, A. (1997). *Halk hikâyeleri motif yapısı*. Ankara: Akçağ yayınları.
- Alptekin, A. B. (2002). *Taşeli masalları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Alptekin, A. B. (2012). *Berat, efsane ve motifleri üzerine*. Ankara: Akçağ.
- Alptekin, A. B. (2015). *Halk hikâyelerinin motif yapısı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Altun, I. (2004). *Kandıra Türkmenlerinde doğum, evlenme ve ölüm*. Kocaeli:Yayıncı Yayınları.
- Altun, I. (2008). *Kocaeli Suadiye/ Çepni halk kültürü*. İstanbul: DoğuKütüphanesi.
- Arat, R. R. (1998). *Kutadgu Bilig*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Arslan, D. (2011). *Kahramanmaraş ili Göksun ilçesi halk kültürü araştırması*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Artan, G. (1973), Tire’de Çocuklarla İlgili İnanışlar.*Türk Folklor Araştırmaları*, C. 15.
- Artun, E. (1996). *Günümüzde Adana Âşıklık Geleneği(1966–1996) ve Âşık Feymanî*, Adana.
- Artun, E. (1998). Tekirdağ halk kültüründe doğum-evlenme-ölüm. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*,9-10, 1-25.
- Artun, E. (2000).*Adana Halk Kültürü Araştırmaları I*.Adana: Adana Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Artun, E. (2005). *Türk halkbilimi*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Artun, E. (2008). *Anonim Türk halk edebiyatı nesri*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Avcı, C. (2015). *Gaziantep ili Barakları anonim halk edebiyatı ve halk kültürü araştırmaları*, Basılmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Bahçe'nin Sesi Dergisi, yıl:4, sayı:6, Bahçe İlçesi Yardımlaşma ve Dayanışma Yayın Organı, Adana.
- Bali, M. (1997). *Ağıtlar*.Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Başgöz İ., Tietze A. (1999). *Türk Halkının Bilmeceleri*.Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Başçetinçelik, A. (2009). *Adana halk kültüründe doğum-evlenme-ölüm*. Adana: Altın Koza Yayınları.
- Batur, S. (1998). *Açıklamalı, örnekli Türk halk edebiyatı*. İstanbul: Altın KitapYayınları.
- Baydemir, H. (2009). Özbekistan’da ölüm âdetleri. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4 (8), 662-668.

- Baykurt, Ş. (1993). *Çukurova'da Türkmenler ve halk oyunları*. Adana Valiliği-Çukurova Üniversitesi II. Uluslararası Karacaoğlan-Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri. Adana: Ç. Ü. Basımevi.
- Beysanoğlu, Ş. (1974). *Diyarbakır'da bazı gelenek ve inanışlar*, İstanbul: TFA, 15.Cilt, No:305.
- Biçer, M. (1991). *Eskişehir ilinde doğumla ilgili âdet ve inançlar, Türk Halk Kültüründen Derlemeler içinde 1-15*, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürü Araştırma Dairesi Yayınları.
- Boratav, P. N. (1969). *100 Soruda Türk halk edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Boratav, P. N. (1978). *100 Soruda Türk halk edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Boratav, P. N. (1984). *100 Soruda Türk folkloru*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Boratav, P. N. (1994). *100 Soruda Türk folkloru*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Boratav, P. N. (1995). *100 soruda Türk halk edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Boratav, P. N. (2002). *Halk hikâyeleri ve halk hikayeciliği*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Bozyiğit, A. E. (1995). *Bizde âdet böyledir*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Çelik, A. (2005). *Manilerimiz ve Trabzon Manileri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çıblak, N. (2005). *Mersin tahtacıları halkbilimi araştırması*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Çoban, Y. (2011). *Konya ili Kulu ilçesi halk kültürü araştırması*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Çobanoğlu, Ö. (2000). *Âşık tarzı kültür geleneği ve destan türü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Dalgıntekin, H. (1995). *Tarsus âdet ve inanmaları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Dede, B. (1996). *Artvin Yöresi Düğünlerinde Gelin-Güvey Motifi. 3. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı Kongresi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Demirhan, A. (1978). *Osmaniye ilçesindeki halk sağaltmaları ve modern tıp açısından incelenmesi. Türk Folklor Araştırmaları*, C.18, No:349, İstanbul.

- Dilçin, C. (1997). *Örneklerle Türk şiir bilgisi*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dilçin, C. (2013). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Diyarbakırlıoğlu, M. A. (2010). *Kaybolan meslekler ve son utsalar*. İstanbul: İTO.
- Doğan, Y. (1979). *Türk spor tarihi*. İstanbul: Ser Yayıncılık.
- Doğaner, A. (2013). *Çukurova bölgesi yörüklerinde halk kültürü ve halk edebiyatı*. Basılmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Doğaner, A. (2006). *Osmaniye yöresi'nde yaşayan Ulaşlı Türkmenlerinin geçiş törenleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Duymaz, A. (2002). *İrfanı arzulayan sözlertekerlemeler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Egin, N. (1968). Sivas'ta Evlenme Törenleri. *Türk Folklor Araştırmaları*, C.11, No: 225, İstanbul.
- Ekici, S. (1996). *Gaziantep İslahiye ilçesi düğün âdetleri çerçevesinde halk müziği I. Türk halk kültürü araştırma sonuçları II*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Elçin, Ş. (1970). *Türk bilmeceleri*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Elçin, Ş. (1981). *Halk edebiyatına giriş*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Elçin, Ş. (1983). *Türkiye Türkçesinde maniler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Elçin, Ş. (1990). *Türkiye Türkçesinde ağıtlar*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Elçin, Ş. (2005). *Halk edebiyatına giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Elmacı, N. (2002). Doğum gelenekleri: Bakacak Köyünün Dünü ve Bugünü. *folklor/edebiyat*, c.8, S.29, 336- 339.
- Eraslan, A. (1998). Antakya ve Çevresinde El Zanaatları, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c.6, sayı:12, s. 373-402.
- Erdentuğ, N. (1976). *Türkiye geleneksel toplumlarında başlık, I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri IV. Cilt (Gelenek-Görenek-İnançlar)*. Ankara: Kültür Bakanlığı MFAD Yay. 21.
- Ergin, M. (2004). *Dede Korkut Kitabı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Erginer, G. (1997). *Kurban, kurbanın kökenleri ve Anadolu'da kanlıkurban ritüelleri*, İstanbul: YapıKredi Yayınları.
- Ergun, M.(1997). *Türk Dünyası efsanelerin değişme motifi C 1*.Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Erk, Z. (1976).Anadolu'da kırklama.1. *Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Erkoçak, M. (2003). Osmaniye yöresinde kına gecesi ve türküleri. *Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu*, Osmaniye Valiliği
- Eroğlu, T., Kökten Y., Gönültaş, Ç. (2003). *Sakarya halk kültürü (Derleme Çalışması)*. Sakarya, Sakarya Üniversitesi.
- Ersoy, R. (2002). Türklerde ölüm ve ölü ile ilgili rit ve ritüeller. *Milli Folklor*, s. 54.
- Ersoy, R. (2009). *Sözlü tarih folklor ilişkisi Baraklar örneği disiplinler arası bir yaklaşım denemesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gerek, H. G. (2012). *Adana ili Pozantı ilçesi halk kültürü araştırması*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Gizlice, A. (2012). *Yüksel Özden anısına ağıt yarışması Osmaniye ve Yukarı Çukurova ağıtları*. Osmaniye: Osmaniye Folklor Araştırma Derneği Kültür Yayınları.
- Gökçimen, A. (2005). Artvin İlinin Sarıbudak Köyünde nazarla ilgili inanışlar.Atatürk Üniversitesi, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 27, 197-201.
- Gökşen, C. (1999).*Giresun efsaneleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Gökşen, C. (2011). *Kars ilinin somut olmayan kültürel mirasının haritalandırılması*. (4. Bölüm/ Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller), 115-151.
- Gökşen, C. (2014). Oyunların Çocukların Gelişimine Katkıları ve Gaziantep Çocuk Oyunları. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 229-259.
- Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi (1987), “*adak*”. C.1, Görsel Yayınlar,İstanbul, 73.
- Güçlü, M. (2004). Trabzon yöresi düğün törenlerinde horon. *Milli Folklor*, 64, 135.

- Günay, U. (1986). *Âşık tarzı şiir geleneği ve rüya motifi*. Ankara: Akça Yayınları.
- Günay, U. (2000). İslami dönemde Türk toplumunda kadının yeri ve önemi. *Millî Folklor*, 6 (46), 4-9.
- Güngör, H. (1991). Kayseri ve çevresinde ateşle ilgili inançlar. *Erciyes Yöresi I.Folklor, Halk Edebiyatı ve Etnografya Sempozyumu (Bildiriler)*,97-104, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Güzelbey, C. C. (1981). Gaziantap'te doğum ve çocuğa ilişkin eski töre ve inançlar. *Türk Folklor Araştırmaları*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi
- Güzelbey, C. C. (1982). Gaziantep'te doğum ve çocuğa ilişkin eski töre ve inançlar, *TFA*, 35, 19-36.
- Halıcı, N. (2005).*Türk halk mutfağı, yemek kitabı-tarih-halkbilim-edebiyat*. İstanbul: ÇalışOfset.
- Işık, H. Ş. (1976).Kız, erkek ilişkileri, düğün, kız alıcı alayı.*TürkFolklor Araştırmaları*, C.16, No: 321, İstanbul.
- İnan, A. (1995). *Tarihte ve bugün şamanizm*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İslam Ansiklopedisi (1997) Tekerleme , 15.Cilt, 348, İstanbul.
- Jumbaev, M. (2006). *Kırgız gelenek ve inanışlarında dini ritüeller*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kafesoğlu, İ.(1988). *Türk Millî Kültürü*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Kalafat, Y. (1995).*Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Kalafat, Y. (1998). Anadolu ve yakın çevresi Türk halk inançlarında ölüm veya halk inançlarımıza göre yatır ziyareti. *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu*, 239- 263, İstanbul: Mezarlık Vakfı.
- Kalafat, Y. (1998). *Kuzey Azerbaycan- Doğu Anadolu ve Kuzey Irak'ta eski Türk dini izleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kalafat, Y. (2006). *Doğu Anadolu'da eski Türk inançlarının izleri (5. Basım)*.Ankara: Ebabil Yayınları.
- Kalafat, Y. (2012). *Türk halkbilimi (8. Basım)*. Adana: Karahan Kitabevi.

- Karadavut Z. , Yeşildal, Ü. Y. (2007). Anadolu-Türk folklorunda geyik. Ankara: *Milli Folklor*, 76, 102-112.
- Karakaş, A. (2005). *Feke Halk Kültürü Araştırması*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kaya, D. (1975). *Sivasta çeşitli inançlar*. Sivas: Sivas Folkloru III.
- Kaya, D. (1997). Folklorumuzda Dua ve Beddualar, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. 4, Sivas, 99-121.
- Kaya, D. (2014). *Türk halk edebiyatı kavramlar ve terimler sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kaya, D. (1999). *Anonim halk şiiri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kılıçkiran, M. N. (1976). Kilis düğün geleneklerinde cille. İstanbul: TFA, 16. Cilt, Mayıs, No. 322.
- Kibar, O. (2005). *Türk kültüründe ad verme geleneği*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Koşay, Hamit Zübeyr (1944). *Türkiye düğünleri üzerine mukayeseli malzeme*. Ankara: Maarif Matbaası.
- Koz, M. S. (2003). *Yemek kitabı*, İstanbul: Kitabevi.
- Köksal, U. (1970). Ordu'da köy düğünleri. *Folklor Doğru*, S.7, İstanbul.
- Köprülü, M. F. (1985). *Türk edebiyatı tarihi* (4. Basım). İstanbul: Millî Kültür Yayınları.
- Köse, N. (1971). *Yozgat köylerinde nişan ve düğün*. TFA, 13(259).
- Kurt, B. (2012). *Malatya İli Doğanşehir ilçesi halk kültürü araştırması*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Küçük, A. (1989). *Alkarısı*. TDV İslam Ansiklopedisi, c.2, İstanbul: Divantaş Diyanet Vakfı Neşriyat Pazarlama ve Ticaret A.Ş.
- Küpüç, E. (2014). *Sözlü tarih kavramı ve sözlü tarihin tarih öğretimindeki rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Levend, A. S. (1980). *Divan edebiyatı*. İstanbul: Enderun Kitabevi
- Nahya, Z. (1984). *Urfa'da doğum gelenek ve görenekleri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yay.: 52., T.F.A. 1983.

- Oğuz, Ö., Ekici, M. Aça, M., Düzgün, D., Akarınar, R. B., Arslan, vd. (2013). Türk Halk Edebiyatı El Kitabı. Ankara: Grafiker.
- Oy, A. (1991). *Atasözü*, TDV İslâm Ansiklopedisi, C. 4, TDV Yayınları, İstanbul.
- Önal, M. N. (2004). Trabzon'da asker düğünü, *Millî Folklor*, S.64, 137-140.
- Ögel, B. (1982). Türk mutfağının gelişmesi ve Türk tarihi gelenekleri. *Türk Mutfağı Sempozyumu*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Örnek, S. V. (1971), *Anadolu folklorunda ölüm*. Ankara: Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları.
- Örnek, S. V. (1981). Sivas ve çevresinde hayatın çeşitli safhalarıyla ilgili batıl inançların ve büyüsel işlemlerin etnolojik tetkiki. *Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi*, S. 174, Ankara.
- Örnek, S. V. (2000). *Türk halkbilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özbek, M. (1981). *Folklor ve türkülerimiz*, 2. Baskı, İstanbul, 63.
- Özder, M. Â. (1967). Doğum ve çocuk üstüne gelenekler, inançlar I. *Türk Folklor Araştırmaları*, C.10, No: 213, İstanbul.
- Özder, M. Â. (1967). Doğum çocuk üstüne gelenekler, inançlar II. *Türk Folklor Araştırmaları*, C.10, No: 214, İstanbul.
- Özsoy, B. S. (2005). *Başlangıçtan günümüze örnekleriyle Türk şiiri*. Ankara: Akçağ Yayınları,
- Öztelli, C. (1951). Zile'de doğum ve âdetleri, *Türk Folklor Araştırmaları*, Cilt, 2, 28.
- Öztelli, C. (1953). Zile'de doğum ve âdetleri. İstanbul: TFA, 2. Cilt, Ocak, 43.
- Öztelli, C. (1953). Zile'de doğum ve âdetleri. İstanbul: TFA, 2. Cilt, Ocak, 42.
- Öztelli, C. (1953). Zile'de doğum ve âdetleri. İstanbul: TFA, 2. Cilt, Mart, 44.
- Parmaksız, M. N. (2010). *Türk edebiyatında ağıt yakma geleneği ve ağıt-destanlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Rayman, H. (2003). Yozgat Yöresinde Bazı Şamanik ve Kozmogonik İnançlar. *Millî Folklor*, S.60, 88- 91.
- Sakaoğlu, S. (1986). Ozan, âşık saz şairi ve halk şairi. 3. *Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, Genel Konular. C.1, Ankara, 1986.

- Sakaoğlu, S. (1988). *Sahada Derleme Metodolojisi*, Erzurum.
- Sakaoğlu, S. (1992). *Türk fıkraları ve Nasreddin Hoca*. Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi.
- Sakaoğlu, S. (2015). *Masal Araştırmaları*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Santur, A., Sevindik, H. (1995). Karaöz (Kayseri) kasabasında ölüm geleneği üzerine bazı tespitler. *folklor/edebiyat*, c.1, S.4, 141- 146.
- Santur, M. (1996). İç Anadolu bölgesinde kız evinden oğlan evine getirme sırasında uygulanan gelenekler.3. *Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı Kongresi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Santur, M. (2000). Bozüyük (Yozgat- Akdağmadeni) köyünde doğumla ilgili âdet ve inanmaların değerlendirilmesi.2. *Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı HAGEM Yayınları, Ankara.
- Savur, S. (2010). *Adana ili Tufanbeyli ilçesi halk kültürü araştırması*. Basılmamış Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Selçuk, A. (2004). Tahtacıların doğum ile ilgili inanç ve uygulamalarına fenomenolojik bir yaklaşım, *TÜBAR (Güz)*, 17, 163-180.
- Sezen, L. (2005). Türkiye’de evlenme biçimleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (Prof. Dr. Şinasi Tekin Özel Sayısı), 27, 185-195.
- Sokolov, Y. M. (1973). Bilmeceler. *Folklor Doğru*, S.38, İstanbul.
- Soylu, S. (1973). Mut Düğünlerinde Düğün Töre ve Süreleri. *Türk Folklor Araştırmaları*, C. 14, S. 287.
- Şar, S. (1989). Halk hekimliğinin dünü ve bugünü. *Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Şenesen, R. (2011). *Çukurova bölgesi girit göçmenleri halk kültürü araştırması*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Şimşek, E. (1993). *Kadirli ve Osmaniye ağıtları*. Antakya: Kültür Ofset Basımevi.
- Şimşek E. (2003). Kadirli ve Sumbas (Osmaniye)’ta evlenme âdetleri. *Folklor Edebiyat*, C.9, S.33, Ankara.

- Şimşek E. (2003-a). *Bilmeceler. Türk dünyası edebiyat tarihi. c.3*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Şişman, B. (2001). Samsun yöresinde geçiş dönemleriyle ilgili yaşayan halk inançları ve bunlara ait uygulamalar. *Erdem, Türk Halk Kültürü Özel Sayısı-3*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, C.13, S.39, Ankara.
- Tacemen, A. (1995). *Bulgaristan Türkleri inanışları veya Türk kimliği*. Ankara: Üçbilek Matbaası.
- Tan, N. (1986). *Çocuklarımıza folklor hazinemizden seçmeler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Taş, H. (1994). *Erzurum'da doğum ve çocukla ilgili eski âdet ve inançlar*. Türk Halk Kültüründen Derlemeler, Ankara: HAGEM Yayınları.
- Taş, H. (1996). *Erzurum'da doğum ve çocukla ilgili eski âdet ve inançlar*. THK Derlemeleri içinde, 187-205, Ankara: KB HKAGM Yay.
- Taş, H. (2008). Bir Alevi köyü: Bursa Şehitler köyünde evlenme törenleri. *Millî Folklor Dergisi*, 53-63.
- Teke, E. (2005). *Osmaniye'de doğumla ilgili inanç ve uygulamalar*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Tezcan, M. (1982). Türklerde yemek yeme alışkanlıkları ve buna ilişkin davranış kalıpları. *Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Tezcan, M. (2000). *Türk yemekleri antropolojisi yazıları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Tokdemir, H. (1993). *Artvin yöresi folkloru*. Ankara.
- Turan, M. (1982). Kars'ta ölü ile ilgili gelenekler. *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, c.IV, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Türk, A. (2008). *Âşık Gaygılı'dan damlalar*. Bahçe ilçesi Yardımlaşma ve Dayanışma Kültür Hizmeti, Adana.
- Türk, A. (2016). *Âşık Gaygılı'dan esintiler*, Bahçe Belediyesi Kültür Hizmeti, Adana.
- Türkmen, F. (1998). *Hikâye*, TDV İslam Ansiklopedisi, c.17, İstanbul: Divantaş Diyanet Vakfı Neşriyat Pazarlama ve Ticaret A.Ş.

- Tülüce, L. (2009). *Osmaniye ili merkez ilçeye bağlı köy ve mahallelerde halk kültürü araştırması*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Uğurlu, M. (2010). *Adana ili Karataş ilçesi halk kültürü araştırması*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Uslu, M. (2004). Darendede ve çevresinde halk inançları. *Millî Folklor*, 61, 90-101.
- Uygun, S. (2006). Eğitim tarihi araştırmalarında sözlü tarih yaklaşımı ve sözlü tarihte bir öğretmen: Hayrettin Uysal. *Çağdaş Eğitim*, Sayı: 328, 24-32.
- Üçer, M. (2002). Sivas'ta ölümle ilgili inanışlar sözlü gelenek ve Sivas mezarlıkları. *Erdem Türk Halk Kültürü Özel Sayısı- III*, 507-514, Ankara.
- Üzelgök, Ö. (2008). *Kozan ilçesi halk kültürü araştırması*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Yalman, A. R. (1977). *Cenup'ta Türkmen oymakları I*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yalman, A. R. (1977). *Cenupta Türkmen Oymakları 2*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yardımcı, M. (1993). Çukurova'da ölümle ilgili inanışlar-uygulamalar ve İskenderun mezar taşlarının dili.2. *Uluslararası Karacaoğlan Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu*, Adana Ofset, Adana.
- Yardımcı, M. (1998). *Başlangıçtan günümüze halk şiiri, âşık şiiri, tekke şiiri*, Ankara: Ürün Yayınları.
- Yardımcı, M. (2004). *Türk halk edebiyatında nesir*, Ürün Yayınları:2004.
- Yıldırım, D. (1999). Türk edebiyatında Bektaşî fıkraları. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yılmaz, M. A. (2005). *Aladağ halk kültürü araştırması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

KAYNAK KİŞİLER

- K1: Hayriye ÖZDOĞAN, Bahçe, 1951, ilkokul, ev hanımı. Eylül/2016
- K2: Halil ÖZDOĞAN, Bahçe, 1960, ilkokul, emekli. Eylül/2016
- K3: Sevim ÖZDOĞAN, Bahçe, 1964, ilkokul, ev hanımı. Eylül/2016
- K4: Recep ÖZDOĞAN, Bahçe, 1954, ilkokul, fırıncı. Eylül/2016
- K5: Abdurrahman BAYRAM, Bahçe (Yukarı Karderesi köyü), 1954, ilkokul, emekli. Ekim/2016
- K6: Elif BAYRAM, Bahçe (Yukarı Karderesi köyü), 1955, ilkokul, ev hanımı. Ekim/2016
- K7: Ahmet DEMİR, Bahçe, 1950, ilkokul, emekli. Ekim/2016
- K8: Şeref TÜRK MENOĞLU, Bahçe, 1950, ilkokul, esnaf. Ekim/2016
- K9: İbrahim CUVAL, Bahçe, 1947, ilkokul, emekli. Ekim/2016
- K10: Mustafa ÖZCAN, Kaman köyü/Bahçe, 1943, ortaokul, emekli. Kasım/2016
- K11: Fadime BOLAT, Kaman köyü/Bahçe, 1954, ilkokul, ev hanımı. Kasım/2016.
- K12: Zeynep GÜL, Kaman köyü/Bahçe, 1943, okuryazar değil, ev hanımı. Kasım/2016
- K13: Hazime ASLAN, Kaman köyü/Bahçe, 1950, ilkokul, ev hanımı. Kasım/2016
- K14: Şükrü CİHANGİR, Hasanbeyli, 1967, üniversite, okul müdürü. Aralık/2016
- K15: Osman KILIÇ, Bahçe /Yaylalık köyü, 1942, gece okulu, emekli. Ocak/2017
- K16: Ali SALMAN, Bahçe/Yaylalık Köyü, 1950, ilkokul, çiftçi. Ocak/2017
- K17: Abdülkadir SALMAN, Bahçe/Yaylalık Köyü, 1929, okuryazar, emekli, Ocak/2017
- K18: Mustafa SALMAN, /Yaylalık Köyü, 1958, ilkokul, çiftçi. Ocak/2017
- K19: Hasan AKKAYA, Bahçe/Yaylalık Köyü, 1936, okuryazar, çiftçi. Ocak/2017

- K20: Veysel ÇELİK: Bahçe/Çamalan, 1944, ilkokul, esnaf. Mart/2017
- K21: Alattin BOLAT: Bahçe/Çamalan, 1958, ilkokul, emekli. Mart/2017
- K22: Şerife ATEŞ: Bahçe/Yukarı Karderesi), 1929, okuryazar değil, ev hanımı. Mart/2017
- K23: Süleyman ŞENOL, Bahçe/Çamalan, ilkokul, emekli. Mart/2017
- K24: Hüseyin KAYA, Bahçe/Dutlu, 1938, okuryazar değil, emekli. Nisan/2017
- K25: Ömer GÜNEŞ, Bahçe/Dutlu), 1939, okuryazar değil, emekli. Nisan/2017
- K26: Elife GÜNEŞ, Bahçe/Dutlu), 1943, okuryazar değil, ev hanımı. Nisan/2018
- K27: Ramazan BOLAT, Bahçe, 1955, ilkokul, emekli. Mayıs/2017
- K28: Zekariye ATEŞ, Bahçe/Çamalan, 1956, ilkokul, emekli. Mayıs/2017
- K29: Ahmet BALI, Bahçe/Kaman, 1951, ilkokul, emekli. Mayıs/2017
- K30: Ayşe KÜÇÜK, Bahçe/Kaman, 1939, okuryazar değil, ev hanımı. Mayıs/2017
- K31: Ayhan FETTAHLIOĞLU, Bahçe, 1957, lise, emekli. Mayıs/2017
- K32: Behram ESEN, Bahçe, 1934, ilkokul, emekli. Haziran/2017
- K33: Ali ÖZDEMİR, Bahçe/Arıcaklı, 1948, emekli. Haziran/2017
- K34: Mustafa AKBULUT, Bahçe/Arıcaklı, 1931, okuryazar, emekli. Ağustos/2017
- K35: Ayşe AKBULUT, Bahçe/Arıcaklı, 1949, okuryazar değil, ev hanımı, Ağustos/2017
- K36: Zahide TATLI, Bahçe/Kızlaç, 1951, okuryazar değil, emekli. Ağustos/2017
- K37: Mehmet ÖZALP, İslahiye, 1965, önlisans, emekli. Ağustos/2017
- K38: Ali Rıza ÖNEN, Bahçe, 1957, lise, emekli. Eylül/2017
- K39: Ali YÜKSEL, Bahçe, 1956, ilkokul, emekli. Eylül/2017
- K40: Tayyar Oğuz CANÖZ, Bahçe/Örencik, 1963, ilkokul, memur. Ekim/2017
- K41: Ömer AÇAR, Bahçe/Savranlı, 1958, ilkokul, emekli. Ekim/2017

- K42: Sabri DEMİRCİ, Bahçe/Arıcaklı, 1968, lise, işçi. Ekim/2017
- K43: M. Ramazan KARADAM, Bahçe/Savranlı, 1950, ilkokul, emekli. Ekim/2017
- K44: Mustafa KARADAM, Bahçe/Savranlı, 1938, ilkokul, emekli. Ekim/2017
- K45: Ahmet AKYÜZ, Bahçe/Yukarı Karderesi, 1937, okuryazar, emekli. Kasım/2017
- K46: Hacer GÜNDOĞDU, Bahçe/Yukarı Karderesi, 1964, ilkokul, ev hanımı. Kasım/2017
- K47: Hüseyin AKTÜRK, Bahçe/Yukarı Karderesi, 1944, ilkokul, çiftçi. Kasım/2017
- K48: Gülbahar AKTÜRK, Bahçe/Yukarı Karderesi, 1945, okuryazar değil, ev hanımı. Kasım/2017
- K49: Sultan ÜNLÜ, Bahçe/Yukarı Karderesi, 1929, okuryazar değil, ev hanımı. Kasım/2017
- K50: Osman ÇOLAK, Bahçe/Yukarı Karderesi, 1923, okuryazar değil, emekli. Kasım/2017
- K51: Adem AKYÜZ, Bahçe/Yukarı Karderesi, 1967, ilkokul, çiftçi. Kasım/2017
- K52: Elif YENİLMEZ, Bahçe/Yukarı Karderesi, 1932, okuryazar değil, ev hanımı. Kasım/2017
- K53: Hasan SARIOĞLU, Bahçe/Yukarı Karderesi, 1950, ilkokul, çiftçi. Aralık/2017
- K54: Kamil ERGENÇ, Bahçe, 1950, ortaokul, emekli. Aralık/2017
- K55: Sultan ŞENOL, Bahçe, 1951, okuryazar değil, ev hanımı. Aralık/2017
- K56: Emine KELEŞ, Bahçe, 1963, okuryazar değil, ev hanımı, Aralık/2017
- K57: Abdullah YILMAZ, Bahçe, 1968, ilkokul, işçi. Aralık/2017
- K58: Arzu YILMAZ, Bahçe, 1975, ilkokul, ev hanımı. Aralık/2017
- K59: Hüsne AY, Bahçe, 1923, okuryazar değil, ev hanımı. Aralık/2017
- K60: Bekir SOYLU, Bahçe, 1945, ilkokul, emekli. Aralık/2017

- K61: Ayşe KARADAM, Düziçi,1971, ilkokul, ev hanımı. Aralık/2017
- K62: Fatma MERT, Düziçi, 1951 , okuryazar, ev hanımı. Aralık/2017
- K63: Emine ÖZ, Bahçe, 1967, okuryazar değil, ev hanımı. Aralık/2017
- K64: Hüsne ATEŞ, Bahçe, 1957, ilkokul, ev hanımı. Aralık/2017
- K65: Ramazan ATEŞ, Bahçe, 1963, üniversite, hemşir. Aralık/2017
- K66: Yasemin ÖZ, Bahçe, 1983, üniversite, ev hanımı. Aralık/2017
- K67: Ayşe BOZDOĞAN, Bahçe, 1985, lise, esnaf. Aralık/2017
- K68: Abdurrahman ASLAN, Bahçe/Kaman, 1932,okuryazar, emekli. Ocak/2018
- K69: Ali KAYA, Bahçe/Gökmustafalı, 1943, okuryazar, serbest meslek. Ocak/2018
- K70: Ali AKYOL, Bahçe/Kızlaç, 1927, okuryazar değil, emekli. Ocak/2018
- K71: İbrahim DEMİR, Bahçe/Kızlaç, 1952, lise, emekli. Ocak/2018
- K72: Mustafa CEYLAN, Bahçe, 1950, ilkokul, emekli. Ocak/2018
- K73: Seyit SAĞLAM, Bahçe, 1968, önlisans, din görevlisi. Ocak/2018
- K74: Reşit KIRIŞ, Bahçe, 1943, ilkokul, emekli. Ocak/2018
- K75: Bekir KAYA, Bahçe, 1960, ilkokul, emekli, Ocak/2018
- K76: Fatma ORUÇ, Bahçe/Yukarı Karderesi, 1938, okuryazar değil, ev hanımı. Ocak/2018
- K77: Osman ORUÇ, Bahçe/Yukarı Karderesi, 1926, okuryazar değil, emekli. Ocak/2018
- K78: Sedat ŞAHİN, İslahiye, 1948, üniversite, emekli il millî eğitim müdürü. Ocak/2018
- K79: Elif SOLAKOĞLU, Bahçe, 1975, ilkokul, ev hanımı. Ocak/2018
- K80: Seher SOLAKOĞLU, Bahçe, 1949, okuryazar, ev hanımı. Ocak/2018
- K81: Mehmet KÖKSAL, Bahçe, 1960, lise, emekli. Ocak/2018
- K82: Remzi BAKIR, Bahçe/İbişli, 1962, ilkokul, çiftçi. Ocak/2018
- K83: Emine BAKIR, Bahçe/İbişli, 1958, okuryazar değil, ev hanımı. Ocak/2018

- K84: Emine GÖKKAYA, Bahçe, 1965, ilkokul, ev hanımı. Ocak/2018
- K85: Sultan ÖZKAN, Bahçe, 1931, okuryazar değil, ev hanımı. Ocak/2018
- K86: FATOŞ KAYA, Bahçe, 1978, ilkokul, ev hanımı. Ocak/2018
- K87: Günay KAYA, Bahçe, 1972, ortaokul, esnaf. Ocak 2018
- K88: Hüseyin ÇELİK, Bahçe, 2000, lise, öğrenci. Nisan/2018
- K89: Fatma ATEŞ, Bahçe, 1950, okuryazar değil, ev hanımı. Ocak/2018
- K90: Sultan ATEŞ, Bahçe, 1974, ilkokul, ortaokul, ev hanımı. Ocak/2018
- K91: Teslim ÇELİK, Bahçe, 1981, ortaokul, ev hanımı. Şubat/2018
- K92: Harun ATEŞ, Hasanbeyli, 1975, ilkokul, serbest meslek. Şubat/2018
- K93: Elif ATEŞ, Hasanbeyli, 1980, ilkokul, ev hanımı. Şubat/2018
- K94: Cennet BAKIR, Bahçe, 1955, ilkokul, ev hanımı. Şubat/2018
- K95: Döne ATEŞ, Bahçe, 1974, ilkokul, ev hanımı Şubat/2018
- K96: Saliha AKTÜRK, Bahçe, 1972, ilkokul, işçi. Şubat/2018
- K97: Fadıma ALTIN, Bahçe, 1978, ilkokul, ev hanımı. Şubat/2018
- K98: Fatma ÇETİN, Bahçe, 1978, ilkokul, ev hanımı. Şubat/2018
- K99: Hatice AKSAY, Bahçe, 1978, ilkokul, ev hanımı. Şubat/2018
- K100: Mehmet AÇIKGÖZ, 1954, Bahçe, ilkokul, emekli. Şubat/2018
- K101: Ahmet YILMAZ, Bahçe/Yukarı Karderesi, 1952, ilkokul, emekli. Şubat/2018
- K102: Hüseyin ŞEN, Bahçe/Yukarı Karderesi, 1952, ilkokul, emekli. Şubat/2018
- K103: Murat KILIÇ, Bahçe/Kıraçlar, 1976, ilkokul, memur. Şubat/2018
- K104: Fadıma KILIÇ, Bahçe/Kıraçlar, 1978, ilkokul, ev hanımı. Şubat/2018
- K105: Gülbin ÇELİK, Bahçe, 1980, ortaoku, ev hanımı. Şubat/2018
- K106: Sakinaz ALAKEL, Bahçe, 1980, ilkokul, ev hanımı. Şubat/2018
- K107: Nurgül KÖKSAL, Bahçe/Burğaçlı, 1964, ilkokul, ev hanımı. Şubat/2018
- K108: Cemal KÖKSAL, Bahçe/Burğaçlı, 1962, ortaokul, emekli. Şubat/2018

- K109: Aysel YILMAZ, Bahçe, 1979, ilkokul, ev hanımı. Şubat/2018
- K110: Hayrettin ÜLGÜ, Bahçe, 1967, ilkokul, marangoz. Şubat/2018
- K111: Elif ÜLGÜ, Bahçe, 1977, ilkokul, ev hanımı. Şubat/2018
- K112: Nimet AKKOÇ, Bahçe, 1975, ilkokul, ev hanımı. Şubat/2018
- K113: Cemile SALMAN, Bahçe/Yaylalık, 1970, ilkokul, ev hanımı. Mart/2018
- K114: Habip KARADAM, Bahçe/Savranlı, 1968, ilkokul, işçi. Mart/2018
- K115: Teslime YAŞAR, Bahçe, 1967, ortaokul, ev hanımı. Mart/2018
- K116: Zeynep ÖZDOĞAN, Bahçe, 1961, ilkokul, ev hanımı. Mart/2018
- K117: Ramazan BARDAK, Bahçe, 1975, ilkokul, işçi. Mart/2018
- K118: Mustafa YAŞAR, Bahçe, 1963, ilkokul, emekli. Mart/2018
- K119: Mehmet EROĞLU, Bahçe (Gökmustafalı), 1968, ilkokul, işçi. Mart/2018
- K120: Halil İbrahim ÖZLÜ, Bahçe, 1956, üniversite, öğretmen. Mart/2018
- K121: Sultan AKKOÇ, Bahçe/Yukarı Karderesi, 1964, ilkokul, ev hanımı. Mart/2018
- K122: Döne YILDIRIM, Bahçe, 1955, ilkokul, ev hanımı. Mart /2018
- K123: Züleyha SAĞLAM, Bahçe (Kaman), 1973, ilkokul, ev hanımı, Mart/2018
- K124: Ali AKDENİZ, Bahçe/Yaylalık, 1966, ilkokul, çiftçi(muhtar). Mart/2018
- K125: Emine AKDENİZ, Bahçe/Yaylalık, 1976, ilkokul, ev hanımı. Mart/2018
- K126: Nazım BOLAT, Bahçe, 1966, ilkokul, serbest meslek. Mart/2018
- K127: Emine BOLAT, Bahçe, 1972, okuryazar, ev hanımı. Mart/2018
- K128: Ömer AKDENİZ, Bahçe, 1938, okuryazar, emekli. Mart/2018
- K129: Ayhan ÇELİK, Bahçe, 1974, ilkokul, esnaf (zanaatkâr). Mart/2018
- K130: Ahmet DEMİR, Bahçe, 1942, ilkokul, esnaf (zanaatkâr). Mart/2018
- K131: Yunus BORAN, Bahçe, 1965, ortaokul, emekli (zanaatkâr). Mart/2018
- K132: Koca KAPÇAK, Düziçi, 1991, okuryazar, halk oyunları eğitmeni. Mart/2018
- K133: Ali KAPÇAK, Düziçi, 1982, ilkokul, halk oyunları eğitmeni. Mart/2018

- K134: Kerem KELEŞ, Bahçe, 1938, ilkokul, emekli. Mart/2018
- K135: Mustafa ÖZDOĞAN, Bahçe, 1951, ilkokul, emekli. Mart/2018
- K136: Ömer KAYA, Bahçe, 1976, ilkokul, işçi. Mart/2018
- K137: Mehmet GÜLSOY, İslahiye, 1972, ilkokul, emekli. Mart/2018
- K138: Mehmet AKTAŞ, Bahçe, 1942, ilkokul, emekli. Mart/2018
- K139: Durmuş SOYLU, Bahçe, 1946, ilkokul, emekli. Mart/2018
- K140: Hasan SOYLU, Bahçe, 1952, ilkokul, emekli. Mart/2018
- K141: Davut ŞAHİN, Bahçe, 1965, ilkokul, terzi. Mart/2018
- K142: Halime KARAKUŞ, Bahçe, 1955, ilkokul, ev hanımı. Mart/2018
- K143: Ali AKKAYA, Bahçe, 1941, okur-yazar, emekli. Mart/2018
- K144: Meliha YILMAZ, Hacımırza, 1965, ilkokul, ev hanımı. Mart/2018
- K145: Serpil YILMAZ, Bahçe, 2000, lise, öğrenci. Mart/2018
- K146: İlayda GÜLSOY, Bahçe, 2000, lise, öğrenci. Mart/2018

BAHÇE YEREL KELİMELER SÖZLÜĞÜ

- A -

Abba: Abla.

Acer: Yeni.

Akça: Beyazlaşmak, ağarmak.

Altdam: Ahır, bodrum.

Ağız: Yeni doğum yapmış hayvanın ilk sütü.

Alaca: Kumaş çeşidi.

Alafirik: İki yüzlü.

Alingirli: Çapraşık, karmaşık.

Aliyecigi: Hepsi, tamamı.

Anlak: Balkon.

Arasili: Tertemiz.

Ariye gitmek: İşe yaramaz hale gelmek.

Ataşı gaymak: Ateş yakmak.

Avrat: Hanım.

-B-

Babal: Günah.

Babalı boynuna: Günahı sana.

Baldırcan: Patlıcan.

Balon: Tusturuk.

Bastık: Pestil.

Bayaktan: Biraz önce.

Beri çalmak: Bir şeyin yönünü değiştirmek.

Berk: Sağlam, sıkı.

Bezdirme: İnce bulgur veya yağsız kıyma ile yoğrulupyağda kızartılan yiyecek.

Bezmek: Usanmak.

Bıldır: Geçen sene.

Bibi: Hala.

Bider: Tohum.

Bire: Erkeklerle seslenmek için kullanılır.

Bire bire: İlallah ettirmek.

Bocut: Metal sürahi.

Boduk: Manda yavrusu.

Böğ: Örümcek.

Böğrek: Börek.

Böğürmek: Yüksek sesle ağlamak.

Bulanık: Bahçe ilçesinin Osmanlı Devleti zamanında bir dönemki adı.

Busalı: Bu kez, bu defa.

Bük: Çalı.

Bürele: Sarılmak.

Büzmek: Kapatmak.

-C-

Cambaklamak: Şaşırmak.

Cavırtı: Kuru gürültü.

Cavsıtmak: Duyurmak.

Cayırtı: Gürültü.

Cekken: Çekirgeye yörede verilen ad.

Celfin: Genç tavuk.

Cere: Toprak testi, küp.

Cereme: Ceza, sıkıntı.

Ceren: Ceylan.

Cet: Midibüs, otobüs.

Cıllamak: Oyun bozmak.

Cıncık: Cam eşya.

Cırcır: Boş konuşmak.

Cırık: Bir kuş türü.

Cırlavuk: Ağustos böceği.

Cıykırmak: Bağırarak.

Cızzık: Çizgi.

Cincik: Bir kuş türü.

Cöp: Cep.

Cöbel: Kenar.

Cuburuk olmak: Islanmak.

-Ç-

Çakıl: Eşek semeri.

Çaman: Pirzola.

Çapıt: Bez parçası.

Çelik: Genellikle tahıl ölçümü için kullanılan ölçü aleti.

Çepel: Bulaşık.

Çetil: Fide.

Çıkın: Boğça.

Çinçik: Serçe kuşu.

Çimmek: Yıkanmak.

Çingil: Omuz.

Çit: Çift.

Çul: Kumaştan yapılan kilim.

-D-

Dabaz: Alerji.

Dam: Ev.

Dandaraninnos: Akli eksik.

Dandik: Aksi.

Daraba: Kepenek.

Davar: Yörede daha çok keçi hayvanı yer aldığı için bu sözcük daha çok **keçi** için kullanılır.

Depelemek: Ayağın altında çiğnemek, ezmek.

Deşirmek: Toplamak.

Deşirci: Dilenci.

Deste: Şelek.

Dıbiz: Soğanın orta kısmı.

Dıklmak: İçeriye girmek.

Dıkız: Ağzına kadar doldurmak.

Dımılık: Ilık olan.

Dibek: Taştan ve ağaçtan yapılmış büyük havan.

Dikeç: Kazık.

Doğrambaç: Süte veya ayrana ekmek doğranıp yenen yemek.

Don: İç kıyafeti.

Döl: Çocuk.

Dulda: Gölgelik yer.

Duluk: Evin arkadaşı.

Dutma: Hizmetçi.

-E-

Ebeş: Çirkin, sarışın.

Ebire: Yahu.

Edik: Ayakkabı, köylü çizmesi.

Ede: Abi.

Efkere: Bahçe.

Efil: Yavaş, yavaş.

Eke: Çok bilmiş.

Eksik etek: Kadın.

Elet: İletmek.

Elleham: Herhalde.

Ellengeç: Yengeç.

Ellik: Ekin biçerken kullanılan eldiven.

Emlik: Keçi yavrusu.

Emzikli: Süt çocuğu olan.

Encek: Enik, hayvan yavrusu.

Ermenek: Lastik ayakkabı.

Esbap: Elbise.

Eşgere: Aşikâr, apaçık.

Eşiklik: Kapının giriş yeri.

Ever: Evlendir.

Evrâç: Yufka ekmeği pişirmek için kullanılan tahtadan yapılmış ince **çubuk**.

Evrân: Büyük yılan, canavar.

-F-

Fakı: Hoca.

Fedik: Kaynamış mısır.

Felfellemek: Sendelemek.

Ferbale: Perde.

Ferik: Keklik yavrusu.

Fırıştak: Topaç.

Firez: Ekin sapı.

Firik: Olgunlaşmak üzere olan bulgur.

Fistan: Elbise.

-G-

Gabırlık: Mezarlık.

Gabsalık: Kapı, ahır kapısı.

Gada: Bela.

Gadasını almak: Tasasını almak.

Gallep: Güvercin.

Galli: Sincap.

Gamga: Yontulmuş ağaç kabuğu.

Gandak: Derin çukur.

Gapıt: Kapan.

Garanmak: Őikayet etmek.

Gararbazara: Tahminen.

Garık: Su yolu.

Gark etmek: Zengin etmek.

Gark olmak: Bolluğa kavuşmak.

Gatik: Ayran.

Gav: Yılan derisi.

Gavil: İstek.

Gâvur bılızı: Gâvur çocuğu.

Gavırğa: Patlamış mısır.

Gâvur: Düşman, kâfir.

Gayış: Kemer, kayış.

Gazgıç: Rende.

Gelinçi: Gelini babasının evinden almaya gelen düğün alayı.

Gelinbacı: Yenge.

Genegeri: Yeniden, tekrar.

Ger: Leke.

Gevrek: Çok pişmiş yufka ekmek.

Gılık: Ufak, tefek.

Gırat: Kenar, uç, kıyı.

Gıran girmek: Bulaşıcı, ölümcül hastalık geçirmek.

Gırmanç: Kırbaç, kamçı.

Gıska: Küçük soğan tohumu.

Gıvratmalı: Burmalı.

Gızgın: Sıcak.

Gopmak: Koşmak.

Guşana: Tencere.

Gücük: Kısa.

Gümbür: Yayık.

-H-

Haft: Havuz, su deposu.

Hamamlık: Banyo.

Hayfını almak: Öcünü almak.

Hayma: Asma.

Helik: Küçük taş.

Hellangaç: Salıngaç.

Höyük: Ayakta durmak.

Horanta: Koca, ev halkı.

Hurda: Eski.

-I-

İcık: Biraz.

İhi: Şu.

İrbık: Güğüm.

-İ-

İdara: Gaz lambası.

İlahan: Büyük leğen.

İrişkit: Et sucuğu.

-K-

Kalıç: Orak.

Kaplık: Mutfak dolabı.

Kazma: Kahne.

Keskenmek: Vurmaya kalkmak.

Keleb: Yokuş, yamaç.

Keyvat: Bisküvi arası lokum.

Kırandıklasıca: Kökü kuruyasıca.

Könçek: İç kıyafeti, pijama.

Köroğlu: Lastik ayakkabı.

Köşkü: Kısa sandalye.

Kumbut: Su bidonu.

Kuyruklu: Tava.

-L-

Loğ: Toprak dam üzerinde sürülen silindir şeklindeki taş.

-M-

Mantar: Göbelek.

Mıhsıçan: Cimri.

Mırazına geçmek: Muradına ermek, ulaşmak.

Mitil: Yatak, yorgan.

Mustuk: Çeşme.

-N-

Nahar: Sığır sürüsü.

Naharcı: Sığır çobanı.

Nişe: Nişasta.

-O-

Oklâ: Oklava.

-Ö-

Ölük: Ölmüş.

-P-

Pança: Avuç.

Pelik: Bölük, parça.

Peşkir: Havlu.

Pıs: Saklanmak.

Pıtdır: Çözmek, boşandırmak.

Pinnik: Kümes.

Pontil: Pantolon.

Püsü: Kedi.

-S-

Sahan: Tabak.

Salatalık: Bostan.

Sapak: Viraj.

Satır: Demir kova.

Savan: Dokuma kilim.

Sırt: Elbise.

Sohranmak: Zoruna gitmek.

Sokum: Dürüm ekmek.

Soyka: Ölü elbisesi.

Sürek: Hayvan sürüsü.

Süllüm: Merdiven.

-Ş-

Şapşak: Uzun saplı tas.

Şeş: Yazma.

-T-

Tabaka: Tütün kabı.

Taktala Paşa: Bölgede leyleğe verilen ad.

Taman: Hani, hani ya.

Taberik: Yedigâr.

Tellik: Şapka, bere.

Temekilk: Ocak, şömine.

Terge: Terk etmek.

Terkisini al: Arkasını al.

Teş: Büyük leğen.

Tıntıs: Tren.

Tiriviri: Önemsiz.

Tokalak: Lahana.

Tummak: Suyu dalmak.

Tusba: Kaplumbağa.

-U-

Uçtan ala: Baştan aşağı, hepsi.

-Ü-

Ünnemek: Ününü her yere yaymak.

-Y-

Yağlık: Büyük mendil.

Yarbıdak: İnce olan kıyafet.

Yarpadan: Birden bire, hemen.

Yekin: Uykudan uyan, ayağa kalk.

Yemeni: Ayakkabı.

Yeşil: Göğ.

Yemiş: İncir.

Yöreb: Yokuş, yamaç.

Yunak: Çamaşır.

Yükünü dutmak: Maddi açıdan rahatlamak.

Yülemek: Bıçak, balta, keser gibi aletlerin ağzını bilemek.

Yünsük: Yüzük

-Z-

Zabaddan: Ertesi gün, yarın.

Zahar: Belki de.

Zıyptı: Kaydı.

Zibil: Hayvan gübresi.

Zibillik: Hayvan gübresi dökülen yer.

Zorlat: Koş, hücum et.

Zomzalak: Azyağan yağmur.

Zorpadan düşmek: Birden bire düşmek.

EKLER**PEKDEMİR KÖYÜNDE AT İLE HAYVANLARINA DAL TAŞIYAN KÖYLÜ****NAZARDAN KORUNMAK İÇİN EVİN ÇATISINA ASILAN HAYVAN (KÖPEK) KAFATASI**



KAYNAK KİŞİLERDEN RAMAZAN KAYA



KAYNAK KİŞİLERDEN ÖMER GÜNEŞ



KAVAL ÖRNEĞİ (Beş delikli kara düzen)



BAHÇE İLÇESİ BİLALİK MEVKİDE ESKİ BİR MEZARLIK



SACDA YAPILAN YUFKA EKMEĞİ



KAYNAK KİŞİLERDEN ALİ AKKAYA



İSLAM MAHALLESİNDE YAKLAŞIK 100 YILLIK BAHÇE EVİ



İLÇEDE BİTMİŞ OLAN EL ZANAATLARINDAN MARAŞ LASTİK YEMENİSİ



DEMİRCİLİK ZANAATINDAN BALTA VE TAHRA ÖRNEĞİ



İLÇEDE AYAKTA DURMAYA ÇALIŞAN SEMERCİLİK



İLÇEDE DOKUNAN KİLİM ÖRNEĞİ



**İLÇE MEZARLIĞINDA BULUNAN AĞCA BEY VE YAKINLARININ
MEZARININ İÇİNDE BULUNDUĞU KÜMBET**



İLÇE MEZARLIĞINDA BULUNAN AĞCA BEY VE YAKINLARININ MEZARININ İÇİNDE BULUNDUĞU KÜMBET



İLÇE BELEDİYESİ ÖNÜNDE BULUNAN ÇINAR AĞACI (Merdan Hasan'ın Asıldığı, Ağaç Efsanesine Mekan Olan Çınarlardan Biri)



TARİHİ AĞCA BEY CAMİ



KARŞIYAKA MAHALLESİNDE ESKİ BİR BAHÇE EVİ (Bölgenin Ermeni işgalinde Ermenilerin kumanda merkezi)



ARICAKLI KÖYÜNDEN BAHÇE İLÇESİNN GÖRÜNÜŞÜ VE GÂVUR DAĞLARI



ARICAKLI KÖYÜ TIRŞİK FESTİVALİNDEN

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı :Uğur BİLGİCİ
Doğum Tarihi ve Yeri :15/07/1987 Çifteler/Eskişehir
Medeni Durumu :Evli
Adres :Bahçe Anadolu İmam Hatip Lisesi
E- Posta Adresi :ugurbilgici@hotmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

2015-2018 :Yüksek Lisans OKÜ SBE.
2009- 2010 :Yüksek Lisans Pamukkale Üni. SBE.
2005-2009 :Eskişehir Osmangazi Üni. TDE Bölümü
2001-2005 :Çifteler Sami Arıel Anadolu Lisesi

İŞ DENEYİMİ

2010-2012 :Hakkari Gazi Mustafa Kemal Anadolu Lisesi
2012- :Bahçe Anadolu İmam Hatip Lisesi

OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih:25/07/2018

Tez Başlığı / Konusu: Bahçe Halk Kültürü Üzerine Bir Araştırma.

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 422 sayfalık kısmına ilişkin, 24/07/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme tiplerinden biri uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 12,6'tür.

Filtreleme Tip 1 (maksimum %30)

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça dâhil,
- 3- Alıntılar dâhil.

Filtreleme Tip 2 (maksimum %10)

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç,
- 3- Alıntılar dâhil,
- 4- 5 Kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygularıyla arz ederim.

Adı Soyadı: Uğur BİLGİCİ
Öğrenci No: 15YLTDE1104
Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Programı: Türk Dili ve Edebiyatı
Statüsü: Y.Lisans Doktora

Tarih ve İmza

25/07/2018



DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.



Doç.Dr. Cengiz GÖKŞEN

ENSTİTÜ ONAYI

UYGUNDUR.

Arş.Gör.Erdoğan KÜRKLU

